

**Spółeczność ukraińska
na studiach
i na rynku pracy
w Polsce
w latach 2014-2021**

Andrzej Ziomek

**Społeczność ukraińska
na studiach
i na rynku pracy
w Polsce
w latach 2014-2021**

Katowice 2023

**Akademia
Górnośląska**
im. Wojciecha Korfańtego w Katowicach

Recenzent

Prof. zw. dr hab. Stanisław Szumpich

Copyright © by
Andrzej Ziomek

ISBN: 978-83-66622-07-4

art@rior

Katowice 2023

Skład, łamanie, korekta, redakcja, druk:
Wydawnictwo Arterior
ul. Sielecka 30/6, 41-200 Sosnowiec, tel.: 517 906 418

Spis treści

Wstęp	9
--------------	----------

Rozdział pierwszy Prognozy demograficzne	13
---	-----------

1.1. Prognozy demograficzne dla Polski	13
1.2. Porównanie prognozy ludnościowej Polski opracowanej przez GUS, Eurostat i ONZ	14
1.3. Prognoza demograficzna Polski na tle innych krajów europejskich	15
1.4. Prognoza demograficzna dla innych kontynentów	16
1.5. Sytuacja ludnościowa na polskim rynku pracy	17

Rozdział drugi Niektóre uwarunkowania polskiego rynku pracy	21
--	-----------

2.1. Współczesne uwarunkowania polskiego rynku pracy	21
2.2. Podstawy prawne zatrudniania cudzoziemców w Polsce	23
2.3. Polska zabiega o imigrantów	25
2.4. Pracownicy z egzotycznych krajów w Polsce	30
2.5. Szara strefa – praca na czarno	32

Rozdział trzeci	
Ukraińcy jako studenci w Polsce	
	35
3.1. Cudzoziemcy na studiach w Polsce	35
3.2. Studenci pochodzenia ukraińskiego na studiach w Polsce	42
3.3. Badania ankietowe studentów z Ukrainy studiujących w Polsce	43
3.3.1. Wyniki badań ankietowych przeprowadzonych na Uniwersytecie Śląskim w Katowicach	43
3.3.2. Wyniki badań ankietowych przeprowadzonych na Uniwersytecie MCS w Lublinie	51
3.3.3. Wyniki badań ankietowych przeprowadzonych w Wyższej Szkole Zarządzania i Administracji w Opolu	59
3.4. Podsumowanie wyników badań przeprowadzonych w 3 różnych ośrodkach akademickich	66
3.5. Polsko-ukraińska współpraca wyższych uczelni państwowych	75
Rozdział czwarty	
Problematyka migracji zarobkowej Ukraińców w niektórych ukraińskich publikacjach naukowych z lat 2019-2020	
	79
4.1. Przyczyny migracji zarobkowej Ukraińców	79
4.2. Teoretyczne zagadnienia we współczesnej polityce migracyjnej Ukrainy	82
4.3. Zagadnienia prawne polityki migracyjnej	85
4.4. Zagadnienia w ukraińskich artykułach naukowych, powołujących się na uwarunkowania polskiego rynku pracy	87
Rozdział piąty	
Ukraińcy na polskim rynku pracy	
	95
5.1. Problematyka zatrudniania Ukraińców w Polsce	95
5.2. Niektórzy pracodawcy a pracownicy z Ukrainy	96
5.3. Preferencyjne kierunki wyjazdów Ukraińców za pracą	97
5.4. Rosnąca liczba ofert pracy dla cudzoziemców, w tym dla Ukraińców	100

5.5. Transfery pieniężne z Polski do Ukrainy	108
5.6. Problematyka ukraińska w polskich mediach społecznościowych	112
5.7. Lokalny rynek pracy a cudzoziemcy	115

Rozdział szósty

Charakterystyka społeczności ukraińskiej na polskim rynku pracy w świetle badań	123
--	------------

6.1. Metodologia badań	123
6.2. Wyniki przeprowadzonych badań w latach 2018 i 2019	124
6.3. Coraz dłuższy pobyt Ukraińców w Polsce	132
6.4. Ukraińcy kupują mieszkania w Polsce	135

Rozdział siódmy

Ukraińcy na polskim rynku pracy w roku 2020	137
--	------------

7.1. Wyniki przeprowadzonych badań tuż przed pandemią Covid-19	137
7.2. Ogólna sytuacja na rynku pracy na Ukrainie w początkowym okresie epidemii koronawirusa Covid-19	143
7.3. Sytuacja zagranicznych pracowników (głównie z Ukrainy) pracu- jących w początkowym okresie epidemii Covid-19 w Polsce	149
7.4. Ukraińcy oceniają swoją pracę w Polsce na koniec 2020 r.	158

Rozdział ósmy

Cudzoziemcy na polskim rynku pracy – założenia nowej polityki migracyjnej	161
--	------------

8.1. Emigracja zarobkowa Ukraińców – Polska czy Niemcy	161
8.2. Działania, które należy podjąć, aby zatrzymać społeczność ukra- ińską na polskim rynku pracy	170
8.3. Propozycje do założeń nowej polityki migracyjnej w Polsce	174

Rozdział dziewiąty	
 Ukraińcy na rynku pracy w Polsce w 2021 roku	177
9.1. Wyniki badań według Barometru Polskiego Rynku Pracy	177
9.2. Niedobór pracowników z Ukrainy na polskim rynku pracy w 2021 roku	184
9.3. Prognozy na najbliższych kilka lat	186
9.4. Nowa ustawa o zatrudnieniu cudzoziemców w Polsce – główne zmiany	187
 Zakończenie	191
 Postscriptum	195
 Bibliografia	203
 Streszczenie	211
 Abstract	215
 Резюме	219

Wstęp

W niniejszej publikacji zaprezentowano niektóre zagadnienia związane z pobytem społeczności ukraińskiej na studiach i na rynku pracy w Polsce.

Okres tych rozważań dotyczy lat 2014-2021. Rok 2014 jest rokiem, w którym rozpoczął się konflikt zbrojny pomiędzy Rosją a Ukrainą – niezakończony do końcowego terminu prezentacji omawianych zagadnień. Ten konflikt w sposób istotny wpłynął na gospodarkę Ukrainy, a w szczególności na sytuację na ukraińskim rynku pracy. Stąd rok 2014 jest rokiem systematycznego wzrostu napływu Ukraińców na polski rynek pracy. Do tego czasu do Polski za pracą przyjeżdżały z Ukrainy głównie kobiety zajmujące się sprawami okołodomowymi (np. sprzątanie, pilnowanie dzieci, gotowanie posiłków, itp.). Ale od 2015 roku nastąpił większy napływ ludzi młodych i całych rodzin do Polski. I tak na przykład w 2019 r. (przed pandemią Covid-19) w Polsce pracowało około 1,25 mln Ukraińców.

W roku 2020 rozpoczęła się ogólnoswiatowa pandemia Covid-19, która dotknęła również Polskę i Ukrainę. Interesujące jest to, że pomimo różnych utrudnień związanych z panującą i rozprzestrzeniającą się pandemią Covid-19, w tym specyficznym roku napływ społeczności ukraińskiej za pracą do Polski stosunkowo niewiele się zmniejszył i według szacunków – w końcu września 2020 r. – pracowało w Polsce około 1 mln. Ukraińców.

Jako przykład można przedstawić, że w ostatnim kwartale 2020 r. (w ujęciu rok do roku) Polska odnotowała największy wzrost zatrudnienia spośród krajów Unii Europejskiej (UE). W porównaniu z danymi statystycznymi za czwarty kwartał 2019 r., odsetek osób zatrudnionych w Polsce wzrósł w tym okresie o 0,8 punktu procentowego. W pozostałych krajach UE (oprócz Luksemburga – 0,6 punktu procentowego i Holandii – 0,0 punktów procentowych) odnotowano spadek zatrudnienia.¹

¹ forsal.pl – praca; *Polska z najwyższym wzrostem zatrudnienia w UE* – dostęp 14.04.2021 r.

Również stopa bezrobocia w Polsce według metodologii Eurostatu (służącej do porównań międzynarodowych w UE), była jedną z najniższych w Unii Europejskiej i wynosiła 3,3%, podczas gdy średnia UE w tym okresie wynosiła 7,5%.² Również według podstawowej metody statystycznej bezrobocie rejestrowane w Polsce na koniec 2020 r., wynosiło 6,2% stopy bezrobocia rejestrowanego i obejmowało 1 046 tys. bezrobotnych.³ Tak stosunkowo niskie bezrobocie uzyskano dzięki zastosowaniu w Polsce tzw. „tarcz anty kryzysowych”.

Natomiast w Ukrainie, w tym czasie bezrobocie wynosiło 10,1% stopy bezrobocia i obejmowało 1,8 mln osób bezrobotnych.⁴

Te wszystkie uwarunkowania napływu społeczności ukraińskiej na polski rynek pracy bardzo dobrze w niniejszym opracowaniu ukazują liczne badania przeprowadzone przez różne firmy rekrutujące Ukraińców do pracy w Polsce.

Polscy pracodawcy w wyniku sytuacji demograficznej w naszym kraju oraz wyjazdu wielu Polaków za pracę do zachodnich krajów Unii Europejskiej, stale poszukują różnych pracowników, na przykład poprzez firmy rekrutacyjne. Wśród pracujących w Polsce pracowników z różnych krajów, największą populacją są Ukraińcy. Z jednej strony pomagają polskiej gospodarce, wytwarzając około 11 procent polskiego PKB, a z drugiej strony realizują swoje potrzeby socjalno-bytowe – zarówno w Polsce, jak i w Ukrainie – wspomagając swoje rodziny przesyłanymi z Polski przekazami pieniężnymi. Dlatego uznaje się, że głównymi przyczynami migracji zarobkowej Ukraińców do Polski są.⁵

- wojna we wschodniej części kraju,
- zniesienie ruchu wizowego przez Polskę dla obywateli Ukrainy w 2017 roku,
- pogorszenie się poziomu życia,
- zła sytuacja ekonomiczna i związane z tym patologie życia społecznego,
- lepsze zarobki,
- przyjazny rynek pracy,

² money.pl – Eurostat; *Bezrobocie w UE w 2020 r.* – dostęp 14.04.2021 r.

³ www.gov.pl – Ministerstwo Rozwoju, Pracy i Technologii *Bezrobocie w Polsce 2020* – dostęp 14.04.2021 r.

⁴ studium.uw.edu.pl – *Bezrobocie na Ukrainie* – dostęp 14.04.2021 r.

⁵ *Przyczyny i skutki migracji zarobkowych z Ukrainy do Polski*. PDF, www.researchgate.net – dostęp 14.04.2021 r.

- bliskość geograficzna,
- bliskość kulturowa,
- bliskość językowa,
- preferencyjne dla krajów Partnerstwa Wschodniego prawo migracyjne,
- aktywne kampanie rekrutacyjne polskich uczelni skierowane do ukraińskich studentów,
- intensywne rekrutacje w Ukrainie polskich firm do pracy w Polsce

Te różne uwarunkowania przyjazdu społeczności ukraińskiej do Polski przedstawione zostały w niniejszym opracowaniu – również w zaprezentowanych artykułach naukowych opublikowanych w latach 2019 i 2020 przez niektóre wyższe uczelnie w Ukrainie. Natomiast młodzi Ukraińcy studiujący w Polsce – ankietowani w 3 różnych ośrodkach akademickich – chwalą swój pobyt i sposób studiowania, uzyskują dyplomy polskich uczelni, które w części krajów Unii Europejskiej są uznawane, a w części tych krajów są szybko nostryfikowane.

Na zakończenie, w niniejszym opracowaniu przedstawiono propozycje do proponowanej nowej polityki migracyjnej dla Polski.

Jak wynika z przedstawionej powyżej prezentacji omawianych zagadnień, niniejsze opracowanie zajmuje się głównie problemami związanymi z rynkiem pracy, bez aspektów zarówno politycznych, jak i historycznych dotyczących Polski i Ukrainy.

Na zakończenie można wyrazić nadzieję, że zaprezentowane w niniejszym opracowaniu badania i ich wyniki mogą być podstawą do oceny zmian i uwarunkowań na rynkach pracy w badaniach poprowadzonych w przyszłości (w następnych latach), zarówno w Polsce, jak i w Ukrainie oraz porównawczo w innych krajach.

Rozdział pierwszy

Prognozy demograficzne

1.1. Prognozy demograficzne dla Polski

Wydział ludnościowy Organizacji Narodów Zjednoczonych (ONZ) od 1951 r. bada trendy demograficzne na świecie. Pod koniec czerwca 2017 r., przedstawiono 25. edycję prognoz zmian populacji w perspektywie do końca XXI wieku. Wnioski dla Polski nie są korzystne. Ekspert z ONZ umieścił Polskę w gronie 51 państw, w których liczba ludności między 2017 r. a 2050 r., będzie malała. Oprócz Polski spadek populacji o ponad 15% dotknie także Bułgarię, Chorwację, Litwę, Łotwę, Mołdawię, Rumunię, Serbię i Ukrainę. W perspektywie najbliższych 30 lat ludność Polski (według prognoz ONZ) zmniejszy się o ponad 15% i wyniesie ok. 34 mln osób w 2050 r.¹

Natomiast według polskiego Głównego Urzędu Statystycznego (GUS) szczegółowe prognozy dla Polski do 2050 roku przedstawione są w następujących tendencjach:²

Tabela 1. Prognozy ogółu ludności kraju – dane w mln osób

rok	2013	2014	2015	2020	2025	2030	2035	2040	2045	2050
ogółem	38,5	38,5	38,5	38,1	37,7	37,2	36,5	35,7	34,8	34,0
od lat 80	1,5	1,5	1,6	1,7	1,7	2,2	2,9	3,4	3,5	3,5
od lat 65	5,7	5,9	6,1	7,2	8,2	8,6	8,9	9,4	10,2	11,1
15-64 lata	27,1	26,8	26,6	25,3	24,3	23,7	23,0	21,9	20,4	18,7
do 14 lat	5,8	5,8	5,7	5,7	5,2	4,9	4,5	4,3	4,2	4,1

Źródło: Dziennik Gazeta Prawna, 21.02.2018 r.

¹ *Ukraińcy nie rozbiją demograficznej bomby nad Wisłą*, Dziennik Gazeta Prawna, 11.07.2017 r.

² *Prognozy ogółu ludności kraju*, Dziennik Gazeta Prawna, 21.02.2018 r., źródło GUS.

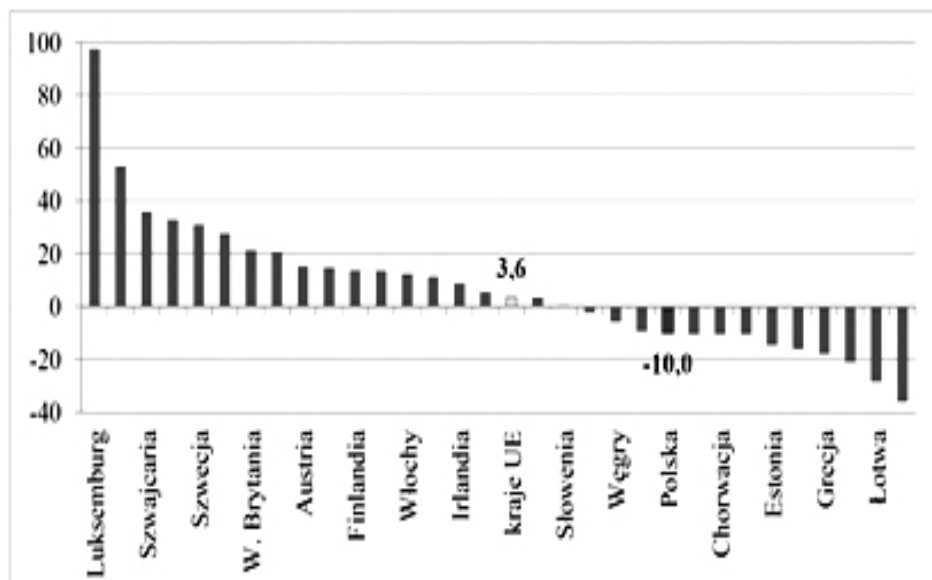
		Trwanie życia – mężczyźni								
		73,1	73,4	74,6	75,9	77,3	78,4	79,5	80,8	82,1
GUS Eurostat ONZ	73,1	73,1	73,3	74,5	75,6	76,7	77,8	78,8	79,8	80,8
		72,5	72,7	73,7	74,8	75,8	76,7	77,4	78,1	78,7
		Trwanie życia – kobiety								
GUS Eurostat ONZ	81,1	81	81,2	82,1	83	84	84,8	85,6	86,5	87,5
		81,1	81,3	82,2	83	83,8	84,6	85,3	86,1	86,8
		80,7	80,8	81,5	82,1	82,7	83,3	84	84,6	85,1

Źródło: Prognoza ludności na lata 2014-2050, GUS, Warszawa 2014, s. 162.

1.3. Prognoza demograficzna Polski na tle innych krajów europejskich

Według prognozy Eurostatu liczba ludności Unii Europejskiej do 2050 r. wrośnie o 3,6%, a w Polsce zmaleje o około 10%, co ukazują poniższy wykres.

Ryc. 1. Zmiana liczby ludności między rokiem 2013 a 2050 w %

Źródło: Prognoza ludności na lata 2014-2050, GUS, Warszawa 2014, s. 165.

1.4. Prognoza demograficzna dla innych kontynentów³

Po zapoznaniu się z prognozami demograficznymi dla Polski i krajów europejskich można przedstawić zarys prognoz dla innych kontynentów, a w szczególności dla Azji i Afryki, w których mieszka najwięcej mieszkańców na świecie.

ONZ w swojej prognozie demograficznej przewiduje, że około 2026 r. w Chinach nastąpi szczyt demograficzny. Oznacza to moment, po którym liczba ludności przejściowo się ustabilizuje, a potem będzie spadać. Z obecnej ilości 1,379 mld ludzi (2017 r.) do około 1,050 mld osób w 2100 r.

Podobne trendy odnoszą się także na przykład do Indii. Obecnie zamieszkuje tam 1,282 mld osób (2017 r.) ale wskaźnik dzietności obniżył się z 5,75 w roku 1967 do 2,4 w roku 2017. Według prognoz ONZ szczyt demograficzny jest przewidywany w latach 60-tych naszego stulecia i wyniesie ponad 1,6 mld osób. W tym miejscu należy nadmienić, że w XXI wieku to właśnie w Afryce, a nie w Azji najszybciej zwiększa się liczba ludności. Przykładem jest tutaj Nigeria, którą zamieszkuje 186,053 mln osób w 2017 r., a w roku 2006 zamieszkiwało ten kraj tylko 131,860 mln osób. Jest to obecnie największy kraj pod względem liczby ludności w Afryce.

Analizując prezentowane dane liczbowe dotyczące zagadnień demograficznych należy mieć na uwadze medianę – tzw. średnią wieku w poszczególnych społeczeństwach. Szybko powiększające się liczbowo społeczeństwo Nigeryjczyków to bardzo młode społeczeństwo, w którym połowa z nich ma mniej niż 18,4 lat, natomiast połowa Chińczyków ma ponad 37 lat.

Zatem prognozy demograficzne trzeba rozpatrywać dynamicznie we właściwych proporcjach. Podczas gdy ludność Chin rośnie wolno i z czasem zacznie spadać, to np. w Afryce liczba ludności rośnie bardzo szybko. O ile obecnie Azję zamieszkuje prawie trzykrotnie więcej osób niż w Afryce, to za 100 lat ta różnica zniknie: na obu kontynentach będzie po ok. 5 mld ludzi. Zatem przewiduje się, że w tym okresie na kuli ziemskiej będzie żyło ok. 11 mld ludzi. Obec-

³ Krótkie omówienie zagadnienia na podstawie książki Grzegorza W. Kołodko *Czy Chiny zbawią świat*, Prószyński i S-ka, Warszawa 2018 r., oraz G.W. Kołodko *Między eksplozją demograficzną a dołkiem*, Rzeczpospolita, 15.06.2018 r. Podane dane liczbowe – Wikipedia, kwiecień 2019 r. Liczba państw świata wg liczby ludności.

nie (2017 r.) jest to 7 405 108 tys. osób. W tak dalekosiężnych prognozach demograficznych zakłada się, że są one obarczone jakimś ryzykiem błędu.

Według prognoz demograficznych ONZ⁴ Afryka w połowie XXI wieku nie wytrzyma 2,5 mld obciążenia ludnościowego (a także prognozowanego na początku XXII wieku blisko 5 mld obciążenia demograficznego). Dla ukazania problemu – obecnie w Afryce mieszka ok 1 mld 216 mln mieszkańców (2017 r.), a np. w Europie ok. 743 mln osób (2017 r.). Dlatego też – jak przewidują prognozy ONZ – głównie z Afryki do Europy będzie się nasilała fala emigrantów w poszukiwaniu lepszego życia.

Zatem przyjęcie w Niemczech w ramach „Wilkommenskultur” w latach 2016-2017 ponad 1,2 mln uchodźców i imigrantów z Afryki i Azji może być potraktowane jako „szkolne ćwiczenie” jak przyjmować nowe fale ludności z innych kultur i religii, ucząc się przy tym otwarcia, tolerancji i wielokulturowości. Chyba, że w Afryce nastąpi przełom podobny do tego, jaki w różny sposób udało się osiągnąć w Chinach, Meksyku i innych krajach poprzez skuteczne wprowadzanie tzw. planowania rodziny, tj. ograniczenie liczby urodzeń.

1.5. Sytuacja ludnościowa na polskim rynku pracy

Z raportu Międzynarodowego Funduszu Walutowego, (MFW) opublikowanego 17 lipca 2017 r.⁵ wynika, że największym wyzwaniem dla polskiej gospodarki jest wyzwanie demograficzne. Potwierdza to także coroczne sprawozdanie Komisji Europejskiej (KE) opublikowane w tym samym dniu, tj. 17 lipca 2017 r. – o stanie zatrudnienia i sytuacji społecznej w Unii Europejskiej.

Według sprawozdania KE bezrobocie w Polsce w 2005 r., wynosiło 17,9 procent, podczas gdy w całej UE wynosiło wtedy 9 procent (wg Eurostatu). W 2016 r. bezrobocie w Polsce wynosiło 6,2 procent czyli poniżej średniej unijnej, która wynosiła wówczas 8,5 procent (wg Eurostatu). Widać, że sytuacja na rynku pracy w Polsce wyraźnie się poprawiła po wejściu Polski do UE w dniu 1 maja 2004 r. Z drugiej strony widać, że paliwo rozwoju gospodarczego Polski, jakim była praca (zasoby siły roboczej), powoli się wyczerpuje. Po pro-

⁴ G.W. Kołodko, *Między eksplozją demograficzną a dołkiem*, Rzeczpospolita 15.06.2018 r.

⁵ *Demografia podmywa polski wzrost gospodarczy*, Rzeczpospolita, 18.07.2017 r.

stu polskie społeczeństwo, podobnie jak większość państw UE, starzeje się. W konsekwencji będzie to oznaczało mniej rąk do pracy i więcej emerytów na utrzymaniu przez osoby aktywne zawodowo.

Sprawozdanie KE wskazuje, że to zjawisko można niwelować (stymulować) poprzez:

- działania na rzecz większego przyrostu naturalnego (efekty tego działania dla rynku pracy przychodzą ze znacznym opóźnieniem tj. około 20-to letnim),
- przyjmuje się migrantów,
- podnosi wiek emerytalny,
- prowadzi program aktywizacji zaciągający na rynek pracy kobiety i osoby starsze oraz ludzi młodych, którzy do tej pory byli nieaktywni zawodowo.

Jak stwierdza sprawozdanie KE, w Polsce takich szerokich działań nie widać:

- przyrost naturalny jest niski,
- wobec imigrantów panuje zadekretowana wrogość (która stopniowo maleje),
- wiek emerytalny został obniżony.

Według scenariusza KE do 2040 roku liczba osób w wieku produkcyjnym w Polsce będzie się zmniejszać w tempie 0,8 procent rocznie. Ma to poważne konsekwencje dla potencjału gospodarczego naszego kraju. W dłuższym okresie czasu osiągalny poziom PKB w Polsce to 1,6 procent wzrostu rocznie.

Sytuację polskiej gospodarki krytycznie ocenia także raport MFW. Wyzwanie demograficzne uważa on za obecnie najważniejsze. W tym raporcie stwierdza się, że populacja w wieku produkcyjnym zaczęła się zmniejszać już 2012 roku i do roku 2050 zmniejszy się o jedną czwartą. Natomiast perspektywę wzrostu gospodarczego w niedalekiej przyszłości szacuje (podobnie jak KE) na ok. 1,5 procent PKB rocznie. A przecież w ostatnich latach PKB w Polsce rósł dzięki wzrostowi zatrudnienia, ale ten bodziec właśnie się wyczerpuje. Trzeba więc będzie zwiększać produktywność, ale – zdaniem MFW – to jest bardzo trudne wyzwanie.

MFW zaleca ostrożne wspieranie przyrostu naturalnego poprzez:

- zorganizowaną opiekę przedszkolną (tak, aby zwiększyć udział kobiet w rynku pracy),

- ulgi podatkowe,
- podniesienie wieku emerytalnego,
- elastyczne kontrakty zatrudnienia – praca w niepełnym wymiarze godzin szczególnie interesująca dla kobiet i ludzi młodych,
- zwiększanie produktywności poprzez przesuwanie pracowników z rolnictwa do innych sektorów gospodarki,
- inwestycje w bardziej wykształconą siłę roboczą (rozwój kwalifikacji).

Kolejnym sposobem na łagodzenie skutków starzenia się polskiego społeczeństwa jest polityka migracyjna i zachęcanie do przyjazdu do Polski nie tylko Ukraińców, ale także innych wykwalifikowanych imigrantów.

Kolejnym źródłem, na którym można się oprzeć przy dokonywaniu analizy problemu jest *Atlas demograficzny Polski*.⁶ Według tej publikacji w Polsce żadnego „baby boomu” (szczytu urodzeń dzieci) nie będzie. Bowiemy z roku na rok będzie malała liczba kobiet w wieku rozrodczym – z 9,3 mln kobiet w 2013 roku do 5,8 mln kobiet w 2050 r. We wcześniejszym okresie, w latach 80-tych (ubiegłego stulecia) w Polsce rodziło się rocznie około 600 tys. dzieci. W 2016 r. na świat przyszło w Polsce 385 tys. dzieci. Politycy rządzący (Rząd Prawa i Sprawiedliwości) mają nadzieję, że dzięki wprowadzonemu przez nich programowi „500+” na każde dziecko, w Polsce będzie się rodzić ok. 400 tysięcy dzieci rocznie. Ale to i tak nie spowoduje zahamowania procesu starzenia się polskiego społeczeństwa.

W związku z powyższymi przedstawionymi problemami na polskim rynku pracy specjaliści np. Piotr Lewandowski z Instytutu Badań Strukturalnych czy Wiktor Wojciechowski, główny ekonomista Plus Banku wypowiedają się na początku kwietnia 2018 r. (w prezentowanym wcześniej artykule „Rzeczpospolitej”) o potrzebie podejmowania następujących działań, do których należy:

- tworzenie takich warunków, które zatrzymają i zachęcą do pracy w naszym kraju jak najwięcej emigrantów (to zwykle są młodzi ludzie),
- uzupełnienie ubytków w liczbie młodych pracowników poprzez zwiększenie aktywności zawodowej w innych grupach wiekowych, a przede wszystkim w grupie 55+, co wymagałoby podniesienia wieku emerytal-

⁶ *Polska starzeje się i wyludnia*, Gazeta Wyborcza, 27.12.2017 r., na podstawie danych z: *Atlas demograficzny Polski*, Główny Urząd Statystyczny, Warszawa 31.11.2017 r.

nego, a także w grupie kobiet pomiędzy 25-tym a 40-tym rokiem życia poprzez zwiększenie dostępności instytucjonalnej opieki nad dziećmi.

Nadmienić należy,⁷ że rząd PO-PSL ustalił wiek emerytalny na 67 lat (zarówno dla kobiet i mężczyzn) co wzbudzało protesty, a kolejny rząd PiS-u obniżył go do poziomu 60 lat dla kobiet i 65 lat dla mężczyzn. Ale niedługo będziemy musieli rozważać granicę 70 lat przechodzenia na emeryturę. Taka dyskusja toczy się już w krajach skandynawskich. Wynika to z tego, że przewidywane są duże trudności z wypłatą emerytur. Obecnie deficyt emerytalny Zakładu Ubezpieczeń Społecznych (ZUS) wynosi co roku 40-50 mld złotych, ale jak szacuje Fundacja im. Prof. M. Kaleckiego – w 2026 r., dziura w budżecie ZUS-u dotycząca deficytu emerytalnego wyniesie już 100 mld złotych.⁸ A wówczas pracujący w Polsce nie wyrażą zgody na podwyżkę swoich podatków i składek, aby finansować świadczenia dla seniorów. I – zdaniem Wiktora Wojciechowskiego, głównego ekonomisty Plus Banku – wybiorą emigrację, bo tam zarobią więcej (bez przedstawionych powyżej obciążeń). Więc zamiast wracać z emigracji do Polski, coraz więcej obywateli będzie opuszczać Polskę. Dlatego też politycy w Polsce będą zmuszeni dostosowywać swój program wyborczy i obietnice do rosnącej liczby starszych wyborców. Bez ich poparcia coraz trudniej będzie wygrywać wybory.⁹

⁷ *Polska starzeje się i wyludnia*, Gazeta Wyborcza, 27.12.2017 r.

⁸ tamże.

⁹ tamże.

Rozdział drugi

Niektóre uwarunkowania polskiego rynku pracy

2.1. Współczesne uwarunkowania polskiego rynku pracy

W 2017 r. w Polsce – według statystyk – mieliśmy 530 tysięcy 25-latków, ale dziesięć lat temu – 630 tysięcy.¹ Można zatem zauważyć, że nasz kraj znalazł się na etapie spadku podaży pracy z powodów demograficznych. Kolejne roczniki wchodzące na rynek pracy są coraz mniej liczne. Dlatego pracodawcy muszą zacząć się przyzwyczajać, że coraz trudniej będzie im znaleźć do pracy młodych ludzi. Według różnych prognoz w 2030 roku na polskim rynku pracy brakować będzie 1,5 mln osób, a w 2050 roku – około 10 mln osób.

Jeszcze innym problemem jest niedobór pracowników o odpowiednich kwalifikacjach, co wynika z sondażu przeprowadzonego w poszczególnych latach przez Business Centre Club (BCC):

Trudności z pozyskaniem pracowników o odpowiednich kwalifikacjach jako istotna bariera w biznesie, opinie firm dotyczące kolejnego roku:

2015 rok – 47,0%

2016 rok – 62,4%

2017 rok – 79,2%

Internetowe portale rekrutacyjne odnotowują rekordy liczby ogłoszeń.² Na przykład potentat e-rekrutacji, portal Pracuj.pl informuje o opublikowaniu w 2017 roku prawie 534 tysięcy ofert pracy. To prawie o 10 procent więcej niż rok wcześniej, a ogłoszeń przybyło w każdej specjalizacji. Dyrektor zarzą-

¹ *Rynek pracy rażony demograficzną zapaścią*, Rzeczpospolita, 05.04.2018r.

² *Intensywne polowanie na kandydatów do pracy*, Rzeczpospolita, 22.01.2018r.

dzający tym portalem – R. Nachyma, liczy na utrzymanie tej dobrej koniunktury w najbliższych latach.

Duże potrzeby na polskim rynku pracy pokazują także statystyki urzędów pracy, gdzie w 2017 roku pracodawcy zgłosili prawie 1,7 mln wolnych miejsc pracy, tj. o ponad 13 procent więcej niż rok wcześniej.

Również rekordowy napływ ogłoszeń o zatrudnieniu potwierdza dr Robert Pater – kierownik Katedry Ekonomii Wyższej Szkoły Informatyki i Zarządzania w Rzeszowie, współautor raportów i analiz Barometru Oferty Pracy (BOP) Biura Inwestycji i Cykli Ekonomicznych. Według danych z tego źródła, liczba ogłoszeń o zatrudnieniu publikowanych w polskim Internecie w 2017 r., przekroczyła 2,1 mln ofert, co w porównaniu do roku poprzedniego oznacza 13 procentowy wzrost tych ofert. Przykładem może być poniższe zestawienie danych statystycznych.

Tabela 3. Liczba ofert pracy według województw 2015 r., 2016 r., 2017 r. – w I półroczu

województwo	2015 r.	2016 r.	2017 r.
Mazowieckie	193 758	210 846	233 538
Dolnośląskie	34 748	58 260	107 242
Wielkopolskie	24 344	57 635	91 690
Śląskie	13 741	32 798	75 981
Małopolskie	20 385	42 484	73 442
Łódzkie	15 058	37 690	72 102
Pomorskie	9 460	27 830	64 564
Lubelskie	35 889	43 144	50 440
Zachodniopomorskie	7 314	25 962	38 920
Lubuskie	14 568	35 337	37 357
Kujawsko-Pomorskie	11 446	21 686	33 953
Świętokrzyskie	10 756	17 028	21 616
Opolskie	6 396	10 481	18 521
Warmińsko-Mazurskie	1 426	3 473	10 265
Podlaskie	4 065	3 945	10 078
Podkarpackie	6 854	5 722	8 207
Ogółem	530 808	634 321	947 916

Dane wg Ministerstwa Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej

Źródło: Dziennik Gazeta Prawna 09.08.2017 r.,

Obok zgłoszeń pracodawców, poszukujących na portalach internetowych swoich nowych pracowników bardzo ważna jest też liczba zgłoszeń od kandydatów, na co zwraca uwagę Nikolay Kirov, ekspert Akademii Leona Koźmińskiego w Warszawie. Na skuteczność rekrutacji w sieci internetowej decydujący wpływ mają dwa elementy. Pierwszy to precyzyjne określenie potrzeb firmy czyli zakres wymagań i obowiązków na danym stanowisku. Często w ogłoszeniach wymieniana jest długa lista oczekiwanych kompetencji, która zniechęca część kandydatów do pracy. Drugim decydującym elementem jest informacja o wynagrodzeniu. Tę informację kandydat do pracy często poznaje dopiero po serii rozmów kwalifikacyjnych i rezygnuje z dalszych negocjacji. Zatem pracodawcy powinni precyzyjnie określać swoje wymagania i podawać wysokość wynagrodzenia, dzięki czemu szybciej zapełnią swoje wakaty.

Według prezentowanych portali internetowych i Barometru Ofert Pracy w 2017 roku największe zapotrzebowanie było szczególnie na:

- pracowników działów handlowych: specjalistów ds. sprzedaży,
- pracowników obsługi klienta,
- informatyków,
- finansistów: specjalistów ds. bankowości, ubezpieczeń, finansów i księgowości,
- budowlańców.

Natomiast według zaprezentowanych wyników przeprowadzonych badań przez firmę Work Service „Barometr rynku pracy X” w 2018 r., już połowa firm w Polsce ma problemy ze znalezieniem pracowników.³

2.2. Podstawy prawne zatrudniania cudzoziemców w Polsce

Do podstawowych przepisów regulujących zatrudnianie cudzoziemców w Polsce zalicza się Ustawę z dnia 20 kwietnia 2004 r. o promocji zatrudnienia i instytucjach rynku pracy, z późniejszymi zmianami (Dziennik Ustaw, czerwiec 2018 r., poz. 1265) oraz Ustawa z dnia 12 grudnia 2013 r., o cudzoziemcach (Dz.U. poz. 1650), z późniejszymi zmianami (Dz.U. z 2018 r., poz. 2094, 2039, Dz.U. z 2019 r., poz. 577, 622), a także różne rozporządzenia wykonawcze. Podstawowym warunkiem powierzenia pracy cudzoziemcowi w Polsce

³ *Gospodarkę zaboli exodus Ukraińców do Niemiec*, Rzeczpospolita, 07.11.2018 r.

jest uzyskanie odpowiedniego zezwolenia oraz jego legalny pobyt na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej.

O zezwolenie na pracę występuje dany pracodawca do właściwego wojewody, a w przypadku gdy jest to praca sezonowa (tzw. typ S – zezwolenie na prace sezonową) to pracodawca występuje do właściwego starosty (powiatowego urzędu pracy). Zezwolenie na pracę sezonową dotyczy wykonywania pracy przez okres nie dłuższy niż 9 miesięcy w danym roku kalendarzowym w sektorach: rolnictwo, ogrodnictwo, turystyka – w ramach działalności uznanych za sezonowe określonych w rozporządzeniu Ministra Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej z dnia 8 grudnia 2017 r. w sprawie podklas działalności według Polskiej Klasyfikacji Działalności (PKD), według których wydawane są zezwolenia na pracę sezonową cudzoziemcom.

Ważny wyjątek od zasady, że warunkiem legalnego wykonywania pracy przez cudzoziemca jest zezwolenie na pracę, które obejmuje obywateli 6 krajów: Armenii, Białorusi, Gruzji, Mołdawii, Rosji i Ukrainy, wykonujących prace przez 6 miesięcy w ciągu kolejnych 12 miesięcy. Warunkiem wykonywania pracy w ramach tak zwanej „procedury uproszczonej” jest wpisanie przez powiatowy urząd pracy oświadczenia, o powierzeniu wykonywania pracy cudzoziemcowi, do ewidencji oświadczeń oraz posiadanie przez cudzoziemca dokumentu potwierdzającego tytuł pobytowy w Polsce, który uprawnia do wykonywania pracy na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej.

Natomiast pracodawca chcący zatrudnić cudzoziemca składa oświadczenie w powiatowym urzędzie pracy, właściwym ze względu na siedzibę lub miejsce pobytu stałego (siedziba dotyczy osób prawnych, a pobyt stały dotyczy osób fizycznych).

Wypełniając oświadczenie, pracodawca wskazuje: dane pracodawcy, dane cudzoziemca, którego zamierza zatrudnić, datę rozpoczęcia i okres wykonywanej pracy, rodzaj umowy będącej podstawą wykonywania pracy, wysokość wynagrodzenia brutto, podklasę Polskiej Klasyfikacji Działalności (PKD) gospodarczej, zawód i miejsce wykonywania pracy. Rejestracja oświadczenia związana jest z dokonaniem stosownej opłaty przez pracodawcę. Według prof. dr hab. Pawła Kaczmarczyka, dyrektora Ośrodka Badań nad Migracjami Uniwersytetu Warszawskiego w ciągu roku (w ostatnich latach) przebywa w Polsce pół-

tora do dwóch milionów cudzoziemskich pracowników.⁴ Ale to nie znaczy, że tyłu przebywa przez cały czas, gdyż wyjeżdżają na kilka miesięcy do swojej ojczyzny i wracają do pracy w Polsce. Średniorocznie ta liczba jest o połowę niższa. Sezonowość pracy wynika nie tylko z rocznego cyklu koniunktury na rynku pracy, ale także sposobu rejestracji pracowników z zagranicy.

Obecnie (2019 r.) istnieją 3 możliwości zatrudnienia cudzoziemca. Pierwsza możliwość to oświadczenia pracodawcy o chęci zatrudnienia cudzoziemca. Oświadczenia dają możliwość sześciomiesięcznej pracy w Polsce dla obywateli 6 państw z byłego Związku Radzieckiego (w tym z Ukrainy). Druga możliwość to oświadczenia na pracę sezonową do 9 miesięcy w ciągu jednego roku. Trzecia możliwość to zezwolenie na prace, które wydaje wojewoda.

Z danych resortu pracy wynika, że przeważają oświadczenia. Ale od pewnego czasu szybciej rośnie liczba zezwoleń na pracę. Ten trend pokazuje stabilizację zatrudnienia cudzoziemców i umożliwia im zdobycie karty stałego pobytu i osiedlenia się w Polsce.

2.3. Polska zabiega o imigrantów

Według statystyk unijnych nie tylko Polska, ale i inne kraje poszukują cudzoziemców do zatrudnienia na ich rynku pracy.

Tabela 4. Odsetek wolnych miejsc pracy (wakatów) w gospodarce (relacja liczby wolnych miejsc pracy do łącznej liczby miejsc, w tym wakatów) – wybrane kraje UE, I kwartał 2018 r.

Lp.	Kraj	Odsetek wakatów
1	Czechy	4,8
2	Bułgaria	3,5
3	Belgia	3,5
4	Niemcy	2,9
5	Austria	2,8
6	Holandia	2,8
7	Węgry	2,5

⁴ *Nasza polityka migracyjna to brak polityki*, Dziennik Gazeta Prawna, 01.08.2019 r.

Ciąg dalszy tabeli ze strony 25

Lp.	Kraj	Odsetek wakatów
8	Francja	1,2
9	Polska	1,2
10	Słowacja	1,2

Źródło: Eurostat, Polska zawalczy o imigrantów, Rzeczpospolita, 26. 07. 2018 r.

Tomasz Dudek, dyrektor operacyjny agencji zatrudnienia OTTO Work Force w Europie Środkowej, potwierdza, że konkurencja Czech (które mają najwyższy w UE wskaźnik wakatów, czyli wolnych miejsc pracy) sprawia, że coraz trudniej jest rekrutować pracowników w Ukrainie do pracy w Polsce. W 2016 r. Czechy wprowadziły rządowy program „Projekt Ukraina”, w ramach którego do końca 2018 r., sprowadzono z Ukrainy ponad 24 tysiące wykwalifikowanych pracowników. Ukraińcy dostają ofertę dwuletnich kontraktów z wynagrodzeniem wyższym od tego, które mogą uzyskać w Polsce. W 2018 r. rozszerzono ten projekt na obywateli Indii i planuje się sprowadzenie z zagranicy po 500 specjalistów rocznie z tych krajów.⁵ W dodatku po roku pracy, obcokrajowiec może sprowadzić do Czech rodzinę.

Podobnie na Słowacji Ukraińcy łatwiej niż w Polsce mogą uzyskać prawo do dwuletniego pobytu a płace są o ok. 20 procent wyższe niż w Polsce.

Także Niemcy od 2020 r. będą się szerzej otwierały na pracowników z Ukrainy. Według Mariana Przeździeckiego, dyrektora ukraińskiego oddziału agencji zatrudnienia Work Service niemieccy pośrednicy pracy werbują potencjalnych kandydatów do pracy, kusząc zarobkami na poziomie 1400 EUR netto miesięcznie za 170 godzin pracy (to dwukrotnie więcej niż w Polsce za 240 godzin pracy w miesiącu).⁶ Nowe niemieckie regulacje prawne ułatwią wykwalifikowanym pracownikom spoza UE (fachowcom i specjalistom) podjęcie pracy w Niemczech.

W kwietniu i maju 2019 r., przeprowadzono sondaż wśród 855 pracowników ukraińskich w Polsce – najczęściej zatrudnionych w: przemyśle, logistyce, transporcie i budownictwie. Sondaż przeprowadziła agencja pracy EWL

⁵ *Dokąd wyjadą Ukraińcy*, Rzeczpospolita, 29.03.2019 r.

⁶ *Maleją szanse Polski w rywalizacji o Ukraińców*, Rzeczpospolita, 19.11.2018 r.

we współpracy ze Studium Europy Wschodniej Uniwersytetu Warszawskiego.⁷ Ponad siedmiu na dziesięciu z nich do pracy w Polsce zachęciły wyższe niż w Ukrainie zarobki. Niemalę znaczenie miały też rekomendacje rodziny i przyjaciół oraz darmowe zakwaterowanie, które było ważnym argumentem dla ponad jednej piątej badanych.

Pozostałe wyniki przeprowadzonych badań przedstawiono poniżej.

Plany pracy w innych krajach niż Polska, opinie pracowników z Ukrainy:

tak, po 2020 r. – 13,5%	nie – 24,5%
tak, w 2020 r. – 18,8%	nie wiem – 30,5%
tak, w 2019 r. – 12,6%	

Preferowane kierunki wyjazdów (poza Polską):

Niemcy – 34,0%	Holandia – 6,8%
Czechy – 13,0%	Norwegia – 6,6%
Szwecja – 7,2%	USA – 6,5%

Co przekonuje do wyjazdu do Niemiec?

wyższe zarobki	86,7%
wyższy poziom życia	44,4%
lepszą opieką społeczną	20,3%
bezpłatne kursy językowe i zawodowe	14,7%

Co przekonuje lub przekonałoby Ukraińców do pozostania w Polsce?

zwiększenie zarobków	70,6%
niższa bariera językowa	22,8%
darmowe zakwaterowanie	22,0%
możliwość uzyskania pozwolenia na pobyt oraz obywatelstwo	22,0%
uproszczenie procedury zatrudnienia obcokrajowców	17,0%
opieka ze strony polskiego pracodawcy	16,9%

Szerzej wyniki przeprowadzonych badań wśród 855 Ukraińców pracujących w Polsce przedstawiono w dalszej części niniejszego opracowania.

⁷ *Jak wygrać z Niemcami konkurencję o Ukraińców*, Rzeczpospolita, 18.06.2019 r.

Częściowej migracji Ukraińców za pracą z Polski do Niemiec nie da się zatrzymać, nie jesteśmy w stanie konkurować z Niemcami pod względem wysokości zarobków (niemieckie stawki minimalne są 3,5 razy wyższe niż polskie). Trudno też będzie przebić Niemcy poziomem życia czy opieki społecznej. Jednak pomimo tych atutów tylko 34 procent Ukraińców planuje wyjazd do Niemiec. Nowe przepisy niemieckie nie oznaczają czarnego scenariusza dla polskich firm (masowego wyjazdu Ukraińców z Polski do Niemiec). Zarówno wymagania stawiane kandydatom aplikującym do pracy w Niemczech czy bariery językowe ograniczą skalę migracji Ukraińców. Tylko 2,6 procent pracujących w Polsce Ukraińców spełnia główne wymagania stawiane chętnym do pracy w Niemczech – stwierdza Andrzej Korkus, prezes agencji zatrudnienia EWL.⁸

Podobne szacunki przedstawili też eksperci Polsko-Ukraińskiej Izby Gospodarczej. Niemcy przyjmą najwyżej ok. 25 tysięcy bardzo dobrze wykwalifikowanych migrantów.⁹ Natomiast Prezes agencji zatrudnienia (specjalizującej się w rekrutacji pracowników z Ukrainy) Personnel Service – K. Ingłot ocenia, że do Niemiec może wyjechać nawet do 250 tysięcy Ukraińców, gdzie rozrasta się szara strefa w budownictwie i rolnictwie.¹⁰

Ukraińcy, którzy obecnie pracują w Polsce, masowo zapisują się na kursy języka niemieckiego. Zrobiło to 30% z nich – oceniają przedstawiciele organizacji, które pomagają Ukraińcom szukać pracy w Polsce.¹¹

Zdaniem ekspertów ze Związku Przedsiębiorców i Pracodawców (ZPP) spada dynamika migracji zarobkowej do Polski z kierunku wschodniego. Np. w I półroczu 2018 r. zarejestrowano o 13 procent mniej oświadczeń o zamiarze powierzenia wykonywania pracy cudzoziemcowi niż rok wcześniej. To odwrócenie trendu z ostatnich kilku lat, czyli zasady ciągłego wzrostu liczby rejestrowanych oświadczeń. Eksperci oceniają, że odpływ ukraińskich pracowników z polskiego rynku pracy spowoduje duże trudności dla przedsiębiorców, ale i kłopoty makroekonomiczne. Według szacunków ZPP w umiarkowanym wariantcie zakładającym odpływ z rynku pracy 500 tysięcy imigran-

⁸ tamże.

⁹ tamże.

¹⁰ tamże.

¹¹ *Ukraińcy szykują się do wyjazdu?*, Rzeczpospolita, 25.02.2019 r.

tów z Ukrainy to wówczas potencjalnie o 1,6 procent mniejszy się PKB Polski – to jedna trzecia dynamiki wzrostu PKB w 2017 r.¹²

Szacowany wyjazd z Polski 500 tys. migrantów ze Wschodu oznacza, że około co drugi ukraiński pracownik zatrudniony w polskich przedsiębiorstwach wyjechałby do Niemiec. Ale zauważyć trzeba, że zmienione niemieckie przepisy skierowane są przede wszystkim do specjalistów spoza państw unijnych.

O. Babukowa, dziennikarka specjalizująca się w tematyce migracyjnej stwierdza, że pomimo liberalizacji niemieckiego prawa do pracy dla cudzoziemców, Polska pozostanie dla Ukraińców atrakcyjnym rynkiem pracy. Według niej przemawia za tym bliskość geograficzna i kulturowa oraz niższe koszty życia. Ponadto większość Ukraińców pracuje w Polsce sezonowo, a dodatkowo większość przedsiębiorców zapewnia im zakwaterowanie. Natomiast atutem Niemiec są wyższe niż w Polsce zarobki. Ale – według dziennikarki – Niemcy nie będą zatrudniać tych, którzy przyjechali do kraju w ramach ruchu bezwizowego. Ukraińcy z najwyższymi kwalifikacjami najpierw będą musieli wystąpić o niemiecką wizę, potem znaleźć pracodawcę, a po przyjeździe nostryfikować dyplom. To może potrwać nawet kilka miesięcy. Zatem, aby zacząć pracować w Niemczech, najpierw trzeba mieć ze sobą 2-3 tysiące EUR (mieszkanie, wyżywienie), aby pozwolić sobie na wyjazd do Niemiec.¹³ Zatem – wg szacunków Krzysztofa Ingłota prezesa agencji Personnel Service – do Niemiec za pracę w 2020 r. może wyjechać tylko około 100 tysięcy Ukraińców.¹⁴

Przedstawić też należy wydaną opinię dla „Rzeczpospolitej” przez Jacka Piechotę, Prezesa Polsko-Ukraińskiej Izby Gospodarczej (PUIG):

Naszą przewagą w konkurencji o pracowników z Ukrainy jest bliskość kulturowa i fakt, że wielu z nich ma krewnych i znajomych pracujących w Polsce. Z danych PUIG wynika, że w 2020 r. nie musimy obawiać się masowego odpływu Ukraińców do Niemiec. Pomimo liberalizacji przepisów, Niemcy utrzymują wiele barier ograniczających napływ pracowników spoza Unii. Do tego dochodzą bariery wynikają-

¹² *Gospodarkę zaboli exodus Ukraińców do Niemiec*, Rzeczpospolita, 07.11.2018 r.

¹³ *Ukraińcy nieprędko uciekną z Polski*, Dziennik Gazeta Prawna, 20.12.2018 r.

¹⁴ *Ukraińcy chcą pracować i zostać w Polsce na dłużej*, Rzeczpospolita, 05.04.2019 r.

ce z różnic kulturowych, językowych i wyższych kosztów utrzymania. Mamy więc spore szanse zatrzymać Ukraińców, o ile zadbamy o uproszczenie procedur związanych z ich zatrudnieniem i pobytem.¹⁵

2.4. Pracownicy z egzotycznych krajów w Polsce

Od kilku lat przedsiębiorcy na wielką skalę poszukują do pracy cudzoziemców. Na przykład w 2017 r., w urzędach pracy złożyli ponad 1,8 mln oświadczeń o zamiarze zatrudnienia pracowników z Ukrainy, Białorusi, Mołdawii, Rosji, Gruzji i Armenii. To 39 procent więcej niż w roku 2016. Na podstawie tych oświadczeń można zatrudniać cudzoziemców z wymienionych krajów na pół roku w ciągu kolejnych 12 miesięcy. Ale pracodawcy, którzy chcą zatrudnić pracowników spoza Europy na dłuższy okres – do trzech lat z możliwością przedłużenia – muszą uzyskać zgodę wojewody. Takich zezwoleń w roku 2017 było w całej Polsce 234 tysiące (prawie dwa razy więcej niż w roku poprzednim). Aby uzyskać zgodę, pracodawca musi m.in. udowodnić, że na lokalnym rynku pracy nie ma możliwości zatrudnienia na danym stanowisku Polaka lub obywatela UE. Wśród zezwoleń na pracę wydawanych przez wojewodów, szybko rosła liczba przeznaczonych zezwoleń dla pracowników z Azji – między innymi dla: spawaczy, ślusarzy, elektryków, murarzy, tapicerów, szwaczek, informatyków oraz pracowników do prac prostych.

Prezes firmy rekrutacyjnej EWL Andrzej Korkus stwierdza,¹⁶ że rekrutowani z Indii pracują np. w firmach meblarskich, motoryzacyjnych i w przemyśle stoczniowym. Pracownicy, którzy zgłaszają się do firmy w celu rekrutacji pracowników z Azji, wcześniej zatrudniali obywatele Ukrainy. Ale wielu Ukraińców przeszło do konkurencji, albo potraktowało Polskę jako przystanek przejazdowy w drodze na Zachód. Pracownicy z Azji nie są tak mobilni. I to stanowi o ich stabilności w pracy. Przecież zwykle pokrywają sami koszty podróży do Polski.

¹⁵ *Jak wygrać z Niemcami konkurencję o Ukraińców*, Rzeczpospolita, 18.06.2019 r.

¹⁶ tamże.

Tabela 5. Kraje i obywatele, którzy otrzymali zezwolenie na pracę w Polsce w 2017 r.¹⁷

Ukraina	190 976	Gruzja	388
Białoruś	10 500	Tadżykistan	353
Nepal	7 018	Brazylia	349
Indie	3 934	Tajlandia	344
Mołdawia	3 783	Kazachstan	320
Bangladesz	2 411	Korea Południowa	219
Rosja	1 428	Japonia	181
Uzbekistan	1 402	Armenia	179
Azerbejdżan	1 331	Egipt	170
Turcja	1 227	Bośnia i Hercegowina	166
Chiny	1 179	Indonezja	148
Serbia	877	Mongolia	139
Filipiny	733	Iran	127
Wietnam	657	Meksyk	104
Kosowo	640	Maroko	100
Pakistan	426		

Źródło: Ministerstwo Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej

Krótko podsumowując tę część rozważań dotyczącą – w sposób ogólny – zatrudniania cudzoziemców na polskim rynku pracy, można przedstawić wyniki badań przeprowadzonych przez międzynarodową agencję zatrudnienia Randstat (druga pod względem wielkości na świecie firma z branży HR – po Adecco) – z siedzibą w Amsterdamie (Holandia) – dotyczące gotowości do pracy pracowników z poszczególnych państw świata z przedstawicielami innych społeczeństw:¹⁸

Gotowość do pracy z przedstawicielami innych nacji, według państw

Indie	95%	Francja	79%
Meksyk	94%	Norwegia	77%
Chiny	93%	Polska	74%

¹⁷ *Gwałtownie przybywa pracowników z egzotycznych krajów*, Dziennik Gazeta Prawna, 22.02.2018r.

¹⁸ *Oko na gospodarkę. Gotowość do pracy z przedstawicielami innych nacji, według państw, opinie pracowników w procentach*, Rzeczpospolita, 19. 02. 2020 r.

Portugalia	89%	Niemcy	68%
Rumunia	84%	Węgry	54%
Wielka Brytania	82%	Czechy	47%
USA	81%	Japonia	44%
średnia globalna – 79%			

Źródło: Randstadt Workmonitor, Rzeczpospolita, 19. 02. 2020 r.

Z powyżej przedstawionych badań wynika, że polska społeczność jest bardzo blisko średniej globalnej uznającej gotowość do pracy z innymi społecznościami świata. Tak więc w polskim społeczeństwie nie widać szczególnej niechęci do wspólnej pracy z innymi nacjami.

2.5. Szara strefa – praca na czarno

Rosnąca obecność cudzoziemców na polskim rynku pracy oznacza także pewne problemy. Chodzi przede wszystkim o tak zwaną pracę na czarno, inaczej – szarą strefą. To praca w bardzo niesprzyjających lub niebezpiecznych warunkach lub za zbyt niskie wynagrodzenie. Z informacji Państwowej Inspekcji Pracy wynika, że na przykład w 2017 r., co ósmy pracownik z Ukrainy był zatrudniony nielegalnie. W polskiej prasie co jakiś czas opisywane są przypadki wykorzystywania migrantów.

Prezes Ukraińskiego Stowarzyszenia Międzynarodowego Zatrudnienia (działa na rzecz ucywilizowania i legalizacji pracy Ukraińców za granicą) V. Voskoboynik stwierdza, że wielu obywateli Ukrainy z własnego wyboru pracuje w Polsce nielegalnie, albo półlegalnie dostając „pod stołem” część wynagrodzenia. Jak tłumaczy Prezes tego ukraińskiego stowarzyszenia – wynika to przede wszystkim z panującego w Ukrainie przekonania, że dochody należy ukrywać, aby unikać podatków, a wynagrodzenie najlepiej otrzymywać w kopercie, bez umów i zbędnych formalności.¹⁹

Natomiast obowiązujące od początku 2018 roku nowe procedury zatrudniania cudzoziemców do pracy w Polsce potwierdziły, że mamy problem z wiedzą, ilu tak naprawdę jest tych cudzoziemców i co zasadniczo robią.

¹⁹ *Cudzoziemcy ciągną do wielkich miast, Rzeczpospolita, 23.04.2018 r.*

Okazało się, że pracodawcy potwierdzają podjęcie pracy w przypadku około 30% wydanych tzw. oświadczeń o zamiarze zatrudnienia pracownika. Jeśli 70% tych oświadczeń nie została potwierdzona, to znaczy, że tyle cudzoziemców pracuje na czarno, a może w niezbyt legalny sposób pojechali dalej, do innych krajów UE, by szukać lepiej płatnej pracy.

Z badań przeprowadzonych między 17 kwietnia a 31 maja 2019 r., przez polską firmę rekrutacyjną EWL S.A. na populacji 855 pracowników z Ukrainy pracujących w Polsce wynika²⁰ jaki jest ich stosunek do pracy w tzw. „szarej strefie” („praca na czarno”). Z prezentowanych wyników badań wynika, że:²¹

	2018 r.	2019 r.
• bez podpisanej umowy o pracę pracowało:	25,8%	30,5%
• w tej formie nie pracowało:	74,2%	69,5%

Zatem można zauważyć, że w porównaniu do pierwszego badania, w drugim badaniu aż o 5 % wzrosła liczba pracujących „na czarno” i obejmuje ona około 30% ogółem badanych pracujących w Polsce.

Istotne są też przyczyny podejmowania pracy „na czarno”. Stąd zadane pytanie „Co skłoniłoby Pana/Panią do podjęcia pracy w Polsce bez podpisania umowy?”²²

• nic	49,1%
• wyższe wynagrodzenie	38,2%
• długi okres oczekiwania na decyzję zezwalającą na pobyt lub pracę	8,5%
• niechęć prowadzących do podpisywania umowy	8,3%
• niepłacenie podatków	6,1%
• przekroczenie terminu legalnego pobytu	3,2%

Z przedstawionych powyżej wyników przeprowadzonego badania wyni-

²⁰ *Ukraińcy na polskim rynku pracy – doświadczenia, wyzwania, perspektywy*, raport z drugiej edycji badania socjologicznego przeprowadzonego m.in. przez EWL S.A., 2019 r., obejmuje 24 strony ewl.com.pl /raporty 13.171/ – dostęp 02.03.2020 r.

²¹ tamże, str. 8.

²² tamże, str. 8.

ka, że około połowa badanych nie przyjmuje propozycji pracy w „szarej strefie” („na czarno”). Ale dla 38% badanych argumentem na korzyść zatrudnienia bez umowy o pracę byłaby możliwość uzyskania wyższych płac. Także wydłużające się problemy z legalnym zatrudnieniem byłyby przyczyną podjęcia pracy w „szarej strefie” dla 9% badanych.

Dużą determinację i presję na osiągnięcie jak najwyższego wynagrodzenia w trakcie zarobkowego pobytu w Polsce, co ukazały wcześniej przedstawione wyniki badań.

Ale również ze strony pracodawców zdarzają się nieprawidłowości. W wyniku badań w 2019 r., okazało się, że 27,6% badanych padło ofiarą nieuczciwego pracodawcy. Dotyczyło to następujących sytuacji:²³

• pracodawca zapłacił mniej niż należy	14,5%
• praca nieodpowiadająca ofercie pracodawcy	9,7%
• pracodawca nie wypłacił wynagrodzenia	9,3%
• pracodawca nie podpisał umowy	3,8%
• pracodawca nie zapewnił ubezpieczenia zdrowotnego	2,0%

²³ tamże, str. 9.

Rozdział trzeci

Ukraińcy jako studenci w Polsce

3.1. Cudzoziemcy na studiach w Polsce

W ciągu ostatnich dziesięciu lat liczba studentów studiujących na polskich uczelniach systematycznie się zmniejsza. Zaobserwować można jednak, że na naszych uczelniach (publicznych i niepublicznych) jest coraz więcej studentów ze społeczności ukraińskiej. I tak na przykład na koniec 2018 r., na polskich uczelniach kształciło się ponad 1,2 mln osób – o 61,6 tys. mniej niż rok wcześniej. Jednak w roku akademickim 2018/2019 aż 78,3 tys. cudzoziemców studiowało w Polsce. To o 7,6 procent więcej niż w roku poprzednim.¹

Tabela 6. Studenci według województw w 2018 r.

Województwo	Studenci (ogółem 1 230 254)	Cudzoziemcy (ogółem 78 259)
Mazowieckie	250 344	24 266
Małopolskie	148 246	8 198
Wielkopolskie	123 637	5 749
Dolnośląskie	120 057	7 439
Śląskie	107 982	4 853
Pomorskie	81 300	3 797
Łódzkie	78 240	6 200
Lubelskie	68 819	6 980
Kujawsko-Pomorskie	56 640	1 959
Podkarpackie	46 060	2 661
Zachodniopomorskie	36 359	1 501
Podlaskie	30 243	1 454
Warmińsko-Mazurskie	26 244	384

¹ *Ukraińcy studenci wypełniają lukę po polskich żakach*, Dziennik Gazeta Prawna, 01.07.2019 r.

Świętokrzyskie	24 730	1 022
Opolskie	18 757	1 668
Lubuskie	12 596	128

Źródło: Główny Urząd Statystyczny oraz Dziennik Gazeta Prawna, 01.07.2019 r.

Większość cudzoziemców studiujących w Polsce pochodziła z krajów europejskich, przy czym najliczniejszą grupę stanowiły osoby z Ukrainy (29,2 tys. osób). Kolejni pod względem liczebności byli studenci z Białorusi (7,3 tys. osób) oraz Indii (3,6 tys. osób). To, że osoby z Ukrainy stanowią dominującą grupę wśród studentów wynika z następujących przyczyn (wg prof. dr hab. Andrzeja Szeptyckiego z Instytutu Stosunków Międzynarodowych Uniwersytetu Warszawskiego):²

- bliskość geograficzna,
- cena za studia zdecydowanie niższa niż w Europie Zachodniej,
- dyplom uzyskany w kraju UE daje większe możliwości na europejskim rynku pracy,
- bliskość językowa i kulturowa,
- ogólna presja migracyjna z Ukrainy.

Powyżej przedstawione uwarunkowania potwierdza Igor Drach, Ukrainiec, który ukończył studia w Polsce, członek Stowarzyszenia Studentów Ukraińskich w Polsce. Stwierdza on także, że duża część Ukraińców wybiera Warszawę jako miejsce studiowania ponieważ stolica daje większe możliwości jeśli chodzi o staże, jak i pracę w trakcie studiów lub po nich. A po zakończeniu nauki wielu absolwentów pochodzenia ukraińskiego planuje zostać w Polsce, część zamierza wyjechać do Niemiec czy USA, natomiast niewielu chce wrócić do swojego kraju.³ Ta wypowiedź potwierdza wcześniejsze badania wykonane i opublikowane przez Narodowy Bank Polski w grudniu 2016 r. Wynika z nich, że połowa ukraińskich studentów w Polsce jest zawodowo aktywna, a 16 procent planuje podjąć pracę w Polsce. Większość pracuje w handlu, hotelarstwie i gastronomii. Aż 37 procent zamierza zostać w Polsce na stałe, kolejne 32,5 procent chce być częściowo związanych z Polską, a tylko 2,4 procent Ukraińców studiujących na polskich uczelniach pla-

² tamże.

³ tamże.

nuje powrót do domu.⁴ Choć wielu zagranicznych studentów chce studiować w Warszawie, to przyciągnąć ich próbują także uczelnie z innych mniejszych miast.⁵

Wiele różnego rodzaju inicjatyw podejmuje np. Uniwersytet w Białymstoku. Wg rzecznika prasowego Uniwersytetu w Białymstoku władze uczelni starają się realnie ocenić swoje możliwości wynikające z położenia tego regionu Polski i jego charakterystyki i dlatego zabiegają przede wszystkim o studentów ze Wschodu. Przedstawiciele uczelni są systematycznie obecni na targach edukacyjnych na Białorusi i w Ukrainie, współpracują z polskimi organizacjami w tych krajach, wspierają przyjazdy polskiej młodzieży z Białorusi do siebie, aby na miejscu mogła poznać uczelnię i jej ofertę edukacyjną.

O obcokrajowców zabiega m.in. Uniwersytet Rzeszowski. Rozwijane są oferty dla studentów z zagranicy, między innymi poprzez anglojęzyczne ścieżki kształcenia, np. na wydziałach ekonomii, socjologiczno-historycznym czy na kierunku lekarskim. Na przykład na Uniwersytecie Opolskim studia anglojęzyczne obejmują dziewięć kierunków.

Również inne wyższe uczelnie w Polsce zabiegają o zagranicznych studentów. Pomimo nadzwyczajnych okoliczności będących efektem pandemii Covid-19, która rozpowszechniła się w świecie i w Polsce na początku 2020 r. i licznych obostrzeń skutkujących między innymi tym, że nauka jest prowadzona zdalnie, on-line to liczba zagranicznych studentów na polskich uczelniach nie zmniejszyła się, a nawet wzrosła.⁶

Na przykład na rok akademicki 2020/2021 na Uniwersytet Warszawski zapisało się tyle samo studentów zagranicznych, co w latach ubiegłych. Podobnie jest na Uniwersytecie im. Adama Mickiewicza w Poznaniu, gdzie liczba cudzoziemców odbywających pełen cykl kształcenia jest porównywalna z rokiem ubiegłym. Również podobnie jest na Uniwersytecie Jagiellońskim w Krakowie.

Także na Uniwersytecie Marii Curie-Skłodowskiej w Lublinie, gdzie studiuje blisko 20 tys. studentów, około 1,8 tysiąca to cudzoziemcy (ok. 10%) z 45

⁴ *By zarobić tyle co Polacy, muszą pracować znacznie ciężiej*, Dziennik Gazeta Prawna, 13.12.2016 r.

⁵ tamże

⁶ *Studenci z zagranicy nie boją się wirusa*, Dziennik Gazeta Prawna, 29.10.2020 r.

krajów świata. W roku akademickim 2010/2011 na tej uczelni kształciło się tylko 200 obcokrajowców.

Eksperti⁷ zwracają uwagę, że niesłabnące zainteresowanie studiowaniem w naszym kraju wynika z kilku uwarunkowań:

- dla wielu obcokrajowców wyjazd na studia za granicę to duża inwestycja, przygotowania i wiele innych wyrzeczeń przez długi czas. Dlatego mimo epidemii nie chcą się teraz z tej decyzji wycofać,
- do naszego kraju najczęściej przyjeżdżają studiować obywatele Ukrainy i Białorusi, przez których Polska jest postrzegana jako kraj bezpieczny i stabilny,
- część tych studentów zaczyna u nas studia, żeby potem sprowadzić do naszego kraju rodzinę, to dla nich szansa na wyrwanie się z mniej przyjaznego otoczenia i lepsza perspektywa na przyszłość,
- zwiększenie zasięgu geograficznego prowadzonych działań marketingowych, nie zawieszono tych działań z powodu pandemii,
- dobrze działa system rekomendacji. Studenci i pracownicy naukowci polecają studia na danej uczelni osobom ze swojego otoczenia i tak zagraniczni studenci trafiają na polecaną im uczelnię w naszym kraju,
- Polska to dla zagranicznych studentów atrakcyjny kierunek ze względu na stosunkowo niskie koszty życia w porównaniu z tymi w Europie Zachodniej i bardzo dobry poziom kształcenia,
- podczas wiosennego lockdownu w 2020 r., osoby opiekujące się zagranicznymi studentami były przez cały czas do ich dyspozycji. Pomagały im nie tylko w kwestiach związanych ze studiowaniem ale również w bieżących sprawach życia codziennego,
- do wymienionych powyżej uwarunkowań można także dołączyć zagadnienie nostryfikacji polskich dyplomów ukończenia studiów wyższych (A. Ziomek – autor tego opracowania). Nostryfikacja to procedura uznawania dyplomu ukończenia studiów wyższych, zdobytego na uczelni w innym kraju. Np. nostryfikacji podlegają dyplomy uzyskane w krajach, z którymi Polska nie zawarła dwustronnych porozumień

⁷ tamże – eksperci to: profesorowie wymienionych uczelni i rzecznicy prasowi tych uczelni, np. Prof. Piotr Stec z Uniwersytetu Opolskiego, Magdalena Drwal z Biura Rzecznika Prasowego UMCS w Lublinie

o uznawaniu wykształcenia zdobytego za granicą za równoważne z wykształceniem zdobytym w Polsce. Polskie dyplomy są uznawane za granicą i dotyczy to m.in. niektórych krajów członkowskich UE, Szwajcarii i niektórych innych krajów jak np.: Norwegia, Islandia i Lichtenstein, w sumie dotyczy to ok. 33 krajów. Ukraińskie dyplomy studiów wyższych nie są uznawane między innymi w Polsce i w UE i dlatego podlegają nostryfikacji. Zdobycie polskiego dyplomu ukończenia studiów wyższych ułatwia danemu cudzoziemcowi swobodniejsze poruszanie się, m.in. po unijnym rynku pracy.

Zatem przedstawione powyżej uwarunkowania skutecznie przyczyniają się do napływu zagranicznych studentów do Polski.

Do ogólnej informacji, poniżej przedstawiono tablice z wynikami statystycznymi ilości cudzoziemskich studentów (tylko najwyżej liczebne populacje) w Polsce i niektórych uczelniach województwa śląskiego. Tablice wynikowe ze sprawozdania GUS o symbolu formularza S-10 *Sprawozdanie o studiach wyższych* wg stanu w dniu 30.11.2017 r.

Tabela 7. Studenci cudzoziemcy studiów stacjonarnych i niestacjonarnych wg województwa i uczelni oraz krajów pochodzenia. Stan na 30.11.2017 r.

kraj		ogółem	w tym kobiety	na studiach stacjonarnych		na studiach niestacjonarnych	
				razem	w tym kobiety	razem	w tym kobiety
Polska	ogółem	72 743	37 244	63 840	32 058	8 903	5 186
	Białoruś	6 044	3 672	5 569	3 354	475	318
	Indie	2 987	527	2 941	509	46	18
	Turcja	1 807	504	1 755	497	52	7
	Ukraina	37 829	20 909	33 878	18 553	3 951	2 356
	Kazachstan	796	472	764	453	32	19
	Litwa	711	400	659	371	52	29
	Rosja	1 077	685	961	615	116	70
	Wietnam	292	155	271	143	21	12

woj. śląskie	ogółem	4 476	2 339	3 565	1 702	911	637
	Białoruś	128	79	122	76	6	3
	Indie	73	11	73	11	0	0
	Turcja	38	12	36	12	2	0
	Ukraina	2 888	1 075	1 803	904	285	171
	Kazachstan	29	20	29	20	0	0
	Litwa	3	2	3	2	0	0
	Rosja	54	30	50	27	4	3
	Wietnam	7	6	7	6	0	0
Uniwersytet Śląski w Katowicach	ogółem	814	517	809	512	5	5
	Ukraina	570	369	569	368	1	1
	Białoruś	64	45	64	45	0	0
	Kazachstan	15	11	15	11	0	0
	Rosja	25	14	25	14	0	0
Uniwersytet Ekonomiczny w Katowicach	ogółem	195	105	189	102	6	3
	Ukraina	103	58	100	57	3	1
	Białoruś	19	12	17	11	2	1
	Rosja	1	1	1	1	0	0
Politechnika Śląska w Gliwicach	ogółem	169	27	164	26	5	1
	Ukraina	16	7	13	6	3	1
	Indie	29	2	29	2	0	0
	Chiny	20	4	20	4	0	0
Politechnika Częstochowska	ogółem	198	56	186	512	12	5
	Ukraina	153	42	146	39	7	3
	Białoruś	8	2	7	2	1	0
Akademia im. Jana Długosza w Częstochowie	ogółem	109	54	109	54	0	0
	Ukraina	99	49	99	49	0	0
	Białoruś	8	4	8	4	0	0
Śląski Uniwersytet Medyczny w Katowicach	ogółem	583	251	580	249	3	2
	Arabia Saudyjska	62	14	62	14	0	0
	Izrael	51	20	51	20	0	0
	USA	109	49	109	49	0	0
	Szwecja	68	24	68	24	0	0
	Anglia	39	14	39	14	0	0
	Ukraina	6	4	5	4	1	0

Akademia	ogółem	726	409	506	274	220	135
Polonijna	Kamerun	591	334	380	203	211	131
w Częstochowie	Ukraina	61	45	56	43	5	2
Górnośląska	ogółem	46	19	34	16	12	3
Wyższa Szkoła	Ukraina	24	11	22	10	2	1
Handlowa	Czechy	13	5	8	5	5	0
w Katowicach	Kazachstan	2	1	2	1	0	0
Wyższa	ogółem	735	278	711	270	24	8
Szkoła Biznesu	Azerbejdżan	33	9	31	9	2	0
w Dąbrowie	Ukraina	617	234	600	228	17	6
Górnicy	Gruzja	9	3	9	3	0	0
	Kazachstan	9	5	9	5	0	0
Wyższa Szkoła	ogółem	506	3934	95	53	411	340
HUMANITAS	Ukraina	354	308	0	0	354	308
w Sosnowcu	Czechy	123	68	69	38	54	30

Źródło: www.stat.gov.pl/sprawozdanie o studiach wyższych. Główny Urząd Statystyczny – wg. stanu w dniu 30.11.2017 r. (dane z WUS Katowice)

Powyżej przedstawione zestawienie prezentuje na tle Polski i woj. śląskiego, wybrane – najliczniej reprezentowane – społeczności studentów cudzoziemców w niektórych uczelniach publicznych i niepublicznych w województwie śląskim. Można zaobserwować, że studencka społeczność ukraińska jest najliczniej reprezentowana wśród innych zagranicznych społeczności. Podobnie dominującą grupą są wśród innych grup cudzoziemców studiujących w województwie śląskim. Natomiast analizując różne poszczególne uczelnie w województwie śląskim, należy stwierdzić, że nie we wszystkich uczelniach społeczność ukraińska jest grupą dominującą. Dotyczy to przede wszystkim Politechniki Śląskiej w Gliwicach, Śląskiego Uniwersytetu Medycznego w Katowicach, Akademii Polonijnej w Częstochowie czy Wyższej Szkoły HUMANITAS w Sosnowcu. Tam wśród społeczności studenckiej dominują inne narodowości. Jest to zrozumiałe, ponieważ jest to głównie zależne od preferencji zagranicznych studentów: co i gdzie chcą studiować. Zatem sądzić można, że podobne różnice będą występowały w innych ośrodkach akademickich w Polsce.

3.2. Studenci pochodzenia ukraińskiego na studiach w Polsce

W okresie ostatnich kilku lat można zaobserwować, że coraz więcej studentów z Ukrainy przyjeżdża na studia do Polski. I tak, w końcu 2018 roku liczba ukraińskich studentów wynosiła 40 tys. osób i jest to blisko połowa liczby zagranicznych studentów w Polsce (ogółem ta liczba w tym czasie wynosiła 82 tys. osób). Według przedstawionych wyników badań:

- 29% tych studentów chce przenieść się do innych krajów UE,
- 28% planuje pozostać w Polsce,
- 26% nie zdecydowało jeszcze co dalej,
- 9% planuje wrócić do Ukrainy.⁸

Studia w Polsce dla Ukraińców są zazwyczaj płatne, po spełnieniu kilku warunków mogą być jednak bezpłatne, ale tylko na uczelniach publicznych (państwowych). Bezpłatne studia dla Ukraińców w Polsce dotyczą osób:

- którym udzielono zezwolenia na pobyt stały lub posiadającym status rezydenta długoterminowego Unii Europejskiej,
- którym udzielono zezwolenia na pobyt czasowy w związku z okolicznościami;
- które posiadają Kartę Polaka lub są osobami, którym wydano decyzję w sprawie stwierdzenia polskiego pochodzenia,
- które są małżonkami wstępnymi lub zstępными obywatela Rzeczypospolitej Polskiej, mieszkającego na terytorium RP,
- posiadają certyfikat poświadczający znajomość języka polskiego jako obcego co najmniej na poziomie biegłości językowej C1.⁹

W tym miejscu należy przedstawić kilka zalet i wad studiowania w Polsce. Do zalet można zaliczyć:

- możliwość odbycia studiów za granicą, wyjazdy na wymiany studenckie do prestiżowych uniwersytetów;
- nauka języka polskiego w naturalnym środowisku;
- nawiązanie międzynarodowych kontaktów z osobami z całego świata;
- mieszkanie w nowym miejscu, więcej możliwości do podróżowania;

⁸ <https://lagunita.education> – *Studia w Polsce dla Ukraińców* – dostęp 05.08.2021 (w przytoczonym źródle nie podano terminu przeprowadzonych badań oraz ilości badanej populacji).

⁹ tamże.

- podobna kultura, kuchnia i tradycja.¹⁰

Natomiast do wad (trudności) studiowania w Polsce zaliczyć można:

- wyższe koszty życia i utrzymania niż w Ukrainie,
- duża ilość formalności związanych z wyjazdem,
- rozłąka z rodziną i przyjaciółmi,
- trudności odnalezienia się w obcym państwie.

Stwierdzić trzeba, że przedstawione powyżej trudności studiowania w Polsce nie są dla młodzieży ukraińskiej wielką przeszkodą, o czym świadczą: ilość studiującej młodzieży ukraińskiej na polskich uczelniach oraz wyniki przeprowadzonych badań ankietowych wśród studentów ukraińskich na różnych uczelniach w Polsce.

3.3. Badania ankietowe studentów z Ukrainy studiujących w Polsce

Podjęte w tym rozdziale rozważania nad udziałem studentów z Ukrainy w ilości studentów w Polsce należy udokumentować wynikami przeprowadzonych badań ankietowych. Badania te przeprowadzono w 3 różnych środowiskach akademickich na terenie Katowic, Lublina i Opoli.

3.3.1. Wyniki badań ankietowych przeprowadzonych na Uniwersytecie Śląskim w Katowicach

W dniach 13.01-30.01.2020 r. (na prośbę Andrzeja Ziomka) przeprowadzono na Uniwersytecie Śląskim w Katowicach (za zgodą władz uczelni) – na jego różnych wydziałach – badania ankietowe wśród studentów z Ukrainy studiujących na terenie tej uczelni. W okresie przeprowadzonego badania na tej uczelni studiowało (wg danych władz uczelni) 499 studentów z Ukrainy. Z serwera tej uczelni wysłano na adresy mailowe studentów pytania ankietowe. Zwrotnie uzyskano 158 odpowiedzi, tj. około 32% z badanej populacji. Ankieta obejmowała 15 pytań plus metryczkę. Zbiorcze wyniki tych badań przekazano autorowi tej ankiety z zachowaniem zasad RODO (rozporządzenie Unii Europejskiej o ochronie danych osobowych, które obowiązuje od 25 maja 2018 r.).¹¹

¹⁰ tamże.

¹¹ Podziękować należy władzom uczelni na umożliwienie przeprowadzenia tego badania,

Wśród grupy ankietowanych studentów było:

- 106 kobiet – 67%
- 52 mężczyzn – 33%

Ankietowani byli w następujących grupach wiekowych:

- 18-24 lata – 153 osoby – 97%
- 25-34 lata – 4 osoby – 3%
- 35-50 lat – 1 osoba – 0%
- 51 lat i więcej – 0 osób – 0%

Studenci reprezentowali:

- studia dzienne – stacjonarne – 156 osób – 99%
- studia zaoczne – niestacjonarne – 2 osoby – 1%

Pierwsze pytanie ankiety dotyczyło rozeznania, czy ankietowani byli już wcześniej (przed studiami) w Polsce:

- tak – 114 osób – 72%
- nie – 44 osoby – 28%

Drugie pytanie miało określić długość pobytu ankietowanych w Polsce:

- od pół roku – 32 osoby – 20%
- od 1 roku – 32 osoby – 20%
- od 2 lat – 30 osób – 19%
- od 3 lat – 41 osób – 26%
- od 5 lat – 23 osoby – 15%

Trzecie pytanie miało charakteryzować rodzinne miejsce zamieszkania w Ukrainie:

- wieś – 16 osób – 10%
- miasto do 50 tys. mieszkańców – 27 osób – 17%
- miasto do 100 tys. mieszkańców – 15 osób – 9%
- miasto do 200 tys. mieszkańców – 21 osób – 13%
- miasto do 500 tys. mieszkańców – 36 osób – 23%
- miasto powyżej 500 tys. mieszkańców – 43 osoby – 27%

a także Pani mgr E. Słomianej – kierownicze Działu Kształcenia UŚ i grupie informatyków z tej uczelni.

Czwarte pytanie miało określić z jakiego terenu Ukrainy pochodzą ankietowani studenci:

• Wschodnia Ukraina	–	37 osób	–	23%
• Środkowa Ukraina	–	71 osób	–	45%
• Zachodnia Ukraina	–	50 osób	–	32%

Odpowiedź na piąte pytanie ma określić rodzaj zawodu wykonywanego przez rodziców ankietowanych studentów. Stąd odpowiedzi składają się z dwóch części. Pierwsza dotyczy zawodu matki:

• rolnictwo	–	2 osoby	–	1%
• rzemiosło	–	3 osoby	–	2%
• pracownik umysłowy - urzędnik	–	28 osób	–	18%
• usługi – krawiectwo, sprzedawca itp.	–	37 osób	–	23%
• inna działalność	–	88 osób	–	56%

Druga część pytania dotyczy zawodu ojca:

• rolnictwo	–	6 osób	–	4%
• rzemiosło	–	9 osób	–	6%
• pracownik umysłowy - urzędnik	–	21 osób	–	13%
• usługi - krawiectwo, sprzedawca itp.	–	20 osób	–	13%
• inna działalność	–	100 osób	–	63%
• brak odpowiedzi	–	2 osoby	–	1%

Szóste pytanie dotyczy odpowiedzi – „Na jakim kierunku studiujesz?” – ilość osób:

• administracja	–	11
• animacja społeczno-kulturalna z edukacją kulturalną	–	1
• antropologia	–	1
• architektura informacji	–	3
• biologia	–	1
• biotechnologia	–	1
• bezpieczeństwo narodowe i międzynarodowe	–	2
• chemia	–	2
• doradztwo filozoficzne i coaching	–	5
• doradztwo polityczne i publiczne	–	1
• dziennikarstwo i komunikacja społeczna	–	2

• edukacja artystyczna	–	1
• etnologia i antropologia kulturowa	–	1
• filologia	–	2
• filologia angielska	–	11
• filologia germańska	–	5
• filologia polska	–	2
• filologia rosyjska	–	1
• filologia słowiańska	–	1
• grafika	–	3
• historia	–	2
• historia sztuki	–	1
• informacja w instytucjach e-społeczeństwa	–	1
• informatyka	–	16
• inżynieria biomedyczna	–	2
• inżynieria zagrożeń środowiskowych	–	1
• kultura angielskiego obszaru językowego	–	2
• komunikacja promocyjna	–	1
• kultury mediów	–	4
• kulturoznawstwo	–	4
• matematyka	–	6
• mechatronika	–	3
• międzynarodowe studia polskie	–	10
• nauki o rodzinie	–	2
• ochrona środowiska	–	1
• organizacja produkcji filmowej	–	1
• pedagogika	–	3
• politologia	–	5
• prawo	–	3
• przedsiębiorczość	–	12
• psychologia	–	3
• socjologia	–	4
• technologia chemiczna	–	1
• turystyka	–	1
• zarządzanie zasobami ludzkimi	–	3

• zintegrowana edukacja wczesnoszkolna i wychowanie przedszkolne –	1
• brak odpowiedzi –	6

Siódme pytanie dotyczyło osobistych planów po zakończeniu studiów w Polsce:

• zostać w Polsce na stałe	–	56 osób	35%
• wrócić do Ukrainy	–	8 osób	5%
• szukać pracy w innych krajach	–	38 osób	25%
• na razie nie wiem	–	56 osób	35%

Ósme pytanie przedstawia zadowolenie ankietowanych z pobytu w Polsce:

• tak	–	125 osób	78%
• nie	–	1 osoba	1%
• trudno powiedzieć	–	31 osób	20%
• brak odpowiedzi	–	1 osoba	1%

Dziewiąte pytanie „Czy w czasie wolnym spotyka się Pan/Pani”:

• tylko ze swoimi znajomymi z Ukrainy	–	31 osób	20%
• także z poznanymi znajomymi Polakami	–	108 osób	68%
• raczej się nie spotykam	–	19 osób	12%

Dziesiąte pytanie „Czy poznałeś/poznałaś również inne ciekawe turystycznie miejscowości w Polsce oprócz Katowic (Górnego Śląska)?” – ilość osób:

• tak	–	134 osób	85%
• nie	–	24 osób	15%

– jakie miejscowości:

- prawie wszyscy, którzy odpowiedzieli „tak” zwiedzili Kraków,
- około połowa odpowiedzi dotyczy także: Warszawy, Gdańska, Szczecina, Poznania,
- około ¼ odpowiedzi wskazuje również na Beskidy i znajdujące się tam miejscowości oraz Zakopane,
- około 20% odpowiedzi dotyczy zwiedzenia m.in.: Częstochowy, Rzeszowa, Przemyśla, Międzyzdrojów i Krynicy Morskiej,
- pojedyncze odpowiedzi wskazują na zwiedzenie: Łodzi, Bydgoszczy, Mazur, Oświęcimia, Kołobrzegu.

Następne pytanie: „Czy uważasz, że społeczeństwo polskie jest przyjaźnie nastawione do takich młodych osób z Ukrainy jak Ty?” – ilość osób:

• tak	–	58 osób	37%
• średnio	–	83 osób	53%
• nie	–	9 osób	5%
• nie umiem ocenić	–	8 osób	5%

Następne pytanie miało charakter ogólny „Co Ci się w Polsce podoba?”, wiele form odpowiedzi:

- wszystko; ludzie, jakość życia i spokój, warunki życia, prawie wszystko jest lepsze niż w Ukrainie – 40 osób 26%
- otwartość ludzi, uprzejmość, mentalność, grzeczność – 30 osób 20%
- ekosystem, ludzie dbają o miasto w którym żyją, dbanie o czystość i porządek oraz bezpieczeństwo – 26 osób 16%
- wysoki poziom edukacji (fajni wykładowcy), duże możliwości samorealizacji dla studentów (koła naukowe, targi pracy, biuro karier, festiwale, wolontariat), komfortowe warunki dla studentów (akademiki, stypendia), indywidualne podejście do studentów, możliwość rozwoju – 22 osoby 14%
- kultura, tradycja, kulturowe dziedzictwo, szacunek do historii własnego kraju, wydarzenia kulturalne – 15 osób 9%
- atrakcje turystyczne, poznanie miast i przyrody, ciekawe miejscowości, architektura – 10 osób 6%
- dobra komunikacja miejska, transport – 10 osób 6%
- trudno powiedzieć – 5 osób 3%

Kolejne pytanie dotyczyło zainteresowań ankietowanych studentów podczas pobytu w Polsce – ilość odpowiedzi (w różnorodnym układzie):

• turystyka	–	99 osób	63%
• kino	–	79 osób	50%
• teatr	–	22 osoby	17%
• sport	–	60 osób	28%
• inne	–	6 osób	3%

Przedostatnie pytanie „Czy polecilibyś/polecilibyś swojej rodzinie, znajomym przyjazd do Polski?”

Pierwsza część odpowiedzi:

tak	–	140 osób	–	89%
-----	---	----------	---	-----

Dlaczego?:

- żeby zobaczyć jak jest w innym kraju, jak żyją ludzie i co robią, zobaczyć cos nowego;
- życie jest tu mniej stresujące, miłsi ludzie, lepsze perspektywy, poczucie bezpieczeństwa, komfort życia;
- jest tu fajnie;
- jest więcej możliwości niż w Ukrainie;
- wysoki poziom (jakość) kształcenia, podobają mi się studia;
- w Polsce jest sporo ciekawych miejsc do zwiedzenia;
- piękny kraj, który może być przykładem dla ukraińskiego społeczeństwa;
- w moich planach jest przeprowadzenie rodziny do Polski, ponieważ w Ukrainie nie ma przyszłości;
- młodzi ludzie mają większą szansę wykazać się w Polsce niż w Ukrainie, człowiek powinien zobaczyć kilka opcji osobistej realizacji, a w Ukrainie prawie nie ma tych możliwości;
- przyjazd do Polski otwiera nowe możliwości, zmienia życie.

Druga część odpowiedzi:

nie	–	12 osób	–	7%
brak odpowiedzi	–	6 osób	–	?%

Dlaczego?:

- chociaż Polska moim zdaniem jest lepszym miejscem do życia niż Ukraina, to są bardziej rozwinięte kraje jak Niemcy czy Szwecja i polecilibym od razu tam jechać;
- zależy to od indywidualnego poglądu;
- zbyt dużo problemów z legalizacją pobytu;
- bo jest tu za dużo Ukraińców.

I ostatnie, piętnaste pytanie: „Czy uważasz, że lepiej byłoby gdybyś studiował/a razem w grupie ukraińskiej, czy tak jak jest obecnie w grupie rozproszonej?” Uzyskane odpowiedzi są następujące – według ilości osób:

• grupa rozproszona	–	109	69%
• grupa ukraińska	–	16	10%
• nie ma to znaczenia	–	33	21%

Podsumowując prezentowane badanie ankietowe przeprowadzone wśród studentów z Ukrainy studiujących na Uniwersytecie Śląskim w Katowicach można stwierdzić, że:

- 1/3 to mężczyźni, a 2/3 to kobiety;
- w 97% to młodzi studenci, w wieku 18-24 lata, studiujący na studiach stacjonarnych (dziennych);
- blisko 3/4 ankietowanych było już wcześniej w Polsce;
- pochodzą głównie z dużych miast, tylko 10% zamieszkiwało wcześniej na wsi;
- blisko połowa pochodzi ze środkowej Ukrainy;
- zawodami ich rodziców jest w ponad połowie badanych studentów – inna działalność – niż zawody wymienione w ankiecie;
- studenci studiuja na 46 wybranych przez siebie kierunkach, w grupach rozproszonych (a nie zwartych ukraińskich), zwykle po jednej lub kilka osób, wyjątkiem gdzie tych studentów jest więcej są:

• przedsiębiorczość	–	12 osób;
• międzynarodowe studia polskie	–	10 osób;
• informatyka	–	16 osób;
• filologia angielska	–	11 osób;
- według osobistych planów po zakończeniu studiów w Polsce:
 - ponad 1/3 chciałaby zostać w Polsce na stałe;
 - również taka sama ilość studentów na razie nie ma żadnych planów;
 - 1/4 ankietowanych zamierza szukać pracy w innych krajach;
 - tylko 5% badanych zamierza wrócić do Ukrainy;
 - ponad 3/4 ankietowanych jest zadowolonych z pobytu w Polsce;
 - aż 89% poleciłoby swoim znajomym, rodzinie przyjazd do Polski;
 - 90% ankietowanych studentów z Ukrainy uważa, że społeczeństwo polskie jest przyjaźnie nastawione do młodych osób z Ukrainy;
- ponad 2/3 ankietowanych w wolnym czasie spotyka się z poznanymi, znajomymi Polakami, a 20% badanych deklaruje, że spotyka się tylko ze swoimi koleżankami i kolegami z Ukrainy;

- zainteresowaniem studentów z Ukrainy podczas pobytu w Polsce jest głównie turystyka, kino, sport;
- 85% badanych zwiedziła wiele miejscowości w Polsce;
- na pytanie „Co Ci się w Polsce podoba?” – tylko 3% odpowiedziało – trudno powiedzieć, reszta respondentów chwali różne aspekty pobytu w Polsce.

Podsumowując przeprowadzone badania ankietowe studentów z Ukrainy studiujących na Uniwersytecie Śląskim w Katowicach należy stwierdzić, że bardzo pozytywnie oceniają swój pobyt w Polsce i studia na tej uczelni oraz polecają swoim znajomym i najbliższym odwiedzenie Polski, wskazując na różne jej atuty.

3.3.2. Wyniki badań ankietowych przeprowadzonych na Uniwersytecie MCS w Lublinie

Badania przeprowadzono na Uniwersytecie Marii Curie Skłodowskiej (UMCS) w Lublinie za zgodą władz rektorskich tej uczelni¹² w dniach od 13 października 2020 r. do 17 listopada 2020 r. W okresie przeprowadzonych badań na tej uczelni studiowało 1 127 Ukraińców. Ankietę badawczą wypełniło (*on-line*) 368 studentów, co stanowi 32,65% populacji.

Metryczka ankiety:

– w badaniach wzięli udział:

• kobiety	–	273	–	74,18%
• mężczyźni	–	95	–	25,82%

– wiek:

• 18-24 lata	–	337 osób	–	91,58%
• 25-34 lata	–	25 osób	–	6,79%
• 35-50 lat	–	5 osób	–	1,36%
• brak danych	–	1 osoba	–	0,27%

– tryb studiów:

¹² W tym miejscu należy podziękować Panu Rektorowi UMCS prof. dr. hab. Radosławowi Dobrowolskiemu za wyrażenie zgody na przeprowadzenie prezentowanych badań, a także Pani Paulinie Borowskiej z Biura ds. Analiz Jakości Kształcenia i Obsługi Studentów UMCS w Lublinie za nadzór nad sprawnym przeprowadzeniem tych badań.

• dzienne – stacjonarne	–	353 osoby	–	95,92%
• zaoczne – niestacjonarne	–	15 osób	–	4,08%

Pierwsze pytania przeprowadzonej ankiety to: „Czy wcześniej Pan (Pani) był (była) już w Polsce?”

• tak	–	291 osób	–	79,08%
• nie	–	77 osób	–	20,92%

„Od kiedy Pan (Pani) jest teraz w Polsce?”

• od pół roku	–	104 osoby	–	28,26%
• od roku	–	58 osób	–	15,76%
• od 2 lat	–	51 osób	–	13,86%
• od 3 lat	–	62 osoby	–	16,85%
• od 4 lat	–	90 osób	–	24,46%
• brak danych	–	3 osoby	–	0,82%

„Miejsce zamieszkania w Ukrainie?”

• wieś	–	42 osoby	–	11,41%
• miasto do 50 tys. mieszkańców	–	94 osoby	–	25,54 %
• miasto do 100 tys. mieszkańców	–	37 osób	–	10,05%
• miasto do 200 tys. mieszkańców	–	34 osoby	–	9,24%
• miasto do 500 tys. mieszkańców	–	86 osób	–	23,37%
• miasto powyżej 500 tys. mieszkańców	–	74 osoby	–	20,11%
• brak danych	–	1 osoba	–	0,27%

„W której części Ukrainy mieszkasz?”

• Wschodnia Ukraina	–	47 osób	–	12,77%
• Środkowa Ukraina	–	118 osób	–	32,07%
• Zachodnia Ukraina	–	202 osoby	–	54,89%
• brak danych	–	1 osoba	–	0,27%

„Jaki rodzaj pracy wykonuje Twoja mama?”

• rolnictwo	–	9 osób	–	2,45%
• rzemiosło	–	3 osoby	–	0,82%

• pracownik umysłowy - urzędnik	–	76 osób	–	20,65%
• usługi – krawiectwo, sprzedawca itp.	–	57 osób	–	15,49%
• inna działalność	–	223 osoby	–	60,60%

„Jaki rodzaj pracy wykonuje Twój ojciec?”

• rolnictwo	–	9 osób	–	2,45%
• rzemiosło	–	17 osób	–	4,62%
• pracownik umysłowy - urzędnik	–	39 osób	–	10,60%
• usługi - krawiectwo, sprzedawca itp.	–	43 osoby	–	11,68%
• inna działalność	–	260 osób	–	70,65%

„Na jakim kierunku studiujesz?” – ilość osób:

• turystyka	–	21
• produkcja medialna	–	16
• prawo	–	13
• grafika	–	13
• ekonomia	–	13
• stosunki międzynarodowe	–	13
• biotechnologia	–	12
• dziennikarstwo	–	11
• lingwistyka stosowana	–	11
• zarządzanie	–	11
• anglistyka	–	10
• psychologia	–	9
• logistyka	–	9
• ukrainistyka	–	8
• europeistyka	–	8
• informatyka	–	7
• finanse i rachunkowość	–	7
• bezpieczeństwo narodowe	–	7
• edukacja artystyczna	–	6
• chemia	–	6
• fizyka	–	5
• filologia polska	–	5

• historia	–	4
• administracja	–	4
• politologia	–	3
• socjologia	–	3
• animacja kultury	–	2
• archeologia	–	2
• pedagogika	–	2
• studia doktoranckie	–	3

Ponadto ankietowani studenci z Ukrainy studiują na innych kierunkach, takich jak: portugalistyka, romanistyka, rusycystyka, germanistyka, wychowanie fizyczne, fizjoterapia, itp.

„Czy po zakończeniu studiów w Polsce planujesz?”

• zostać w Polsce na stałe	–	137 osób	37,23%
• wrócić do Ukrainy	–	21 osób	5,71%
• szukać pracy w innych krajach	–	61 osób	16,58%
• na razie nie wiem	–	149 osób	40,49%

„Czy jest Pan/Pani zadowolony/zadowolona z pobytu w Polsce?”

• tak	–	307 osób	83,42%
• nie	–	3 osoby	0,82%
• trudno powiedzieć	–	58 osób	15,76%

„Czy w czasie wolnym spotyka się Pan/Pani?”

• tylko ze swoimi znajomymi z Ukrainy	–	113 osób	30,71%
• także z poznanymi znajomymi Polakami	–	217 osób	58,97%
• raczej się nie spotykam	–	38 osób	10,33%

„Czy poznałeś/poznałaś również inne ciekawe turystycznie miejscowości w Polsce oprócz Lublina?”

• tak	–	42 osoby	–	11,41%
• nie	–	322 osoby	–	87,50%
• brak danych	–	4 osoby	–	1,09%

Główne odpowiedzi dotyczące innych poznanych miast dotyczą przede wszystkim Warszawy i Krakowa oraz Zakopanego, a także atrakcji turystycznych w województwie lubelskim.

„Czy uważasz, że społeczeństwo polskie jest przyjaźnie nastawione do takich młodych osób z Ukrainy jak Ty?”

• tak	–	133 osoby	–	36,14%
• średnio	–	196 osób	–	53,26%
• nie	–	15 osób	–	4,08%
• nie wiem	–	24 osoby	–	6,52%

„Co Ci się w Polsce podoba?” (poniżej przedstawiono w sposób zbiorczy uzyskane w ankiecie odpowiedzi):

- gościnność i uprzejmość,
- bardzo piękne miasto w którym studiuje,
- bardzo podoba mi się tutaj, wszyscy się uśmiechają, zawsze Ci pomogą, są przyjaźni i uprzejmi,
- na ulicach jest bezpiecznie, samochody zatrzymują się przed przejściami dla pieszych,
- dużo możliwości dla rozwoju swoich umiejętności,
- wyższy poziom życia i możliwości rozwoju,
- dobre jedzenie,
- kultura osobista ludzi i tradycje,
- architektura,
- brak korupcji,
- myślę, że Polska ma dużo fajnych miejsc do zobaczenia,
- podoba mi się samo miasto, w którym studiuje, organizacja i sposób studiowania, możliwość spędzania czasu na różne sposoby,
- wszystko mi się podoba,
- przyroda, przystępne ceny, czyste ulice i piękne miejsca na spacer,
- bardzo mi się podoba studiowanie na uniwersytecie w Lublinie,
- możliwość znalezienia zatrudnienia w trakcie studiów i po studiach.

Ponadto kilkanaście odpowiedzi miało nieco dłuższy charakter. Niektóre z nich zaprezentowano poniżej.

- Dużo rzeczy, mówiąc o studiach to sposób traktowania studentów przez prowadzących.
- Grzeczność ze strony otoczenia (zwłaszcza wykładowców), interesująca forma prowadzenia zajęć na uczelni, adekwatne podejście większości wykładowców do studentów i obiektywne ocenianie pracy każdego z nich w trakcie studiów.
- Kocham swoją ojczyznę, ale w Polsce mam perspektywy na pracę i dalszy rozwój.
- Możliwość studiowania z osobami, które naprawdę chcą zostać specjalistami w danej dziedzinie, możliwość dorabiania w trakcie studiów, możliwość podróżowania do innych krajów.
- Polska jest krajem wchodzącym w skład Unii Europejskiej i poziom życia obywateli jest wyższy niż w Ukrainie. Polska jest dobrym startem, platformą startową pozwalającą na budowanie kariery w Europie.

„Czym interesujesz się podczas pobytu w Polsce?”

• turystyka	–	129 osób	–	35,05%
• kino	–	46 osób	–	12,50%
• teatr	–	20 osób	–	5,43%
• sport	–	105 osób	–	28,53%
• inne odpowiedzi	–	68 osób	–	18,48%

Do innych odpowiedzi zaliczyć można:

- muzea, galerie, malarstwo, sztuka, grafika,
- biblioteki, literatura, praca naukowa,
- poznawanie innych ludzi kultury,
- wydarzenia kulturalne,
- taniec,
- na razie studia.

„Czy polecilibyś/polecilibyś swojej rodzinie, znajomym przyjazd do Polski?”

tak i dlatego	–	345 osób	–	93,75%
nie i dlatego	–	23 osób	–	6,25%

Według odpowiedzi „tak i dlaczego?”:

- bardzo dużo ciekawych miejsc, które chciałbym zwiedzić;
- bo Polska jest piękna i każdy ma to zobaczyć;
- bo się tu czuję komfortowo;
- bo jest to kraj europejski z bogatą kulturą i historią;
- bogata architektura, dużo miejsc historycznych i kulturalnych (muzea, galerie sztuki, itp.), częste imprezy kulturalne, piękna natura (np. Zakopane zimą);
- dla mnie przyjazd do Polski jest fajnym doświadczeniem w życiu;
- dlatego, że Polska ma dużo możliwości dla studentów, więc polecam studia w Polsce swoim znajomym;
- dlatego, że jest tu więcej możliwości do życia dla każdego członka rodziny;
- dlatego, że jest tutaj lepszy poziom życia i jest możliwość znalezienia dobrej pracy;
- mogę polecić, bo podoba mi się w Polsce, język jest w miarę prosty do nauczenia, łatwa adaptacja dla emigrantów;
- ponieważ tutaj jest lepiej niż w Ukrainie;
- warto poznać inne państwa, inne kultury;
- żeby moi przyjaciele zobaczyli na własne oczy to piękno Polski, o którym zawsze opowiadam.

Według odpowiedzi „nie i dlaczego?”:

- mamy uczynić Ukrainę opłacalną i wygodną do życia, a nie wyjeżdżać do innych krajów;
- trudno dostać się do Polski przez kolejki na polsko-ukraińskiej granicy;
- niech sami decydują;
- rodzina ma w Ukrainie wszystko co potrzeba.

„Czy uważasz, że lepiej byłoby gdybyś studiował/studiowała razem w grupie ukraińskiej, czy tak jak jest obecnie – w grupie rozproszonej?”

• grupa rozproszona	–	92 osoby	–	25,00%
• grupa ukraińska	–	39 osób	–	10,60%
• nie ma znaczenia	–	236 osób	–	64,13%
• brak odpowiedzi	–	1 osoba	–	0,27%

Dokonując podsumowania przedstawionego badania ankietowego przeprowadzonego wśród studentów z Ukrainy studiujących na Uniwersytecie MCS w Lublinie można stwierdzić co następuje:

- w badaniu wzięły udział głównie kobiety – blisko $\frac{3}{4}$ ankietowanych,
- są to ludzie młodzi, do 24 roku życia – ponad 91% ankietowanych,
- studiują głównie na studiach, stacjonarnych – ponad 95% ankietowanych,
- wcześniej już byli w Polsce – blisko 80% ankietowanych,
- studenci są przede wszystkim mieszkańcami dużych miast, pochodzenie wiejskie to tylko – około 11% ankietowanych,
- studenci pochodzą głównie z Zachodniej Ukrainy – blisko 55% ankietowanych,
- zawodami ich rodziców w przeważającej większości (60-70%) jest inna działalność, niż zawody wymienione w ankiecie,
- studenci studiują na bardzo wielu wybranych przez siebie kierunkach, w grupach rozproszonych (a nie zwartych ukraińskich), zwykle po jednej lub kilka osób, wyjątkiem gdzie tych studentów jest więcej są między innymi:
 - turystyka – 21 osób
 - produkcja medialna – 16 osób
 - prawo z grafiką, ekonomia, stosunki międzynarodowe – po 13 osób
 - dziennikarstwo, zarządzanie lingwistyka stosowana – po 11 osób
 - anglistyka – 10 osób
 - psychologia, logistyka – po 9 osób
 - ukrainistyka, europeistyka – po 8 osób
- według osobistych planów po zakończeniu studiów w Polsce:
 - ponad 37% chciałaby zostać w Polsce na stałe,
 - ale ponad 40% studentów na razie nie ma żadnych planów,
 - tylko 16% ankietowanych zamierza szukać pracy w innych krajach,
 - a tylko 5% badanych zamierza wrócić do Ukrainy,
 - ponad 80% ankietowanych jest zadowolonych z pobytu w Polsce,
 - ponad 93% poleca swoim znajomym i rodzinie przyjazd do Polski,
 - blisko 90% ankietowanych uważa, że społeczeństwo polskie jest przyjaźnie nastawione do młodych osób z Ukrainy,

- blisko 59% badanych studentów z Ukrainy w wolnym czasie spotyka się z poznanymi, znajomymi Polakami, a tylko nieco ponad 30% deklaruje, że spotyka się tylko ze swoimi koleżankami – kolegami z Ukrainy.

Główne zainteresowania studentów z Ukrainy podczas pobytu w Polsce to:

- turystyka – 35,0%
- sport – 28,5%
- kino – 2,5%

Tylko około 11% badanych zwiedziło inne, ciekawe turystycznie miejscowości w Polsce. Przeważająca liczba respondentów chwali różne aspekty pobytu w Polsce, tylko 3 odpowiedzi miały następujący charakter: nie wiem, trudno powiedzieć.

Podsumowując przeprowadzone badania ankietowe wśród studentów z Ukrainy studiujących na Uniwersytecie MCS w Lublinie można stwierdzić, że bardzo pozytywnie oceniają swój pobyt w Polsce i studia na tej uczelni. Polecają je swym znajomym i najbliższymi odwiedzanie Polski wskazując na jej różne atuty.

3.3.3. Wyniki badań ankietowych przeprowadzonych w Wyższej Szkole Zarządzania i Administracji w Opolu

W dniach 4-20 marca 2020 r., przeprowadzono pierwszą część badań ankietowych wśród studentów z Ukrainy studiujących na tej uczelni. W tych badaniach wzięły udział 54 osoby. Po tym okresie ze względu na pandemię Covid-19, uczelnia przeszła na zdalny tryb studiowania w formule on-line. Dlatego drugą część badań przeprowadzono w okresie od 28 listopada do 20 grudnia 2020 r., i wzięło w nim udział 121 osób. Zatem łącznie w przeprowadzonych badaniach wzięło udział 175 osób.

Serwer z pytaniami do tej ankiety znajdował się w Górnośląskiej Wyższej Szkole Handlowej w Katowicach,¹³ a ukraińscy studenci studiujący na uczelni w Opolu byli proszeni przez prowadzących z nimi zajęcia o połączenia się z uczelnią w Katowicach i odpowiedzi na przedstawione w ankiecie pytania.¹⁴

¹³ 1 czerwca 2022 roku uczelnia przyjęła nazwę Akademia Górnośląska w Katowicach.

¹⁴ W tym miejscu należy podziękować władzom uczelni za zgodę na przeprowadzenie tego badania, Panu Rektorowi prof. dr. hab. M. Duczmalowi, dr. D. Wojtczakowi za orga-

W okresie przeprowadzonego badania na tej uczelni studiowało (wg danych władz uczelni) 405 studentów z Ukrainy. Zatem uzyskano około 43% odpowiedzi z badanej populacji studentów. Tak jak w poprzednich dwóch badaniach zastosowano się do zasad RODO.

Wśród grupy ankietowanych studentów było:

- 99 kobiet – 56,57%
- 76 mężczyzn – 43,42%

Ankietowani byli w następujących grupach wiekowych:

- 18-24 lata – 90 osób – 51,42%
- 25-34 lata – 49 osób – 28,00%
- 35-50 lat – 32 osoby – 18,28%
- 50 lat i więcej – 4 osoby – 2,3%

Studenci reprezentowali:

- studia dzienne – stacjonarne – 167 osób – 95,42%
- studia zaoczne – niestacjonarne – 8 osób – 4,57%

Pierwsze pytanie ankiety dotyczyło rozeznania czy ankietowani byli już wcześniej w Polsce:

- tak – 122 osoby – 69,71%
- nie – 53 osoby – 30,28%

Drugie pytanie miało określić długość pobytu ankietowanych w Polsce:

- od pół roku – 37 osób – 21,14%
- od 1 roku – 30 osób – 17,14%
- od 2 lat – 31 osób – 17,71%
- od 3 lat – 44 osoby – 25,14%
- od 5 lat – 33 osoby – 18,85%

Trzecie pytanie miało charakteryzować rodzinne miejsce zamieszkania w Ukrainie:

- wieś – 21 osób – 12,00%
- miasto do 50 tys. mieszkańców – 41 osób – 23,42%

nizacyjne wsparcie, mgr. inż. D. Rogowiczowi za techniczne wsparcie oraz A. Szafarskiemu z GWSH w Katowicach za informatyczne wsparcie badań.

• miasto do 100 tys. mieszkańców	–	19 osób	–	10,85%
• miasto do 200 tys. mieszkańców	–	18 osób	–	10,28%
• miasto do 500 tys. mieszkańców	–	25 osób	–	14,28%
• miasto powyżej 500 tys. mieszkańców	–	51 osób	–	29,14%

Czwarte pytanie dotyczyło określenia terenu Ukrainy z jakiego pochodzą ankietowani studenci:

• Wschodnia Ukraina	–	43 osoby	–	24,57%
• Środkowa Ukraina	–	102 osoby	–	58,28%
• Zachodnia Ukraina	–	30 osób	–	17,14%

Odpowiedź na piąte pytanie miała określić rodzaj wykonywanego zawodu przez rodziców ankietowanych studentów. Dlatego odpowiedź składa się z dwóch części. Pierwsza część dotyczy zawodu matki:

• rolnictwo	–	8 osób	–	4,57%
• rzemiosło	–	3 osoby	–	1,71%
• pracownik umysłowy - urzędnik	–	31 osób	–	17,71%
• usługi – krawiectwo, sprzedawca itp.	–	21 osób	–	12,00%
• inna działalność	–	112 osób	–	64,00%

Druga część pytania dotyczy zawodu ojca

• rolnictwo	–	10 osób	–	5,71%
• rzemiosło	–	16 osób	–	9,14%
• pracownik umysłowy (urzędnik)	–	18 osób	–	10,28%
• usługi: krawiectwo, sprzedawca itp.	–	13 osób	–	7,42%
• inna działalność	–	118 osób	–	67,42%

Szóste pytanie dotyczy odpowiedzi – Na jakim kierunku studiujesz? – ilość osób:

• administracja	–	3
• bankowość	–	3
• biznes	–	6
• ekonomia	–	14
• logistyka	–	20
• rachunkowość	–	3

• zarządzanie	–	90	
• zarządzanie personelem	–	6	
• inne	–		pozostała liczba studiujących

Siódme pytanie dotyczyło osobistych planów po zakończeniu studiów w Polsce:

• zostać w Polsce na stałe	–	126 osób	72,00%
• wrócić do Ukrainy	–	5 osób	2,85%
• szukać pracy w innych krajach	–	12 osób	6,85%
• na razie nie wiem	–	32 osoby	18,28%

Ósme pytanie przedstawia zadowolenie ankietowanych studentów z pobytu w Polsce:

• tak	–	144 osoby	82,28%
• nie	–	7 osób	4,00%
• trudno powiedzieć	–	24 osoby	13,71%

Dziewiąte pytanie „Czy w czasie wolnym spotyka się Pan/Pani”:

• tylko ze swoimi znajomymi z Ukrainy	–	46 osób	26,28%
• także z poznanymi znajomymi Polakami	–	106 osób	60,57%
• raczej się nie spotykam	–	23 osoby	13,14%

Dziesiąte pytanie „Czy poznałeś/poznałaś również inne ciekawe turystycznie miejscowości w Polsce oprócz Opola?” – ilość osób:

• tak	–	140	80,00%
• nie	–	35	20,00%

Wymienione miejscowości:

- prawie wszyscy, którzy odpowiedzieli „tak” zwiedzili Wrocław i Kraków,
- około połowa odpowiedzi dotyczy także Warszawy i Katowic,
- około ¼ odpowiedzi dotyczy innych dużych miast jak Gdańsk, Szczecin, Poznań,
- pojedyncze odpowiedzi wskazują na odwiedzenie Częstochowy, Rzeszowa, Przemyśla, Zakopanego oraz Beskidów i Sudetów.

Kolejne pytanie „Czy uważasz, że polskie społeczeństwo jest przyjaźnie nastawione do takich młodych osób z Ukrainy jak Ty?”:

• tak	–	85 osób	–	48,57%
• średnio	–	71 osób	–	40,57%
• nie	–	7 osób	–	4,00%
• nie umiem ocenić	–	12 osób	–	6,85%

Dalsze pytanie miało charakter ogólny „Co Ci się w Polsce podoba?“, wiele form odpowiedzi:

• wszystko	–	45 osób
• życie i jego jakość	–	10 osób
• większa stabilność w porównaniu do Ukrainy	–	10 osób
• poziom życia	–	5 osób
• możliwość rozwoju zarówno zawodowego, jak i osobistego	–	10 osób
• możliwość znalezienia zatrudnienia w trakcie studiów i po studiach	–	10 osób.
• ludzie	–	15 osób
• kultura	–	10 osób
• architektura, infrastruktura, społeczeństwo	–	?? osób
• możliwość podróżowania po Polsce i Europie	–	?? osób
• tolerancja ludzi, czyste ulice, piękne miejsca turystyczne	–	?? osób

Następne pytanie dotyczyło zainteresowań ankietowanych studentów podczas pobytu w Polsce – ilość odpowiedzi:

• turystyka	–	119 osób	–	68,0%
• kino	–	45 osób	–	26,0%
• teatr	–	22 osoby	–	12,6%
• sport	–	95 osób	–	54,2%
• inne	–	17 osób	–	9,7%

Przedostatnie pytanie „Czy polecilibyś/polecilibyś swojej rodzinie, znajomym przyjazd do Polski?“:

– pierwsza odpowiedź	–	tak	–	153 osoby	–	87,42%
----------------------	---	-----	---	-----------	---	--------

Dlaczego?

- aby mogli zobaczyć, jak powinna wyglądać europejska państwowość,
- bardzo mi się tu podoba, więc chcę, aby inni znajomi się o tym przekonali,
- bo poziom życia w Polsce jest dużo wyższy,

- dlatego, że są tu mili ludzie, dobra nauka i więcej możliwości rozwoju,
- dużo pięknych miast i miejsc, które trzeba odwiedzić,
- stały rozwój kraju i zmiany na lepsze, niskie ceny i dobra pensja, możliwość rozwoju osobistego i kariery zawodowej, brak łapówkarstwa,
- turystyka i studia,
- wyższy standard życia,
- wyższe zarobki,
- lepiej niż w Ukrainie.

– druga odpowiedź – nie – 22 osoby – 12,57%

- bo daleko od domu,
- kwarantanna,
- jest nas tu za dużo,
- długi proces załatwiania formalności związanych z pobytem w Polsce,
- trudności z opanowaniem języka polskiego,
- zła praca bez znajomości języka polskiego.

Ostatnie pytanie „Czy uważasz, że lepiej byłoby gdybyś studiował/studiowała razem w grupie ukraińskiej, czy tak jak jest obecnie w grupie rozproszonej?”:

• grupa rozproszona	–	62 osoby	–	35,42%
• grupa ukraińska	–	23 osoby	–	23,14%
• nie ma znaczenia	–	90 osób	–	51,42%

Podsumowując wyniki badania ankietowego przeprowadzonego wśród studentów z Ukrainy studiujących w Wyższej Szkole Zarządzania i Administracji w Opolu, można stwierdzić, że:

- w badaniu wzięły udział głównie kobiety – ponad 56,5% ankietowanych,
- są to ludzie młodzi, do 24 roku życia – ponad 51,5% ankietowanych,
- studują przede wszystkim na studiach, stacjonarnych – ponad 95% ankietowanych,
- wcześniej już byli w Polsce – blisko 70% ankietowanych,
- studenci są przede wszystkim mieszkańcami dużych miast, pochodzenie wiejskie to tylko – około 12% ankietowanych studenci pochodzą głównie ze Środkowej Ukrainy – ponad 58% ankietowanych,

- zawodami ich rodziców w przeważającej większości (64-67%) jest inna działalność, niż zawody wymienione w ankiecie,
- studenci studiuja na bardzo wielu wybranych przez siebie kierunkach, w grupach rozproszonych (a nie zwartych ukraińskich), zwykle po jednej lub kilka osób, wyjątkiem gdzie tych studentów jest więcej są między innymi:
 - zarządzanie – 90 osób
 - logistyka – 20 osób
 - ekonomia – 20 osób
- według osobistych planów po zakończeniu studiów w Polsce:
 - ponad 72% chciałoby w Polsce zostać na stałe,
 - 18% studentów na razie nie ma żadnych planów,
 - tylko około 7% ankietowanych zamierza szukać pracy w innych krajach,
 - tylko niecałe 3% badanych zamierza wrócić do Ukrainy,
- ponad 82% ankietowanych jest zadowolonych z pobytu w Polsce,
- ponad 87% poleca swojej rodzinie i znajomym przyjazd do Polski,
- 90% ankietowanych uważa, że społeczeństwo polskie jest przyjaźnie nastawione do młodych osób z Ukrainy,
- ponad 60% badanych studentów z Ukrainy w wolnym czasie spotyka się z poznanymi, znajomymi Polakami, a tylko ponad 26% deklaruje, że spotyka się tylko ze swoimi koleżankami i kolegami z Ukrainy,
- główne zainteresowania studentów z Ukrainy podczas pobytu w Polsce to:
 - turystyka – 68%
 - sport – 54%
 - kino – 26%
- około 80% badanych zwiedziło inne, ciekawe turystycznie miejscowości w Polsce,
- przeważająca liczba respondentów – ponad 82% chwali różne aspekty pobytu w Polsce.

Podsumowując przeprowadzone badania ankietowe wśród studentów z Ukrainy studiujących w Wyższej Szkole Zarządzania i Administracji w Opolu, można stwierdzić, że bardzo pozytywnie oceniają swój pobyt w Polsce

i studia na tej uczelni. Również polecają swojej rodzinie i znajomym odwiedzenie Polski wskazując na jej różne atuty.

3.4. Podsumowanie wyników badań przeprowadzonych w 3 różnych ośrodkach akademickich

Podjmując się podsumowania wyników badań ankietowych przeprowadzonych wśród studentów z Ukrainy studiujących w 2020 r., w:

- Uniwersytecie Śląskim w Katowicach,
- Uniwersytecie Marii Curie-Skłodowskiej w Lublinie,
- Wyższej Szkole Zarządzania i Administracji w Opolu, można stwierdzić wg metryczki ankiety, co następuje:

Katowice	–	67% badanych to kobiety
Lublin	–	74% badanych to kobiety
Opole	–	56,5% badanych to kobiety

Zatem w przeprowadzonych badaniach dominowały kobiety.

- Wiek ankietowanych studentów to głównie 18-24 lata:

Katowice	–	97%
Lublin	–	91,5%
Opole	–	51,4%

- Tryb studiów

Katowice	–	stacjonarne prawie – 99%
Lublin	–	stacjonarne prawie – 96%
Opole	–	stacjonarne prawie – 96%

Dominującą grupą ankietowanych studentów byli studenci studiujący stacjonarnie (studia dzienne).

Analizując ankiety badawcze z poszczególnych uczelni według zadanych pytań, na pierwsze pytanie „Czy wcześniej Pan/Pani był/była już w Polsce?” odpowiedzi na „tak” były następujące:

Katowice	–	72%
Lublin	–	79%
Opole	–	blisko 70%

Przeważająca większość studentów znała kraj, do którego przyjeżdża aby studiować.

Drugie pytanie dotyczyło długości pobytu w Polsce:

	od pół roku	od roku	od 2 lat	od 3 lat	od 4 lat
Katowice	20,00%	20,00%	19,00%	26,00%	15,00%
Lublin	28,26%	15,76%	13,86%	16,87%	24,46%
Opole	21,14%	17,14%	17,71%	25,14%	18,85%

Z powyżej przedstawionego zestawienia wynika, że długość pobytu studentów w Polsce wynika z tego, na którym roku studiów aktualnie studiują.

Trzecie pytanie ma charakteryzować rodzinne miejsce zamieszkania w Ukrainie:

	wieś:	
Katowice	–	10,00%
Lublin	–	11,41%
Opole	–	12,00%

Z zaprezentowanego zestawienia wynika, że tylko 10-12% ankietowanych pochodzi ze wsi. Reszta ankietowanych mieszka w miastach (różnej wielkości).

Czwarte pytanie miało określić rodzaj zawodu wykonywanego przez rodziców ankietowanych studentów. Stąd odpowiedzi składają się z dwóch części. Pierwsza część dotyczy zawodu matki:

	Katowice	Lublin	Opole
Rolnictwo	1%	2,45%	4,57%
Rzemiosło	2%	0,82%	1,71%
Pracownik umysłowy – urzędnik	18%	20,65%	17,71%
Usługi – krawiectwo, sprzedawca, itp.	23%	15,49%	12,00%
Inna działalność	56%	60,60%	64,00%

Druga część dotyczy zawodu ojca:

	Katowice	Lublin	Opole
Rolnictwo	4%	2,45%	5,71%
Rzemiosło	6%	4,63%	9,14%
Pracownik umysłowy – urzędnik	13%	10,60%	10,28%
Usługi – krawiectwo, sprzedawca, itp.	13%	11,68%	7,42%
Inna działalność	63%	70,65%	67,42%

Podsumowując powyższe wyniki badania ankietowego można stwierdzić, że rodzice badanej populacji studentów z Ukrainy w znaczącej większości (ponad 2/3 badanej populacji) zajmują się inną działalnością niż przedstawiona w ankiecie badawczej.

Pozostała część badanej populacji studentów z Ukrainy pochodzi ze społeczności miejskiej:

miasto o liczbie mieszkańców

	do 50 tys.	do 100 tys.	do 200 tys.	do 500 tys.	pow. 500 tys.
Katowice	17%	9%	13%	23%	27%
Lublin	25,54%	10,05%	9,24%	23,37%	20,11%
Opole	23,42%	10,85%	10,28%	14,28%	29,14%

Większość ankietowanych pochodzi głównie z małych miast do 50 tys., mieszkańców i dużych miast powyżej 500 tys., mieszkańców.

Piąte pytanie dotyczyło określenia z jakiego terenu Ukrainy pochodzą ankietowani studenci:

	Katowice	Lublin	Opole
Wschodnia Ukraina	23%	12,77%	24,57%
Środkowa Ukraina	45%	32,07%	58,28%
Zachodnia Ukraina	32%	54,89%	17,14%

Z przedstawionego powyżej zestawienia wynika, że w różnych badanych uczelniach dominują różne tereny, z których pochodzą ukraińscy studenci, i tak: w Katowicach i Opolu większość studentów pochodzi ze Środkowej Ukrainy, a w Lublinie z Zachodniej Ukrainy.

Szóste pytanie dotyczy odpowiedzi „Na jakim kierunku studiujesz?”.

Katowice

Na Uniwersytecie Śląskim w Katowicach ankietowani studenci studiuja na bardzo różnych kierunkach i wielu specjalnościach, ale najwięcej studentów wybrało – dla przykładu – następujące kierunki:

• informatyka	–	16 osób
• przedsiębiorczość	–	12 osób
• administracja	–	11 osób
• filologia angielska	–	11 osób

Lublin

Na Uniwersytecie Marii Curie-Skłodowskiej w Lublinie studenci również wybierali szeroką gamę różnych kierunków i specjalności a w szczególności:

• turystyka	–	21 osób
• produkcja medialna	–	16 osób
• prawo, grafika, ekonomia na tym kierunku	–	po 13 osób
• dziennikarstwo, zarządzanie, anglistyka na tym kierunku	–	po 11 osób

Opole

W Wyższej Szkole Zarządzania i Administracji w Opolu największym zainteresowaniem studentów cieszyły się następujące kierunki:

• zarządzanie	–	90 osób
• logistyka	–	20 osób
• ekonomia	–	14 osób

Podsumowując odpowiedzi na szóste pytanie można twierdzić, że zainteresowanie studiowaniem na poszczególnych kierunkach i specjalnościach jest zróżnicowane.

Síódme pytanie dotyczyło osobistych planów po zakończeniu studiów w Polsce.

	Katowice	Lublin	Opole
zostać w Polsce na stałe	35%	37,23%	72,00%
wrócić na Ukrainę	5%	5,71%	2,85%
szukać pracy w innych krajach	35%	16,58%	6,85%
na razie nie wiem	35%	40,49%	18,28%

Z powyżej przedstawionego zestawienia wynika, że najmniejszy odsetek ankietowanych studentów (a w przeważającej większości są to studentki) chce wrócić do Ukrainy. Spora część na razie nie wie, czy zostać w Polsce na stałe, czy szukać pracy w innych krajach. Natomiast blisko 2/3 studentów studiujących w Opolu planuje zostać w Polsce na stałe. Oczywiście jest to, że ci młodzi ludzie (głównie w wieku 18-24 lata) dopiero poznają świat i w przyszłości mogą podejmować różne decyzje.

Ósme pytanie dotyczy niezadowolenia lub zadowolenia ankietowanych studentów z pobytu w Polsce.

	Katowice	Lublin	Opole
tak	78%	83,42%	82,28%
nie	1%	0,82%	4,00%
trudno powiedzieć	20%	15,76%	13,71%

Z przedstawionego zestawienia wynika, że ankietowani studenci od 78% do ponad 83% są zadowoleni z pobytu w Polsce. Niezdecydowanych jest od ponad 13% do 20% ankietowanych, a tylko 1% do 4% oświadcza, że są niezadowoleni.

Dziewiąte pytanie „Czy w czasie wolnym spotyka się Pan/Pani?”

	Katowice	Lublin	Opole
tylko ze swoimi znajomymi z Ukrainy	20%	30,71%	26,28%
także z poznanymi znajomymi Polakami	60%	58,97%	60,57%
raczej się nie spotykam	12%	10,33%	13,14%

Z zaprezentowanego zestawienia wynika, że około 60% ankietowanych nawiązuje kontakty z Polakami, a tylko około 20-30% badanych, w czasie wolnym, spotyka się w swoim gronie znajomych Ukraińców.

Dziesiąte pytanie zrealizowanej ankiety badawczej to „Czy poznałeś/poznałaś również inne ciekawe turystycznie miejscowości w Polsce?” (oprócz miejscowości gdzie przebywasz):

Katowice

tak – 85%

nie – 15%

– jakie miejscowości:

- prawie wszyscy, którzy odpowiedzieli „tak” zwiedzili Kraków,
- około połowa odpowiedzi dotyczy także Warszawy i Gdańska, Szczecina oraz Poznania,
- około ¼ odpowiedzi wskazuje również na Beskidy i znajdujące się tam miejscowości oraz Zakopane,
- około 20% odpowiedzi dotyczy zwiedzenia: Częstochowy, Rzeszowa, Przemyśla, Międzyzdrojów i Krynicy Morskiej.

Lublin

tak – 11,41%

nie – 87,50%

– jakie miejscowości:

- główne odpowiedzi to przede wszystkim Warszawa i Kraków oraz Zakopane, a także atrakcje turystyczne na terenie województwa lubelskiego.

Opole

tak – 80%

nie – 20%

– jakie miejscowości:

- prawie wszyscy, którzy odpowiedzieli „tak” zwiedzili Wrocław i Kraków,
- około połowa odpowiedzi dotyczy także Warszawy i Katowic,
- około ¼ odpowiedzi dotyczy innych dużych miast, takich jak Gdańsk, Szczecin, Poznań,
- pojedyncze odpowiedzi wskazują na odwiedzenie Częstochowy, Rzeszowa, Przemyśla, Zakopanego, Beskidów i Sudetów.

Ogólnie podsumowując odpowiedzi na dziesiąte pytanie można twierdzić, że ankietowana młodzież studencka jest zainteresowana poznaniem zarówno stolicy Polski, jak i innych dużych ośrodków miejskich, a także, w miarę swoich możliwości, stara się odwiedzić również te mniejsze, ale bardzo znane ośrodki turystyczne w naszym kraju.

Jedenaste pytanie to „Czy uważasz, że polskie społeczeństwo jest przyjaźnie nastawione do takich młodych osób z Ukrainy jak Ty?”

	Katowice	Lublin	Opole
tak	37%	36,14%	48,57%
średnio	53%	53,26%	40,57%
nie	5%	4,08%	4,00%
nie umiem ocenić	5%	6,52%	4,85%

Blisko 90% odpowiedzi we wszystkich 3 badanych ośrodkach akademickich wskazuje na „tak” i „średnio”. Tylko 4-5% badanych odpowiada negatywnie. Zatem można twierdzić, że Ukraińcy oceniają, że zdecydowana większość polskiego społeczeństwa jest do nich pozytywnie ustosunkowana.

Dwunaste pytanie ankiety ma charakter ogólny i brzmi następująco „Co Ci się w Polsce podoba?”

Aby właściwie wyczuć intencje odpowiadających studentów w prezentowanej ankiecie badawczej, należałoby odczytać bezpośrednio przedstawione odpowiedzi w każdej z trzech ankiet. Ogólnie można stwierdzić, że ankietowani bardzo pozytywnie wypowiadają się między innymi o:

- wysokim poziomie kształcenia,
- możliwości osobistej realizacji, lepszych perspektyw,
- ciekawych miejscach do zwiedzenia,
- poczuciu bezpieczeństwa,
- otwartości, uprzejmości, grzeczności i gościnności ludzi,
- kulturze, tradycji, szacunku do historii własnego kraju,
- możliwości podróżowania po Polsce i Europie,
- pięknym kraju, który może być przykładem dla ukraińskiego społeczeństwa.

Bardzo wiele odpowiedzi podsumowuje odpowiedź jednym słowem – „wszystko”.

Trzynaste pytanie dotyczy zainteresowań ankietowanych studentów podczas pobytu w Polsce.

	Katowice	Lublin	Opole
turystyka	63%	35,05%	68,0%
kino	50%	12,50%	26,0%
teatr	17%	5,43%	12,6%
sport	28%	28,53%	54,2%
inne	3%	18,48%	9,7%

Ogólne podsumowując przedstawione powyżej zestawienie opisujące odpowiedzi studentów dotyczące wybranych rodzajów ich zainteresowań podczas pobytu w Polsce, można zauważyć, że pierwsze miejsce zajmuje turystyka, potem sport, a dalej kino, teatr i inne zainteresowania.

Przedostatnie, czternaste pytanie to: „Czy poleciłbyś/poleciłabyś swojej rodzinie, znajomym przyjazd do Polski?”

	Katowice	Lublin	Opole
tak i dlaczego:	89%	93,75%	87,42%

Dlaczego?

- aby zobaczyć jak powinna wyglądać europejska państwowość,
- bardzo mi się tu podoba, więc chcę, aby inni znajomi się o tym przekonali,
- bo poziom życia w Polsce jest dużo wyższy oraz dlatego, że są tu mili ludzie, dobra nauka i więcej możliwości rozwoju osobistego i kariery zawodowej, brak łapówkarstwa,
- dużo pięknych miast i miejsc, które trzeba odwiedzić,
- wysoki poziom (jakość) kształcenia, podobają mi się studia,
- przyjazd do Polski otwiera nowe możliwości, zmienia życie,
- dlatego, że Polska ma dużo możliwości dla studentów, więc polecam te studia swoim znajomym,
- mogę polecić bo podoba mi się w Polsce, język jest w miarę prosty do nauczania, łatwa adaptacja dla emigrantów z Ukrainy,

- bo to jest kraj europejski z bogatą kulturą i historią,
- wyższy standard życia i wyższe zarobki.

	Katowice	Lublin	Opole
nie i dlaczego:	7%	6,25%	12,57%

Dlaczego?

- zależy to od indywidualnego poglądu,
- zbyt dużo problemów z legalizacją pobytu,
- bo jest tu za dużo Ukraińców,
- chociaż Polska moim zdaniem jest lepsza do życia niż Ukraina, ale są bardziej rozwinięte kraje jak Niemcy czy Szwecja i poleciłabym od razu tam jechać,
- kwarantanna, długi okres załatwiania formalności związanych z pobyt w Polsce,
- bo daleko od domu,
- trudności z opanowaniem języka polskiego,
- zła praca bez znajomości języka polskiego.

Podsumowując odpowiedzi na to przedostatnie pytanie należy stwierdzić, że około 90% ankietowanych bardzo pozytywnie wypowiada się o warunkach i pobycie w Polsce. Natomiast od 7 do około 12 % odpowiedzi negatywnych wskazuje, że jest to indywidualny pogląd. Część odpowiedzi wskazuje na dużą odległość rodzinnego domu, trudności z opanowaniem języka polskiego, problemy z długim okresem załatwiania formalności związanych z pobyt w Polsce oraz istnieniem jeszcze bardziej rozwiniętych społecznie i gospodarczo krajów Zachodniej Europy i sugeruje, aby od razu tam pojechać.

Ostatnie piętnaste pytanie dotyczy studiowania „Czy uważasz, że studiując lepiej byłoby gdybyś studiował/studiowała razem w grupie ukraińskiej, czy tak jak jest obecnie w grupie rozproszonej?”:

	Katowice	Lublin	Opole
grupa rozproszona	69%	25,00%	35,42%
grupa ukraińska	10%	10,60%	23,14%
nie ma znaczenia	21%	64,13%	51,42%

Podsumowując odpowiedzi na ostatnie pytanie ankiety badawczej, studenci z Lublina i Opola stwierdzają, że nie ma to żadnego znaczenia w jakiego rodzaju grupie studenckiej się uczą, a studenci z Katowic wskazują na grupę rozproszoną. Z uzyskanych odpowiedzi można wnioskować, że ankietowani studenci są skoncentrowani na nauce, a otoczenie to np. tylko grupa rozproszona.

Ogólnie podsumowując ankietę przeprowadzoną w trzech środowiskach uniwersyteckich można zauważyć bardzo pozytywne wrażenia i odczucia studentów w trakcie ich pobytu w Polsce.

3.5. Polsko-ukraińska współpraca wyższych uczelni państwowych.

Współpracę Konferencji Rektorów Akademickich Szkół Polskich (KRASP) i Związku Rektorów Uczelni Ukraińskich (ZRUU) podjęto w 2013 roku.¹⁵ Najpierw były to wizyty i przygotowania wzajemnej współpracy takie jak np.: Seminarium Rektorskie, które odbyło się w dniach 05-08.06.2015 roku w Dnipro i w Kijowie oraz polsko-ukraińska konferencja odbywająca się w Kijowie w dniach 22-23.09.2016 roku, a następnie realizowane wspólne projekty badawcze.

Pierwszy z nich został przeprowadzony w latach 2014-2015 i dotyczył analizy dotychczasowych doświadczeń ze współpracy uczelni polskich i ukraińskich w obszarach nie dotyczących studentów.¹⁶ Kolejny wspólny projekt badawczy dotyczył funkcjonowania sfery zarządzania wyższą uczelnią (governance) zarówno w Polsce, jak i w Ukrainie. Prowadzony był on w latach 2018-2021, a badania dotyczyły:

1. wewnątrzuczelnianych wartości akademickich współczesnego uniwersytetu;

¹⁵ *Polsko-ukraińska współpraca instytucji przedstawicielskich reprezentujących rektorów na rzecz doskonalenia działania uczelni*, red. J. Degtyarova, J. Woźnicki, Politechnika Warszawska, Wydział Administracji i Nauk Społecznych, Warszawa 2021.

¹⁶ tamże, s. 17-18

2. misji, służebności i zadań uczelni;
3. sposobów kierowania systemem szkolnictwa wyższego;
4. zasad autonomii uczelni na tle zadań państwa oraz reguły nadzoru ze-wnątrznego;
5. systemu źródeł prawa w szkolnictwie wyższym oraz reguły jego stanowienia;
6. ustroju szkół wyższych;
7. organów uczelni
8. polityki rozwoju uczelni;
9. wykorzystywania kategorii jakościowych w kierowaniu uczelnią;
10. finansowania systemu szkolnictwa wyższego.

W realizacji tego projektu uczestniczyło około 500 osób z uczelni polskich i ukraińskich, a do udziału w tych badaniach zaproszono po 25 dużych, państwowych uczelni wyższych zarówno z Polski, jak i z Ukrainy.

Polskę w tych badaniach reprezentowały:¹⁷

- Uniwersytet Warszawski
- Politechnika Warszawska
- Uniwersytet im. Adama Mickiewicza w Poznaniu
- Akademia Górniczo-Hutnicza im. Stanisława Staszica w Krakowie
- Politechnika Wroclawska
- Uniwersytet Wroclawski
- Politechnika Gdańska
- Politechnika Śląska
- Uniwersytet Mikołaja Kopernika w Toruniu
- Politechnika Łódzka
- Szkoła Główna Handlowa w Warszawie
- Warszawski Uniwersytet Medyczny
- Uniwersytet Ekonomiczny w Poznaniu
- Politechnika Poznańska
- Uniwersytet Medyczny w Łodzi
- Uniwersytet Łódzki
- Uniwersytet Śląski w Katowicach
- Uniwersytet Warmińsko-Mazurski

¹⁷ tamże, s. 21-22.

- Uniwersytet Kardynała Stefana Wyszyńskiego w Warszawie
- Politechnika Opolska
- Akademia im. Jana Długosza w Częstochowie
- Szkoła Główna Gospodarstwa Wiejskiego w Warszawie
- Akademia Sztuk Pięknych w Katowicach
- Wojskowa Akademia Techniczna w Warszawie
- Akademia Wychowania Fizycznego w Warszawie.

Ze strony ukraińskiej w badaniach wzięły udział następujące jednostki:

- Kijowski Narodowy Uniwersytet im. Tarasa Szewczenki
- Charkowski Narodowy Uniwersytet im. W. N. Karazina
- Narodowy Uniwersytet Techniczny „Charkowski Politechniczny Instytut”
- Narodowy Uniwersytet „Politechnika Lwowska”
- Uniwersytet Narodowy Bioresursov i Nauk o Środowisku Ukrainy
- Narodowy Uniwersytet Techniczny „Politechnika Dnieprowska”
- Sumski Uniwersytet Państwowy
- Lwowski Uniwersytet Narodowy im. Ivana Franki
- Uniwersytet Narodowy Aerokosmiczny w Charkowie
- Uniwersytet Narodowy „Akademia Kijowko-Mohylańska”
- Kijowski Narodowy Uniwersytet Ekonomiczny
- Dniprowski Uniwersytet Narodowy im. O. Hończara
- Narodowa Akademia Metalurgiczna Ukrainy w Dnipro
- Uniwersytet Narodowy Prawa w Charkowie
- Narodowy Uniwersytet Technologii Żywności w Kijowie
- Odeski Narodowy Uniwersytet im. J.J. Miecznikova
- Narodowy Uniwersytet Lotnictwa w Kijowie
- Narodowy Uniwersytet Pedagogiczny w Kijowie
- Doniecki Uniwersytet Narodowy w Winnicy
- Lwowski Narodowy Uniwersytet Medyczny
- Narodowy Uniwersytet Transportu w Kijowie
- Tarnopolski Państwowy Uniwersytet Medyczny
- Narodowy Uniwersytet Wychowania Fizycznego i Sportu w Kijowie
- Narodowa Akademia Muzyczna w Kijowie
- Połtawski Narodowy Uniwersytet Techniczny im. J. Kondratiuka.

Działania objęte w ramach tego projektu obejmowały między innymi przeprowadzenie z wykorzystaniem modeli zarządzania w szkolnictwie wyższym, seminariów eksperckich, wizyt studyjnych delegacji konferencji rektorów oraz debat prowadzących do określenia i akceptacji wspólnych stanowisk.

Najważniejsze działania obejmowały między innymi:¹⁸

- finansowanie uczelni;
- autonomii i różnorodności statutowej uczelni (różnych organów uczelni);
- analizy rozwiązań organizacyjnych szkół wyższych;
- przeprowadzenia seminariów eksperckich dotyczących oceny jakości badań naukowych, jakości kształcenia;
- strategii rozwoju uczelni z uwzględnieniem uwarunkowań wynikających z pandemii Covid-19;
- działalności narodowej Konferencji Rektorów w Polsce (KRASP) i w Ukrainie (EUA);
- wypracowanie propozycji rekomendowanych:
 - o jedynie dla Ministra Edukacji i Nauki w Polsce;
 - o jedynie dla Ministra Edukacji i Nauki w Ukrainie
 - o wspólnie dla obu Ministrów.

Na zakończenie ogólnej prezentacji współpracy polskich i ukraińskich uczelni należy wskazać na wspólną wolę obu stron do dalszej kontynuacji tych działań w kolejnych latach.

¹⁸ tamże, s. 32-34.

Rozdział czwarty

Problematyka migracji zarobkowej Ukraińców w niektórych ukraińskich publikacjach naukowych z lat 2019-2020

4.1. Przyczyny migracji zarobkowej Ukraińców

Pierwsza z wybranych ukraińskich publikacji naukowych prezentuje przyczyny emigracji zarobkowej Ukraińców. Wymieniono i opisano 12 czynników wpływających na procesy migracyjne Ukraińców oraz określono kierunki organizowania tych procesów migracyjnych.¹ Główne powody wyjazdu ludności ukraińskiej za granicę to:²

1. rosnące bezrobocie w kraju,
2. niski rozwój gospodarczy,
3. niestabilność czynników ekonomicznych, społecznych i politycznych,
4. niezadowalający poziom płac,
5. słaba baza materiałowa i techniczna dla rozwoju i badań,
6. niewystarczający dostęp do pracy zagranicznych współpracowników,
7. ograniczony poziom finansowania proponowanych pomysłów i innowacji,
8. konflikty zbrojne z Rosją na terytorium Ukrainy,
9. niski poziom usług edukacyjnych,
10. pragnienie osobistego, szerszego rozwoju – kariery,
11. znalezienie życiowego partnera i lepszego życia niż w Ukrainie,
12. chęć zaspokojenia różnych potrzeb osobistych.

¹ Rudinska O.V., Pauk O.V.: *Migracijni procesi rabochoi sili Ukraini ta sbliabi ih znizennija*, [w:] *Rinkova ekonomika: suchasna teorija i praktika upravlinnja*. Tom 19. Wip. 2(45), 2020. DOI: 10.18524/2413-9998/2020.2(45) ISSN 2413-9998

² tamże, str. 4.

Następnie autorzy tego artykułu naukowego (str. 6 do 11) przedstawiają zagadnienia, które należy podjąć, aby zmniejszyć przyczyny wpływające na wysoką migrację zarobkową mieszkańców tego kraju. Odnośnie rosnącego bezrobocia sugeruje się wdrożenie m.in. środków rządowych na:

- wsparcie dla małych i średnich firm,
- wsparcie dla producentów krajowych,
- wsparcie dla rolnictwa.

Jeśli chodzi o niski rozwój gospodarczy – luki w rozwoju gospodarczym pomiędzy Ukrainą a innymi krajami to wieloletnie opóźnienie gospodarcze i wolne tempo rozwoju. Tego problemu nie da się szybko pokonać.

Zagadnienie niestabilności gospodarczej, społecznej i politycznej dotyczy tego, że nowi liderzy polityczni wdrażają nowe przepisy i zmiany, które znacznie się różnią od swoich poprzedników. Te zawirowania nie sprzyjają tworzeniu zaufania i przychylności społeczeństwa do zmian politycznych, a także zmian gospodarczych, na co ma także wpływ niestabilność waluty krajowej.

W dużych miastach – pomimo ciągłego pogarszania się sytuacji gospodarczej w wielu sektorach gospodarki – jest szansa na znalezienie pracy. Natomiast w małych miasteczkach nie tylko nie ma pracy, ale i też płace są bardzo niskie. Stąd mieszkańcy tych miejscowości decydują się na wyjazd za pracę za granicę. Ze względu na niezadowalający poziom płac, należy znaleźć sposoby na ich podniesienie. W styczniu 2020 r., próbowano w tym terminie wprowadzić nowe ustawodawstwo, ale z powodu międzynarodowego problemu związanego z pandemią koronawirusa i „zamrożeniem” gospodarki (tzw. lockdown) to zagadnienie zeszło na plan dalszy.

Rozpatrując zagadnienie słabej bazy materiałowej i technicznej dla rozwoju i badań, co powoduje tzw. „drenaż mózgów” i odpływ wysokiej klasy fachowców do innych krajów należy zwrócić uwagę, że działalność innowacyjna w Ukrainie jest niezbędnym elementem poprawy sytuacji ekonomicznej kraju. Zatem należy to wziąć pod uwagę przy opracowywaniu i planowaniu budżetów lokalnych i całego państwa. Przecież udział wydatków na realizację działań badawczych wynosi w Ukrainie 0,45% PKB, co plasuje ten kraj na ostatnim miejscu w porównaniu do innych krajów zrzeszonych w Unii Eu-

ropejskiej (Polska w 2018 r. – 1,21%, a np. Szwecja – 3,5% i najmniej Rumunia – ok. 0,5%).³

Z powyżej przedstawionym problemem wiąże się zagadnienie zatrudnienia zagranicznych współpracowników i korzystania ze współpracy i ich osiągnięć, ale do tego potrzebne jest posiadanie nowoczesnych urządzeń i niezbędnego sprzętu. Zatem te działania trzeba realizować stopniowo i nieprzerwanie.

Aby zrealizować powyżej przedstawione zagadnienia należy oprócz nakładów budżetowych państwa poszukać alternatywnych źródeł finansowania. Jednym z mechanizmów rozwiązania tego problemu może być partnerstwo prywatne.

Aby wyjść z rosnącego trendu migracji zarobkowej, należy również postawić na wysoki poziom usług edukacyjnych, tak aby podnieść poziom wiedzy społeczności ukraińskiej. To przełożyłoby się na wzrost wskaźników rozwoju gospodarczego i rozwój innowacji w kraju. Z krajowego rynku dostawy surowców, Ukraina przekwalifikowałaby się na producenta innowacyjnych produktów gotowych, którymi mogłaby konkurować na rynku światowym. W związku z tym, wzrósłby poziom PKB, co doprowadziłoby do wzrostu poziomu życia.

Kolejne zagadnienie dotyczy realizowania osobistego pragnienia szerszego rozwoju – kariery. Jest to związane ze stworzeniem atrakcyjnych warunków dla przyciągających zagraniczne firmy i ich oddziały. Konieczna jest poprawa infrastruktury i komunikacji. Wszystkie te działania mają usprawnić rozwój przedsiębiorczości i umożliwić rozwój zarówno danego przedsiębiorstwa, jak i jego pracowników.

W grudniu 2019 r., prezydent Ukrainy W. Zełenski ogłosił uruchomienie programu „Wróć i zostań”, w ramach którego państwo ma udzielać tanich pożyczek na prowadzenie własnej firmy, oprocentowanych w wysokości 5%, 7% i 9% rocznie. Ten program zapewnia pożyczki na okres 5 lat. Wysokość oprocentowania zależy od tego, czy wspiera się nową, czy już istniejącą firmę i ile nowych etatów utworzy ta firma. To działanie ma przyczynić się do ograniczenia migracji zarobkowej.

Przedostatnie zagadnienie związane z emigracją społeczności ukraińskiej jest związane z poszukiwaniem partnera życiowego i lepszego życia

³ obserwatorfinansowy.pl – *Za mało przeznaczamy na badania i rozwój*, dostęp 02.08.2020 r.

niż w Ukrainie. Według ukraińskich danych statystycznych, w tym kraju mieszka 44,1 mln mieszkańców; z tego 20,01 mln to kobiety i 17,28 mln to mężczyźni. Stąd widać, że liczba kobiet jest blisko o 3 mln większa od liczby mężczyzn. Kobiety widząc, że kandydatów na przyszłego męża jest niewiele, wyjeżdżają za granicę z nadzieją na założenie rodziny i budowanie przyszłości.

Ostatnia zaprezentowana przyczyna emigracji to chęć zaspokojenia różnych potrzeb osobistych. Tutaj wymienia się takie przyczyny, jak:

- problemy rodzinne,
- chęć uniezależnienia się,
- samodzielność,
- poznanie innych krajów.

Te przyczyny wyjazdów można – według autorów opisywanego artykułu – zmienić poprzez opracowanie i wdrażanie specjalnych programów odnoszących się do rozwoju młodzieży, tworzenia dla nich odpowiednich miejsc pracy, zajęć praktycznych podczas nauki młodzieży w szkołach i na uczelniach w celu zachęcenia młodych ludzi do pozostania w kraju i pracy na miejscu. Chodzi o to, aby młodzi ludzie nie zmieniali radykalnie swojego życia, wyjeżdżając za granicę.

4.2. Teoretyczne zagadnienia we współczesnej polityce migracyjnej Ukrainy

W drugim analizowanych artykule naukowym⁴ przedstawiono główne funkcje polityki migracyjnej Ukrainy. Stwierdza się, że funkcje zarządzania migracjami są rozdrobnione. Na przykład Państwowa Służba Migracyjna Ukrainy (która powstała w 2010 r.) oprócz wydawania zezwoleń imigracyjnych, przyznawania statusu uchodźcy, walki z nielegalną migracją, zajmuje się wydawaniem wewnętrznych paszportów. Natomiast Ministerstwo Polityki Społecznej odpowiada za migrację zarobkową oraz zajmuje się rozwiązywaniem licznych problemów związanych z zatrudnieniem i problemami spo-

⁴ Topalowa E.H., Kowalska N.M.: *Aktualni problemi i zdobutki derzavnoj migracijnoj polityki w Ukraini*, [w:] *Teorija ta praktika derzavnogo upravlinnja i miscevovo samovriaduvannija*, 2020, No 1. *Mebanizmi derzavnovo upravlinnja*, DOI: 10.355546/kntu2308-8834/2020.1.27.

lecznymi. Służba Straży Granicznej oprócz strzeżenia granic państwa zajmuje się nielegalną migracją i przestępczością na granicy.

Po przeanalizowaniu podstawowych regulacji prawnych omawiających problemy migracyjne w Ukrainie, stwierdzono konieczność rozszerzenia i uaktualnienia treści dotychczasowej Strategii Polityki Migracyjnej Ukrainy do 2025 roku zgodnie z międzynarodowymi standardami i nowoczesnymi potrzebami w tej dziedzinie.

W trzecim ukraińskim artykule naukowym podjęto rozważania w zakresie jednego z problemów polityki migracyjnej, jakim jest wyjaśnienie pojęć „uchodźca” i „osoba ubiegająca się o azyl”. Artykuł oparty jest na analizie ustawodawstwa międzynarodowego i krajowego (ukraińskiego).⁵

Procesy migracyjne w Ukrainie dotyczą:

- wewnętrznej migracji przymusowej; dotyczy konfliktu zbrojnego z 2014 roku na Wschodzie tego kraju a mieszkańcy regionu donieckiego i ługańskiego (według Ministerstwa Polityki Społecznej Ukrainy do 13 września 2018 r., wewnątrznie przesiedlono z tych regionów 1 518 tys. osób),⁶
- migracji do Ukrainy; Ukraina jest terytorium tranzytowym, przez który przepływa migracja do Europy Zachodniej. Na początku 2020 r., na terytorium Ukrainy znajdowało się 2 620 uchodźców i 6 500 osób ubiegających się o azyl, oczekujących na decyzję o uzyskaniu azylu,
- migracji z Ukrainy (migracja zarobkowa); wynika to z powodu trudnej sytuacji społeczno – gospodarczej społeczności ukraińskiej.

Główne problemy z jakimi spotykają się osoby przesiedlone to:

- pytania o status prawny na terytoriach przyjmujących,
- potrzeby humanitarne; dostęp do edukacji, usługi medyczne, społeczne bezpieczeństwo, itp.,
- oficjalne zatrudnienie,
- psychologiczna i społeczna adaptacja w nowym środowisku,
- negatywne doświadczenia, jak np. dyskryminacja narodowa i kulturowa, religijna,

⁵ Vusik G., Ilijnik E., Pavlik N.: *Tieoretiko-metodologichne osmislennja problem migracijnoj polityki shchodo vimushieno peremishchenih osib u suchasnomu miznarodnomu prostori*, UDK: 81'27:314.15.

⁶ tamże, s. 3.

- nadzieja na pomoc finansową państwa w postaci prawnej i społecznej adaptacji uchodźców ze środowiskiem lokalnym oraz integracja językowa.

Zatem – zdaniem autorów tego artykułu naukowego – ważne jest opracowanie teoretycznych, metodologicznych i praktycznych mechanizmów w celu kształtowania kompetencji społeczno-komunikacyjnych w celu rozwiązywania problemów migrantów. Przedstawiony artykuł ma stanowić impuls do dalszych badań nad problemami migracji.⁷

Kolejny artykuł naukowy podejmuje społeczno-kulturowe aspekty życia emigrantów i ich transformację światopoglądów na przykładzie emigrantów ukraińskich w Grecji.⁸ W artykule przedstawiono między innymi różnice pojęć między migrantem, emigrantem i imigrantem a także omówiono rolę adaptacji społeczno-kulturowej Ukraińców w Grecji przy pomocy kościoła prawosławnego i diaspory ukraińskiej. Ukazano także występujące problemy pomiędzy uchodźcami z Bliskiego Wschodu i Afryki przyjmowanymi przez Grecję a rdzenną grecką ludnością. Głównie chodzi o obawy przed rabunkami i chorobami, ze względu na możliwość braku szczepień przeciw chorobom zakaźnym wśród dzieci emigrantów. Oczywiście, że emigrantów i rdzenną ludność różni filozofia życia, wiara, tradycje kulturowe i religijne. Zatem do adaptacji emigrantów potrzebne jest:

- opracowanie nowej strategii działania w celu umożliwienia im poradzenia sobie z nowymi dla nich problemami,
- wsparcie finansowe, organizacyjne i prawne tych przedsięwzięć,
- wyjaśnienie w publicznych mediach różnych spraw związanych z emigrantami w celu rozwiewania obaw z nimi związanych,
- interakcja kultur, czyli wzbudzenie wzajemnego zainteresowania się różnych narodów, poznawanie ich kultur poprzez organizację festiwali etnicznych, konkursów, wspólny udział w ważnych wydarzeniach państwowych, międzynarodowe kawiarnie, kluby randkowe,
- należy promować tolerancję dla innych kultur, powstrzymywać się wobec wrogości etnicznej, zapobiegać manifestacjom przemocy, itp.

⁷ tamże, s. 7 i 14.

⁸ Tereshchenko O.V.: *Problemy sociokulturnoj transformacij cvitogljadu migrantiv na prikladih ukrajsko-greckih zvijazkiv*, [w:] *Sociokulturnij vimir innovacijnih procesiv. Osvitnij diskurs: zbirnik naukovih prac*, Vipusk 14 (6), 2019. DOI: 10.33930/ed.2019.5007.14(6)-6.

Nasuujące się wnioski wynikające z tego artykułu są następujące:

- emigracja jest naturalnym procesem, który trwa nieprzerwanie od czasów starożytnych,
- emigracja zmienia migranta duchowo i psychicznie oraz wpływa na jego światopogląd,
- wszystkie rodzaje migracji (np. wewnętrzna, zewnętrzna, sezonowa, tymczasowa, itp.) wpływają na tzw. szok społeczny, stres, depresję i nostalgię.

Zatem potrzebne są badania społeczno – kulturowe różnych fal migracji i odkrywanie nie tylko integracji migrantów w danym kraju, ale także sposobów i rodzajów przeciwdziałania negatywnym problemom społecznym.

4.3. Zagadnienia prawne polityki migracyjnej

Omawiany artykuł podejmuje rozważania nad uprawnieniami migrantów i rozwiązywaniem ich problemów w kontekście poszczególnych krajów Unii Europejskiej.⁹ Status migranta w tych krajach zapewnia uczestnictwo na rynku pracy oraz w sferze społecznej, ale wyklucza w uczestniczeniu w sferze politycznej – problemem jest zachowanie obywatelstwa danego kraju. Jako przykład podaje się model wykluczenia politycznego Turków emigrujących za pracą do Niemiec. Niewystarczająca integracja Turków ze społeczeństwem niemieckim spowodowana ich cechami etnicznymi i kulturowymi jest przyczyną ich wykluczenia ze sfery politycznej.¹⁰ Dlatego każda decyzja administracyjna w sprawie specjalnego traktowania migrantów musi zawierać szczegółowy opis i przyczyny. Takie działania usuwają odpowiedzialność za podejmowane decyzje i działania w stosunku do emigrantów znajdujących się w danym kraju.

Kolejny artykuł podejmuje analizę polityki migracyjnej państwa w Ukrainie w celu zwalczania nielegalnych migrantów poprzez readmisję osób. Omawiane są międzynarodowe umowy zawarte przez Ukrainę z Unią Europejską.¹¹ Podano definicje takich pojęć jak: nielegalna migracja, readmisja,

⁹ Bilozir O.V.: *Virishennja pitani bezrobittja ta emigraciji v umovah evropejskoi integraciji*, [w:] *Derzavne upravlinnja*, 2020. DOI: 10.32702/2306-6814.2020.1.130.

¹⁰ tamże, s. 3.

¹¹ Martijanowa R.A.: *Derzavna migracijna polityka Ukraini shchodo protidij nelegalnij migra-*

przyspieszona readmisja, standardowa procedura readmisji. Przeprowadzono analizę aktów prawnych podejmujących zwalczanie nielegalnej migracji poprzez readmisję osób w kontekście zawartych przepisów prawnych przez Ukrainę z Unią Europejską i innymi krajami spoza Unii. Na przykład standardowa procedura readmisji może trwać do 1 roku. Natomiast przyspieszona procedura readmisji obejmuje 48 godzin od momentu nielegalnego przekroczenia granicy. W związku z tym, że w wielu omawianych przepisach istnieją luki prawne, należy je usuwać aby egzekwowanie umów o readmisji było skuteczną walką z nielegalną migracją. Stąd konieczność przeprowadzania dalszych badań w tym zakresie.

Następny artykuł rozpatruje kryzys migracyjny w krajach UE jako wyzwanie dla całej organizacji Unii Europejskiej.¹² W związku z narastającym kryzysem migracyjnym w krajach UE można zaobserwować brak wspólnej polityki w tej sprawie. Wewnątrz UE powstały dwa osobne bloki:

- pierwszy, który grupuje Niemcy, Francję, Włochy oraz Skandynawię i rozważa kryzys migracyjny jako test wartości europejskich i jedności Europy,
- drugi, który obejmuje kraje bałtyckie, Polskę, Węgry, Słowację i Czechy; kraje, które postrzegają uchodźców jako zagrożenie dla bezpieczeństwa i dobrostanu ich terytorium.

Kryzys ten jest złożony ponieważ z jednej strony ma charakter humanitarny, bowiem wpłynął na śmierć wielu tysięcy ludzi, z drugiej strony jest to kryzys zarządzania granicami UE, a po trzecie wg oświadczenia ówczesnego przewodniczącego Parlamentu Europejskiego Martina Schulza, to kryzys solidarności, ponieważ nie można znaleźć wspólnego rozwiązania dla UE w sprawie rozwiązania problemów uchodźców. Kryzys migracyjny, pomimo jego zewnętrznego, politycznego charakteru, ma znaczący wpływ na wewnętrzne funkcjonowanie UE. Niedoskonała polityka integracyjna populacji migrantów w Zachodniej Europie, prowadzi do pogorszenia się stosunków między rdzennymi społecznościami danego państwa a imigrantami, co powoduje wzrost nastrojów antyimigranckich i protesty przeciwko

cji instytutom readmisji osib, [w:] *Derzavne upravlinnja u sferi derzavnoj bezpeki ta oboroni gromadskovo porjadku*, 2020. DOI: 10.32838/2663-6468/2020.1.19.

¹² Algasch V., Pittel A.: *Suchasna migracijna kriza jak viklik dlja evopejskovo sojuzu*, [w:] *Mi-znarodne pravo*, 12/2019. DOI: 10.32849/2663-5313/2019.12.6112/2019.

realizowanej polityce migracyjnej. Z tego powodu na popularności zyskują partie, które zdecydowanie sprzeciwiają się realizowanej polityce migracyjnej. W związku z tym, że Unii Europejskiej grozi dalszy masowy napływ migrantów¹³ istnienie układu z Schengen i różnice między krajami UE w sprawie przesiedlenia migrantów będą pogłębiać podziały w UE. Zdaniem autorów opisywanego artykułu naukowego, powyższy problem może doprowadzić do podziału UE.

Podsumowując, autorzy tego artykułu (2019 r.) sugerują, że zarządzanie kryzysem imigracyjnym w UE powinno mieć charakter kompleksowy, kraje powinny się zjednoczyć zwracając uwagę również na własne uwarunkowania i opinie ludności krajów sprzeciwiających się dość liberalnej polityce migracyjnej.¹⁴

4.4. Zagadnienia w ukraińskich artykułach naukowych, powołujących się na uwarunkowania polskiego rynku pracy

Analizowany artykuł naukowy w swej pierwszej części ogólnie podaje przyczyny migracji zarobkowej Ukraińców do innych krajów europejskich.¹⁵ Są nimi przede wszystkim: niskie płace, wysokie bezrobocie, rozwarstwienie społeczeństwa na biednych i bogatych oraz konflikt zbrojny na wschodzie kraju.

W drugiej części zaprezentowano 5 okresów migracji, które miały miejsce w historii Ukrainy. Pierwszy okres obejmował przełom XIX i początek XX wieku. Emigracja zarobkowa w tym czasie była spowodowana przyczynami ekonomicznymi, a zwłaszcza przeludnieniem terytoriów ukraińskich i sytuacją społeczno-gospodarczą w okresie monarchii austro-węgierskiej. Drugi okres obejmuje lata 1918-1939. W tym czasie z kraju wyjechało wielu żołnierzy i oficerów, którzy nie zgadzali się z nowym rządem i uciekli przed bolszewikami. Wyemigrowali do krajów europejskich, USA i Kanady. Trzeci okres miał miejsce pod koniec drugiej wojny światowej, kiedy byli jeńcy wojenni i chłopci,

¹³ tamże, s. 2-3.

¹⁴ tamże, s. 4.

¹⁵ Miznjuk S.G., Glasjuk O. J.: *Zovnischni migracijni procesi trudovih resursiv v Ukraini ta ih socialno-ekonomichni naslidki*, [w:] *Sekcija 2. Svitove gospodarstvo i miznarodni ekonomichni vidnosini*, 2020. DOI: 10.32840/2522-4263/2020-1-2.

wyznający poglądy antyradzieckie wyjechali do USA. Czwarty okres obejmuje lata 70-e XX wieku. W tym czasie doszło do masowego exodusu Żydów, którzy wyjechali do Izraela. Piąty okres migracji zarobkowej z Ukrainy dzieli się na 2 etapy. Pierwszy z etapów obejmuje lata 1990-2013. Tę falę wyjazdów spowodowały trudności gospodarcze Ukrainy. Natomiast drugi etap współczesnej fali wyjazdów jest spowodowany konfliktem zbrojnym z Rosją na wschodzie Ukrainy – od 2014 roku. Do tego nakładają się takie przyczyny jak: pragnienie wysokiej jakości życia, wyższy poziom płac, możliwość szerszego rozwoju zawodowego, a także rosnące zapotrzebowanie na wykwalifikowaną siłę roboczą w krajach sąsiadujących z Ukrainą, takich jak Polska, Czechy, czy Niemcy. Autorzy tego opracowania szacują, że dla wzrostu polskiej gospodarki potrzebnych jest 5 milionów pracowników z emigracji. Większość z nich powinna pochodzić z Ukrainy.¹⁶

Dalej można znaleźć informację, że wg danych statystycznych na koniec 2019 r. Ministerstwa Polityki Społecznej Ukrainy za granicą na stałe przebywało 3,2 miliona Ukraińców a tymczasowo 9 milionów Ukraińców. Główną przyczyną tej emigracji – wg autorów tej publikacji – są niskie płace w Ukrainie. Np. w 2014 roku po dewaluacji waluty krajowej, średnie płace w Ukrainie były 9-10 razy niższe niż w krajach wysoko rozwiniętych. W 2019 r., ta sytuacja uległa nieznacznej poprawie, ale różnice w płacach nadal są dość znaczne. Wg przytoczonego rankingu średnie wypłaty miesięczne w dolarach USA w 2019 r., kształtowały się następująco:

Norwegia	–	3 678
Austria	–	3 437
USA	–	3 263
Francja	–	2 886
Kanada	–	2 724
Niemcy	–	2 720
Australia	–	2 610
Włochy	–	2 445
Czechy	–	1 786
Polska	–	1 536
Ukraina	–	686

¹⁶ tamże, s. 3.

Stąd np. w Norwegii różnica płacowa w stosunku do płacy w Ukrainie wynosi 5,36 razy a w Polsce wynosi 2,24 razy. Ci którzy wyjeżdżają jako migranci zarobkowi przesyłają część swoich zarobionych pieniędzy jako przekazy pieniężne do swoich rodzin. W okresie 2014-2019 wielkości przelewów kształtowały się następująco (w mln dolarów USA):

2014 r.	–	6 489
2015 r.	–	6 959
2016 r.	–	7 535
2017 r.	–	9 287
2018 r.	–	10 111
2019 r.	–	8 746

W omawianym artykule przedstawiono również główne obszary zatrudnienia ukraińskich migrantów zarobkowych w latach 2018-2019. Są to między innymi (w procentach):

• strefa IT	–	25
• budownictwo	–	20
• medycyna	–	18
• pomoc domowa	–	15
• rolnictwo	–	9
• hotele i restauracje	–	4
• transport i komunikacja	–	4
• przemysł	–	3
• inne	–	2

W podsumowaniu autorzy artykułu stwierdzają, że zjawisko migracji zarobkowej Ukraińców zawsze ulegało zmianom pod wpływem wielu czynników i dlatego wymaga ono ciągłego monitorowania i badań.

Kolejny analizowany artykuł zajmuje się perspektywami globalnymi migracji. Jest to punkt widzenia korzyści i możliwości, uznający pozytywny wkład migrantów w kontekście globalizacji.¹⁷ Łączną liczbę migrantów na świecie w 2018 r., szacuje się na 214 mln osób. Opisane są różne rodzaje migracji w Ameryce Północnej i Południowej, na Bliskim Wschodzie i Afryce oraz w Europie.

¹⁷ Gorbachova I. V., Prokopchuk O. A.: *Perspektivi globalnoi migracji ta Ukraina*, [w:] *Naukovij visnik Uzgorodskovo nacionalno universitetu*, Vipusk 24, chastina 1, 2019, 2019. UDK 314.7.

W odniesieniu do emigracji Ukraińców, dla krótkoterminowych wyjazdów za pracę wybierają oni głównie Federację Rosyjską. Natomiast emigranci długoterminowi wybierają głównie Polskę, a dopiero w następnej kolejności Czechy. Procesy migracyjne w Ukrainie nie zostały dotąd uregulowane. Na przykład brak jest pomocy dla ukraińskich migrantów za granicą, a także pomocy dla nich po powrocie z emigracji do kraju. Dlatego też konieczne jest utworzenie wydziałów (departamentów) migracji w każdym mieście, które będą zarządzały migracją. Chodzi o współpracę danego miasta z rządem i na obszarze lokalnym. Szczegółowo przedstawiono proponowane zadania do realizacji przez tę instytucję.

Przedostatni rozpatrywany artykuł zajmuje się zróżnicowaniem potencjału siły roboczej pomiędzy obszarami miejskimi i wiejskimi.¹⁸ Autorzy tego artykułu zwracają główną uwagę na sytuację zaistniałą pomiędzy obszarami miejskimi i wiejskimi w Ukrainie a powstałą w wyniku silnego odpływu siły roboczej z kraju – migracją zarobkową. Struktura gospodarki narodowej, jej problemy i rozwój technologiczny i innowacyjny, niski wzrost gospodarczy, niska wydajność pracy i niskie płace oraz dochody ludności, bezpośrednio wpływają na standard życia. Zmniejszenie liczby pracowników z powodu istniejącego bezrobocia, brak pierwszej pracy dla absolwentów szkół wyższych, doprowadziło do silnego odpływu siły roboczej za granicę (emigracja zarobkowa). Dlatego potrzebne jest zwiększenie zainteresowania zagadnieniem odtworzenia potencjału siły roboczej oraz jego wpływu na uwarunkowania regionalne. Różnice między obszarami dużych miast i małych miasteczek oraz wsi są bardzo istotne.

W 2019 r., przedstawiciele rządu, naukowcy i praktycy uznawali aktualną skalę migracji za zagrożenie dla gospodarki narodowej. W ostatnich latach Polska, Czechy, Słowacja i Niemcy znacznie zwiększyły liczbę wiz pracowniczych dla Ukraińców i złagodziły wymagania związane z przyznawaniem prawa do pracy i pobytu wysoko wykwalifikowanym pracownikom. To powoduje, że między innymi ukraińscy studenci po zakończeniu studiów w tych krajach, nie zamierzają wracać do Ukrainy dopóki są tam problemy z zatrudnieniem i przyzwoitą płacą.

¹⁸ Kachan E., Koshil A., Koshil N.: *Problemi formuvannja trudovovo potencjalu Ukraini v umovah provedennija teritorialnoi decentralizaciji*, [w:] *Regionalni aspekti rozvitku produktivnih sil Ukraini*, 2019, Vip. 24. ISSN 2522-185X.

Obecnie realizacja polityki decentralizacji terytorialnej jest wdrażana przez organizacje samorządów lokalnych (OTG). Według Państwowego Komitetu Statystyki Ukrainy na koniec 2019 r., w poszczególnych regionach funkcjonowały 924 tego typu organizacje. Działania tych organizacji muszą opierać się na analizie trendów w tworzeniu i wykorzystaniu istniejącego potencjału siły roboczej. Ma to przezwyciężyć niepożądane konsekwencje migracji zarobkowych, zapewnić rozwój edukacji, kultury, opieki zdrowotnej i zapobiegać wzrostowi bezrobocia. Niskie wydatki na usługi społeczne (stopa wzrostu PKB wynosząca 3% rocznie), powoduje, że nie w pełni finansowane są ważne świadczenia społeczne. W dłuższej perspektywie może to utrudnić napływ inwestycji zagranicznych, ponieważ ich realizację uniemożliwi brak wykwalifikowanych pracowników.

W dalszej części omawianego artykułu przedstawiono (na kilku stronach) kierunki działań organizacji samorządów lokalnych. Jeśli chodzi o kształtowanie potencjału siły roboczej w społecznościach lokalnych to proponuje się skorzystanie z doświadczeń polskich. W celu zapobiegania emigracji młodych ludzi proponuje się znieść podatek dla osób poniżej 26 roku życia.¹⁹

W zakończeniu opisywanego artykułu przedstawiono w 5 punktach zarys działań opisywanych wcześniej organizacji samorządowych.

Ostatni z omawianych ukraińskich artykułów naukowych zajmuje się migracją zarobkową społeczności ukraińskiej do Polski.²⁰ Na początku artykułu scharakteryzowano przyczyny współczesnej migracji zarobkowej. W odniesieniu do Polski, zaliczono do nich:

- zmiany demograficzne – starzenie się społeczeństwa,
- zastępowanie wolnych miejsc pracy z powodu emigracji zarobkowej Polaków po przystąpieniu do UE,

¹⁹ W Polsce z dniem 1 sierpnia 2019 r., weszła w życie Ustawa „O zmianie ustawy o podatku dochodowym od osób fizycznych i innych ustaw...”. Na jej podstawie młody zatrudniony pracownik, który nie przekroczył 26 roku życia zostaje uprawniony do skorzystania z tzw. ulgi „Bez PIT dla młodych”, tekst jednolity z dnia 25 lipca 2019, Dz.U. z 2019 r., poz. 1387, „tzw. zerowy PIT dla młodych”.

²⁰ Lupak R.L., Polishchuk V.V.: *Selektivni pidbodi do derzavnoi polityki reguljuvannja migracijinib procesiv (na prikladni ukraińsko-polskoi sistemi)*, [w:] *Teoretichni ta empirichni doslidzennja*, Vipusk 8, 2019. DOI: 10.37320/2415-3583/8.1.

- zwiększająca się mobilność młodych ludzi i ich wyjazdów do innych krajów UE, w tym do sąsiednich Niemiec.

Natomiast w odniesieniu do Ukraińców jako przyczyny migracji wymieniono:

- bliskość kulturową, językową i terytorialną,
- znaczny zasób wykwalifikowanej siły roboczej, który może poprawiać równowagę na rynku pracy ogólnie w UE, a w szczególności w Polsce,
- niestabilność polityczną,
- sytuację gospodarczą,
- nieefektywną politykę społeczną, która doprowadziła do pogorszenia jakości życia,
- stan wojenny na Wschodzie Ukrainy spowodowany agresją hybrydową, wywołaną przez Federację Rosyjską.

W artykule stwierdza się, że w Polsce (2019 r.) przebywało około 1,3 miliona Ukraińców, co stanowi około 3,5 % ludności Polski. Przedstawiono liczbę pozytywnych decyzji wydanych dla obywateli Ukrainy w sprawie zezwolenia na pobyt w Polsce oraz liczbę zezwoleń na pobyt czasowy z powodu pracy w latach 2013-2018. Liczba ta rośnie. Na przykład polscy pracodawcy w 2019 r., złożyli 1,6 miliona wniosków o zatrudnienie cudzoziemców, z tego 91% tych wniosków dotyczyło Ukraińców.

Większość Ukraińców pracuje w Polsce wg tzw. procedury uproszczonej (tzw. oświadczenia), która pozwala pracować bez pozwolenia na pracę przez sześć miesięcy w ciągu najbliższych 12 miesięcy, pod warunkiem, że takie oświadczenie zostanie zarejestrowane w lokalnym Powiatowym Urzędzie Pracy. Ponadto omawiana praca zawiera dane liczbowe dotyczące struktury zatrudnienia ukraińskich pracowników w Polsce na podstawie zezwoleń na pracę (wg klasyfikacji zawodów i specjalności) na początku 2019 r., oraz liczbę deklaracji (wniosków) polskich pracodawców o zatrudnienie Ukraińców w rolnictwie, leśnictwie i rybołówstwie z lat 2012-2018.

W zakończeniu rozważań nad migracją zarobkową Ukraińców do Polski autorzy artykułu postulują o:

- nadzorowanie trendów migracyjnych,
- tworzenie systemu czynników i motywacji do powrotu ukraińskich migrantów zarobkowych do Ukrainy,

- intensyfikację wzajemnie korzystnej migracji do rozwoju turystyki, edukacji, nauki, badań naukowych, rozwoju projektów inwestycyjnych i biznesu,
- uwzględnienie pozytywnych doświadczeń w regulowaniu procesów migracyjnych w oparciu o modele UE.

Podsumowując prezentację artykułów z różnych ukraińskich środowisk akademickich trzeba stwierdzić, że trafnie przedstawiają problematykę migracji zarobkowej Ukraińców²¹.

²¹ W tym miejscu należy podziękować pracownikowi firmy EWL Warszawa Anatolijowi Zymninowi za pomoc w dotarciu do artykułów.

Rozdział piąty

Ukraińcy na polskim rynku pracy

5.1. Problematyka zatrudniania Ukraińców w Polsce

Z wielu przeprowadzonych sondaży i wypowiedzi polskich pracodawców w mediach (prasa, radio, telewizja) chwalą oni sobie pracę Ukraińców. Pracownicy z Ukrainy cenią sobie stabilizację jaką daje im umowa o pracę. Pracodawcy podkreślają, że Ukraińcy są sumienni i zaangażowani, a także dopytują się o możliwość pracy po godzinach oraz w soboty. Dla pracodawców optymalne byłoby zatrudnienie pracownika z Ukrainy na 2-3 lata, albo zatrudnienie go na stałe. Jednakże nie pozwalają na to obowiązujące przepisy – stwierdza K. Inglot, Prezes agencji zatrudnienia Personnel Service, która specjalizuje się w rekrutacji pracowników z Ukrainy.¹

Pracodawcy wskazują, że pracownik z zagranicy wcale nie jest dużo tańszy niż ten z Polski. Pracodawca musi ponieść koszty pozyskania tego pracownika i najczęściej jego zakwaterowania. Często pracownicy opłacają część kosztów noclegów np. 200 zł miesięcznie. Dla pracowników mieszkających w odległości powyżej 3 km od zakładu/firmy, pracodawcy organizują codzienny transport do pracy i z powrotem. Niekiedy jest on bezpłatny, a czasem pracownicy płacą za dowóz 50-100 zł miesięcznie. Do tego dochodzą posiłki regeneracyjne. W niektórych przedsiębiorstwach pomaga się w szkoleniu zagranicznych pracowników, pomagając im np. w zdobyciu certyfikatu spawalnictwa czy uprawnień do prowadzenia wózka widłowego. Jest to bardzo istotne wsparcie dla większości pracowników ze Wschodu, gdyż zwykle ich nie stać na szkolenia za kilka tysięcy złotych, które umożliwiają im podjęcie konkretnej pracy i budują ich pozycję wykwalifikowanych pracowników.

¹ *Cudzoziemcy ciągną do wielkich miast*, Rzeczpospolita, 23.04.2018 r.

Jak wynika z badań przeprowadzonych przez agencję zatrudnienia Personnel Service,² obecnie niewielu polskich pracodawców zatrudnia Ukraińców po to, aby obniżyć koszty pracy. Na taką motywację wskazuje tylko 3,3% badanych firm. Zdecydowana większość pracodawców twierdzi, że sięgają po Ukraińców, ponieważ nie mogą znaleźć na lokalnym rynku pracy innych kandydatów. Natomiast co czwarty z badanych pracodawców byłby skłonny zapłacić Ukraińcowi nawet więcej niż Polakowi.

5.2. Niektórzy pracodawcy a pracownicy z Ukrainy

W Polsce funkcjonuje Związek Zawodowy Ukraińców w Polsce. Jego szefem jest Jurij Kariagin. Według obszernego wywiadu³ przeprowadzonego z nim, w Polsce sezonowo pracuje ok. 2,4 mln. Ukraińców, to nawet czterokrotnie więcej niż w 2014 r. Wielu z nich pracuje w szarej strefie, bo pracodawcy ich do tego zmuszają. Na przykład podpisują umowy, a później ich nie zgłaszają w celu rejestracji. Albo w ogóle nie dają umów.

Jako związek zawodowy ciągle informujemy, że legalna umowa to podstawa. Drukujemy ulotki, które później są rozdawane w pociągach, na dworcach, lotniskach w Ukrainie i tutaj wśród obcokrajowców, robimy konferencje, występujemy w mediach.⁴

Według szefa tego związku zawodowego w dużych firmach i przedsiębiorstwach – gdzie funkcjonują różne polskie związki zawodowe sytuacja nie budzi zastrzeżeń. Natomiast w małych firmach, gdzie nie ma związków zawodowych, ciągle dochodzi do naruszeń prawa i na przykład nie prowadzi się szkoleń BHP, co powoduje wypadki przy pracy.

Dużo ludzi pokrzywdzonych zgłasza się do Związku Zawodowego Ukraińców (ZZU) ze skargą na oszukujących pośredników pracy. Zbierają pracowników w Ukrainie do autobusu i wywożą do Polski, do pracy w rolnictwie, w fabrykach, a później nie płacą. Jest dużo takich grup, które działają w ten

² tamże.

³ *Ukraińcy wyjęci spod prawa*, Gazeta Wyborcza, 26.06.2019 r.

⁴ tamże.

sposób na Zachodniej Ukrainie. Zdarza się także, że nieuczciwi pośrednicy wywożą Ukraińców do innych krajów Europy. Także np. kierowcy mają problemy. Pracodawcy każą im z „własnej kieszeni” płacić za uszkodzenia samochodów, mimo iż te są ubezpieczone. Ponadto zmusza się ich także do jazdy po 16 godzin na dobę.

Dlaczego dochodzi do takich zdarzeń i pracownicy z Ukrainy od razu nie reagują na takie nieprawidłowości? Szef ZZU argumentuje to tzw. szokiem migracyjnym, który przeżywa każdy przyjezdny. Ten szok może trwać – wg szefa ZZU – od kilku miesięcy do kilku lat. Ludzie są wtedy podatni na zastraszanie, boją się, że jeśli nie będą posłuszni to zostaną wyrzuceni z pracy i z kraju.

Na zakończenie tego wywiadu szef Związku Zawodowego Ukraińców w Polsce postuluje, by w naszym kraju powstał program pracy z migrantami obejmujący, m.in. kursy języka polskiego. W tym miejscu należy nadmienić, że w Polsce, w Ministerstwie Spraw Wewnętrznych i Administracji powstała już koncepcja takiego programu.

5.3. Preferencyjne kierunki wyjazdów Ukraińców za pracą

Na przełomie 2018 i 2019 roku w Ukrainie przeprowadzono badania migrantów zarobkowych z Ukrainy. Badaniem objęto 1 025 osób, które już pracowały za granicą. Wyniki tych badań zawarte są w raporcie Polsko-Ukraińskiej Izby Gospodarczej w Warszawie, który przygotowano w ramach kampanii „Partnerstwo i Zatrudnienie”, którą prowadzi PUIG pod patronatem medialnym „Rzeczpospolitej”, a której celem jest walka z negatywnymi stereotypami wokół migracji zarobkowej i zapobieganie patologiom na tym obszarze.⁵

Z przeprowadzonego badania wynika, że:

- prawie ośmiu na dziesięciu migrantów zarobkowych z Ukrainy pracuje niezgodnie ze swoimi kwalifikacjami,
- ponad jedna piąta została oszukana podczas rekrutacji (najczęściej warunki pracy i płacy były dużo gorsze od obiecanych),
- co czwarty z badanych narzeka na barierę językową (choć ta w porównaniu np. z Niemcami jest w Polsce zdecydowanie niższa).

⁵ *Ukraińcy chcą pracować i zostać w Polsce na dłużej*, Rzeczpospolita, 05.04.2019 r.

Natomiast lista przewag pracy w Polsce⁶ – wg Andrzeja Korkusa, prezesa agencji zatrudnienia EWL Group (która w 2018 r., zrekrutowała ponad 19 tysięcy Ukraińców do pracy w Polsce) to między innymi:

- możliwość pracy w nadgodzinach (co zapewnia wyższe zarobki),
- niższe koszty utrzymania niż w innych krajach,
- bezpłatne zakwaterowanie,
- bliskość geograficzna,
- większa opieka ze strony pracodawcy i agencji pracy,
- znacznie niższa bariera językowa niż w innych krajach,
- niska bariera kulturowa.

Powyżej przedstawione przez Ukraińców przewagi pracy w Polsce potwierdzają wyniki badań migrantów zarobkowych z Ukrainy.⁷

Preferowane kierunki wyjazdów zarobkowych w 2019 r.

Polska	–	59,4%
Niemcy	–	17,5%
Czechy	–	10,1%
Dania	–	1,1%
USA	–	1,1%
Słowacja	–	1,1%

Preferowane kraje do stałej migracji

Polska	–	60,9%
Niemcy	–	17,2%
Czechy	–	10,9%
Finlandia	–	3,1%
Turcja	–	1,6%
Litwa	–	1,6%
Norwegia	–	1,6%
Węgry	–	1,6%

⁶ tamże.

⁷ tamże.

Ukraińcy o pracy za granicą.

„Jak Pan/Pani ocenia swoje doświadczenie z pracy w Polsce?”

raczej pozytywnie	–	48%
bardzo pozytywnie	–	22%
trudno powiedzieć	–	2%
negatywnie	–	1%
raczej negatywnie	–	2%
obojętnie	–	25%

Z powyżej przedstawionych wyników badań wynika, że pomimo obaw polskich pracodawców związanych z otwarciem w 2020 r. rynku niemieckiego na pracowników spoza Unii Europejskiej, większość ukraińskich migrantów zarobkowych w najbliższym czasie nadal planuje pracować w Polsce.

Według opinii dla „Rzeczpospolitej” J. Piechoty, prezesa Polsko-Ukraińskiej Izby Gospodarczej:

Skoro Ukraińcy nadal są chętni do podejmowania pracy w Polsce, państwo i biznes powinny pomóc im rozwiązywać problemy, z którymi spotykają się w naszym kraju. Potrzebne są regulacje prawne oraz inicjatywy, które nie tylko pomogłyby cudzoziemcom w podejmowaniu pracy w Polsce, ale także ułatwiłyby im życie codzienne w naszym kraju. Np. bezpłatne kursy językowe, ułatwienie procesu legalizacji pobytu i pracy, dostępne porady prawne oraz infolinia w języku ukraińskim – to pozwoliłoby pracownikowi z Ukrainy czuć się w Polsce bardziej komfortowo i eliminowałoby patologie występujące po obu stronach granicy. Nad wprowadzeniem takich rozwiązań i upowszechnieniem dobrych praktyk pracuje Polsko-Ukraińska Izba Gospodarcza wraz z partnerami w ramach kampanii społecznej „Partnerstwo i Zatrudnienie”.⁸

Program „Partnerstwo i Zatrudnienie”, mający eliminować patologie związane z rekrutacją i zatrudnianiem Ukraińców jest realizowany od kwietnia 2019 r.

⁸ tamże.

5.4. Rosnąca liczba ofert pracy dla cudzoziemców, w tym dla Ukraińców

Rok 2014 jest rokiem, w którym rozpoczął się konflikt zbrojny pomiędzy Rosją i Ukrainą. Między 20 lutego a 26 marca tego roku nastąpiła aneksja Krymu przez Rosję, a 6 kwietnia rozpoczął się pomiędzy tymi krajami konflikt w Donbasie. Te konflikty jeszcze się nie zakończyły w 2021 roku, tj. do końca okresu czasowego prezentacji omawianych zagadnień w niniejszym opracowaniu.

Jeszcze przed wybuchem wojny na wschodzie Ukrainy (2014 r.) do Polski za pracą przyjeżdżały z Ukrainy głównie kobiety do prac domowych. Jednak od 2015 roku można zauważyć zwiększony napływ całych rodzin czy też ludzi młodych. Są też szanse, że zostać w naszym kraju będą chcieli ukraińscy studenci.

Ekspert Narodowego Banku Polskiego zwracają uwagę, że Polska wciąż jest jednym z najbardziej jednolitych etnicznie krajów Unii Europejskiej, pomimo rosnącej liczby imigrantów. Wynika to z tego, że większość tych imigrantów (również z Ukrainy) przyjeżdża za pracą tylko na kilka miesięcy. Z danych Eurostatu wynika, że tylko 0,5 procent naszej populacji (pracujących w Polsce) to zagraniczni rezydenci, czyli osoby, które przebywają w Polsce dłużej niż 1 rok.⁹

Ukraińcy na polskim rynku pracy są pokazywani głównie przez pryzmat setek tysięcy oświadczeń, jakie wystawiają dla nich pracodawcy. Dopiero na podstawie tych dokumentów mogą legalnie podjąć pracę i pracować do 6 miesięcy. To głównie pracownicy sezonowi, którzy wykonują najprostsze, nie wymagające szczególnych kwalifikacji prace.

Sytuacja na polskim rynku pracy (faktem jest, że ponad 2 mln Polaków wyjechało do Europy Zachodniej za pracą oraz starzenie się polskiego społeczeństwa, co skutkuje coraz mniejszym pojawianiem się nowych roczników Polaków na rodzimym rynku pracy) powoduje, że według prognoz Ośrodka Badań nad Migracjami Uniwersytetu Warszawskiego za około 10 lat będziemy krajem, do którego więcej osób będzie przyjeżdżało za pracą, niż z niego wyjeżdżało. W połowie wieku w Polsce będzie blisko 4 mln obcokrajowców i będą oni stanowili ok. 16-18 procent ludności w wieku produkcyjnym.¹⁰

⁹ *Ukraińcy chętnie robią u nas biznes*, Dziennik Gazeta Prawna, 09.08.2017 r.

¹⁰ tamże.

Ekspertsi przewidują, że populacja Polski stanie się za kilkanaście lat podobna do tej na zachodzie Europy i co dziesiąty mieszkający w Polsce będzie obcokrajowcem. Wraz ze wzrostem liczby migrantów przybędzie również tych, którzy będą chcieli pracować na stabilniejszych warunkach zatrudnienia niż pracownicy sezonowi lub będą otwierać w Polsce swój własny biznes. To będzie się przekładać na powstawanie dużej ilości nowych, działalności gospodarczych prowadzonych przez cudzoziemców. Ten proces można już zaobserwować.

W 2005 r. obywatele Ukrainy zarejestrowali w Polsce 50 działalności gospodarczych. Natomiast w roku 2016 zarejestrowano ok. tysiąc działalności gospodarczych, o 20 procent więcej niż w roku 2015. W 2017 r., w Centralnej Ewidencji i Informacji o Działalności Gospodarczej (rejestrze osób fizycznych wykonujących działalność gospodarczą – prowadzonym przez Ministerstwo Rozwoju) zarejestrowano blisko 2,6 tys. firm prowadzonych przez Ukraińców. To wciąż niewiele w porównaniu do przeszło 2 mln firm, które wg rejestru prowadzą Polacy.¹¹ Jednak to się zmienia. Ukraińcy – ze względu na rozwijający się w Polsce rynek pracy – będą mieli szansę przechodzić do lepiej płatnych zawodów. Jest to istotne, bo Ukraińcy często byli zatrudnieni w polskich firmach jako osoby z wyższymi kwalifikacjami niż te potrzebne w pracy, do której zostali przyjęci.

Poniżej zaprezentowano zatrudnienie niektórych cudzoziemców wg oświadczeń o zamiarze zatrudnienia, zarejestrowanych przez powiatowe urzędy pracy.

Tabela 8. Oświadczenia o zamiarze zatrudnienia cudzoziemca zarejestrowane przez urzędy pracy w tysiącach osób¹²

rok	pracownicy z 6 państw w tys. osób	w tym Ukraina	w tym Rosja	w tym Mołdawia	w tym Gruzja	w tym Armenia	w tym Białoruś
2010	180,1	169,490	595	5,912	453	-	3,650
2011	259,8	239,646	963	13,024	1,774	-	4,393
2012	243,7	223,671	1,624	9,421	1,384	-	7,600
2013	235,6	217,571	1,260	9,248	2,343	-	5,178
2014	387,4	372,946	1,227	6,331	2,103	774	4,019
2015	782,2	762,700	1,939	9,575	1,366	1,043	5,577

Źródło: Ministerstwo Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej

¹¹ tamże.

¹² *Pracownicze tsunami ze Wschodu zalewa Polskę*, Dziennik Gazeta Prawna, 02.03.2016 r.

I dla porównania trzeba zaprezentować drugie zestawienie, które obejmuje dłuższy czas, wskazujący na wyraźny przyrost imigrantów zarobkowych z Ukrainy po 2014 roku.

Tabela 9. Oświadczenia o zamiarze zatrudnienia cudzoziemca zarejestrowane przez urzędy pracy w latach 2011-2018 w tysiącach osób¹³

rok	pracownicy z 6 państw*	w tym Ukraińcy
2011	260	240
2012	244	224
2013	236	218
2014	387	373
2015	782	763
2016	1 314	1 263
2017	1 825	1 715
2018	1 582	1 446

*Białoruś, Rosja, Ukraina, Mołdawia, Gruzja, Armenia

Źródło: Ministerstwo Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej

Ten przyrost Ukraińców wynika z powodu kryzysu gospodarczego w Ukrainie, spotęgowanego dodatkowo kryzysem politycznym w tym kraju, a także wybuchem wojny w 2014 r., w Donbasie. Zatem powszechnie uważa się, że rok 2014 był okresem, w którym wzrosła imigracja zarobkowa do Polski.

Według opublikowanego w 2015 r. raportu Narodowego Banku Polskiego, dotyczącego Ukraińców w Polsce¹⁴ ówczesna fala imigracji z Ukrainy różni się od poprzedniej tym, że obejmuje znacznie więcej mężczyzn, osób młodszych i mieszkańców wschodniej części Ukrainy. Imigrację ze Wschodu charakteryzuje bardzo duża rotacja. Z badań NBP wynika,¹⁵ że przeciętnie imigrant z Ukrainy był już w Polsce 9 razy, przebywając tu średnio przez 5 miesięcy. To wymusza najbardziej powszechna metoda zatrudniania Ukraińców. Polski pracodawca wystawia oświadczenie o zamiarze zatrudnienia i na jego

¹³ *Napływ pracowników ze Wschodu*, Rzeczpospolita 06.02.2019 r.

¹⁴ <https://wmeritum.pl> – ważny raport, 12.12.2016 r., dostęp 20.09.2019 r.

¹⁵ *By zarobić tyle co Polacy, muszą pracować znacznie ciężiej*, Dziennik Gazeta Prawna, 13.12.2016 r.

podstawie można w Polsce pracować przez 6 miesięcy. Liczba wydawanych oświadczeń rośnie z roku na rok.

Nowa fala imigracji zmieniła też strukturę zatrudnienia Ukraińców. Wcześniej były to między innymi usługi związane z prowadzeniem gospodarstwa domowego i rolnictwem. Do 2013 roku ponad połowa przyjezdnych pracowała w tych sektorach. Zajmowali się m.in. opieką nad dziećmi, osobami starszymi i chorymi. Prowadzili też gospodarstwo domowe gotując posiłki i sprząając. Po tym okresie prowadzenie domów straciło na znaczeniu.

Na przykład w 2013 roku oferty pracy dla cudzoziemców ze Wschodu (według danych z Ministerstwa Pracy i Polityki Społecznej) prezentowały się następująco – w tysiącach:¹⁶

• rolnictwo i leśnictwo	118,5
• budownictwo	29,7
• przemysł	17,7
• handel	12,1
• gospodarstwa domowe	5,8
• transport i gospodarka magazynowa	5,5
• hotele i gastronomia	3,8

Z powyżej przedstawionego zestawienia wynika, że w tym okresie najczęściej ofert pracy dla cudzoziemców zgłaszali rolnicy i sadownicy. Według Mirosława Maliszewskiego, prezesa Związku Sadowników RP – bez Ukraińców nie utrzymałyby się plantacje malin i truskawek w wielu okolicach, a nawet połowa jabłek mogła być niezebrana.¹⁷ Coraz więcej Ukraińców zaczęło później pracować w innych sektorach gospodarki, gdzie można zarobić więcej.

W roku 2018 powiatowe urzędy pracy wpisały do ewidencji niespełna 1,6 mln oświadczeń dotyczących zatrudnienia pracowników ze Wschodu. To prawie o 243 tys. mniej niż rok wcześniej. Nie oznacza to spadku napływu migrantów ze Wschodu. Powiatowe Urzędy Pracy, w których dokonuje się rejestracji oświadczeń o zatrudnianiu cudzoziemców zwracają uwagę, że danych z 2018 roku nie należy porównywać z poprzednimi latami, gdy statystyki podkręcał nielegalny handel tymi oświadczeniami. Od 2018 r. obowiązują nowe regulacje prawne dotyczące tych oświadczeń.

¹⁶ *Pracownik ze Wschodu pilnie poszukiwany*, Dziennik gazeta Prawna, 19.03.2014 r.

¹⁷ tamże.

Tabela 10. Obszary zatrudnienia w Polsce pracowników ze Wschodu na podstawie oświadczeń w 2018 r., w tys. osób¹⁸

przetwórstwo przemysłowe	604
budownictwo	327
agencje zatrudnienia	256
transport i logistyka	184
handel hurtowy i detaliczny	83
hotele i restauracje	51

Kolejne zastawienie przedstawia proponowane zatrudnienie pracowników ze Wschodu – na podstawie oświadczeń – wg grup zawodów w I półroczu (poszczególne lata), w tys. osób.¹⁹

Tabela 11. Proponowane zatrudnienie pracowników ze Wschodu na podstawie oświadczeń w I półroczu danego roku w tys. osób (procentach)

Zawody#	2015 r.	2016 r.	2017 r.	2017 r. ²⁰ w procentach	2017 r. ²¹ w procentach
pracownicy przy pracach prostych	252,4	375,3	530,5	54,5	48
robotnicy przemysłowi i rzemieślnicy	59,9	113,0	176,8	19,0	25
operatorzy i monterzy maszyn i urządzeń	18,2	42,9	96,9	11,5	14
pracownicy usług i sprzedawcy	24,2	31,5	42,5	43	3
pracownicy biurowi	7,2	18,1	40,2	4,7	6
rolnicy, ogrodnicy, leśnicy i rybacy	36,9	37,6	34,7	3,1	2
technicy i inny średni personel	4,9	10,1	22,0	2,5	1,5
specjaliści	5,9	5,3	3,7	0,5	0,5

Źródło: Ministerstwo Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej

¹⁸ *By zarobić tyle co Polacy, muszą pracować znacznie ciężiej*, Dziennik Gazeta Prawna, 13.12.2016 r., źródło: Ministerstwo Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej.

¹⁹ *Dwa miliony ofert pracy dla przybyszów ze Wschodu*, Dziennik Gazeta Prawna, 09.08.2017 r.

²⁰ *Uatrakcyjnić ofertę dla Ukraińców*, Rzeczpospolita, 09.04.2018 r.

²¹ *Cudzoziemcy pomogą ale tylko na chwilę*, Rzeczpospolita, 19.08.2019 r.

Kolejna prezentacja dotyczy liczby pracowników, których zamierzali zatrudnić pracodawcy (wg oświadczeń) w układzie poszczególnych województw w I półroczu danego roku, w tys. osób.²²

Tabela 12. Proponowane zatrudnienie pracowników wg oświadczeń, wg województw, w latach 2015-2019 – w tys. osób

województwo	2015 r.	2016 r.	2017 r.	2019 r. ²³
Podkarpackie	6 854	5 722	8 207	11 700
Lubelskie	35 889	43 144	50 440	20 200
Świętokrzyskie	10 756	17 028	21 616	10 200
Podlaskie	4 065	3 945	10 078	17 500
Warmińsko-Mazurskie	1 426	3 473	10 265	15 400
Kujawsko-Pomorskie	11 446	21 686	33 953	35 000
Pomorskie	9 460	27 830	65 564	66 600
Zachodnio-Pomorskie	7 914	25 962	38 920	35 900
Lubuskie	14 568	35 337	37 357	38 400
Wielkopolskie	24 344	57 635	91 690	78 900
Dolnośląskie	34 748	58 260	107 242	96 000
Opolskie	6 396	10 481	18 521	43 700
Śląskie	13 741	32 798	75 981	90 700
Małopolskie	20 385	42 484	73 442	51 800
Łódzkie	15 058	37 690	72 102	73 900
Mazowieckie	193 758	210 846	233 538	159 900

Źródło: Ministerstwo Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej

Z przedstawionego powyżej wykazu wynika, że w całej Polsce stopniowo rośnie zapotrzebowanie na nowych pracowników. Oferty pracy dynamicznie wzrastają nie tylko w stolicy naszego kraju, ale i w pozostałych województwach jak np. w Łódzkim, Małopolskim, Śląskim czy Dolnośląskim oraz Pomorskim.

Przeglądając oświadczenia pracodawców szukających cudzoziemców do pracy w różnych regionach kraju, można stwierdzić, że imigranci zarobkowi najczęściej wybierają największe miasta Polski i okolice tych miast. Ale są to też powiaty typowo rolnicze, gdzie potrzeba cudzoziemców do prac sezonowych.

²² *Uatrakcyjnić ofertę dla Ukraińców*, Rzeczpospolita, 09.04.2018 r.

Analizując zatem informacje wojewódzkich i powiatowych urzędów pracy, można określić miejscowości, gdzie pracuje najwięcej cudzoziemców. Do prezentacji przyjęto miasta i gminy gdzie pracodawcy w 2017 r., poszukiwali ponad 10 tys. cudzoziemców (wg liczby oświadczeń o zamiarze zatrudnienia cudzoziemców w tysiącach osób). Według tej analizy²³ najwięcej pracowników z zagranicy poszukiwano w poniższych miastach i powiatach:

– Wrocław	– 115	– Łódź	– 63
• powiat świdnicki	– 40	– aglomeracja śląska:	
– Warszawa	– 71	• Katowice	– 19
• powiat grójecki	– 65	• Bielsko-Biała	– 18
• powiat płoński	– 64	• Pszczyna	– 17
• powiat piaseczyński	– 47	• Zabrze	– 12
• powiat pruszkowski	– 30	– Częstochowa	– 11
• powiat skierniewicki	– 20	– Zielona Góra	– 34
• powiat płocki	– 18	– Szczecin	– 28
• powiat sochaczewski	– 14	– Lublin	– 23
• powiat białobrzeski	– 11	• powiat opolski	– 12
– Gdańsk	– 63	• powiat kraśnicki	– 11
• Gdynia	– 20	– Bydgoszcz	– 36
– Kraków	– 54	– Gorzów Wielkopolski	– 18
• powiat wielicki	– 23	– Poznań	– 67
• powiat nowosądecki	– 31		

Źródło: informacje Wojewódzkich i Powiatowych Urzędów Pracy

W następnej tabeli przedstawiono rosnącą liczbę ofert pracy w ujęciu ostatnich lat.²⁴

²³ *Cudzoziemcy ciągną do wielkich miast*, Rzeczpospolita 23.04.2018 r.

²⁴ *Dwa miliony ofert pracy dla przybyszów ze Wschodu*, Dziennika Gazeta Prawna, 09.09.2017 r.

Tabela 13. Oferty pracy wg oświadczeń pracodawców w latach 2010-2019 – ilość oświadczeń w tysiącach

rok	w I półroczu	koniec roku
2010	120	180
2011	164	260
2012	160	244
2013	146	236
2014	131	387
2015	411	782
2016	634	1 314
2017	948	ponad 1 800
2018 ²⁶	10 075	X
2019 ²⁷	845	X

Źródło: Ministerstwo Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej

Z powyżej przedstawionego zestawienia wynika, że z roku na rok rośnie zapotrzebowanie na nowych pracowników na polskim rynku pracy.

Dla tych Ukraińców, którzy decydują się na wyjazd ze swojego kraju, Polska staje się kierunkiem pierwszego wyboru. Wynika to z badań ankietowych przeprowadzonych przez agencję zatrudnienia Personnel Service (specjalizującą się w rekrutacji pracowników z Ukrainy).²⁵ Emigracja do Polski jest dla Ukraińców stosunkowo łatwa, ponieważ:

- nie wymaga dalekich podróży – 53 procent ankietowanych,
- nie wymaga nauki języka – 34 procent ankietowanych,
- aklimatyzacja jest stosunkowo łatwa,
- już są tutaj krewni i znajomi – 30 procent ankietowanych,
- daje szansę na dobry zarobek (płaca minimalna w Ukrainie to w przeliczeniu na polską walutę ok. 500 zł).

Analizując zagadnienie zatrudniania obcokrajowców (w tym Ukraińców) na polskim rynku pracy należy zauważyć, są oni zatrudniani nie tylko wg oświadczeń – co opisano w powyżej przedstawionych zagadnieniach, ale także na podstawie wydanych zezwoleń na pracę. Według tej formuły zatrud-

²⁵ *Drenaż mózgow z Ukrainy*, Dziennik Gazeta Prawna, 18-20.05.2018 r.

nienia, liczba wydanych zezwoleń na pracę dla cudzoziemców w poszczególnych latach kształtowała się następująco:²⁶

2015 r.	61,1 tys. osób
2016 r.	121,9 tys. osób
2017 r.	235,6 tys. osób
2018 r.	328,8 tys. osób
2019 r.	444,7 tys. osób, 74% zezwoleń trafiło do Ukraińców

Źródło: Ministerstwo Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej

Jak wynika z powyżej przedstawionego zestawienia, łączna liczba wydanych zezwoleń na pracę dla cudzoziemców w 2019 r., była ponad siedmiokrotnie wyższa niż w 2015 r. Początkowo większość cudzoziemców pracuje na podstawie uproszczonej procedury oświadczenia o pracę, a potem – chcąc przedłużyć pobyt w Polsce – występuje o zezwolenie na pracę. Jak zaznacza Andrzej Kubisiak – ekspert rynku pracy Polskiego Instytutu Ekonomicznego – dane liczbowe Ministerstwa Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej pokazały nie tylko dalszą popularność imigracji zarobkowej na polski rynek pracy, lecz także zainteresowanie dłuższymi pobytami. Według eksperta coroczny wzrost liczby zezwoleń na pracę zarówno wśród Ukraińców czy Białorusinów, jak również i Gruzinów przejawia się między innymi powstawaniem wielu gruzińskich piekarni w Warszawie.²⁷

Szerzej z punktu widzenia socjologicznego można rozpatrywać zagadnienia Ukraińców na nowych rynkach pracy w opracowaniu *Przedsiębiorcy ukraińscy w Polsce. Struktura i sprawstwo w procesie osiedlenia*.²⁸

5.5. Transfery pieniężne z Polski do Ukrainy

Według Narodowego Banku Polskiego rosną transfery obcokrajowców pracujących w Polsce. Na przykład w III kwartale 2017 r., wysłali oni do swych rodzin aż 3,5 mld zł. Wartość ta rośnie z roku na rok. Ponad 90 procent przeka-

²⁶ *Sytuacja Ukraińców stabilniejsza*, Rzeczpospolita, 19.02.2020 r.

²⁷ tamże.

²⁸ K. Andrejuk: *Przedsiębiorcy ukraińscy w Polsce. Struktura i sprawstwo w procesie osiedlenia*, Instytut Filozofii i Socjologii PAN, Warszawa 2017 r.

zów pieniężnych pochodzi od Ukraińców, którzy zarobionych pieniędzy nie wydają w Polsce. NBP stwierdza, że dominują transfery od migrantów krótkookresowych.²⁹

Tabela 14. Transfery za granicę od imigrantów pracujących w Polsce³⁰ – w mld zł

2015 rok	
I kwartał	1,19
II kwartał	1,44
III kwartał	1,64
IV kwartał	1,53

2016 rok	
I kwartał	1,61
II kwartał	2,22
III kwartał	2,43
IV kwartał	2,49

2017 rok	
I kwartał	2,72
II kwartał	3,31
III kwartał	3,50

Źródło: Narodowy Bank Polski

Przedstawione powyżej rosnące transfery od imigrantów – a szczególnie Ukraińców pracujących w Polsce – przesyłane do ich rodzinnego kraju wynikają przede wszystkim z:

- rosnącej ilości pracujących Ukraińców w Polsce,
- coraz wyższych wypłacanych pensji.

Na przykład w 2017 r., wydano w Polsce prawie 1,8 mln oświadczeń o zamiarze powierzenia pracy cudzoziemcowi. Ponad 90 procent z nich dotyczyło Ukrainy. W roku 2018 wydano 1,6 mln oświadczeń.

Choć pracujących Ukraińców w Polsce z roku na rok przybywa, to w zdecydowanej większości emigracja do Polski ma charakter ekonomiczny, krótkotrwały, oraz powtarzalny. W ciągu ostatnich pięciu lat ponad połowa pracują-

²⁹ *Ukraińcy zarabiają, nie wydają*, Gazeta Wyborcza, 06.02.2018 r.

³⁰ tamże.

cych w Polsce obywateli Ukrainy przyjeżdżało do Polski kilka razy, najczęściej na okres od miesiąca do pół roku. Wynika to z badań Barometru Imigracji Zarobkowej przeprowadzonych przez Kantar Millward Brown oraz Rating Group na zlecenie agencji pracy Personnel Service w lutym 2018 roku na próbie 400 obywateli Ukrainy, którzy pracowali w Polsce w okresie ostatnich 5 lat.³¹ Z tych badań wynika, że 62 procent badanych deklaruje, że zamierza ponownie przyjechać do Polski w poszukiwaniu pracy.

Ankietowani Ukraińcy także odpowiadają na pytanie dlaczego wybierają Polskę jako kierunek emigracji zarobkowej. 53 procent badanych odpowiadało, że decydująca jest bliskość geograficzna, dla 44 procent – zarobki. 34 procent ankietowanych wskazało na niewielką barierę językową, a 30 procent badanych wybrało Polskę ze względu na przebywających tu już znajomych lub krewnych. 21 procent wskazywało na dużą liczbę ofert pracy. Pozostałe odpowiedzi (3 do 7 procent) określało stabilną sytuację polityczną i gospodarczą, brak możliwości wyjazdu do innego kraju oraz możliwość podjęcia nauki. Jedno z wielu pytań dotyczyło dodatkowych świadczeń oferowanych Ukraińcom przez polskich pracodawców. Ponad 58 procent pytanych zaoferowano mieszkanie, ponad 35 procentom badanych zaoferowano wyżywienie, 35 procentom – bezpłatny transport do miejsca pracy. Te dodatkowe zachęty powodują, że Ukraińcy mniej wydają na utrzymanie. Dzięki temu mogą zaoszczędzić i wysłać do rodziny wyższą kwotę. Z danych Narodowego Banku Polskiego (NBP) wynika, że w roku 2016 była to kwota 8,75 mld złotych, a w ciągu 3 kwartałów 2017 r., było to już 9,53 mld złotych. Przeciętny transfer wysyłano raz na 2-3 miesiące i opiewał on na kwotę 1,8 tysiąca złotych.³²

Minimalne wynagrodzenie brutto w Polsce w roku 2018 r., wynosiło 2 100 zł. W Ukrainie płaca minimalna w tym okresie wynosiła 3 723 hrywny (to ok. 450 zł.). Zarabiając minimalną pensję w Polsce, pracownik z Ukrainy otrzymuje brutto czterokrotność tego co w ojczyźnie – wyjaśnia Oleksiy Antypovych, szef grupy socjologicznej Rating Group.³³

³¹ *Ukraińcy nie osiedlają się u nas*, Gazeta Wyborcza, 21.03.2018 r.

³² tamże.

³³ tamże.

Z przedstawionych wyników badań wynika, że na utrzymanie miesięczne w Polsce pracujący tutaj Ukraińiec wydaje:³⁴

• do 200 zł	–	21,5% badanych
• 200 zł-500 zł	–	45,0% badanych
• 500 zł-1 000 zł	–	16,0% badanych
• 1 000 zł-2 000 zł	–	2,2% badanych
• ponad 2 000 zł	–	0,5% badanych
• trudno powiedzieć	–	14,8% badanych

Z powyżej zaprezentowanych danych można wnioskować, że imigranci zarobkowi z Ukrainy starają się żyć w Polsce bardzo skromnie, aby jak najwięcej zaoszczędzić i wysłać te oszczędności do swojego kraju.

Inne badania pokazują ile Ukraińcy zarabiają pracując w Polsce. Według badania „Barometr Imigracji Zarobkowej – II półrocze 2018” przygotowanego przez firmę Personnel Service³⁵ wynika, że:

- 4,7% Ukraińców zarabia netto 1 550 zł (co odpowiada minimalnemu wynagrodzeniu w Polsce – 2 100 zł brutto w 2018 r.)
- 19,7% zarabia od 1 550 zł do 2 500 zł netto
- 30,3% zarabia od 2 500 zł do 3 000 zł netto
- 29,7% zarabia od 3 000 zł do 3 500 zł netto
- 15,5% zarabia ponad 3 500 zł netto miesięcznie.

Ten rozkład wynagrodzeń wskazuje, że Ukraińcy zarabiają mniej więcej tyle co Polacy. Czasami może się wydawać, że pracownik ze Wschodu zarabia więcej niż Polacy, ale to wynika z tego, że Ukraińcy chętnie biorą nadgodziny, jako okazję do dodatkowego zarobku.

Według wcześniejszych badań – zaprezentowanych przez Narodowy Bank Polski w grudniu 2016 roku – pracujący imigranci ze Wschodu w 2015 roku otrzymali „na rękę” średnio 2 100 zł. Większość z nich wykonywało proste prace fizyczne.³⁶

Zarobki netto Ukraińców pracujących w Polsce – dane za 2015 r., średnia miesięczna w zł.:

³⁴ tamże.

³⁵ *Ile dostają Ukraińcy w Polsce*, Rzeczpospolita, 23.08.2018 r.

³⁶ *By zarobić tyle co Polacy, muszą pracować znacznie ciężiej*, Dziennik Gazeta Prawna, 13.12.2016 r.

• usługi remontowo-budowlane	–	2 729
• przemysł	–	2 183
• handel hurtowy i detaliczny	–	2 000
• rolnictwo i sadownictwo	–	1 992
• hotelarstwo i gastronomia	–	1 941
• usługi dla gospodarstw domowych	–	1 826

Źródło: Narodowy Bank Polski

Porównując prezentowane dane liczbowe z 2015 r., i 2018 r., można zauważyć, że płace Ukraińców z roku na rok rosną.

5.6. Problematyka ukraińska w polskich mediach społecznościowych

Ukraińcy stanowili w 2019 r., największą mniejszość w polskim społeczeństwie. Według danych Urzędu do Spraw Cudzoziemców – zamieszczanych na portalu internetowym – w Polsce wydano 151 593 zezwoleń na pobyt czasowy, 37 251 zezwoleń na pobyt stały i 4 426 na pobyt rezydenta długoterminowego Unii Europejskiej.³⁷ Natomiast według komunikatu Narodowego Banku Polskiego ogłoszonego w marcu 2019 r.:

Stabilizuje się migracja z Ukrainy (...). Rok 2018 to prawdopodobnie pierwszy rok, gdy napływ pracowników z Ukrainy ustabilizował się (...) na poziomie ok. 800 tys. (...). Przez polski rynek pracy przewija się ok. 1,2 mln. Ukraińców, z czego 330 tys. posiada zezwolenie na pracę, a pozostali pracują na podstawie wizy w związku z oświadczeniami pracodawców.³⁸

Nadmienić należy, że z zaprezentowanej ilości pracujących w Polsce Ukraińców tylko ok. 400 tys. osób opłaca składkę ZUS-owską. Nie jest to duża ilość, ale to i tak czterokrotnie więcej niż w 2014 roku.³⁹ Z danych ZUS wynika, że na koniec września 2018 r., składki emerytalne i rentowe płacono 569,1 tys. cu-

³⁷ migracje.gov.pl – dostęp 25.05.2019 r.

³⁸ Komunikat PAP z 11 marca 2019 r. /<http://biznes.pap.pl/en/news/pap/info>.

³⁹ *Ukraińcy wyjęci spod prawa*, Gazeta Wyborcza, 26.06.2019 r.

dzoziemców. Zdecydowana większość, bo 425,7 tys., to Ukraińcy. Za nimi znaleźli się Białorusini – 32,6 tys. osób, a dalej byli pracownicy z Wietnamu, Mołdawii i Rosji.⁴⁰

Firma Selectivv, która dostarcza dane na potrzeby kampanii wykorzystujących smartfony w marketingu interaktywnym, szacuje liczbę Ukraińców przebywających w Polsce na 1 250 000 osób.⁴¹

Znając już szacunkowe ilości – wg różnych źródeł – przebywających Ukraińców w Polsce, można zaprezentować przeprowadzone w naszym kraju – unikalne ze względu na skalę i temat – badania dotyczące tekstów odnoszących się do Ukrainy i Ukraińców w polskich mediach społecznościowych. To było pierwsze badanie, które obejmowało analizę zbioru 1 200 tys. tekstów. Natomiast drugie – podobne badanie – przeprowadzono w okresie od maja 2018 r. do kwietnia 2019 r. i obejmowało 1 550 tys. tekstów.⁴²

Analizowane teksty z dyskursu internetowego podzielono na między innymi następujące obszary tematyczne:

- ekonomia:
 - rynek pracy jest jednym z ważniejszych tematów dyskusji wokół migracji z Ukrainy,
 - opisywane są negatywne skutki migracji – brak dynamicznego wzrostu płac w Polsce,
 - generalnie Ukraińcy są postrzegani jako pracowici i kompetentni, ich największą zaletą jako pracowników jest chęć maksymalizowania zarobków,
 - coraz więcej postów dotyczy wkładu pracowników z Ukrainy w polski system emerytalny,
- historia:
 - historia jest obszarem, który dzieli Polaków i Ukraińców,
 - powracającym tematem jest zbrodnia wołyńska,
- polityka:
 - np. wojna z Rosją, relacje z Rosją,

⁴⁰ *Ukraińcy szykują się do wyjazdu*, Rzeczpospolita, 25.02.2019 r.

⁴¹ <https://selectivv.com> – dostęp 27.05.2019 r.

⁴² Praca zbiorowa *Mniejszość ukraińska i migranci z Ukrainy w Polsce. Analiza dyskursu. Raport 2*, Związek Ukraińców w Polsce, 2019 r., str. 50 i następane.

- społeczeństwo:
 - historie osobiste, rodzinne,
 - życie codzienne Polaków i migrantów,
- inne.

Tabela 15. Liczba tekstów w poszczególnych obszarach wraz z odsetkiem tekstów negatywnych wg pierwszego badania 2016-2017 r.⁴³

Obszar tematyczny	Liczba tekstów ogółem	Odsetek tekstów negatywnych w %
polityka	480 680	32,7
ekonomia	204 661	22,6
społeczeństwo	230 356	39,0
historia	258 269	48,1
sport	45 481	9,4
militaria	10 437	33,3
inne	9 007	30,2
sztuka	5 540	18,0
media	7 019	36,4
środowisko naturalne	2 767	19,4
edukacja	2 885	23,1
prawo	2 479	25,9
religia	724	23,1
nauka	496	20,2

Tabela 16 Liczba tekstów w poszczególnych obszarach wraz z odsetkiem tekstów negatywnych wg. drugiego badania 2018-2019 r.⁴⁴

Obszar tematyczny	Liczba tekstów ogółem	Odsetek tekstów negatywnych w %
ekonomia	197 876	37,0
historia	165 501	43,5
inne	308 573	36,4
polityka	385 485	37,2
społeczeństwo	392 042	44,1

Szerszą analizę prezentowanych tabel można znaleźć w cytowanym opracowaniu na stronach 48-73, ale odnosząc się tylko do zakresu badanych

⁴³ tamże, s. 72.

⁴⁴ tamże, s. 72.

obszarów tematycznych należy stwierdzić, że obszar „ekonomia” w obu badaniach charakteryzuje się najmniejszymi odsetkami tekstów negatywnych.

Natomiast według innego badania – przeprowadzanego metodą ankietową (dr Marek Troszyński, Collegium Civitas)⁴⁵ dobrze lub neutralnie o polskich firmach wypowiada się 81 procent pracujących w Polsce Ukraińców, 2 procent – bardzo dobrze, 7 procent – źle, a 1 procent – bardzo źle. Zatem końcowe wyniki wszystkich prezentowanych badań są jednoznacznie pozytywne.

5.7. Lokalny rynek pracy a cudzoziemcy

Prezentacja tego zagadnienia została oparta na publikacji efektu finalnego programu zdobywania doświadczenia zawodowego dla studentów socjologii „Work for job – przez praktykę do pracy” w ramach projektu „Czas na staż” – granty dla innowatorów społecznych oferujących nowe rozwiązania praktycznej nauki zawodu w przejściu z edukacji do pracy, współfinansowanego ze środków Europejskiego Funduszu Społecznego – „Program Operacyjny Wiedza Edukacja Rozwój 2014-2020”.⁴⁶

Trzy trzyosobowe zespoły studentów socjologii Uniwersytetu Śląskiego realizowały badania empiryczne przy wsparciu naukowym dr hab. R. Muštera. Jeden z tych zespołów realizował projekt badawczy dotyczący sytuacji cudzoziemców na lokalnym rynku pracy w obszarze działania Powiatowego Urzędu Pracy w Tychach, obejmującym miasto Tychy i powiat bieruńsko-lędziński.

Na powyżej przedstawionym terenie oficjalna stopa bezrobocia w 2018 r., spadła poniżej 3%, co wpłynęło w znaczny sposób na zmniejszenie się podaży pracy na lokalnym rynku pracy. Pracodawcy mający problem ze znalezieniem potencjalnych pracowników na krajowym rynku pracy coraz częściej poszukiwali tych pracowników za granicą i najczęściej byli to pracownicy z Ukrainy. I ta sytuacja była impulsem, aby przeprowadzić badania dotyczące cudzoziemców na lokalnym rynku pracy.⁴⁷

⁴⁵ *Drenaż mózgow z Ukrainy*, Dziennik Gazeta Prawna, 18-20.05.2018 r.

⁴⁶ *Sytuacja cudzoziemców na lokalnym rynku pracy*, Powiatowy Urząd Pracy w Tychach i Instytut Socjologii, Uniwersytet Śląski w Katowicach, Tychy 2018 r.

⁴⁷ tamże, s. 7.

Przeprowadzone badanie – realizowane od marca do maja 2018 r. – składało się z dwóch części. Pierwsza część dotyczyła ankiety badawczej zawierającej 15 pytań skierowanych do wybranych pracodawców zatrudniających cudzoziemców w swoich firmach na terenie działania Powiatowego Urzędu Pracy (PUP) w Tychach. Przedsiębiorcy reprezentowali następujące branże: transportowa, produkcja sprzętu oświetleniowego, pośrednictwo pracy, *automotive* i produkcja tworzyw sztucznych. Jako największy problem związany z zatrudnianiem cudzoziemców wybrani pracodawcy wskazywali kwestie formalno-prawne. Pracodawcy zgodnie stwierdzają, że to właśnie przepisy związane z długim oczekiwaniem na pozwolenie o pracę, czy konieczność dostarczania coraz większej liczby dokumentów blokują zatrudnianie większej ilości obywateli innych krajów. Co do samej współpracy cudzoziemców z polskimi pracownikami to przebiega ona pomyślnie, a sami respondenci nie zauważyli w swojej firmie konfliktów czy sytuacji spornych na linii Polak – obcokrajowiec.

W razie potrzeby pracownicy z zagranicy mogą liczyć na dodatkową pomoc ze strony pracodawców w postaci np.: znalezienia mieszkania, wizyty u lekarza, pomocy przy wypełnianiu dokumentów urzędowych.

Sami pracodawcy są otwarci na dalsze podjęcie współpracy z kolejnymi cudzoziemcami.

Analizując całość wywiadów grupowych oraz ankiety przeprowadzonej wśród wybranych pracodawców można wnioskować, że respondenci pozytywnie podchodzą do współpracy z cudzoziemcami na lokalnym rynku pracy, o czym ma świadczyć wiele pochlebnych wypowiedzi z ich strony odnośnie pracowników z zagranicy.⁴⁸

Druga część przeprowadzonych badań dotyczyła badania ankietowego przeprowadzonego wśród cudzoziemców pracujących w wybranych do badań firmach, funkcjonujących w Tychach i na terenie powiatu biełuńsko-łędzińskiego. Ankieta badawcza obejmowała 21 pytań i metryczkę, która zawierała 10 pozycji. Kwestionariusz ankiety został przetłumaczony na język ukraiński, ze względu na to, że ankietowani pochodzili z Ukrainy. W badaniach wzięło udział 58 respondentów – 34 osoby to mężczyźni (60%) i 23 kobiety (40%). Badano m.in. wiek i wykształcenie kobiet i męż-

⁴⁸ tamże, s. 19.

czyn, długość pobytu ankietowanych w Polsce, okres ważności pozwolenia na pracę w Polsce, charakter spędzania wolnego czasu przez ankietowanych.

Z innych pytań charakteryzujących badanych Ukraińców jest ukazanie ich miejsca zamieszkania:⁴⁹

Miejsce zamieszkania	osoby	w%
• wieś	10	17
• miasto:		
– do 50 tys. mieszkańców	10	18
– od 51-100 tys. mieszkańców	5	9
– od 101-200 tys. mieszkańców	7	12
– od 201-500 tys. mieszkańców	12	21

Podsumowując tę część ankiety można stwierdzić, że w badanej populacji cudzoziemców (Ukraińców) nie można dostrzec jakiegokolwiek tendencji.

Powszechnie uważa się, że Ukraińcy przyjeżdżają do pracy w Polsce z powodu sytuacji polityczno-wojskowej, jaka się wytworzyła w Donbasie w 2014 r. Jednakże przeprowadzone badania wskazują na pogłębione przyczyny. Należą do nich:⁵⁰

• możliwość poznania kultury, zwyczajów	5
• chęć zdobycia doświadczenia	7
• możliwość lepszego poziomu życia	32
• możliwość lepszych zarobków	38
• mieszkają tu moi znajomi	5
• mieszka tu moja rodzina	2
• posiadam polskie pochodzenie	7
• ucieczka przed konfliktem zbrojnym	2
• chęć wyjazdu do innego kraju	9
• możliwość podjęcia pracy	22
• inne	1

Uwaga: podane liczby nie sumują się do 58 (liczba ankietowanych), ponieważ respondenci mogli zaznaczyć więcej niż jedną odpowiedź.

⁴⁹ tamże, s. 24,

⁵⁰ tamże, s. 27.

Z innych wyników badań wynika, że:

- tylko 10 osób (18% badanych) pracuje zgodnie z wyuczonym zawodem,
- 45 osób (82% badanych) pracuje poniżej posiadanych kwalifikacji,
- 9 osób (16% badanych) wcześniej pracowało w innych krajach,
- 48 osób (84% badanych) pierwszy raz pracuje za granicą (w Polsce),
- 7 osób (12% badanych) chce podjąć pracę w innym kraju,
- 50 osób (88% badanych) nie chce podejmować pracy w innym kraju,
- 40 osób (70% badanych) zamierza sprowadzić kogoś do Polski,
- 18 osób (30% badanych) nie zamierza sprowadzać nikogo do Polski,
- 44 osoby (76% badanych) czują się zintegrowane z polskimi współpracownikami,
- 14 osób (24% badanych) nie czują się zintegrowane z polskimi współpracownikami,
- 54 osoby (95% badanych) nie doświadczają dyskryminacji w miejscu pracy,
- 3 osoby (5% badanych) mają poczucie dyskryminacji w miejscu pracy.

Z powyższych wyników badań widzimy, że pracujący u nas Ukraińcy pozytywnie odnoszą się do sytuacji, w jakiej znaleźli się w naszym kraju.

Z innych wyników badań można dowiedzieć się, że badani Ukraińcy są zadowoleni z uzyskiwanych w Polsce zarobków:

• zdecydowanie tak	30 osób (52%)
• raczej tak	20 osób (34%)
• trudno powiedzieć	8 osób (14%)
• nie	0 osób (0%)

Na zakończenie prezentacji wyników przeprowadzonych badań ankietowych Ukraińców pracujących na lokalnym rynku pracy, należy podsumować – w kontekście przedstawionych wcześniej wyników badań ogólnopolskich – procentowy udział zarobków przeznaczonych na codzienne życie w Polsce:

• 8 osób (14%)	–	mniej niż 20%
• 27 osób (47%)	–	21-40%
• 15 osób (27%)	–	41-60%
• 7 osób (12%)	–	61-80%
• 0 osób	–	więcej niż 80%

Z powyższego zestawienia wynika, że ponad połowa ankietowanych wydaje na codzienną egzystencję w Polsce do 60% swojej wypłaty. Ostatni z badanych, którzy wydają mniej niż 20% swoich wydatków na życie codzienne w Polsce to kierowcy.⁵¹

W związku z tym, że ankietowani Ukraińcy starają się żyć w Polsce bardzo skromnie to – jak wynika z przedstawionych wcześniej w rozdziale V pkt.5 wyników badań ogólnopolskich – część swoich zarobków przesyłają swoim rodzinom w Ukrainie. Udział procentowy przesyłanych zarobków do Ukrainy:⁵²

- 9 osób (16%) – nie przesyła
- 10 osób (17%) – mniej niż 20%
- 7 osób (12%) – 21-40%
- 12 osób (21%) – 41-60%
- 19 osób (32%) – 61-80%
- 1 osoba (2%) – więcej niż 80%

Z powyższego zestawienia wynika, że zdecydowana większość ankietowanych Ukraińców wspiera swoje rodziny w ojczyźnie, gdzie zarobki są znacznie niższe. Starają się wysyłać swoim rodzinom jak największe części swoich zarobków.

Podsumowując opracowanie ukazujące Ukraińców na lokalnym rynku pracy – na obszarze działania Powiatowego Urzędu Pracy w Tychach – należy stwierdzić, że w sposób szczegółowy potwierdza przedstawione we wcześniejszych już rozdziałach wyniki badań ogólnopolskich.

Te lokalne badania należy uznać za cenne w rozpracowywaniu dotychczasowych zachowań cudzoziemców (Ukraińców) na polskim rynku pracy. Nadmienić również trzeba, że uzyskane wyniki realizowanych badań związanych z problematyką rynku pracy – tak założono przy podjęciu decyzji o realizacji prezentowanego badania będą miały wymiar praktyczny. Zostaną one wykorzystane przez publiczne służby zatrudnienia z Tychów w celu zwiększenia efektywności podejmowanych działań, mających na celu aktywizację zawodową zarówno bezrobotnych, jak i poszukujących pracy.⁵³

⁵¹ tamże, s. 33.

⁵² tamże, s. 34.

⁵³ tamże, s. 6.

Efektom tych działań jest uruchomienie z dniem 23 września 2019 r., w Powiatowym Urzędzie Pracy w Tychach pierwszego w województwie śląskim punktu konsultacyjnego dla cudzoziemców szukających pracy i pracodawców pragnących ich zatrudnić.⁵⁴ Pracodawcy i cudzoziemcy mogą w tym punkcie zasięgnąć informacji – osobiście i telefonicznie oraz mailowo – na temat możliwości zatrudnienia cudzoziemców w Polsce, legalizacji ich pobytu, delegowania pracownika poza granice Polski. Punkt konsultacyjny pomaga także w załatwianiu przez cudzoziemców spraw urzędowych – szkoły dla dziecka, numeru PESEL, meldunku i innych kwestii. Można będzie skonsultować także wszelkie zagadnienia dotyczące wydawania przez wojewodę zezwoleń na pracę. Według Katarzyny Ptak, Dyrektora Powiatowego Urzędu Pracy w Tychach:

Coraz więcej cudzoziemców pracuje i mieszka w naszym mieście, dlatego od jakiegoś czasu zastanawialiśmy się, jak pomóc im przebrnąć przez wszelkie formalności np. związane z załatwieniem pracy, legalizacją pobytu, itp. Teraz w jednym miejscu będzie się można tego dowiedzieć. Chcemy też pomóc pracodawcom, którzy szukają pracowników, a mają dziś problem z dotarciem do informacji m.in. o zasadach zatrudniania cudzoziemców.⁵⁵

Takie przedsięwzięcie było niezwykle potrzebne z uwagi na rosnącą ilość zarejestrowanych w PUP w Tychach „oświadczeń o powierzeniu wykonywania pracy cudzoziemcowi”. Można zaobserwować znaczący wzrost liczby tych oświadczeń, których 90% dotyczy Ukraińców:

- 2014 r. – 136 oświadczeń
- 2015 r. – 1 080 oświadczeń
- 2016 r. – 2 193 oświadczenia
- 2017 r. – 3 254 oświadczenia
- od 1 stycznia do 31 sierpnia 2018 r. – 4 417 oświadczeń
- od 1 stycznia do 31 sierpnia 2019 r. – 5 717 oświadczeń.⁵⁶

⁵⁴ *Pomogą legalnie zatrudnić i podjąć pracę*, Gazeta Wyborcza, 27.09.2019 r.

⁵⁵ tamże.

⁵⁶ Dane liczbowe od 2014 r. do 2017 r. – *Sytuacja cudzoziemców na lokalnym rynku pracy*, PUP Tychy 2018 r., str. 10, a dane za lata 2018 i 2019 [w:] *Pomogą legalnie zatrudnić i podjąć pracę*, Gazeta Wyborcza, 27.09.2019 r.

Sądzić można, że dalsze przeprowadzanie tego typu badań na lokalnych rynkach pracy może utwierdzać w przekonaniu o konieczności powstawania podobnych przedsięwzięć w innych instytucjach w naszym kraju.

Poniżej zarysowano przykłady udogodnień podejmowanych przez poszczególne samorządy terytorialne (miast i gminy) dla cudzoziemców (w tym Ukraińców) przebywających w Polsce. Na przykład w Żorach (województwo śląskie), gdzie według rocznika statystycznego przebywa ok. 6 tys. Ukraińców, urząd miejski wydał na początku 2021 r. roku dwujęzyczny informator o mieście, przydatnych adresach i telefonach oraz innych informacjach przydatnych społeczności ukraińskiej przy poruszaniu się po tym mieście i załatwianiu różnych spraw.⁵⁷

Inny przykład dotyczy Wrocławia. Mieszka tam (2020 r.) ok. 100 tys. Ukraińców co stanowi ok. 10% populacji (ok. 600 tys. mieszkańców). Działa tu Instytut Praw Migrantów powołany z inicjatywy Fundacji Ukraina i Konsulatu Honorowego Ukrainy we Wrocławiu. Powstaje tu także Konsulat Ukrainy. W tym mieście funkcjonuje Pełnomocnik Prezydenta Wrocławia ds. Mieszkańców Pochodzenia Ukraińskiego. Wydawana jest tu także gazeta w języku ukraińskim.

Mniejsze miasta w woj. dolnośląskim otwierają się na migrantów z Ukrainy i powołują (tak jak we Wrocławiu) pełnomocników i zakładają punkty informacyjne dla tej społeczności.⁵⁸

Również na terenie najmniejszego województwa w Polsce – Opolszczyźnie – mieszka ponad 20 tys. cudzoziemców, z tej liczby ponad 90% to Ukraińcy. W związku z tak dużą liczbą cudzoziemców, w Urzędzie Wojewódzkim w Opolu działa Centrum Obsługi Cudzoziemca. W szkołach wyższych w Opolu (2019 r.), studiuje ok 1500 obcokrajowców, w większości to obywatele Ukrainy. Według dr S. Kubiciel-Lodzińskiej z Wydziału Ekonomii i Zarządzania Politechniki Opolskiej, zajmującej się badaniami procesów migracyjnych, według przeprowadzonych ostatnio badań aż 65% respondentów stwierdziło, że głównym powodem dla czego wybrali studia w Opolu jest możliwość uzyskania polskiego dyplomu uznawanego w wielu krajach Unii Europejskiej. Także Prezydent Opola Arkadiusz Wiśniewski deklaruje:

⁵⁷ *Informator dla Ukraińców* – www.zory.pl – wiadomości, dostęp 15.03.2021 r.

⁵⁸ wyborcza.pl Wrocław – dostęp 07.10.2020 r.

- zorganizowanie bezpłatnych lekcji języka polskiego i historii,
- utworzenie w Urzędzie Miasta wydziału ds. migracji, gdzie zatrudnieni będą Ukraińcy.⁵⁹

Między działaniami podejmowanymi przez samorządy poszczególnych miast polskich, należy przedstawić przedsięwzięcia podejmowane przez Metropolię Gdańską, w skład której wchodzi Gdańsk, Gdynia i Sopot.

Na początku roku 2020 w Europejskim Centrum Solidarności w Gdańsku, zaprezentowano plan działań na rzecz imigrantów w Metropolii Gdańskiej. Przygotowane propozycje stanowią mapę niezbędnych działań, dzięki którym życie imigrantów będzie bardziej komfortowe i bezpieczne. W pierwszej kolejności należy wdrożyć:

- utworzenie powiatowych zespołów ds. integracji, w skład których wejdą osoby odpowiedzialne za kwestie edukacji, rynku pracy, kultury, pomocy społecznej, bezpieczeństwa oraz liderzy społeczności migranckich,
- prowadzenie kursów języka polskiego dla dorosłych jako klucza do integracji i podwyższania kompetencji,
- przygotowanie szkół do przyjęcia dzieci imigrantów,
- informacja oraz porady prawne dla imigrantów,
- bezpieczeństwo – pomoc prawną oraz wsparcie w sytuacjach kryzysowych.⁶⁰

Opracowano także przewodnik *Integracja imigrantów i imigrantek* przy współudziale Obszaru Metropolitalnego Gdańsk-Gdynia-Sopot oraz Ośrodka Badań nad Migracjami Uniwersytetu Warszawskiego. To opracowanie dotyczy kierunków działań m.in. na poziomie powiatów woj. pomorskiego.⁶¹

⁵⁹ *Opole otwiera się na Ukraińców*, Gazeta Wyborcza, 12.06.2019 r.

⁶⁰ www.metropoliagdansk.pl – *Działania na rzecz migrantów* – dostęp 26.02.2020 r.

⁶¹ www.metropoliagdansk.pl – *Jak mogą działać lokalne samorządy* – dostęp 11.03.2020 r.

Rozdział szósty

Charakterystyka społeczności ukraińskiej na polskim rynku pracy – w świetle badań

W tym rozdziale przedstawiono wyniki ogólnopolskich badań o Ukraińcach na polskim rynku pracy.

We wstępie do opracowania, Prezes Zarządu EWL S.A. Andrzej Korkus zachęca do zapoznania się z „Raportem”:¹

Z przyjemnością oddaję w Państwa ręce raport stanowiący analizę zachodzącego na polskim rynku pracy zjawiska migracji zarobkowej. W ramach drugiej edycji badania socjologicznego przygotowanego we współpracy ze Studium Europy Wschodniej Uniwersytetu Warszawskiego, pokusiliśmy się o stworzenie jak najbardziej dokładnego profilu migranta zarobkowego z Ukrainy oraz pokazanie zmian zachodzących w obszarze migracji pracowników w naszej części kontynentu. (...) Jeśli chcemy utrzymać obecny wzrost PKB, na który również pozytywny wpływ mają nasi wschodni sąsiedzi, o pracowników z Ukrainy musimy zawalczyć (...).²

6.1. Metodologia badań

W okresie 17 kwietnia – 31 maja 2019 r., zostały przeprowadzone rozmowy z 855 dorosłymi (powyżej 18 lat) respondentami. Badanie pracowników z Ukrainy zostało przeprowadzone metodą bezpośredniego indywidualnego

¹ *Ukraińcy na polskim rynku pracy – doświadczenia, wyzwania i perspektywy*, Raport z drugiej edycji badania socjologicznego przeprowadzonego przez:

- EWL S.A.
- Fundację Na Rzecz Wspierania Migratorów Na Rynku Pracy EWL
- Studium Europy Wschodniej Uniwersytetu Warszawskiego, 2019 r.
(opracowanie ogółem obejmuje 24 strony)

² tamże, s. 22.

wywiadu kwestionariuszowego. Dobór próby był zorientowany na wyszukiwanie respondentów reprezentatywnych dla społeczności Ukraińców pracujących w Polsce. W tym celu rozmówcy byli dobierani w miejscach, w których można było spotkać osoby reprezentujące wszystkie regiony tego kraju, grupy wiekowe, zawody i poziomy wykształcenia. Znaleźli się wśród nich mieszkańcy wszystkich regionów Ukrainy (zgodnie z geograficznymi uwarunkowaniami, uwzględniającymi nadreprezentację obywateli Ukrainy Zachodniej). Badanie objęło obywateli Ukrainy, którzy w czasie jego realizacji przebywali w Polsce, pracując lub załatwiają formalności związane z podjęciem pracy i byli gotowi do jej podjęcia.

Wyniki przeprowadzonych badań w 2019 r., są przedstawione w konfrontacji z takimi samymi badaniami przeprowadzonymi rok wcześniej (od 25 maja do 2 czerwca 2018).³

6.2. Wyniki przeprowadzonych badań w latach 2018 i 2019

Na początku prezentacji wyników z drugiego badania *Ukraińcy na polskim rynku pracy...* przedstawiono portret badanego respondenta.⁴

Według prezentowanego raportu wśród badanych dominują mężczyźni – 60%, których udział zmniejszył się w porównaniu z rokiem 2018 o 3,5 punktów procentowych, a udział kobiet wyniósł 40%.

Ukraińcy, którzy przyjechali do pracy w Polsce byli w następujących grupach wiekowych:

18-25 lat	–	29,2%
26-35 lat	–	32,0%
36-45 lat	–	23,1%
46-55 lat	–	13,2%
ponad 55 lat	–	2,5%

W porównaniu do ubiegłorocznego badania liczba osób w wieku 26-35 lat zmniejszyła się o ponad 3 punkty procentowe, ale o 8 punktów procentowych wzrósł udział najmłodszych migrantów zarobkowych w wieku 18-25 lat.

³ *Ukraińcy na polskim rynku pracy – doświadczenia, wyzwania i perspektywy*, EWL S.A., 2018 r., - ewl.com.pl/raporty13171/ - dostęp 02.03.2020 r.

⁴ *Ukraińcy na polskim rynku pracy...*, Raport z drugiego badania..., 2019, s. 4.

Natomiast kierunki przyjazdu Ukraińców do Polski za pracę tylko nieznacznie ulegają zmianie, wg badań z 2018 r., i 2019 r.

	2018 r.	2019 r.
Centrum Ukrainy	30,1%	30,6%
Zachód Ukrainy	33,1%	33,2%
Wschód Ukrainy	10,8%	7,0%
Południe Ukrainy	20,2%	17,1%
Północ Ukrainy	5,8%	12,1%

Z Zachodniej Ukrainy do Polski przejeżdża co trzeci Ukrainiec pracujący w Polsce. Ale zaobserwować można nieznaczny wzrost migrantów zarobkowych z północnych regionów Ukrainy.

Również duże zróżnicowanie demograficzne można zaobserwować wśród migrantów z Ukrainy reprezentujących obszary miejskie i wiejskie. W 2018 r., ze wsi ukraińskich do Polski przyjechało 27% migrantów zarobkowych, a z miast ukraińskich 73% migrantów zarobkowych. A w 2019 r., te proporcje się zmieniły i prawie 60% migrantów przyjechało do Polski z ukraińskich miast a 40% z ukraińskich wsi.

Według cytowanego opracowania:

Jest to proces naturalny, w ramach którego migracja zarobkowa mieszkańców Ukrainy obejmuje także w coraz większym stopniu reprezentantów obszarów wiejskich, stanowiących około 1/3 ogółu ludności w Ukrainie. Oznaczać to również może rosnącą świadomość migracyjną wśród mieszkańców wsi, stanowiącą pochodną lepszego dostępu do informacji i zwiększonej liczby kampanii informacyjnych skierowanych do migrantów.⁵

Kolejnym zagadnieniem podejmowanym przez II edycję badań Ukraińców na polskim rynku pracy jest doświadczenie i pobyt w Polsce w celu pracy zarobkowej. Stąd na pytanie czy Pan/Pani pracowała wcześniej w Polsce:⁶

⁵ tamże, s. 4.

⁶ tamże, s. 5.

	odpowiedziało:
w 2018 r.,	nie – 62,5%
	tak – 37,5%
w 2019 r.,	nie – 48,6%
	tak – 51,4%

Z powyżej przedstawionego zestawienia wynika, że w 2018 r., blisko 2/3 badanych pracowników z Ukrainy po raz pierwszy pracowało w innym kraju, a w roku 2019 było to blisko 49 % badanych.

Następne pytanie dotyczyło długości pracy podczas ostatniego pobytu w Polsce:

	2018 r.	2019 r.,
do 3 miesięcy	54,3%	35,0%
3–6 miesięcy	40,1%	50,2%
6–12 miesięcy	5,3%	10,5%
ponad 12 miesięcy	0,3%	4,3%

Z krótkiej analizy odpowiedzi na powyższe pytanie wynika, że ponad połowa ankietowanych w 2019 r., pracowała od 3 do 6 miesięcy. Zauważyć też można zwiększające się zainteresowanie pracą długoterminową – do 1 roku i powyżej 1 roku, natomiast spada zainteresowanie pracą do 3 miesięcy.

Na pytanie dotyczące wysokości miesięcznie wysyłanych kwot pieniężnych do Ukrainy podczas ostatniego pobytu w Polsce, uzyskano następujące odpowiedzi:⁷

	2018 r.	2019 r.,
do 500 zł	15,0%	37,6%
501-1 000 zł	22,1%	27,4%
1 001-2 000 zł	34,3%	20,4%
2 001-3 000 zł	17,9%	7,7%
powyżej 3 000 zł	10,7%	6,9%

Z powyżej przedstawionego zestawienia wynika, że spada przesyłanie do

⁷ tamże, s. 6.

Ukrainy wysokich kwot pieniężnych – powyżej 1 000 zł zwiększa się przesyłanie kwot do 1 000 zł miesięcznie.

Według cytowanego opracowania

Znacznej zmianie uległa struktura dystrybucji posiadanych dochodów pod kątem wysyłki części zarobków do rodziny i bliskich w miejscu zamieszkania w Ukrainie. Może to wskazywać na intensyfikację procesów integracyjnych, w ramach których coraz częściej rodziny osób podejmujących pracę uczestniczą bezpośrednio w migracji.⁸

Równie interesujące są odpowiedzi na pytanie „Jaką kwotę Pan/Pani planuje zaoszczędzić pracując w Polsce (przywieźć lub przekazać do domu)?”

do 3 000 zł	–	19,7%
3 001-5 000 zł	–	26,9%
5 001-10 000 zł	–	36,4%
10 000-30 000 zł	–	12,8%
powyżej 30 000 zł	–	4,2%

Z tej części badań wynika, że największą grupę wśród ankietowanych (ponad 36%) stanowią Ukraińcy, którzy podczas pobytu w Polsce (po odjęciu kosztów utrzymania i dojazdu) pragną zarobić od 5 000 do 10 000 złotych. Druga grupa ankietowanych (27%) planuje zarobić w Polsce od 3 000 do 5 000 zł. Stąd oczekiwania Ukraińców coraz wyższych zarobków w Polsce.

Następne pytanie „Ile godzin wolałby/wolałaby Pan/Pani pracować w Polsce na dobę?”⁹ dobrze ukazuje zaangażowanie się Ukraińców w pracę, aby osiągnąć zamierzony przez nich cel – wypracowanie odpowiedniej kwoty pieniężnej:

8 godzin	–	10,3%
od 8 do 10 godzin	–	27,7%
od 10 do 12 godzin	–	49,1%
ponad 12 godzin	–	12,9%

⁸ tamże, s. 7.

⁹ tamże, s. 7.

Z powyżej przedstawionego zestawienia widać determinację Ukraińców, aby dużo pracując, osiągnąć zaplanowany cel.

Istotne są także odpowiedzi na pytanie „Według jakiego schematu wolałby/wolałaby Pan/Pani pracować w Polsce?”¹⁰

• 3 miesiące pracy w Polsce / 3 miesiące pobytu w Ukrainie	–	26,5%
• stale	–	22,3%
• 6 miesięcy pracy w Polsce / 3 miesiące pobytu w Ukrainie	–	18,9%
• 6 miesięcy pracy w Polsce / 6 miesięcy pobytu w Ukrainie	–	8,0%
• 9 miesięcy pracy w Polsce / 3 miesiące pobytu w Ukrainie	–	5,7%
• nie mam zdania	–	5,3%
• inne	–	5,3%
• 12 miesięcy pracy w Polsce / 6 miesięcy pobytu w Ukrainie	–	3,4%
• 3 miesiące pracy w Polsce / 1 miesiąc pobytu w Ukrainie	–	2,8%
• 12 miesięcy pracy w Polsce / 12 miesięcy pobytu w Ukrainie	–	0,9%
• 6 miesięcy pracy w Polsce / 1 miesiąc pobytu w Ukrainie	–	0,9%

Z analizy zaprezentowanego schematu czasowego, ankietowani Ukraińcy w ponad ¼ badanej populacji wybrali formułę 3/3, przewidującą 3 miesiące pracy w Polsce i 3 miesięczny pobyt w Ukrainie. Ale należy zauważyć, że większość ukraińskich obywateli jest zatrudnionych w Polsce na tzw. oświadczeniach (o powierzeniu wykonywania pracy cudzoziemcowi), które umożliwiają pracę w Polsce przez 6 miesięcy w ciągu jednego roku, bez konieczności uzyskania zezwolenia. To rozwiązanie odpowiada jedynie 8% badanych Ukraińcom. Ponad 1/5 respondentów wolałaby być zatrudniona na stałe. Blisko co piąty ankietowany chciałby pracować według schematu – 6 miesięcy pracy w Polsce i 3 miesiące pobytu w Ukrainie.¹¹ Zatem obowiązujące dotąd przepisy prawne dotyczące pracy w Polsce nie bardzo odpowiadają Ukraińcom.

Aby zachęcić Ukraińców do pracy w Polsce, pracodawcy oprócz zapłaty za pracę (pensję) oferują różne dodatki. Interesujące są odpowiedzi na pyta-

¹⁰ tamże, s. 7.

¹¹ tamże, s. 7.

nie „Jakie dodatki chciałyby/chciałaby Pan/Pani otrzymywać od pracodawcy w Polsce?”¹²

• bezpłatne zakwaterowanie	–	78,5%
• premia	–	51,2%
• bezpłatne wyżywienie	–	33,1%
• bezpłatny dojazd	–	32,4%
• prywatne ubezpieczenie medyczne	–	19%
• żadnych, wolę wyższe wynagrodzenie	–	14,1%
• darmowy pakiet telefonii komórkowej	–	13,4%
• karty lub kupony rabatowe	–	7,6%

Z przedstawionych powyżej wyników badań wynika, że najbardziej pożądanymi dodatkami do wypłacanej pensji są bezpłatne zakwaterowanie i premia pieniężne. Istotna jest także rezygnacja z innych bonusów na rzecz wyższego wynagrodzenia. To wszystko mocno potwierdza wcześniej przedstawione wyniki badań, że pracujący w Polsce Ukraińcy są zdeterminowani, aby jak najdłużej pracować w ciągu dnia i zarabiać jak najwięcej w celu przywiezienia do domu jak największej kwoty.

Kolejne pytanie dotyczy rodzaju dokumentu, na podstawie którego Pan/Pani rozpoczyna pracę lub już pracuje w Polsce:¹³

• oświadczenie o powierzeniu wykonywanej pracy	–	58,9%
• zezwolenie na pracę	–	31,7%
• jestem studentem studiów dziennych	–	2,6%
• zezwolenie na pracę sezonową	–	2,2%
• jestem absolwentem polskiej uczelni wyższej lub szkoły policealnej	–	0,6%
• Karta Polaka	–	0,7%
• inne	–	3,3%

Z przedstawionych badań wynika, że wśród Ukraińców największą popularnością cieszy się oświadczenie o powierzeniu wykonywania pracy cudzo-

¹² tamże, s. 7.

¹³ tamże, s. 8.

ziemcowi – umożliwiające pracę w Polsce przez 6 miesięcy w ciągu jednego roku, bez konieczności uzyskania zezwolenia. Z tej formy korzysta prawie 59 procent badanych respondentów. Natomiast z drugiej formy – zezwolenia na pracę – korzysta blisko 1/3 badanych.

Rozpatrując niedogodności z jakimi spotyka się społeczność ukraińska na polskim rynku pracy można odnotować zdarzające się nieprzyjemne nastawienie z powodu reprezentowanej narodowości. W 2019 r., ta sytuacja spotkała 30,1% badanych (69,9% badanych to nie dotyczyło).¹⁴ Jaka to była sytuacja:

• zaczepki w miejscu pracy	–	18,6%
• zaczepki poza miejscem pracy	–	11,1%
• gorsze warunki pracy	–	4,8%
• agresja fizyczna	–	3,4%
• pogróżki	–	2,3%
• trudności ze znalezieniem zakwaterowania	–	1,8%

Stwierdzić trzeba, że te negatywne sytuacje się zdarzają, ale dotyczą tylko 30% badanych i dotyczą głównie zaczepek w miejscu pracy i poza pracą.

Poza powyżej przedstawionymi sytuacjami, w wyniku przeprowadzonych badań można stwierdzić, że społeczność ukraińska w Polsce ma coraz bardziej pozytywne relacje towarzyskie z Polakami. Na pytanie „Czy ma Pan/ Pani przyjaciół lub bliskich znajomych wśród Polaków?” uzyskano następujące odpowiedzi:¹⁵

	2018 r.	2019 r.
tak	36,5%	49,6%
nie	63,5%	50,4%

Z przedstawionych badań wynika, że rośnie integracja i następuje wzrost relacji towarzyskich z polskimi obywatelami. Jeśli tak, to ważne jest zaprezen-

¹⁴ tamże, s. 9.

¹⁵ tamże, s. 10.

towanie odpowiedzi na pytanie: „Jak najczęściej spędza Pan/Pani czas wolny w trakcie zatrudnienia w Polsce?”¹⁶

• spotykam się ze znajomymi Ukraińcami	–	48,3%
• oglądam filmy i telewizję	–	37,2%
• odpoczynek na łonie natury	–	32,9%
• słucham muzyki	–	26,3%
• spotykam się ze znajomymi Polakami	–	25,9%
• odpoczywam w samotności	–	25,2%
• przeglądam Internet i media społecznościowe	–	24,9%
• wykonuję prace domowe oraz robię zakupy	–	23,8%
• uprawiam sport	–	17,7%
• czytam książki	–	13,4%
• chodzę do kościoła	–	10,7%
• odwiedzam kawiarnie i restauracje	–	9,1%
• nie mam czasu wolnego	–	8,6%
• spożywam alkohol w niewielkich ilościach	–	7,0%
• odwiedzam bary i dyskoteki	–	5,7%
• chodzę na kursy języka polskiego	–	2,9%
• chodzę na inne kursy wg moich zainteresowań	–	2,0%
• spaceruję	–	1,5%
• podróżuję	–	0,5%
• śpię	–	0,4%

Z ukazanych rodzajów spędzania wolnego czasu przez Ukraińców w Polsce wynika, że blisko połowa ankietowanych ten czas spędza ze swoimi rodakami, a tylko ¼ spotyka się ze znajomymi Polakami. Również podobna populacja badanych odpoczywa w samotności. Nieco większa populacja badanych deklaruje, że słucha muzyki i ogląda telewizję i filmy.

Pozostałe pytania (i odpowiedzi) dotyczą między innymi:¹⁷

- otwarcia własnego biznesu w Polsce,
- działań polepszających komfort Ukraińców w czasie pracy w Polsce,

¹⁶ tamże, s. 10.

¹⁷ tamże, s. 11-14.

- planów w sprawie ewentualnych studiów swoich dzieci w Polsce,
- planów związanych z ewentualnym zamieszkaniem swoim i swoich dzieci w Polsce,
- zamieszkania w Polsce po osiągnięciu wieku emerytalnego,
- uwarunkowań podjęcia pracy w Ukrainie.

Natomiast na dalszych stronach prezentowanego opracowania *Ukraińcy na polskim rynku pracy...* przedstawiony jest „Profil pracownika z Ukrainy rozważającego pozostanie w Polsce na stałe lub na kilka lat.”¹⁸ Pozostałe strony¹⁹ prezentują opracowanie w wybranych zbiorczych liczbach, opisują metodologię badań oraz charakteryzują autorów badania (firmy biorące udział w badaniach), autorów redagujących to opracowanie, a także przedstawia adresy do kontaktów z wydawnictwem.

6.3. Coraz dłuższy pobyt Ukraińców w Polsce

K. Inglot, Prezes Personnel Service S.A. stwierdza:

(...) Od początku prowadzenia naszego badania widzimy pewną tendencję – migracja zarobkowa z Ukrainy ma charakter krótkoterminowy i nastawiony na zarobek. Nie jest to dobra informacja dla polskiego rynku pracy, który zmaga się z deficytem kadrowym, związanym, m.in. z niżem demograficznym i postępującym zjawiskiem starzenia się społeczeństwa. Firmy działające w Polsce potrzebują pracowników z Ukrainy na dłużej niż tylko na pół roku. (...) Natomiast w tym momencie, aż 66 % kadry ze Wschodu pracuje u nas maksymalnie 3 miesiące. (...) wyzwaniem dla Polski jest opracowanie polityki migracyjnej, która pozwoli pracownikom z Ukrainy nie tylko pracować legalnie dłużej niż pół roku, ale osiedlić się na stałe.²⁰

¹⁸ tamże, s. 15-19.

¹⁹ tamże, s. 20-24.

²⁰ *Barometr migracji zarobkowej – II półrocza 2019. Ukraiński pracownik w Polsce*, Raport Personnel Service, IV edycja (19 stron) Barometr Imigracji Zarobkowej – IIH2019(1).pdf – dostęp 15.03.2020 r., – wypowiedź Prezesa K. Ingłota – str. 3.

Według przeprowadzonych badań wynika, że ankietowani Ukraińcy raczej nie myślą o pobycie w Polsce na stałe.²¹

Pytania:

„Czy planujesz przeprowadzić się do Polski na stałe?”:

tak	–	7,8%
nie	–	75,5%
trudno powiedzieć	–	16,7%

„Czy planujesz kupić mieszkanie lub dom w Polsce?”:

tak	–	6,0%
nie	–	85,5%
trudno powiedzieć	–	8,5%

Również w badaniu wcześniej przedstawionym,²² na pytanie: „Czy chciałby/chciałaby Pan/Pani przeprowadzić się do Polski?”, odpowiedzi z badania przeprowadzonego w 2019 r., są następujące:

tak, chciałbym się przeprowadzić na stałe	–	32,7%
tak, chciałbym się przeprowadzić na kilka lat	–	22,3%
nie wiem	–	15,2%
nie, nie chciałbym	–	29,8%

Z porównania wyników dwóch badań przeprowadzonych na różnych populacjach badanych Ukraińców wynikają następujące wnioski:

- bardzo zróżnicowane są chęci ankietowanych Ukraińców co do przeprowadzenia się do Polski na stałe,
- w jednym badaniu chęć przeprowadzenia się do Polski na stałe deklaruje 7,8% respondentów, natomiast w drugim badaniu tę chęć deklaruje aż ponad 4 razy więcej respondentów tj. 32,7% badanych,

²¹ tamże, s. 9.

– badanie na zlecenie Personnel Service przeprowadziła firma Rating Grup w dniach 16-30.09.2019 r., na grupie 400 respondentów.

²² *Ukraińcy na polskim rynku pracy – doświadczenia, wyzwania i perspektywy*, EWL.SA, 2019 r., s. 12.

- uśredniając wyniki tych badań można szacować, że Ukraińców, którzy chcieliby zostać w Polsce na stałe (mają takie plany) może być około 10-16 procent,
- zachęcają ich do tego:²³

wyższa jakość życia	–	46,4%
lepsze perspektywy dla dzieci	–	36,1%
wyższe wynagrodzenie	–	34,4%
rozwój zawodowy	–	23,7%
ślub i założenie rodziny	–	22,0%
niekorzystna sytuacja w Ukrainie	–	20,6%
nic	–	20,6%

Dane liczbowe Urzędu ds. Cudzoziemców wskazują, że liczba obywateli z Ukrainy mieszkających w Polsce w 2019 r., przekracza liczbę 200 tys. mieszkańców.²⁴ Są to osoby przebywające na tzw. pobycie stałym, pobycie czasowym lub karcie długoterminowego rezydenta EU. Ta liczba nie obejmuje osób przebywających w naszym kraju tymczasowo na podstawie wizy lub ruchu bezwizowego. Tych pracowników sezonowych może być ponad 1 milion.

Najwięcej Ukraińców mających zezwolenie na pobyt długoterminowy jest w następujących województwach:

• mazowieckie	–	45,0 tys. osób
• wielkopolskie	–	22,0 tys. osób
• małopolskie	–	21,5 tys. osób
• dolnośląskie	–	15,5 tys. osób
• śląskie	–	14,0 tys. osób

Według Urzędu ds. Cudzoziemców:

- ok. 57% Ukraińców w Polsce jest w wieku 20-39 lat
- ok. 30% Ukraińców w Polsce jest w wieku 40-59 lat
- ok. 11% Ukraińców w Polsce jest w wieku do lat 20

²³ tamże, s. 12.

²⁴ *Polska stała się domem dla 200 tys. Ukraińców. Rośnie liczba długoterminowych kart pobytu* – www.spidersweb.pl, dostęp 23.07.2019 r.

- mężczyźni – 115 tys. – 57%
- kobiety – 86 tys. – 43%

6.4. Ukraińcy kupują mieszkania w Polsce

Według danych z Ministerstwa Spraw Wewnętrznych i Administracji (MSWiA)²⁵ wśród cudzoziemców kupujących mieszkania w Polsce – najczęściej kupują Niemcy. W 2018 r., kupili 3 636 mieszkań – zarówno na rynku pierwotnym, jak i wtórnym. Na drugim miejscu są Ukraińcy, którzy w tym samym okresie kupili 2 615 mieszkań (ogółem w Polsce w tym czasie wybudowano 184,8 tys. mieszkań).²⁶ Dyrektor generalny Polskiego Związku Firm Deweloperskich (PZFD) Konrad Płochocki informuje,²⁷ że z obserwacji różnych inwestorów wynika, że liczba kupowanych mieszkań w Polsce przez kupców z zagranicy, a szczególnie z Ukrainy rośnie. Jeszcze dwa lata temu (2017-2019) wśród nabywców dominowali ludzie lepiej sytuowani, chcący zabezpieczyć siebie lub swoje dzieci na wypadek rosyjskiej interwencji. Mieszkania kupowali głównie w Lublinie i Warszawie, często na wynajem. Obecnie zaobserwować można duże zainteresowanie we wszystkich większych miastach, gdzie Ukraińcy chcą osiedlić się na dłużej wraz z rodzinami. Ta społeczność kupuje mieszkania głównie o powierzchni do 50-60 metrów kwadratowych.

W 2019 r., cudzoziemcy kupili blisko 8,5 tys. mieszkań w Polsce, tj. o 20,5% więcej niż rok wcześniej.²⁸ Ukraińcy kupili w 2019 r., 3 121 mieszkań. Od 2015 roku, kiedy Ukraińcy zaczęli masowo przyjeżdżać do Polski, liczba kupowanych mieszkań wzrosła pięciokrotnie – z 627 do 3 121 mieszkań. Średnia powierzchnia kupowanego mieszkania wynosi 57,5 metrów kwadratowych. Biorąc pod uwagę powierzchnię kupowanych lokali przez cudzoziemców, to na drugim miejscu plasują się Niemcy, na trzecim Białorusini, a na czwartym Brytyjczycy, na piątym miejscu są Włosi i Francuzi. Najwięcej mieszkań kupowano w Warszawie, Krakowie i Gdańsku, czyli tam gdzie najłatwiej o pracę.

²⁵ *Coraz więcej mieszkań trafia do Ukraińców*, Gazeta Wyborcza, 1-2.02.2020 r.

²⁶ www.stat.gov.pl – budownictwo mieszkaniowe 2018, dostęp 15.03.2020 r.

²⁷ *Coraz więcej mieszkań trafia do Ukraińców*, Gazeta Wyborcza, 1-2.02.2020 r.

²⁸ www.bankier.pl – dostęp 14.12.2020 r.

Rozdział siódmy

Ukraińcy na polskim rynku pracy w roku 2020

7.1. Wyniki przeprowadzonych badań tuż przed pandemią Covid-19

Niezwykle istotne w analizie pracy Ukraińców na polskim rynku pracy są badania przeprowadzone na początku 2020 r. – jeszcze przed pojawieniem się w Polsce pandemii koronawirusa Covid-19, która w znaczący sposób wpłynęła między innymi na wyniki pracy na całym świecie. Prezentowane badanie to pierwsza edycja „Barometru Polskiego Rynku Pracy”, które przeprowadziła firma rekrutacyjna Personnel Service.¹

To badanie stanowi rozszerzenie dotychczasowego projektu czyli „Barometru Imigracji Zarobkowej”. To nowe badanie prowadzone jest pod kątem 3 aspektów:

- punktu widzenia polskich pracowników,
- punktu widzenia pracodawców w Polsce,
- punktu widzenia obywateli Ukrainy, którzy w ostatnich 5-ciu latach pracowali w Polsce.

Badania od strony techniczno-organizacyjnej przeprowadziły na zlecenie Personnel Service dwie firmy badawcze: Rating Group oraz Kantar Millward Brown. Firma Kantar Millward Brown przeprowadziła badania na polskich pracownikach i pracodawcach. Badanie pracowników przeprowadzono metodą wspomaganych komputerowo wywiadów telefonicznych na reprezentatywnej próbie 1000 Polaków w okresie 3-5 lutego 2020 r.

Badanie pracodawców przeprowadzono także metodą wspomaganych komputerowo wywiadów telefonicznych na próbie 300 pracodawców, po 100 wywiadów dla firm małych (10-49 pracowników), średnich (50-249 pracow-

¹ www.barometrwp.pl – dostęp 15.07.2020 r., *Barometr polskiego rynku pracy*, Personnel Service 2020.

ników) oraz dużych (250 i więcej pracowników) w okresie 4-17 lutego 2020 r., w różnych województwach w Polsce.

Natomiast firma badawcza Rating Group przeprowadziła badanie na pracownikach z Ukrainy. Badaniami objęto 400 respondentów przeprowadzając indywidualne wywiady wśród mieszkańców czterech ukraińskich miast: Lwowa, Łucka, Tarnopola i Iwano-Frankowska, w okresie 1-11 lutego 2020 r.

Dla realizacji celów niniejszego opracowania książkowego, przedstawiono tylko wybrane wyniki uzyskane z przeprowadzonych przed firmę Personnel Service badań, dotyczących społeczności ukraińskiej na polskim rynku pracy.

Pierwsza prezentacja dotyczy stosunku polskich pracodawców do pracowników z Ukrainy.

Jaki jest stosunek Państwa firmy jako pracodawcy do pracowników z Ukrainy?

• zdecydowanie pozytywny	–	8,8%
• pozytywny	–	24,0%
• neutralny	–	56,0%
• negatywny	–	1,7%
• zdecydowanie negatywny	–	0,7%
• trudno powiedzieć	–	8,8%

Jak oceniają Państwo kompetencje pracowników z Ukrainy w porównaniu do Polaków pracujących na tym samym stanowisku?

• bardziej kompetentni	–	4,7%
• tak samo kompetentni	–	72,2%
• mniej kompetentni	–	14,2%
• trudno powiedzieć	–	8,9%

Co przede wszystkim ceni Państwa firma w pracownikach z Ukrainy?

• pracowitość	–	62,4%
• szybką adaptację	–	47,4%
• szybką naukę języka	–	35,6%
• wiedzę	–	30,1%
• tworzenie pozytywnej atmosfery	–	29,8%
• doświadczenie	–	26,7%

• skromność	–	24,0%
• trudno powiedzieć	–	6,1%

Podsumowując pierwszy blok pytań, można stwierdzić, że pracodawcy mają neutralny stosunek do Ukraińców, tylko 2,4% ma stosunek negatywny. Jednakże ponad $\frac{3}{4}$ pracodawców ceni Ukraińców za ich kompetencje. Tak samo wysoko są oceniani za pracowitość (62,4%) i sprawną adaptację (47,4%).

Drugi blok pytań dotyczy stosunku polskich pracowników do pracowników z Ukrainy.

Jaki jest Twój stosunek do pracowników z Ukrainy pracujących w Polsce?

• zdecydowanie pozytywny	–	7,0%
• pozytywny	–	35,0%
• neutralny	–	51,0%
• negatywny	–	5,0%
• zdecydowanie negatywny	–	2,0%

Jak oceniasz pracę osób z Ukrainy w Polsce?

• pracują lepiej niż Polacy na tym samym stanowisku	–	7,0%
• pracują tak samo jak Polacy na tym samym stanowisku	–	50,0%
• pracują gorzej niż Polacy na tym samym stanowisku	–	25,0%
• trudno powiedzieć	–	18,0%

Czy obawiasz się, że pracownicy z Ukrainy mogą zabrać Ci pracę?

• zdecydowanie nie	–	49,0%
• raczej nie	–	38,0%
• raczej tak	–	7,0%
• zdecydowanie tak	–	4,0%
• trudno powiedzieć	–	2,0%

Podsumowując drugi blok pytań można zauważyć, że polscy pracownicy mają do pracowników z Ukrainy neutralny (51,0%) i pozytywny stosunek (42,0%). Polscy pracownicy oceniają, że Ukraińcy na tym samym stanowisku pracy co Polacy – pracują tak samo (50,0%) a czasami nawet lepiej niż Polacy

(7,0%). Natomiast aż 87% pracujących Polaków jest spokojnych o swoje miejsce pracy, tylko 11,0% ma obawy o swoje zatrudnienie. Zatem pracownicy z Ukrainy nie odbierają Polakom miejsc pracy.

Trzeci blok pytań obejmuje odpowiedzi ukraińskich pracowników na różne aspekty ich pracy w Polsce.

Jak szukałeś/szukałaś pracy w Polsce?

• przez rodzinę lub znajomych Ukraińców	–	65,0%
• przez rodzinę lub znajomych Polaków	–	43,3%
• przez agencje zatrudnienia działające w Ukrainie	–	23,0%
• ogłoszenia w mediach w Polsce lub w Ukrainie	–	6,3%
• przez kanały social media (np. Facebook, LinkedIn)	–	5,8%
• przez agencje zatrudnienia działające w Polsce	–	0,8%
• przez urzędy pracy w Ukrainie	–	0,8%
• trudno powiedzieć	–	1,3%

Z jakich powodów wybrałeś/wybrałaś Polskę jako miejsce emigracji zarobkowej?

• bliskość geograficzna i kulturowa	–	64,5%
• zarobki	–	54,5%
• niska bariera językowa	–	52,8%
• obecność w Polsce rodziny lub znajomych	–	40,0%
• większa liczebność ofert pracy niż w innych krajach	–	24,8%
• stabilna sytuacja polityczno-gospodarcza	–	15,0%
• możliwość osiedlenia się na stałe	–	5,8%
• lepsza perspektywa rozwoju osobistego	–	4,5%
• trudno powiedzieć	–	1,3%

Jakiego rodzaju pracę wykonywałeś/wykonywałaś będąc w Polsce?

• praca fizyczna	–	76,5%
• praca w usługach	–	17,3%
• praca umysłowa	–	3,0%
• kadra zarządzająca	–	1,0%
• trudno powiedzieć	–	2,2%

Ile średnio wynosiła Twoja pensja w Polsce (netto, miesięcznie)?

• ok. 1 950 zł	–	2,8%
• 1 951-2 200 zł	–	9,5%
• 2 201-2 600 zł	–	21,8%
• 2 601-3 000 zł	–	29,8%
• 3 001-3 600 zł	–	18,3%
• ponad 3 601zł	–	13,3%
• trudno powiedzieć	–	4,5%

Ile średnio kosztowało Cię miesięczne utrzymanie w Polsce?

• do 200 zł	–	10,3%
• od 2 001 do 500 zł	–	41,8%
• od 501 do 1 000 zł	–	33,5%
• od 1 001 do 2 000 zł	–	7,0%
• ponad 2 000 zł	–	0,8%
• trudno powiedzieć	–	6,6%

Jakie świadczenia dodatkowe oferował Ci pracodawca w Polsce?

• mieszkanie	–	68,0%
• Internet	–	37,5%
• transport do miejsca pracy	–	27,3%
• wyżywienie	–	27,0%
• telefon komórkowy	–	21,5%
• pomoc w załatwieniu formalności	–	7,0%
• świadczenia socjalne	–	5,5%
• szkolenia zawodowe	–	3,5%
• lekcje nauki języka polskiego	–	0,5%
• nic nie oferowali	–	14,3%
• trudno powiedzieć	–	1,3%

Czy planujesz przeprowadzić się do Polski na stałe?

• tak	–	8,3%
• nie	–	80,3%
• trudno powiedzieć	–	11,4%

Czy planujesz kupić mieszkanie lub dom w Polsce?

• tak	–	4,5%
• nie	–	91,3%
• trudno powiedzieć	–	4,2%

Czy planujesz założyć działalność gospodarczą w Polsce?

• tak	–	3,5%
• nie	–	89,5%
• trudno powiedzieć	–	7,0%

Analizując trzeci blok pytań można stwierdzić, że:

- ankietowani pracownicy z Ukrainy szukali pracy w Polsce głównie przez rodzinę i znajomych, zarówno wśród Polaków, jak i Ukraińców,
- Polskę jako miejsce pracy wybierano głównie z następujących powodów:
 - bliskość geograficzno-kulturowa,
 - zarobki wyższe niż w Ukrainie,
 - niska bariera językowa,
 - obecność w Polsce bliskich lub znajomych.
- Ukraińcy będąc w Polsce wykonywali przede wszystkim pracę fizyczną – ponad 76% zatrudnionych,
- za wykonaną pracę otrzymywali średnio miesięcznie netto ok. 2 201-3 600 zł,
- ponad 75% badanych w trakcie pracy w Polsce na swoje utrzymanie wydawało nieduże sumy – od 201 do 1 000 zł, bo dodatkowe świadczenia oferował pracodawca, przede wszystkim w postaci mieszkania, Internetu, transportu do miejsca pracy oraz wyżywienia. Resztę zarobionych pieniędzy Ukraińcy wysyłają swoim rodzinom w Ukrainie, tym sposobem wspomagając ich życie w tym kraju – wynika to z przeprowadzonych wcześniej innych badań np. rozdział V pkt 5 niniejszego opracowania,
 - zdecydowana większość badanych:
 - nie planuje przeprowadzić się do Polski na stałe (80%),
 - nie planuje kupić mieszkania w Polsce (ponad 90%),
 - nie planuje założyć działalności gospodarczej w Polsce (blisko 90%).

Z ostatniego bloku pytań można wyszczególnić:

Jak ogólnie oceniasz polskich pracodawców?

• bardzo źle	–	0,8%
• źle	–	5,8%
• neutralnie	–	41,5%
• dobrze	–	46,0%
• bardzo dobrze	–	4,5%
• trudno powiedzieć	–	1,4%

Jak ogólnie oceniasz polskich pracowników?

• bardzo źle	–	0,5%
• źle	–	11,5%
• neutralnie	–	42,3%
• dobrze	–	39,8%
• bardzo dobrze	–	2,5%
• trudno powiedzieć	–	3,4%

W tym miejscu należy się odnieść do podobnych pytań skierowanych do polskich pracodawców i pracowników. Przedstawione powyżej dwa ostatnie pytania – i odpowiedzi – pokrywają się z podobnymi pytaniami i odpowiedziami przedstawionymi w pierwszym i drugim bloku pytań. Zatem, jak wynika z tej części przeprowadzonych badań, zarówno społeczność ukraińska, jak i polscy pracodawcy i pracownicy oceniają się nawzajem przede wszystkim dobrze i bardzo dobrze oraz neutralnie.

7.2. Ogólna sytuacja na rynku pracy w Ukrainie w początkowym okresie epidemii koronawirusa Covid-19

W końcu 2019 r. w Ukrainie stopa bezrobocia wynosiła 7,3 procent, a zarejestrowanych bezrobotnych było 349 tys. osób. Z końcem marca 2020 r., stopa bezrobocia w Ukrainie wynosiła 8,7 procent i dotyczyła 457 tys. bezrobotnych.² Ale w marcu tego roku – w związku z rozprzestrzenianiem się epidemii koronawi-

² <https://pl.tradingeconomics.com> – *Ukraina, stopa bezrobocia*, dostęp 13.05.2020 r.

rusa – rząd ukraiński wprowadził tzw. *lockdown*, to znaczy, że wprowadził na terenie całego kraju różne obostrzenia (tak jak inne kraje na świecie).

Ekspert Europejskiego Stowarzyszenia Biznesu (EBA) zraszającego zachodnich inwestorów działających w Ukrainie, przewidywali bazowy spadek PKB na 4 procent, a wariant pesymistyczny zakładał spadek do 9 procent. To rezultat ukraińskich ograniczeń działalności biznesu wprowadzonych przez rząd Ukrainy w związku z pandemią koronawirusa. Zdaniem byłego ministra gospodarki Tymofieja Milowanowa pracę mogło stracić od 170 tys. do 500 tys. ukraińskich pracowników – to ostrożne szacunki.³

W Ukrainie, w ciągu miesiąca kwietnia przybyło około 1,0-1,3 mln bezrobotnych, a poziom bezrobocia wynosił na koniec kwietnia ok. 13,7-15,4 procent i był w tym okresie najwyższy od 15 lat, oświadczył Hennadij Czyżykow, szef Ukraińskiej Izby Przemysłowo-Handlowej.⁴ Według ukraińskiego portalu „Ekonomiczna prawda”, to wskazuje nawet na 2,8 mln bezrobotnych.⁵

Według oficjalnych danych statystycznych w Ukrainie, na koniec 2020 r., było 489,6 tys. bezrobotnych, a stopa bezrobocia wynosiła 9,5%.⁶

W związku z zarysowaną sytuacją w Ukrainie, wielu mieszkańców tego kraju, którzy już wcześniej mieli okazje pracować za granicą (w tym w Polsce) zamierzało znowu wyjechać za pracę. Według badania przeprowadzonego przez agencję zatrudnienia Gremi Personal, 67% respondentów chciało wrócić do pracy w Polsce, natomiast o powrocie do pracy w Polsce myślała pozostała część Ukraińców.⁷

³ www.obserwatorfinansowy.pl – *Koronawirusowe tsunami uderza w gospodarkę Ukrainy*, – dostęp 16.05.2020 r.

⁴ www.rmf24.pl – *Najwyższe bezrobocie od 15 lat*, dostęp 17.05.2020 r.

⁵ biznes.radiozet.pl – news, dostęp 17.05.2020 r. W Polsce w tym okresie bezrobocie rejestrowane charakteryzowało się następującymi wielkościami:

• marzec	965,8 tys. osób	–	stopa bezrobocia 5,4%;
• kwiecień	909,4 tys. osób	–	stopa bezrobocia 5,8%;
• maj	1011,7 tys. osób	–	stopa bezrobocia 6,0%;
• czerwiec	1026,5 tys. osób	–	stopa bezrobocia 6,1%

Źródło: biznes.radiozet.pl – news, dostęp 26.05.2020 r., i 23.07.2020 r.

I tak stopa bezrobocia rejestrowanego w Polsce do listopada 2020 r., kształtowała się na poziomie 6,1%. Dopiero w grudniu 2020 r. (na koniec roku), zwiększyła się do poziomu 6,2%.

⁶ pl.tradingeconomics.com-ukraine – dostęp 20.03.2021 r.

⁷ onet.pl – serwis Busines Insider – *Pracownicy ze Wschodu pilnie poszukiwani*, dostęp 13.05.2020 r.

Według szefa NBU (Narodowego Banku Ukrainy) poziom bezrobocia w drugim kwartale 2020 r., wyniesie 11,5% w porównaniu do zeszłorocznego, który wtedy wynosił 8,2%. W Kijowie mają nadzieję, że odmrażanie gospodarki w drugiej połowie 2020 r., przyczyni się do poprawy sytuacji na rynku pracy, ale do zeszłorocznego poziomu nie uda się powrócić.⁸ Ukraiński rynek pracy może uważać się za bardzo szczęśliwy, bo kilkumilionowa rzesza imigrantów zarobkowych postanowiła przeczekać pandemię za granicą, licząc na powrót do dotychczasowej pracy lub znalezienie nowej (na przykład w 2019 r., – aż 2,5 mln Ukraińców pracowało za granicą). Biorąc pod uwagę rotację pracowników sezonowych, realna liczba tych migrantów jest jeszcze wyższa.

Emigracja zarobkowa drenuje ukraiński rynek pracy z najbardziej dynamicznych i wykształconych pracowników, a gospodarka ukraińska uzależnia się od przesyłanych przez nich środków pieniężnych. Według danych Ukrstatu (Ukraiński Urząd Statystyczny), aż jedna trzecia pracowników z wyższym wykształceniem pracuje w zawodach nie wymagających takich kwalifikacji. To jeden z najwyższych wskaźników w Europie.⁹

W Polsce pierwszy przypadek zakażenia Covid-19 stwierdzono 4 marca 2020 r., u 66-letniego Polaka – pacjenta w szpitalu w Zielonej Górze – który wrócił do Polski autobusem (w którym było jeszcze 46 osób) z Niemiec, gdzie w Düsseldorfie uczestniczył w zabawach karnawałowych. Od marca 2020 r., nastąpiło zamknięcie szkół i uczelni (które przeszły na zajęcia online), instytucji kultury, restauracji i hoteli, a także wprowadzono ograniczenia przy przekraczaniu granic państwowych. Celem tych działań było ograniczenie kontaktów między ludźmi i zapobieganie rozprzestrzenianiu się pandemii Covid-19.¹⁰

Od połowy marca 2020 r., wiele krajów europejskich zaczęło zamykanie swoich granic w celu ograniczania przemieszczania się osób z powodu pandemii Covid-19. Tak zrobiły między innymi Polska i Ukraina. Zawieszona została praca w wielu branżach gospodarki. Dotyczyło to przed wszystkim gastronomii, hotelarstwa i różnych usług, a także niektórych branż przemysłu.

⁸ www.obserwatorfinansowy.pl – *Ukraina – bezrobocie 2020 r.*, – dostęp 24.07.2020 r.

⁹ tamże.

¹⁰ www.medonet.pl – *Koronawirus w Polsce*, dostęp 13.03.2021 r.

To spowodowało widoczną w pierwszych tygodniach pandemii falę wyjazdów Ukraińców z Polski.

Główne powody powrotu do Ukrainy to:¹¹

• utrata pracy	–	39%
• niewiedza, co przyniosą najbliższe tygodnie	–	36%
• sugerowanie się opinią znajomych, którzy postanowili wrócić do Ukrainy	–	18%
• obawa o własne zdrowie	–	12%
• obawa o utratę pracy w Polsce	–	7%

Według funkcjonariuszy polskiej Straży Granicznej w pierwszym okresie – szczególnie druga połowa marca i kwiecień 2020 r., to był masowy wyjazd Ukraińców z Polski. Wyjeżdżały osoby, które traciły pracę w Polsce, a także ludzie młodzi, w tym studenci. Od połowy marca 2020 r., do końca tego miesiąca wg Straży Granicznej, z Polski wyjechało 89 tys. Ukraińców.¹² Natomiast, wg Straży Granicznej, w kwietniu 2020 r., do Polski przyjechało 34 tys. Ukraińców, a w maju ta liczba wzrosła trzykrotnie i wynosiła 94 tysiące Ukraińców.¹³

Podane powyżej liczby mogą świadczyć o tym, że pomimo wzmożonych wyjazdów z Polski spowodowanych pewnym strachem przed zachorowaniem na koronawirusa i sytuacją związaną z zamykaniem granic, później sytuacja się unormowała i zwiększyła się chęć przyjazdu do Polski. Ze względu na to, że komunikacja lądowa u naszego wschodniego sąsiada była w tym okresie zamrożona, co utrudniało przemieszczanie się i przekraczanie granic, stąd pomysł na czarterowanie samolotów i kwarantanna na koszt firmy organizującej nabór danej grupy Ukraińców do pracy w Polsce.

Na przykład w maju 2020 r., chęć powrotu do Polski za pośrednictwem firmy Gremi Personal zgłosiło około 1 000 osób. Brak tych pracowników (głównie dla logistyki i przemysłu) był na tyle dotkliwy, że jeszcze pod koniec maja 2020 r., odbyły się pierwsze czartery lotnicze dla ok 100 firm.¹⁴ Loty czarterowe

¹¹ Wyniki badań przeprowadzonych przez firmę OTTO Work Service na grupie 500 byłych pracowników tymczasowych z Ukrainy. www.pulshr.pl – *Ukraińcy w Polsce w czasie pandemii koronawirusa*, dostęp 15.09.2020 r.

¹² *Emigranci zarobkowi wyjeżdżają*, Rzeczpospolita, 30.03.2020 r.

¹³ *Ukraińcy powoli wracają*, Rzeczpospolita, 03.06.2020 r.

¹⁴ tamże..

odbyły się jeszcze przed uruchomieniem lotów krajowych, a później międzynarodowych w Polsce (od lipca 2020 r.). Na przykład 26 maja 2020 r., z Ukrainy do Polski przyleciała lotem czarterowym pierwsza 178 osobowa grupa pracowników. Następnymi lotami czarterowymi zorganizowanymi przez firmę rekrutacyjną Gremi Personal przyleciało do Polski blisko 2 tysiące Ukraińców.¹⁵

Podobny problem z brakiem pracowników do różnych prac – które do tej pory wykonywali pracownicy z zagranicy – dotyczył między innymi także Niemiec i Wielkiej Brytanii. Również i oni organizowali specjalne czartery (w okresie wiosennym 2020 r., - w czasie „zamrażania” ich gospodarek z powodu pandemii Covid-19).¹⁶ Także na przykład Austria uruchomiła z początkiem maja 2020 r., (9 maja) tzw. specjalne pociągi z Timisoary (Rumunia) do Wiednia (Austria), które przywoziły opiekunki dla osób starszych, których bardzo brakowało w Austrii.¹⁷

Według polskich agencji zatrudnienia, specjalizujących się w rekrutacji cudzoziemców ze Wschodu do pracy w Polsce, szacunkowa liczba pracowników z Ukrainy, która od wybuchu pandemii Covid-19 wyjechała z Polski (marzec-kwiecień 2020 r.) wynosiła ok. 200-250 tys. osób (według szacunków Głównego Urzędu Statystycznego w Warszawie liczba obcokrajowców w Polsce w marcu i kwietniu 2020 r., zmniejszyła się o 230 tys. osób).¹⁸

Według prezesa agencji Personnel Service K. Inglota, w Polsce przebywało pod koniec kwietnia 2020 r., około 900 tys. pracowników z Ukrainy. To o około 300 tysięcy pracowników mniej niż przez rok, ale ta liczba migrantów była w miarę wystarczająca dla polskiej gospodarki.¹⁹ Również prezes agencji zatrudnienia EWL A. Korkus potwierdza, że spadek liczby pracowników z Ukrainy nie był – w okresie marzec-kwiecień 2020 r., – bardzo odczuwalny, ponieważ wiele zakładów zatrudniających cudzoziemców wstrzymało produkcję (tzw. *lockdown*) z powodu pandemii Covid-19. Dotyczyło to przede wszystkim branży hotelarskiej i restauracyjnej, gdzie udział pracowników zagranicznych dochodził do 25 procent. Część z nich straciła pracę i wróciła do

¹⁵ *Nie nauczyciele a Ukraińcy zbiorą polskie truskawki*, Rzeczpospolita, 03.06.2020 r.

¹⁶ *Kto zbierze truskawki i szparagi*, Gazeta Wyborcza, 25-26.04.2020 r.

¹⁷ *Pociągi pod specjalnym nadzorem*, Angora, 17.05.2020 r.

¹⁸ *Katastrofy imigracyjnej na razie nie było*, Dziennik Gazeta Prawna, 08.06.2020 r.

¹⁹ *Praca w Polsce powstrzymuje powroty Ukraińców do domu*, Rzeczpospolita, 21.04.2020 r.

Ukrainy, a część znalazła nowe oferty pracy w Polsce, szczególnie w branży spożywczej, czy logistycznej.²⁰

Agencje zatrudnienia przewidywały, że wraz z „odmrażaniem” gospodarki zapotrzebowanie na pracowników z Ukrainy znów zacznie rosnąć. O nowych imigrantów zarobkowych było trudno (koronawirus zablokował transport kolejowy, samolotowy i autobusowy w Ukrainie). Zatem ważne było zatrzymanie w naszym kraju tych, którzy tu już pracują. Ułatwiła to wprowadzona w Polsce od maja 2020 r., w ramach tzw. „tarczy antykryzysowej 2.0” zmiana w przepisach, która zapewniła automatyczne przedłużenie legalnego pobytu cudzoziemcom przebywającym w Polsce do 30 dni po odwołaniu stanu epidemicznego. Cudzoziemcy (w tym i Ukraińcy) nie musieli wnioskować o urzędowe potwierdzenie tego faktu, wydania nowej karty pobytu, czy wymianę istniejącej. W przedłużonym okresie można realizować pierwotny cel pobytu, czyli świadczyć pracę, jeśli zezwolenie na pobyt jest powiązane z prawem do pracy.

Z mocy tego prawa przedłużeniu uległ też termin ważności wiz (typ D), które często stanowią podstawę pobytową dla cudzoziemców świadczących pracę. Dotyczy to także oświadczeń o powierzeniu wykonywania pracy cudzoziemcowi.²¹ Zatem między marcem a kwietniem 2020 r. – kiedy jeszcze nie obowiązywały te przepisy – część Ukraińców musiała opuścić nasz kraj.

7.3. Sytuacja zagranicznych pracowników (głównie z Ukrainy) pracujących w początkowym okresie epidemii Covid-19 w Polsce

Prezentację tego zagadnienia oparto na badaniach przeprowadzonych przez agencję zatrudnienia EWL S.A w okresie 9-15 kwietnia 2020 r., na próbie 600 osób.²²

²⁰ tamże

²¹ *Pandemia łagodzi zasady zatrudniania cudzoziemców*, Rzeczpospolita, 14.05.2020 r.

²² Pracownik zagraniczny w dobie pandemii

- EWL S.A.
 - EWL Fundacja Na Rzecz Wspierania Migrantów Na Rynku Pracy „EWL”
 - Studium Europy Wschodniej Uniwersytetu Warszawskiego
- www.ewl.com.pl = raporty, dostęp 06.05.2020 r.

Badanie przeprowadzono metodą CAWI (*Computer Assisted Web Interview*), ze względu na uwarunkowania związane z pandemią Covid-19. Dobór próby był skierowany na wyszukanie reprezentatywnych respondentów, dotyczący pracowników zza wschodniej granicy Polski, do których zostało wysłane zaproszenie do uczestnictwa w ankiecie. Tu wykorzystano rejestr pracowników zagranicznych, będących w posiadaniu firmy EWL S.A. Opisywane badanie objęło pracowników, którzy w trakcie jego realizacji przebywali w Polsce i tak jak obywatele polscy, odczuwali skutki pandemii oraz podlegali rygorom stanu epidemii.²³

Ankietowani respondenci reprezentowali następujące kraje:

• Ukraina	–	91,5%
• Białoruś	–	3,5%
• Mołdawia	–	3,5%
• Gruzja	–	0,8%
• reszta	–	0,7%

Jeśli chodzi o płeć grupy badanych to: 50,2% – kobiety i 49,8% – mężczyźni. A wiekowo badana grupa prezentowała się następująco:

• 18-25 lat	–	27,9%
• 26-35 lat	–	29,1%
• 36-45 lat	–	23,4%
• 46-55 lat	–	17,1%
• powyżej 55 lat	–	2,5%

Pierwsza grupa pytań dotyczyła wpływu pandemii na pobyt i zatrudnienie pracujących ankietowanych w Polsce.²⁴

Czy z powodu pandemii musiał/a Pan/Pani zmienić:

a	branżę zatrudnienia w Polsce:
	tak – 26,6% nie – 73,4%
b	miejscowość wykonywania pracy w Polsce:
	tak – 21,2% nie – 78,8%
c	miejsce zakwaterowania w Polsce:
	tak – 27,5% nie – 72,5%

²³ tamże, s. 4.

²⁴ tamże, s. 5.

Czy pandemia koronawirusa miała wpływ na Pańską liczbę przepracowanych godzin?

- liczba godzin się zmniejszyła – 60,6%
- liczba godzin się zwiększyła – 6,8%
- nie – 32,6%

Z powyżej przedstawionych odpowiedzi wynika, że wprowadzona w Polsce kwarantanna z powodu epidemii koronawirusa spowodowała, że co czwarty z badanych cudzoziemców musiał zmienić branżę zatrudnienia i miejsce zakwaterowania. A dla ponad 60% obcokrajowców pandemia oznaczała zmniejszenie przez pracodawcę liczby przepracowanych godzin.

Następna grupa pytań dotyczyła poczucia bezpieczeństwa podczas pandemii.²⁵

Gdzie Pana/Pani zdaniem jest bezpieczniej: w Polsce czy u Pana/Pani w kraju?

- w Polsce – 72,5%
- w moim kraju – 12,9%
- nie ma różnicy – 5,5%
- inne – 9,1%

Jak by Pan/Pani ocenił/a własne poczucie bezpieczeństwa w Polsce podczas pandemii?

- zdecydowanie czuję się bezpiecznie – 21,4%
- raczej czuję się bezpiecznie – 50,8%
- czuję się niepewnie – 17,6%
- raczej czuję się niebezpiecznie – 9,5%
- zdecydowanie czuję się niebezpiecznie – 0,7%

Czego Pan/Pani najbardziej się obawia w związku z pandemią koronawirusa?

- utraty pracy – 57,8%
- kryzysu gospodarczego, który uderzy we mnie – 37,3%
- konieczności powrotu do swojego kraju – 25,8%
- braku możliwości przyjazdu do Polski przez dłuższy czas – 23,3%

²⁵ tamże, s. 6.

• braku możliwości wyjazdu z mojego kraju przez dłuższy czas	–	22,8%
• wysiedlenia z miejsca mojego obecnego zakwaterowania w Polsce	–	18,2%
• zakażenia koronawirusem rodziny i bliskich	–	18,1%
• obniżenia wynagrodzenia	–	18,0%
• zakażenia koronawirusem	–	17,7%
• niczego	–	10,9%

Podsumowując ten blok pytań należy zauważyć, że blisko $\frac{3}{4}$ ankietowanych czuje się w naszym kraju bezpieczniej niż w swoich krajach ojczystych. Jedynie co szósty badany boi się zakażenia koronawirusem.

Kolejna grupa wybranych do prezentacji pytań dotyczy oceny wprowadzonych przez Polskę ograniczeń związanych z pandemią.²⁶

Jak Pan/Pani ocenia ograniczenia wprowadzone przez Polskę w związku z pandemią koronawirusa?

• zdecydowanie pozytywnie	–	33,9%
• raczej pozytywnie	–	37,7%
• neutralnie	–	23,8%
• raczej źle	–	3,8%
• zdecydowanie źle	–	0,8%

Czy czuje się Pan/Pani poszkodowany/poszkodowana w związku z wprowadzeniem stanu pandemii w Polsce?

• tak	–	22,6%
• nie, ale odczuwam pewne zagrożenie	–	20,9%
• nie	–	44,6%
• nie wiem	–	11,9%

Czy Pana/Pani zdaniem ograniczenia podczas przekraczania polskiej granicy są uzasadnione?

• zdecydowanie uzasadnione	–	51,1%
• raczej uzasadnione	–	26,1%
• ani tak, ani nie	–	18,4%

²⁶ tamże, s. 7.

- raczej nieuzasadnione – 2,4%
- zdecydowanie nieuzasadnione – 2,0%

Oceniając ten blok zaprezentowanych pytań należy zauważyć, że blisko $\frac{3}{4}$ ankietowanych migrantów zarobkowych pozytywnie ocenia wprowadzone w Polsce restrykcje w czasie epidemii koronawirusa. Poszkodowanymi skutkami tej epidemii czuje się tylko 22% ankietowanych. A ponad 77% uważa za uzasadnione wprowadzone ograniczenia dotyczące przekraczania polskiej granicy.

Następny blok pytań dotyczy planów dalszych przedsięwzięć ankietowanych pracowników z zagranicy, związanych z pandemią.²⁷

Czy na czas trwania pandemii oraz związanych z nią ograniczeń chciał/a by Pan/Pani pozostać w Polsce czy wrócić do ojczyzny?

- zostać w Polsce – 85,0%
- wrócić do ojczyzny – 7,2%
- nie wiem – 7,8%

Czy skorzysta Pan/Pani z automatycznego przedłużenia pozwolenia na legalny pobyt i pracę w Polsce, zaproponowanego przez polski rząd?

- tak – 63,5%
- nie – 15,4%
- nie wiem – 21,1%

Argumenty na korzyść pozostania w Polsce w trakcie pandemii:

- praca i możliwość zarobkowa podczas pandemii – 55,4%
- brak pracy w moim kraju podczas pandemii – 50,1%
- podczas pandemii w Polsce jest bezpieczniej niż w moim kraju – 38,6%
- nie będę mógł/mogła przyjechać do Polski przez dłuższy czas – 26,9%
- po powrocie do ojczyzny będę zmuszony/zmuszona

²⁷ tamże s. 8.

udać się na kwarantannę	–	22,7%
• służba zdrowia w Polsce funkcjonuje lepiej niż w moim kraju	–	21,2%
• moje zezwolenia na legalny pobyt i pracę zostały automatycznie przedłużone	–	13,4%
• żadnych	–	6,2%

Podsumowując ten blok pytań i odpowiedzi można stwierdzić, że zdecydowana większość ankietowanych – aż 85%, podjęło decyzję o pozostaniu w Polsce w okresie pandemii koronawirusa. Głównym powodem jest praca i możliwości zarobkowe – aż 55% odpowiedzi. A blisko 2/3 ankietowanych zamierza skorzystać z możliwości rozwiązań legislacyjnych zaproponowanych przez polski rząd. Np. w ramach „tarczy antykryzysowej” podjęto decyzję o przedłużeniu wiz i zezwoleń na pobyt czasowy i na pracę na 30 dni od zakończenia pandemii.

Przedostatni blok pytań i odpowiedzi dotyczy oczekiwań ankietowanych pracowników w związku z epidemią koronawirusa.²⁸

Jakiego wsparcia ze strony polskiego rządu oczekuje Pan/Pani w związku z pandemią?

• przedłużenia ważności dokumentów zezwalających na dalszy pobyt i pracę w Polsce	–	58,9%
• pomocy finansowej w przypadku zatrzymania działalności firmy, w której pracuję	–	38,6%
• pomocy mojemu pracodawcy, aby nie redukował miejsc pracy	–	35,0%
• bezpłatnego zakwaterowania w przypadku kwarantanny	–	34,0%
• bezpłatnej opieki medycznej	–	33,3%
• bezpłatnych środków higienicznych i ochrony przeciwwirusowej	–	24,7%
• uproszczenia w przekraczaniu granicy w celu wyjazdu z Polski	–	21,1%
• obniżenia lub anulowania opłat związanych z ubieganiem się o kartę pobytu	–	20,1%
• pomocy w powrocie do mojego kraju	–	19,0%
• bezpłatnych pakietów żywnościowych w przypadku kwarantanny	–	14,9%

²⁸ tamże, s. 9 i 10.

- udzielania informacji na temat zaleceń związanych z pandemią w moim ojczystym języku – 7,4%
- pomocy w dostarczeniu żywności oraz towarów pierwszej potrzeby do miejsca zakwaterowania w Polsce – 5,8%
- żadnego – 0,6%

Jakiego wsparcia ze strony pracodawcy oczekuje Pan/Pani w związku z pandemią?

- bezpłatnego zakwaterowania w przypadku kwarantanny – 51,5%
- bezpłatnego wyrobienia zezwoleń na pobyt i pracę w Polsce (kart pobytu) – 47,8%
- bezkompromisowej dbałości o warunki i bezpieczeństwo w miejscu pracy – 45,2%
- bezpłatnych środków higienicznych i ochrony przeciwwirusowej – 43,8%
- bezpłatnej opieki medycznej – 43,8%
- bezpłatnych pakietów żywnościowych w przypadku kwarantanny – 21,0%
- udzielania informacji na temat zaleceń związanych z pandemią w moim ojczystym języku – 13,6%
- możliwości częściowej lub całkowitej pracy zdalnej – 12,2%
- żadnej – 0,7%

Podsumowując odpowiedzi dotyczące wsparcia polskiego rządu dla firm, w których pracują obcokrajowcy oraz przedłużania ważności dokumentów zezwalających obcokrajowcom na dalszy pobyt i pracę w Polsce, należy stwierdzić, że te sprawy zostały już pozytywnie uregulowane prawnie w tzw. tarczy antykryzysowej. Natomiast sugerowane wsparcie dla obcokrajowców pracujących w Polsce skierowane do pracodawców będzie wynikało z ich indywidualnych (każdego przedsiębiorcy z osobną) możliwości.

Zagadnienie udzielania informacji obcokrajowcom na temat zaleceń związanych z pandemią w ich ojczystym języku daje prezentacja odpowiedzi na ostatnie pytanie omawianej ankiety.²⁹

²⁹ tamże, s. 11.

„Z jakich źródeł informacji korzysta Pan/Pani w pierwszej kolejności, aby dowiedzieć się na temat sytuacji epidemiologicznej w Polsce i za granicą?”

• Internet (portale informacyjne)	–	83,4%
• media społecznościowe	–	56,2%
• pracodawca i koledzy z pracy	–	32,3%
• oficjalne informacje Ministerstwa Zdrowia i WHO	–	30,3%
• rodzina i znajomi	–	19,3%
• telewizja	–	10,8%
• radio	–	5,5%
• ulotki i ogłoszenia	–	2,7%
• kościół	–	0,8%
• prasa drukowana	–	0,7%

Z przedstawionych odpowiedzi wynika, że znacząca większość ankietowanych jako główne źródło informacji o pandemii podaje internetowe portale informacyjne i media społecznościowe. Jedynie 11% ogląda telewizję, a tylko 5,5% słucha radia.

Podsumowując prezentowane opracowanie, można stwierdzić, że pomimo trudnej sytuacji związanej z pobytem w Polsce w okresie pandemii koronawirusa pracujący u nas ankietowani obcokrajowcy:

- chcą dalej pracować w Polsce,
- akceptują nałożone na gospodarkę restrykcje sanitarne,
- czują się tu bezpiecznie,
- otrzymują wsparcie ze strony polskiego rządu,
- o sytuacji pandemicznej dowiadują się z niezależnych źródeł, to jest głównie z Internetu i portali informacyjnych.

Według Prezesa Zarządu EWL S.A. A. Korkusa:

Negatywne skutki pandemii koronawirusa dotknęły cudzoziemców pracujących w Polsce, część z nich musiała zmienić miejsce pracy oraz branżę zatrudnienia, a także zmierzyć się ze zmniejszeniem liczby przepracowanych godzin. Pokrzepiające jednak jest to, że obcokrajowcy w obecnej sytuacji czują się w naszym kraju bezpiecznie i w większości mają zapewnioną pracę. Pozytywnie oceniają ograniczenia, jakim muszą stawić czoła na co dzień oraz pomoc rządu, wprowadzającego automatyczne przedłużanie ważności dokumentów pobytowych.

Od początku epidemii koronawirusa z Polski wyjechało nie więcej niż 175 tys. obywateli Ukrainy, czyli około 10% społeczności. Choć nie wydaje się to alarmującą liczbą, ogromnym problemem jest nie spadek, lecz brak płynnego zastępowania starych kadr nowymi. Z powodu zamknięcia granic oraz wstrzymania wydawania wiz przez konsulaty i centra wizowe w Ukrainie, nie ma napływu nowych pracowników ze Wschodu. Pracowników systematycznie ubywa i nie ma komu ich zastąpić.

(...) Obecnie jednak, gdy zakłady stopniowo wznawiają produkcję, a polscy rolnicy szykują się do otwarcia sezonu, brak rąk do pracy będzie dotkliwie odczuwalny, a drogi ich pozyskania są zablokowane. Oznacza to, że czas na kolejne, zdecydowane kroki w kwestii wprowadzenia przez władze specjalnych rozwiązań dla pracujących w Polsce cudzoziemców. Tym bardziej, że w walkę o pracowników sezonowych ze Wschodu już włączyły się takie kraje jak Niemcy, Finlandia czy Wielka Brytania.

Obcokrajowcy wspierają nasz rynek pracy oraz system ubezpieczeń społecznych, a ich wkład w rozwój polskiego PKB w latach 2014-2018 jest szacowany na 11%. Istotne jest, by po obecnej sytuacji nie nastąpił kryzys, spowodowany nieobecnością tych, którzy wyjechali z Polski, ale już nie mogą lub nie chcą wrócić.³⁰

Na zakończenie rozważań nad wynikami badań przeprowadzonych przez agencję zatrudnienia EWL w kwietniu 2020 r., trzeba stwierdzić, że wnioski z tych badań zostały udostępnione polskiemu rządowi i zostały uwzględnione w „tarczy antykryzysowej 2,0” od maja 2020 r., regulującej pobudzenie polskiej gospodarki z tzw. lockdownu. Dotyczy to przede wszystkim zmian w przepisach prawnych zapewniających automatyczne przedłużenie legalnego pobytu cudzoziemcom przebywającym w Polsce do 30 dni po odwołaniu stanu epidemicznego.

Omawiając zagadnienie tzw. tarczy antykryzysowej należy stwierdzić, że jest to pakiet rozwiązań przygotowanych przez polski rząd w celu ochrony polskiej gospodarki przed kryzysem gospodarczym wywołanym przez pandemię Covid-19. Tarcza antykryzysowa opiera się na 5 założeniach:

- ochrona miejsc pracy i bezpieczeństwo pracowników,
- finansowanie przedsiębiorców (zwłaszcza zamykanych gałęzi gospodarki przez tzw. lockdown),
- ochrona zdrowia,

³⁰ tamże, s. 3.

- wzmocnienie systemu finansowego,
- inwestycje publiczne.

W ciągu całego 2020 roku rząd polski wprowadził 6 tarcz antykryzysowych,³¹ które mają chronić polską gospodarkę przed całkowitym wyhamowaniem i utratą miejsc pracy. Na te działania wydano ponad 212 mld zł i uchroniono przed likwidacją ponad 5 mln miejsc pracy. Spowodowało to ustabilizowanie się w miarę niskiej stopy bezrobocia rejestrowanego w Polsce przez cały rok. Również dla cudzoziemców wykonujących pracę w Polsce, przygotowano następujące rozwiązania:

- przedłużenie terminów związanych ze składaniem wniosków o pozwolenie na pobyt w Polsce,
- przedłużenie ważności zezwoleń na pobyt czasowy oraz wiz krajowych,
- legalnie można przebywać w Polsce na podstawie krótkoterminowych tytułów pobytowych,
- przedłużenie terminu dobrowolnego powrotu,
- przedłużenie terminu opuszczenia terytorium RP,
- przedłużenie ważności zezwolenia na pracę i oświadczenia,
- przedłużenie okresów ważności tymczasowych zaświadczeń tożsamości cudzoziemców (TZTC),
- indywidualny program integracji cudzoziemców.

Również strona ukraińska podjęła różne działania, aby w okresie pandemii Covid-19 ratować miejsca pracy. Dzięki takim działaniom udało się uratować wg Premiera Ukrainy D. Szmyhala około 550 tysięcy miejsc pracy.³²

7.4. Ukraińcy oceniają swoją pracę w Polsce na koniec 2020 r.

Według raportu agencji pośrednictwa pracy (jednej z największych w Europie) OTTO Work Force Central Europe³³ z przeprowadzonych badań w grudniu 2020 r., na grupie 520 pracowników tymczasowych z Ukrainy, aż

³¹ www.gov.pl-web – tarcza antykryzysowa, dostęp 15.12.2020 r.

³² ukrinform.pl – dostęp 15.04.2021 r.

³³ www.ottoworkforce.pl – *Jak pracownicy z Ukrainy oceniają pracę w Polsce w 2020 r.*, – dostęp 20.03.2021 r.

78% badanych deklaruje zadowolenie z pracy w Polsce. Jest to o 6 punktów procentowych więcej niż wykazuje podobne badanie wykonane przez tę firmę przed rokiem. Według Tomasza Dudka, Dyrektora OTTO Work Force Central Europe, trudna sytuacja na rynku pracy w Ukrainie sprawiła, że Ukraińcy bardziej docenili zatrudnienie w Polsce.

Na początku pandemii koronawirusa (marzec 2020 r.) wielu Ukraińców wróciło do swojego kraju, ale później już 70% z nich deklarowało chęć powrotu do pracy w Polsce. Polscy pracodawcy czekali na pracowników z Ukrainy. Według badań przeprowadzonych w grudniu 2020 r.:

- 82% – wysoko ocenia warunki pracy w Polsce,
- 71% – wskazuje, że główną motywacją przyjazdu do Polski są wyższe płace,
- 71% – wysoko ocenia stosunek Polaków do imigrantów,
- 70% – jest zadowolonych z relacji z Polakami,
- 70% – chce nadal pracować w Polsce,
- 21% – nie jest w stanie określić swoich planów na 2021 rok,
- 13% – chce ściągnąć do Polski swoją rodzinę,
- 7% – rozważa wyjazd do pracy do innego kraju niż Polska.

W związku z tym, że główną motywacją przyjazdu za pracą do Polski są wyższe płace należy rozpatrzyć to zagadnienie z perspektywy 2020 roku. W Polsce minimalna płaca netto wynosiła 2 062 zł (2 600 zł brutto), w Ukrainie minimalna płaca wynosiła 5 000 hrywien czyli równowartość 657 zł.³⁴ Zatem w prostym porównaniu minimalna płaca w Ukrainie była trzykrotnie niższa niż w Polsce. W Ukrainie dwukrotnie wyższą płacę (od minimalnej) otrzymują pracownicy np.: edukacji, administracji czy w branży budowlanej. Natomiast przeciętna płaca w Ukrainie wynosiła ok 11 900 hrywien co w przeliczeniu na walutę polską (kurs z 14.12.2020 r.) wynosi ok 1 572 zł. Jest to zaledwie 30% tego, co można byłoby zarobić w Polsce. Najwięcej w Ukrainie można było zarobić w następujących branżach: finanse, ubezpieczenia, informacja, komunikacja, gdzie średnie zarobki kształtują się (w przeliczeniu na polską walutę) na poziomie ok 2 700 zł.

³⁴ *biznes.interia.pl – 12 lat potrzebuje Ukraina, żeby dojść do aktualnego poziomu zarobków w Polsce*, – dostęp 20.03.2021 r.

Dla porównania, w Polsce przeciętne wynagrodzenie w tym czasie wynosiło ok 5 400 zł (np. w budownictwie i w przemyśle). Zarobki w Ukrainie są niewspółmiernie niskie w stosunku do kosztów życia. Ceny produktów spożywczych w Ukrainie i w Polsce są zbliżone, ale ukraińskie płace są niskie.³⁵ Stąd wyjazdy za pracę są głównym czynnikiem motywacyjnym. Dlatego też – pomimo istniejącej pandemii Covid-19 – wg danych statystycznych polskiego Głównego Urzędu Statystycznego na koniec września 2020 r., w Polsce przebywało nieco ponad milion Ukraińców.³⁶ Natomiast według danych polskiego Urzędu do Spraw Cudzoziemców – na koniec września 2020 r., w Polsce było zarejestrowanych 453 tysiące cudzoziemców (ponad 90% to Ukraińcy), posiadających ważne zezwolenie na pobyt w naszym kraju. Ale te dane liczbowe nie obejmują osób o przedłużonym – w czasie pandemii – okresie ważności zezwoleń na pobyt czasowy. Również te dane liczbowe nie uwzględniają osób przebywających w Polsce tymczasowo w ramach ruchu bezwizowego lub na podstawie wiz – czyli pracowników ze Wschodu zatrudnionych na tzw. oświadczenia (na przykład w I półroczu było ich prawie 612 tysięcy).³⁷

Zatem można stwierdzić, że ilość pracujących Ukraińców w Polsce w 2020 r., tylko niewiele się zmniejszyła w stosunku do okresu sprzed pandemii. Potwierdza to, przedstawiony powyżej, główny czynnik motywacyjny przyjazdu Ukraińców do Polski.

³⁵ www.ottoworkforce.pl – *Jak pracownicy z Ukrainy oceniają pracę w Polsce w 2020 r.*, – dostęp 20.03.2021 r.; a także: pl.tradingeconomics.com-ukraine – dostęp 20.03.2021 r. (dane statystyczne).

³⁶ *Wirus nie wystraszył pracowników z zagranicy – Polska przyciąga obcokrajowców*, – Rzeczpospolita, 06.10.2020 r.

³⁷ tamże.

Rozdział ósmy

Cudzoziemcy na polskim rynku pracy – założenia nowej polityki migracyjnej

8.1. Emigracja zarobkowa Ukraińców – Polska czy Niemcy

Wobec przewidywań z początkiem 2019 r., z powodu szerszego otwarcia się z dniem 1 marca 2020 r., rynku pracy dla cudzoziemców w Niemczech, przynajmniej część pracujących dotychczas w Polsce Ukraińców, może opuścić pracę w Polsce i przenieść się do pracy w Niemczech, podjęto badania ukazujące profil i preferencje tych Ukraińców, którzy zamierzaliby podjąć pracę w Niemczech. Wyniki tych badań przedstawiono w opracowaniu „Pracownik z Ukrainy – między Polską a Niemcami”, obejmującym 16 stron.¹

Badanie pracowników z Ukrainy zostało przeprowadzone metodą bezpośredniego indywidualnego wywiadu kwestionariuszowego z 855 dorosłymi (18 lat i powyżej) respondentami w okresie od 17 kwietnia do 31 maja 2019 r. Dobór próby objął obywateli Ukrainy, którzy w czasie jego realizacji przebywali w Polsce, pracując lub załatwiając formalności związane z podjęciem pracy i byli gotowi do jej podjęcia.²

We wstępie do prezentowanego opracowania Prezes Zarządu EWL S.A. Andrzej Korkus stwierdza m.in.:³

¹ *Pracownik z Ukrainy – między Polską a Niemcami*. Jest to część prezentacji z drugiej edycji badania socjologicznego Ukraińcy na polskim rynku pracy – doświadczenia, wyzwania i perspektywy, przeprowadzonego przez:

- EWL S.A.,
- Fundację Na Rzecz Wspierania Migrantów Na Rynku Pracy „EWL”,
- Studium Europy Wschodniej Uniwersytetu Warszawskiego, 2019 r.,

² *Pracownik z Ukrainy – między Polską a Niemcami*, s. 14.

³ tamże, s. 3.

(...) Nie sposób równolegle nie zauważyć czynników, które pozwalają nam pozytywnie oceniać atrakcyjność Polski dla migrantów z Ukrainy. Dynamicznie rośnie liczba osób deklarujących chęć nauki języka polskiego, przy jednoczesnym bardzo niskim odsetku migrantów posługujących się językiem niemieckim. W tym samym czasie obywatele Ukrainy pracujący w Polsce chwalą sobie bliskość kulturową, niższe koszty utrzymania czy możliwość bezpłatnego zakwaterowania, potwierdzając tym samym status Polski jako głównego kierunku migracji zarobkowej.

Bardziej otwarty na migrantów rynek niemiecki na pewno będzie stanowił dużą konkurencję dla polskich firm. Częściowej migracji pracowników z Ukrainy do Niemiec nie da się zatrzymać, nie jesteśmy w stanie konkurować z Niemcami pod względem wysokości zarobków. Mimo to, jesteśmy dalecy od uznania nowych przepisów za „czarny scenariusz” dla polskich firm. Zarówno wymagania stawiane kandydatom aplikującym do pracy w RFN czy bariery językowe ograniczą skalę migracji ze Wschodu.

Powinniśmy nieustannie zabiegać o działania wspierające konkurencyjność polskiego rynku pracy na tle innych państw unijnych. Zmiany w polityce migracyjnej Niemiec pokazały, jak ważną rolę pełnią obecnie migranci zarobkowi dla gospodarki i polityki demograficznej każdego europejskiego kraju.

Na początku omawianego opracowania został zarysowany portret ankietowanego (badanego) pracownika z Ukrainy – między innymi: wiek, płeć, miejsce zamieszkania w Ukrainie – który już wcześniej został szerzej zaprezentowany w innej formule tych badań, a przedstawiony w opracowaniu *Ukraińcy na polskim rynku pracy – doświadczenia, wyzwania i perspektywy*.⁴

Kolejne pytania dotyczyły wykształcenia respondentów:⁵

• wyższe	–	27,5%
• niepełne wyższe	–	11,3%
• zawodowe	–	31,8%
• średnie	–	29,4%

⁴ *Ukraińcy na polskim rynku pracy – doświadczenia, wyzwania i perspektywy*, raport z drugiej edycji badania socjologicznego przeprowadzonego przez EWL S.A., 2019 r.,

⁵ *Pracownik z Ukrainy – między Polską a Niemcami*, s. 5.

Te odpowiedzi (proporcje procentowe) nie uległy istotnym zmianom w porównaniu z zeszłorocznym badaniem.⁶

Następne pytanie dotyczyło znajomości języka polskiego i chęci jego nauki:⁷

		2018 r.	2019 r.
• swobodnie i bardzo dobrze	–	6,3%	4,7%
• dobrze	–	10,5%	12,6%
• średnio	–	29,1%	33,2%
• źle	–	22,9%	28,9%
• nie znam	–	31,2%	20,6%

„Czy potrzebuje Pan/Pani znajomości języka polskiego do wykonywania obowiązków służbowych lub pracowniczych w Polsce?”

		2018 r.	2019 r.
• nie wiem	–	10,0%	6,9%
• nie	–	21,9%	12,1%
• raczej nie	–	20,1%	14,7%
• raczej tak	–	30,1%	29,9%
• tak	–	17,9%	36,4%

Zauważyć należy rosnącą chęć do nauki języka polskiego, którą zadeklarowało 72,6% badanych.⁸ Natomiast o jedną trzecią zmniejszyła się liczba pracowników z Ukrainy, którzy nie znają języka polskiego – z ponad 30 do ok. 20%. Powyższe wyniki badań wskazują, że podejmowane są kroki migrantów ukraińskich do integracji na polskim rynku pracy.

⁶ Poprzednie badania zostały przeprowadzone w okresie 25.05 – 02.06.2019 r., EWL.com.pl/raporty13171/...pdf, dostęp 27.12.2019 r

⁷ *Pracownik z Ukrainy – między Polską a Niemcami*, s. 5.

⁸ tamże, s. 5.

Kolejna grupa pytań dotyczyła przyczyn migracji zarobkowej do Polski.⁹

Pierwsze z tej grupy pytań dotyczyło przyczyny wyjazdu do pracy w Polsce:

• niskie zarobki w Ukrainie	–	79,1%
• brak pracy w mojej miejscowości	–	28,1%
• zła sytuacja polityczna i gospodarcza w Ukrainie	–	25,7%
• brak poczucia bezpieczeństwa	–	24,4%
• korupcja w Ukrainie	–	17,0%
• wyższy poziom życia w Polsce	–	7,3%
• połączenie z rodziną, która przebywa w Polsce	–	1,5%

Następne pytanie dotyczyło priorytetów podczas wyboru oferty pracy w Polsce:

• wysokość wynagrodzenia	–	72,9%
• rekomendacje przyjaciół i znajomych	–	25,3%
• darmowe zakwaterowanie	–	20,6%
• możliwość pracy ponadnormatywnej	–	16,3%
• lokalizacja zakładu pracy	–	15,4%
• praca odpowiadająca wykształceniu i kwalifikacjom	–	11,2%
• darmowe wyżywienie	–	5,5%

I ostatnie w tej grupie pytanie dotyczyło przyczyn ewentualnej rezygnacji z pracy w Polsce przed końcem obowiązywania umowy:

• nieuczciwość pracodawcy	–	52,3%
• sytuacja rodzinna	–	33,6%
• ciężkie warunki pracy	–	31,7%
• lepsza oferta pracy	–	27,0%
• złe warunki zakwaterowania	–	26,1%
• dyskryminacja z powodu pochodzenia	–	12,9%
• nic	–	12,1%

⁹ tamże, s. 6. Te przyczyny przedstawiono też w prezentowanym wcześniej raporcie z drugiej edycji badania socjologicznego *Ukraińcy na polskim rynku pracy – doświadczenia, wyzwania i perspektywy*.

Podsumowując ten blok pytań można stwierdzić, że głównym powodem przyjazdu Ukraińców do pracy w Polsce są niskie zarobki w Ukrainie – tak twierdzi prawie 80% respondentów, a także brak pracy w swojej miejscowości i zła sytuacja polityczna i gospodarcza w Ukrainie. Przy wybieraniu konkretnej oferty pracy w Polsce respondenci głównie zwracali uwagę na wysokość wynagrodzenia – prawie 73% respondentów oraz rekomendację przyjaciół i znajomych, a także zwracano uwagę na dodatkowe ułatwienia w trakcie pobytu w Polsce. Ponadto zdecydowana większość badanych (ponad 52%) ceni sobie uczciwość w pracy. Inne przyczyny w mniejszym stopniu odpowiadzi spowodowały rezygnację z pracy w Polsce.

Następna grupa pytań dotyczyła m.in. branży, do jakiej respondenci przyjechali pracować w Polsce:¹⁰

• produkcja przemysłowa	–	40,2%
• logistyka, transport i gospodarka magazynowa	–	15,7%
• budownictwo	–	14,4%
• rolnictwo	–	7,9%
• hotelarstwo i gastronomia	–	7,2%
• usługi	–	5,0%
• handel	–	3,7%
• administracja, praca biurowa, zarządzanie, media	–	1,4%
• edukacja, działalność naukowa i techniczna	–	1,1%
• opieka nad osobami starszymi, pomoc domowa	–	0,8%
• IT, komputeryzacja, komunikacja	–	0,7%

Z powyżej przedstawionej prezentacji odpowiedzi wynika, że w 2019 r. Ukraińcy przyjechali pracować głównie w produkcji przemysłowej (40%) oraz w branży logistycznej i magazynowej (prawie 16%), a także w branży budowlanej (ponad 14%). Tuż po 2014 roku Ukraińcy przyjeżdżali do Polski, aby pracować głównie jako pomoc domowa. Zmieniło się to diametralnie, obecnie (2019 r.) to tylko 0,8% przyjezdnych pracowników.

¹⁰ tamże, s. 7.

Inna grupa pytań to m.in.:¹¹

„Czy pracował/pracowała Pan/Pani wcześniej w Polsce?”

		2018 r.	2019 r.
• tak	–	37,5%	51,4%
• nie	–	62,5%	48,6%

„Jeśli pracował/pracowała Pan/Pani wcześniej w Polsce, to ile razy?”

		2018 r.	2019 r.
• 1 raz	–	42,9%	26,3%
• 2 razy	–	21,9%	27,2%
• 3 razy	–	9,1%	15,8%
• 4-5 razy	–	14,0%	13,8%
• 6-10 razy	–	5,4%	9,0%
• ponad 11 razy	–	4,0%	--
• często, straciłam rachubę	–	2,7%	7,9%

„Czy pracował/pracowała Pan/Pani wcześniej poza granicami Ukrainy nie licząc Polski?

Jeżeli tak, to w jakich państwach?”

• nie pracowałem	73,2 %	• Rosja	–	14,7%
• pracowałem	26,8 %	• Czechy	–	6,4%
		• Niemcy	–	2,2%
		• Włochy	–	2,0%
		• Białoruś	–	1,9%
		• Hiszpania	–	1,1%
		• Bułgaria	–	0,9%
		• Szwecja	–	0,9%

Z uzyskanych powyżej odpowiedzi wynika, że osoby, które przyjechały do Polski za pracę w 2019 r., w niewielkiej większości (51,4%) już wcześniej pracowały w naszym kraju. Ponad 1/3 z nich już 1-3 razy pracowała w Polsce. Pozostali pracowali większą ilość razy. Z grupy ponad 1/4 Ukraińców (26,8%), któ-

¹¹ tamże, s. 8.

rzy pracowali również za granicą – poza Polską – najwięcej z nich pracowało głównie w Niemczech (blisko 15%) i w Czechach (ponad 6%).

Dalsza grupa pytań dotyczy rozważań ankietowanej społeczności ukraińskiej w kwestii ich wyjazdu za pracą do Niemiec.

Pierwsze pytanie sformułowano następująco:

„Czy planuje Pan/Pani pracę w innych krajach niż Polska czy Ukraina? Jeżeli tak, to kiedy?”¹²

2018 r.	39,8%	–	nie
	60,2%	–	tak
2019 r.	24,6%	–	tak
	30,5%	–	nie wiem
	12,6%	–	tak, w 2019 r.
	18,8%	–	tak, w 2020 r.
	6,1%	–	tak, w 2021 r.
	7,4%	–	tak, po 2021 r.

„Pracę, w których krajach oprócz Polski i Ukrainy Pan/Pani rozważa?”¹³

• Niemcy	–	34,0%
• Czechy	–	13,1%
• Szwecja	–	7,2%
• Holandia	–	6,8%
• Norwegia	–	6,6%
• USA	–	6,5%
• Wielka Brytania	–	5,5%
• Kanada	–	5,4%
• Dania	–	5,1%
• ZEA	–	2,1%
• Rosja	–	1,9%
• nie wiem, czy planuję	–	13,1%
• planuję, ale nie wiem w którym kraju	–	10,5%

¹² tamże, s. 9.

¹³ tamże, s. 9.

Z kilku następnych, prezentowanych w przytaczanym opracowaniu pytań istotne wydaje się być to dotyczące znajomości języka niemieckiego:

„Jak Pan/Pani ocenia swoją znajomość języka niemieckiego?”¹⁴

• swobodnie i bardzo dobrze	–	1,4%
• dobrze	–	1,7%
• średnio	–	8,7%
• źle	–	23,2%
• zupełnie nie znam	–	65,0%

Jedno z ostatnich pytań dotyczyło głównego celu planowanego wyjazdu za pracę:

„Co przekonuje Pana/Panią do wyjazdu do pracy do Niemiec zamiast do Polski?”¹⁵

• wyższe zarobki		86,7%
• wyższy poziom życia		44,4%
• lepsza opieka społeczna		20,3%
• bezpłatne kursy językowe i zawodowe		14,7%
• praca w wielkich firmach międzynarodowych		14,0%
• rekomendacje znajomych, którzy już pracują lub pracowali w Niemczech		12,2%
• tradycje wielokulturowości		4,0%

Ostatnie pytanie brzmi następująco:

„Co przekonuje lub przekonałoby Pana/Panią do pozostania w pracy w Polsce nawet po tym, jak Niemcy uprosczą procedurę zatrudniania obywateli spoza UE?”¹⁶

• zwiększenie zarobków	–	70,6%
• niższa bariera językowa	–	22,8%
• darmowe zakwaterowanie	–	22,1%
• możliwość uzyskania pozwolenia na pobyt stały i obywatelstwo	–	22,1%
• uproszczenie procedury zatrudniania obcokrajowców	–	17,0%

¹⁴ tamże, s. 11.

¹⁵ tamże, s. 12.

¹⁶ tamże, s. 12.

• opieka ze strony polskiego pracodawcy	–	16,9%
• krótsza i tańsza podróż z Ukrainy	–	16,6%
• niższe koszty utrzymania	–	15,6%
• bliskość kulturowa	–	12,1%
• obecność w Polsce znajomych i przyjaciół	–	10,7%
• możliwość pracy ponadnormatywnej	–	6,2%
• nic	–	10,4%

Z przedstawionych odpowiedzi można wnioskować, że:

- jeśli głównym planowanym – poza Polska – kierunkiem wyjazdu za pracą są:
 - Niemcy – 34,0%
 - Czechy – 13,1%
- to:
 - 1,8% respondentów określiło swoją znajomość języka niemieckiego jako „średni”, „dobry” i „bardzo dobry”,
 - około 24% badanych źle włada językiem niemieckim,
 - blisko 2/3 badanej populacji stwierdziło, że w ogóle nie zna tego języka
- i wg zamierzeń respondentów w latach 2020-2021 może opuścić Polskę 24,9% respondentów,
- ich głównym celem (86,7%) jest uzyskanie wyższych zarobków.

Od 1 marca 2020 r., Niemcy otwierają swoje granice dla nowych pracowników spoza Unii Europejskiej. Kandydaci do pracy – starając się o konkretne stanowisko, muszą przedstawić przetłumaczone uprawnienia i inne dokumenty, a także udokumentować, że posługują się językiem niemieckim w stopniu co najmniej średnio zaawansowanym. To kryterium może być najtrudniejsze do spełnienia przez Ukraińców. Jak wynika z wcześniej przedstawionych badań, tylko 11,8% respondentów deklarowało znajomość języka niemieckiego na takim poziomie. Zatem nie należy się obawiać tzw. wielkiego „exodusu” Ukraińców z Polski do Niemiec. Natomiast tych, którzy chcą wyjechać za pracą (wyższymi zarobkami) do Niemiec, do pozostania w Polsce przekonałaby możliwość uzyskania w Polsce jeszcze wyższych zarobków niż dotychczas.

Innym konkurentem są Czechy. Według Narodowego Banku Ukrainy w 2019 r., Ukraińcy przekazali z zagranicy do Ukrainy transfery pieniężne do swoich rodzin w wysokości blisko 12 mld dolarów. Niemal jedną trzecią tej

sumy – 3,8 mld dolarów wysłano z Polski, która pozostaje liderem, jeśli chodzi o wartość przekazów pieniężnych. Na drugim miejscu z 1,1 mld dolarów, znalazły się Czechy. Na trzecim miejscu znalazła się Rosja z przekazami pieniężnymi o wartości ok. 1 mld dolarów.¹⁷

Jednym z powodów popularności Czech są wyższe wynagrodzenia niż w Polsce. W 2015 r., wynagrodzenia Ukraińców w Polsce pięciokrotnie przewyższały średnią pensję wypłacaną w Ukrainie. W drugiej połowie 2019 r., Ukraińcy zarobili w Polsce już tylko dwa i pół raza więcej. Na przykład pod koniec 2019 r., (według Narodowego Banku Ukrainy) przeciętne wynagrodzenie w Ukrainie wynosiło 12 tys. hrywien (ok. 2 tys. złotych). Ale dla porównania Ukraińcy w Czechach – w tym okresie – zarabiają trzy razy więcej niż u siebie.¹⁸ Innym atutem czeskiego rynku pracy jest to, że wydają oni Ukraińcom od razu dwuletnie pozwolenie na pracę. Natomiast Polska głównie wydaje półroczne pozwolenia wymagające ciągłego odnawiania (aktualizowania), co powoduje dodatkowe bariery administracyjne. Nadmienić również trzeba, że w Czechach obowiązują limity dla ilości pracowników z Ukrainy. Do I połowy 2019 r., limit ten wynosił 19,6 tys. osób, a od czerwca 2019 r., wynosi 40 tys. osób. W Polsce takich limitów nie ma.¹⁹

8.2. Działania, które należy podjąć aby zatrzymać społeczność ukraińską na polskim rynku pracy

Polsko-Ukraińska Izba Gospodarcza (PUIG) w ramach podjętej kampanii społecznej „Partnerstwo i zatrudnienie”, której celem jest zwalczanie patologii na polskim rynku pracy w odniesieniu do zatrudnianych cudzoziemców, zajęła się między innymi zagadnieniem długotrwałego oczekiwania na wydawanie zezwolenia na pracę i pobyt dla cudzoziemców. Według wiceprezesa PUIG Andrzeja Drozda, pomimo wysiłków administracji (urzędy zwiększają liczbę pracowników zajmujących się obsługą cudzoziemców i starają się ją usprawnić) w większości urzędów wojewódzkich problem długotrwałego oczekiwania na wydanie zezwolenia na pracę oraz pobyt, nadal pozostaje nierozwiązany. Dla

¹⁷ *Czy ukraińscy pracownicy wyjadą z Polski*, Gazeta Wyborcza, 03.03.2020 r.

¹⁸ tamże.

¹⁹ tamże.

pracodawców jest to bariera, która utrudnia ich politykę kadrową i planowanie warunków realizacji podjętych zobowiązań i kontraktów.²⁰

Tabela 17. Oczekiwania na legalizację pobytu i pracy w Polsce, w poszczególnych województwach

Województwo	Przeciętny czas oczekiwania na wydanie decyzji w sprawie zezwoleń na pracę (w dniach)	Przeciętny czas oczekiwania na wydanie decyzji w sprawie jednolitego zezwolenia na pobyt i pracę (w dniach)
1. dolnośląskie	180	346
2. kujawsko-pomorskie	21	165
3. lubelskie	30	60
4. lubuskie	105	280
5. łódzkie	80	176
6. małopolskie	60	142
7. mazowieckie	29	182
8. opolskie	105	120
9. podkarpackie	45	70
10. podlaskie	30	60
11. pomorskie	40	341
12. śląskie	90-120	90-180
13. świętokrzyskie	60	240
14. warmińsko-mazurskie	45	131
15. wielkopolskie	31	278
16. zachodniopomorskie	180	60-180

Źródło: PUIG, „Rzeczpospolita”, 31.10-01.11.2019 r.

Analizując powyżej przedstawione zestawienie można dojść do wniosku – za wiceprezesem PUIG Andrzejem Drozdem, że niezbędne jest udroźnienie procesu legalizacji pracy i pobytu oraz wzbogacenie pakietu socjalnego dla pracowników z Ukrainy, aby chętniej i na dłużej przyjeżdżali za pracą do Polski.²¹

W innych przeprowadzonych badaniach²² na pytanie: „Jakie działania polskich władz mogłyby polepszyć Pana/Pani komfort zatrudnienia w Polsce?”

²⁰ *Ukraińcy wspierają PKB i rynek pracy*, Rzeczpospolita, 30.1 – 01.11.2019 r.

²¹ tamże.

²² *Ukraińcy na polskim rynku pracy – doświadczenia, wyzwania i perspektywy*, EWL S.A., 2019 r., s. 11.

Uzyskano następujące odpowiedzi:

• zwiększenie minimalnej stawki wynagrodzenia	–	12,1%
• uproszczenie procedur zatrudnienia	–	43,9%
• zmniejszenie okresu oczekiwania na decyzje polskich urzędników	–	36,9%
• pomoc w adaptacji	–	23,4%
• kursy językowe	–	22,5%
• dopłaty, subsydia, ulgi	–	11,1%

Natomiast na pytanie „Czy przyspieszone udzielanie zezwoleń na stały pobyt wpłynie na Pana/Pani decyzję na temat pozostania w Polsce?” otrzymano odpowiedzi:

tak	–	52,3%
nie	–	27,7%
nie wiem	–	20,0%

Również wśród wielu różnych zadanych pytań w raporcie opracowanym przez firmę Personnel Service niezwykle ważne wydają się być odpowiedzi na pytanie dotyczące oczekiwanych zmian – ułatwień w zatrudnianiu społeczności ukraińskiej na polskim rynku pracy. Na pytanie „Jakich zmian w zakresie zasad zatrudniania pracowników z Ukrainy oczekuje państwa firma?”²³

• ułatwienie formalności pozwalających ubiegać się o dłuższy pobyt pracownika Ukrainy w Polsce	–	84,4%
• wydłużenia legalnej pracy w ramach uproszczonej procedury zatrudniania z pół roku do roku	–	71,6%
• wydłużenia okresu przebywania w Polsce w oparciu o zezwolenie na pracę z 3 do 5 lat	–	67,9%
• składanie oświadczeń o zamiarze powierzenia pracy cudzoziemcowi online	–	58,0%

²³ *Barometr migracji zarobkowej – II półrocze 2019. Ukraiński pracownik w Polsce*, Raport Personnel Service, IV edycja, str. 16, *BarometrImigracjiZarobkowej – IIH2019(1).pdf* – dostęp 15.03.2020 r. – badanie na zlecenie Personnel Service przeprowadziła firma Kantar Millwar Brown w dniach 30.09 – 12.10 2019 r., na grupie 300 polskich pracodawców.

- utworzenie listy zweryfikowanych pracodawców, którzy mogliby łatwiej zatrudniać pracowników z Ukrainy – 71,6%

Aby zatrzymać Ukraińców na polskim rynku pracy należałoby według Mariana Przeździeckiego, dyrektora ukraińskiego oddziału agencji zatrudnienia Work Service – wprowadzić ułatwienia, które zachęcałyby do stałej pracy i osiedlania się pracowników z Ukrainy. Obecny system oświadczeń wspiera napływ niewykwalifikowanych sezonowych pracowników ze Wschodu, a zniechęca do przyjazdu do Polski fachowców, którym zależy na stabilnym zatrudnieniu i osiedlaniu się wraz z rodziną.²⁴ Także szef Work Service – Krzysztof Ingłot postuluje, aby wydłużyć pracę na tzw. oświadczenie z 6 do 18 miesięcy i stworzyć Ukraińcom zachęty do legalnej pracy i ściągania rodzin²⁵.

Według prezesa Polsko-Ukraińskiej Izby Gospodarczej Jacka Piechoty, długie procedury administracyjne w urzędach wojewódzkich powodują, że w ciągu 90 dni pobytu w Polsce cudzoziemcy nie są w stanie uzyskać zezwolenia na pobyt i pracę. W niektórych urzędach te procedury trwają nawet około roku. Jest to duże utrudnienie dla przedsiębiorców, którzy chcieliby ustabilizować sytuację pracowników z Ukrainy, by móc ich zatrudnić na dłużej. Ta sytuacja stwarza dodatkowe ryzyko, ponieważ Ukraińcy mający paszporty biometryczne, mogą swobodnie poruszać się po Europie, docierają na zachodnioeuropejskie rynki pracy, gdzie wysokość wynagrodzenia jest bardziej atrakcyjna niż w Polsce.²⁶

Przyjęta w lipcu 2019 r. przez Bundestag (parlament niemiecki) ustawa dotycząca migracji zarobkowej – która wchodzi w życie w 2020 r. – normuje zatrudnienie osób spoza Unii Europejskiej w Niemczech. Na ułatwieniach skorzystają tylko osoby wykwalifikowane, znające język niemiecki. Bez wykazania i nostryfikacji odpowiednich dokumentów potwierdzających ukończoną edukację w danym zawodzie, dana osoba nie dostanie pozwolenia na podjęcie pracy.²⁷ Zatem można przewidywać, że z polskiego rynku pracy do Niemiec może wyjechać tylko niewielka grupa Ukraińców.

²⁴ *Maleją szanse Polski w rywalizacji o Ukraińców*, Rzeczpospolita, 19.11.2018 r.

²⁵ tamże.

²⁶ *Przedsiębiorcy chcą zatrzymać imigrantów na dłużej*, Rzeczpospolita, 23.04.2018 r.

²⁷ *Niemiecka ustawa nie doprowadzi do exodusu Ukraińców*, Dziennik Gazeta Prawna, 01.08.2019 r.

Według agencji zatrudnienia EWL i Studium Europy Wschodniej Uniwersytetu Warszawskiego, aby zatrzymać Ukraińców w Polsce, obok przedstawionych powyżej przedsięwzięć, należy zwiększyć zarobki (co po części zapewni wzrost płacy minimalnej w 2020 r.), a także przeprowadzić reformę procedur administracyjnych skracając i upraszczając je, aby nie trwały tak długo jak obecnie.²⁸ Istnieją zatory w Urzędach Wojewódzkich, próbuje się je rozładować poprzez dodanie tam 600 nowych etatów. Jednakże powinny zostać zmienione procedury lub powinno nastąpić przemodelowanie całego systemu i administracji zajmującej się zezwoleniami – przecież wysoko wykwalifikowani pracownicy nie chcą czekać po pół roku na zezwolenie na pracę.²⁹ Wszystkie najważniejsze postulaty są zawarte w przygotowywanych projektach zmian – przedstawia Paweł Chorąży, podsekretarz stanu w Ministerstwie Inwestycji i Rozwoju. Ma to być nowa polityka migracyjna.³⁰

8.3. Propozycje do założeń nowej polityki migracyjnej w Polsce

Polityka migracyjna Polski powinna się skupić na bieżących potrzebach rynku pracy, a w bliskiej przyszłości Polska może potrzebować istotnego wzmocnienia podaży pracy. Według niepublikowanego dokumentu Ministerstwa Spraw Wewnętrznych i Administracji (MSWiA) z czerwca 2019 r. pod tytułem *Polityka migracyjna Polski*³¹ jest proponowany projekt powołania scentralizowanej instytucji odpowiedzialnej za gromadzenie informacji o potrzebach pracodawców oraz rekrutującej pracowników cudzoziemskich o odpowiednich kwalifikacjach, pochodzących z krajów niestanowiących ryzyka migracyjnego. Natomiast obecne agencje pośrednictwa pracy miałyby w tym modelu stanowić jedynie wsparcie dla wspomnianej nowej instytucji centralnej. „Zobaczymy, jak to będzie wyglądać w praktyce, bo faktycznie na tym rynku zdarzają się nieprawidłowości” – komentuje Grzegorz Tokarski, ekspert Pracodawców Rzeczypospolitej Polskiej.³²

²⁸ *Jak wygrać z Niemcami konkurencję o Ukraińców*, Rzeczpospolita, 18.06.2019 r.

²⁹ *Polska zawalczy o imigrantów*, Rzeczpospolita, 26.07.2018 r.

³⁰ *Filipińskie lekarstwo na polską chorobę braku rąk do pracy*, Dziennik Gazeta Prawna, 12.07.2018 r.

³¹ *Agenda rządu zaprosi cudzoziemca*, Rzeczpospolita, 24.06.2019 r.

³² tamże.

Ten nowy projekt pokazuje, że celem nowej polityki migracyjnej państwa ma być bezpieczeństwo wewnętrzne. I tu dokument MSWiA powołuje się na przykład Niemiec, gdzie według danych o przestępczości opublikowanych przez tamtejsze Ministerstwo Spraw Wewnętrznych, z około 2 mln osób zatrzymanych w 2016 r. w związku z podejrzeniem popełnienia przestępstwa 616 tys. było obcego pochodzenia.³³

Aby uniknąć tworzenia enklaw kulturowych, gett etnicznych, alternatywnych systemów prawnych przez niezasymilowane społeczności cudzoziemskie – co ma obecnie miejsce np. we Francji czy Niemczech – celem polskiej polityki migracyjnej ma być selektywna migracja, a następnie asymilacja cudzoziemców, poprzedzana intensywnymi działaniami integracyjnymi. Mają one polegać na nauce języka polskiego, zasad życia społecznego w naszym kraju i historii Polski. Tylko cudzoziemcy aktywnie uczestniczący w takim programie będą mogli uzyskać zgodę na stały pobyt w Polsce, a docelowo nawet obywatelstwo.³⁴

Będzie to jednak opcja dla wybranych narodowości, bowiem w opisywanym dokumencie MSWiA podaje się dżihad jako metodę radykalnego islamu na przenikanie jego struktur do państw zachodnich tylko po to, by burzyć panujący tam porządek społeczny.

Główne problemy, z jakimi obecnie spotykają się przyjeżdżający do Polski cudzoziemcy to wg. Prezes Stowarzyszenia na Rzecz Rozwoju Społeczeństwa Obywatelskiego dr Jolanty Lange:

- nieuczciwi pracodawcy,
- zaniżanie wynagrodzeń,
- brak znajomości języka,
- brak wsparcia w poradnictwie zawodowym i edukacji międzykulturowej.³⁵

Według Dominika Owczarka z Instytutu Spraw Publicznych, gminy w Polsce dopiero się uczą jak odpowiadać na potrzeby cudzoziemców. Przykładem jest problem braku mieszkań, dotyczący imigrantów. Wobec bezradności gmin obowiązek zapewnienia miejsca zamieszkania spada na pracodawcę.

³³ tamże.

³⁴ tamże.

³⁵ *Samorządy chcą integrować imigrantów, ale nie mają jak i za co*, Dziennik Gazeta Prawna, 10.07.2019 r.

Inni eksperci wskazują także, że działania samorządów blokują różne ustawy, np. w kwestii dostępu do opieki społecznej.³⁶

Na zakończenie powyżej przedstawionych rozważań można przytoczyć opinię wydaną przez Prezesa Polsko-Ukraińskiej Izby Gospodarczej Jacka Piechotę wydanej dla dziennika „Rzeczpospolita” – ogólnie omawiającego dokument MSWiA dotyczący polityki migracyjnej Polski.

Ze względu na starzenie się społeczeństwa, emigracje polskich obywateli do innych krajów Unii Europejskiej oraz dynamiczne tempo rozwoju polskiej gospodarki, których konsekwencją jest zwiększające się zapotrzebowanie na kadry pracownicze, stworzenie spójnej polityki migracyjnej państwa nosi priorytetowy charakter. Ułatwienie drogi do legalizacji pobytu i pracy w RP, udrożnienie dotychczasowej infrastruktury administracyjno-prawnej, skrócenie ścieżki do uzyskania pobytu stałego i obywatelstwa przez cudzoziemców, zwłaszcza podejmujących długoterminową pracę w Polsce bądź będących absolwentami polskich uczelni, będzie miało pozytywny wpływ na kształtowanie się polskiego rynku pracy i zaspokojenie potrzeb pracodawców. Ważna jest też optymalizacja procesu integracji społecznej poprzez aktywizację samych emigrantów, jak i społeczeństwa przyjmującego z poszanowaniem praw i tożsamości kulturowej obu stron.³⁷

³⁶ tamże.

³⁷ *Agenda rządu zaprosi cudzoziemca*, Rzeczpospolita, 24.06.2019 r.

Rozdział dziewiąty

Ukraińcy na rynku pracy w Polsce w 2021 roku

9.1. Wyniki badań według *Barometru Polskiego Rynku Pracy*

W 2021 roku opublikowano kolejną wersję *Barometru Polskiego Rynku Pracy – 2021*, która to pokazuje sytuację na rynku pracy w rok po pojawieniu się epidemii koronawirusa w Polsce.

Z badań przeprowadzonych przez firmę rekrutacyjną Personnel Service, wśród pracodawców (319 firm), polskich pracowników (665 osób) oraz pracowników z Ukrainy (400 osób) wynika między innymi, że pomimo panującej w tym okresie ogólnoswiatowej pandemii Covid-19, ludność ukraińska nie zamierza zrezygnować z przyjazdu do Polski.¹ Większość, bo prawie 65% planuje przyjechać do Polski ponownie, choć około 38% przyznaje, że cyt.: „z powodu obostrzeń związanych z koniecznością odbycia kwarantanny, odkładają ten przyjazd w czasie”.²

Wyniki przeprowadzonych badań przedstawiono w trzech ujęciach:

- z punktu widzenia polskiego pracodawcy – strony 7-16;
- z punktu widzenia polskiego pracownika – strony 20-24;
- z punktu widzenia ukraińskiego pracownika – 26-33.

Kontynuując dalsze rozważania nad pobytem społeczności ukraińskiej na rynku pracy w Polsce, można się odnieść głównie do trzeciego ujęcia wspomnianych powyżej badań, które zostały przeprowadzone wśród ukraińskich pracowników, mających już doświadczenie w pracy na terenie naszego kraju w ciągu ostatnich 5 lat. Byli to przede wszystkim mieszkańcy Zachodniej

¹ *Barometr Polskiego Rynku Pracy – 2021*, Personnel Service, <https://personnelservice.pl> – dostęp 15.04.2021, s. 35.

² Wg. „Wstępu” ze str. 3 przedstawionego przez K. Inglota, prezesa firmy Personall Service.

Ukrainy z takich miast jak: Lwów, Łuck, Tarnopol czy Iwano-Frankowsk. W sumie przebadano 400 respondentów metodą indywidualnych wywiadów pogłębionych, przeprowadzonych w okresie od 10 do 21 lutego 2021. Wywiady te przeprowadziła na zlecenie Personnel Service firma Rating Group.

Prezentując pierwszy zakres pytań dotyczących pobytu Ukraińców w Polsce uzyskano następujące odpowiedzi:³

„Ile razy przyjeżdżałeś do Polski w ciągu ostatnich pięciu lat?”

• nie więcej niż jeden raz	21,00%
• 2-3 razy	40,00%
• 4-5 razy	13,75%
• więcej niż 5 razy	17,00%
• cały czas pracuję w Polsce	8,25%

„Ile trwał Twój najdłuższy pobyt w Polsce?”

• mniej niż miesiąc	4,50%
• od 1 do 3 miesięcy	47,00%
• od 3 do 6 miesięcy	30,00%
• od 6 do 12 miesięcy	14,00%
• ponad 12 miesięcy	4,25%
• trudno powiedzieć	0,25%

„Czy planujesz ponownie przyjechać do Polski do pracy w najbliższym czasie?”

• tak	65,00%
• nie	27,50%
• trudno powiedzieć	7,50%

Jak wynika z odpowiedzi na powyższe pytania, niemal połowa imigrantów zarobkowych z Ukrainy przebywa w Polsce do 3 miesięcy, a tylko 30% respondentów przyjeżdża do Polski od 3 do 6 miesięcy. Ponad pół roku pracuje w Polsce tylko co piąty pracownik z Ukrainy. Ta tendencja jest obserwowana od początku prowadzenia badań, co pokazuje, że charakter imigracji zarobkowej z Ukrainy jest niezmienny. Ludność ukraińska przyzwyczaiła się do

³ tamże, s. 26.

przyjazdów zarobkowych do Polski i dlatego w ciągu ostatnich 5 lat większość z nich była w naszym kraju częściej niż jeden raz, a 65% Ukraińców deklaruje, że zamierza przyjechać zarobkowo do Polski ponownie.

Równie ciekawie jawią się odpowiedzi na pytania dotyczące kwestii pracy w kontekście zagrożeń covidowych:⁴

„Czy wprowadzone obostrzenia, np. kwarantann, zniechęciły Cię do przyjazdu do Polski lub go opóźniły?”

• tak	38,25%
• nie	60,50%
• trudno powiedzieć	1,25%

„Czy w wyniku pandemii zmieniłeś w 2020 roku pracę albo branżę w Polsce?”

• tak	20,75%
• nie	78,25%
• trudno powiedzieć	1,00%

„Czy szukając pracy w Polsce ma dla Ciebie znaczenie to, że w firmie nie było przypadków zarażenia koronawirusem?”

• tak	50,00%
• nie	38,25%
• trudno powiedzieć	11,75%

W obawie o własne bezpieczeństwo, Ukraińcy unikają zatrudnienia w miejscach, gdzie występowały liczne przypadki zakażenia koronawirusem. Z szacunków Personnel Service wynika, że kandydatów do pracy w miejscach, gdzie były liczne przypadki zakażeń jest nawet 11-krotnie mniej niż tam, gdzie takich przypadków nie było. Z tego też powodu ponad 38% badanych zrezygnowało lub opóźniło swój przyjazd do Polski.

Kolejne pytania dotyczyły różnych aspektów związanych z poszukiwaniem i wyborem pracy w Polsce. Odpowiedzi kształtowały się w następujący sposób:⁵

⁴ tamże, s. 27.

⁵ tamże, s. 28.

„Jak szukałeś pracy w Polsce?”

• przez rodzinę lub znajomych w Polsce	62,50%
• przez rodzinę lub znajomych Polaków	23,75%
• przez agencję zatrudnienia w Ukrainie	11,00%
• przez social-media (np. Facebook, LinkedIn)	9,00%
• przez agencje zatrudnienia w Polsce	5,25%
• przez ogłoszenia w mediach w Ukrainie	5,00%

„Z jakich powodów wybrałeś Polskę jako miejsce emigracji zarobkowej?”

• bliskość geograficzna i kulturowa	53,25%
• niska bariera językowa	46,75%
• zarobki	28,25%
• rodzina lub znajomi mieszkający w Polsce	23,75%
• większa liczba ofert pracy niż w innych krajach	16,25%
• stabilna sytuacja polityczno-gospodarcza	14,5%
• lepsza perspektywa rozwoju osobistego	6,75%
• możliwość osiedlenia się na stałe	4,75%
• lepsze radzenie sobie z koronawirusem	1,5%

Jak wynika z powyższych odpowiedzi, większość pracowników – prawie dwie trzecie – szukając pracy w Polsce korzysta z pomocy ukraińskiej rodziny i znajomych, którzy już mieli okazję tu pracować. Powody wyboru naszego kraju jako miejsca imigracji zarobkowej w 10 punktach przedstawiono na początku niniejszego opracowania, jednakże należy podkreślić, iż niezmiennie w pierwszej trójce znajdują się: bliskość geograficzna i kulturowa, niska bariera językowa oraz zarobki. W obliczu pandemii Covid-19 ten pierwszy czynnik jest istotny z punktu widzenia ewentualnej łatwości odwiedzenia swojej rodziny lub konieczności powrotu do Ukrainy. Niska bariera językowa zapewnia bezpieczeństwo m.in. na wypadek zachorowania na Covid-19 i konieczności rozmowy z lekarzem, chociaż nie bez znaczenia jest fakt, że przebywają tutaj znajomi lub rodzina.

Następne pytania dotyczyły zarobków i wydatków⁶ oraz dodatkowych świadczeń oferowanych przez polskich pracodawców ukraińskim pracownikom:⁷

⁶ tamże, s. 29.

⁷ tamże, s. 31.

„Jakiego rodzaju pracę wykonywałeś będąc w Polsce?”

• praca fizyczna	71,50%
• praca w usługach	21,75%
• praca umysłowa	0,75%
• trudno powiedzieć	0,75%

„Ile średnio wynosiła Twoja pensja w Polsce (netto, miesięcznie)?”

• około 2100 zł	6,50%
• 2100-2200 zł	11,25%
• 2201-2600 zł	18,00%
• 2601-3000 zł	26,00%
• 3001-3600 zł	17,25%
• ponad 3601 zł	21,00%
• trudno powiedzieć	6,50%

„Ile średnio kosztowało Cię miesięczne utrzymanie w Polsce?”

• do 200 zł	18,50%
• od 200 do 500 zł	41,25%
• od 500 do 1000 zł	24,75%
• od 1000 do 2000 zł	8,00%
• ponad 2000 zł	3,75%
• trudno powiedzieć	4,25%

„Jakie świadczenia dodatkowe oferował Ci pracodawca w Polsce?”

• mieszkanie	59,75%
• transport do miejsca pracy	38,25%
• internet	37,00%
• wyżywienie	33,00%
• telefon komórkowy	20,50%
• pomoc w załatwianiu formalności	19,00%
• świadczenie socjalne, np. opieka zdrowotna	10,75%
• możliwość odbycia kwarantanny	7,50%
• szkolenie zawodowe	4,50%
• darmowe testy na coronawirusa	3,75%

• lekcje języka polskiego	3,00%
• szczepienia na koronawirusa	1,25%
• nic nie oferował	15,50%

Jak wynika z powyżej przedstawionych danych, ukraińscy pracownicy w Polsce wykonują przede wszystkim prace fizyczne, a niskie wydatki na utrzymanie w naszym kraju wynikają przede wszystkim z otrzymywanych przez nich benefitów i dodatkowych świadczeń. Większość z ankietowanych zarobione pieniądze pragnie przekazać swoim rodzinom w Ukrainie.

W dalszej części ankiety respondenci odpowiadali na pytania dotyczące pracy poza Polską oraz preferencji dotyczących tej pracy:⁸

„Czy planujesz przeprowadzić się do Polski na stałe?”

• tak	4,75%
• nie	80,25%
• trudno powiedzieć	5,00%

„Czy planujesz wyjazd do pracy do innego kraju niż Polska?”

• tak	45,00%
• nie	45,75%
• trudno powiedzieć	9,25%

„W którym kraju chciałbyś pracować najbardziej?”

• Niemcy	36,75%
• Polska	26,00%
• USA/Kanada	19,75%
• Skandynawia (Szwecja, Norwegia, Finlandia, Dania)	13,75%
• Czechy	11,75%
• Wielka Brytania	10,25%
• Holandia/Belgia	8,00%
• trudno powiedzieć	2,00%

⁸ tamże, s. 32.

Jak widać na pierwszym miejscu pożądanym kierunków emigracji zarobkowej są Niemcy, a dopiero na drugim miejscu plasuje się Polska. Wynika to przede wszystkim z wysokości otrzymywanych zarobków. Średnie wynagrodzenie w Ukrainie w styczniu 2022 roku wynosiło 12,3 tys. hrywien, czyli około 1,7 tys. złotych. To ponad trzykrotnie mniej niż średnia krajowa w Polsce, która w tym czasie przekroczyła 5,5 tys. zł.⁹ Natomiast w Niemczech po przeliczeniu czy to na hrywny, czy też na złotówki płace są zdecydowanie wyższe. Trzecie miejsce w tym rankingu zajmują USA i Kanada co niewątpliwie spowodowane jest tym, że np. w Kanadzie przebywa liczna mniejszość ukraińska (ok. 1,3 mln osób).¹⁰

Jednymi z ostatnich pytań były te dotyczące stosunku ukraińskich pracowników do pracodawców oraz kolegów z pracy:¹¹

„Jak ogólnie oceniasz polskich pracodawców?”

• bardzo źle	0,25%
• źle	2,00%
• neutralnie	39,50%
• dobrze	47,25%
• bardzo dobrze	10,00%
• trudno powiedzieć	1,00%

„Jak ogólnie oceniasz polskich pracowników?”

• bardzo źle	1,25%
• źle	5,00%
• neutralnie	36,75%
• dobrze	43,50%
• bardzo dobrze	9,50%
• trudno powiedzieć	4,00%

Pracodawcy w Polsce są dobrze oceniani przez większość ukraińskich pracowników (57%). To jest o 7 punktów procentowych więcej niż w poprzedniej

⁹ tamże, s. 26.

¹⁰ tamże, s. 32.

¹¹ tamże, s. 30.

edycji badań. Natomiast do złego lub bardzo złego postrzegania pracodawcy przyznaje się zaledwie 2% ankietowanych pracowników z Ukrainy, czyli o 5 punktów procentowych mniej niż we wcześniejszych badaniach.

Także nastawienie ukraińskich pracowników do polskich kolegów z pracy jest bardzo pozytywne. 53% badanych ocenia Polaków, z którymi pracowali bardzo dobrze i dobrze, co oznacza wzrost aż o 11 punktów procentowych. Natomiast tylko 6% Ukraińców ma negatywne zdanie wobec kolegów z pracy, to jest o 6 punktów procentowych mniej niż w poprzedniej edycji badań. Jest to bardzo dobry sygnał, wskazujący na coraz większą adaptację pracowników z Ukrainy do warunków polskiego rynku pracy.

9.2. Niedobór pracowników z Ukrainy na polskim rynku pracy w 2021 roku

Pandemia Covid-19 nie zniechęciła obywateli Ukrainy do przyjazdów za pracą do Polski. Szacuje się, że legalnie pracujących w Polsce Ukraińców jest około 1,63 mln osób (tyle oświadczeń o zamiarze powierzenia pracy Ukraińcom wydano w urzędach pracy w Polsce w całym 2021 r.). Jest to o 30% więcej niż rok wcześniej.¹² Według A. Kubisiaka z Polskiego Instytutu Ekonomicznego, należy wziąć pod uwagę fakt, że w Polsce mamy dużo nielegalnych migrantów lub osób, które pracują w tzw. „szarej strefie”. Szacuje się zatem, że może ich być dwa razy tyle w stosunku do tego, jaką mamy legalną migrację, więc może to być około 1,5 mln osób.¹³ Pomimo tak dużej liczby pracujących w Polsce obywateli Ukrainy, zapotrzebowanie na tych pracowników w 2021 roku było jeszcze większe. Według prof. dr hab. K. Gomółki z Wydziału Zarządzania i Ekonomii, Politechniki Gdańskiej w pierwszym kwartale 2021 r. w polskich firmach było około 110 tys. wakatów (wolnych miejsc pracy).¹⁴ Również polskie agencje zatrudnienia informują o tysiącach wakatów, których nie są w stanie zapełnić pracownikami z Ukrainy. Na przykład K. Inglot, prezes agencji zatrudnienia Personnel Service, która to agencja specjalizuje się w rekrutacji cudzoziemców (głównie Ukraińców), ma zamówienia na

¹² firma.rp.pl-kadry-place – *Praca dla Ukraińców* – dostęp 05.03.2022 r.

¹³ www.polsatnews.pl – *Ile jest Ukraińców w Polsce?* – dostęp 25.09.2021 r.

¹⁴ *Ukraińcy nie uratują polskiego rynku pracy*, Dziennik Gazeta Prawna, 06.10.2021 r.

prawie 2500 pracowników z Ukrainy. To ponad dwukrotnie więcej niż liczba dostępnych kandydatów.¹⁵ Również T. Bogdevic (dyrektor generalny Gremi Personal) stwierdza, że ma 2000 wakatów. Podobnie T. Dudek (dyrektor Otto Work Force w Europie Środkowej) uważa, że jego agencja mogłaby tygodniowo skierować do pracy nawet 1000 cudzoziemców. Poza tym agencje rekrutujące cudzoziemców do pracy w Polsce nie kryły obaw, że w IV kwartale 2021 roku, gdy przybędzie prac sezonowych, sytuacja będzie jeszcze trudniejsza.

Niedobór pracowników ze Wschodu to z jednej strony efekt wzrostu gospodarczego Polsce w wyniku spadku zakażeń koronawirusem i zmniejszenia restrykcji covidowych, a z drugiej strony konkurencji na rynku pracy o pracowników z innych państw (np. Czech, Niemiec czy też krajów skandynawskich). W krajach tych, płace dla imigrantów zarobkowych są wyższe niż w Polsce, co przekłada się na większą liczbę osób zatrudnianych. Przykładem mniejszych niedoborów cudzoziemców na rynku pracy mogą być Czechy, gdzie w pierwszej połowie 2021 roku wolnych było około 350 tys. miejsc pracy, jak również Niemcy z wakatami na poziomie około 400 tys.¹⁶ W Polsce w tym okresie, jak podaje M. Wierzchowski (dyrektor sprzedaży agencji zatrudnienia EWL Group), brakowało około 150 tys. pracowników, a niektórzy eksperci mówią nawet o 200 tys.¹⁷ Pomimo tego pracodawcy planowali wzrost zatrudnienia w ostatnim kwartale 2021 roku w sektorze firm spożywczych, tworzyw sztucznych i w centrach logistycznych oraz magazynowych.¹⁸

Jak przedstawiono powyżej, a także jak wynika z prezentowanych wcześniej badań, imigranci zarobkowi z Ukrainy chcieliby pracować w Niemczech, pomimo ryzyka deportacji, wynikającej z pracy jedynie na polskich dokumentach.¹⁹ Wynika to z kilkukrotnie wyższego wynagrodzenia niż w Polsce. W Polsce, w 2021 roku minimalne wynagrodzenie wynosiło 2800 zł brutto (przy minimalnym wynagrodzeniu w Ukrainie na poziomie 6 tys. hrywien, to jest około 883 zł.), natomiast w Niemczech, od 1 lipca 2021 zarobki minimalne to 1536 euro, czyli w przeliczeniu około 7041 zł (wg Personnel Service).²⁰

¹⁵ *Ukraińcy na wagę złota*, Rzeczpospolita, 23.09.2021 r.

¹⁶ *Wzmaga się walka o Ukraińców*, Rzeczpospolita, 23.09.2021 r.

¹⁷ tamże.

¹⁸ tamże.

¹⁹ tamże.

²⁰ [businessinsider.com.pl](https://www.businessinsider.com.pl) – dostęp 19.11.2021 r.

Pomimo tego, jak tłumaczy M. Fedorczyk, ekspert rynku pracy z Konfederacji Lewiatan, Polska wygrywa w wyścigu o pracownika z Ukrainy poprzez bliskość kulturową.²¹ Pracownicy z Ukrainy mają stosunkowo dużą łatwość w nawiązywaniu kontaktów z uwagi na podobieństwa językowe i jak uważa A. Skiba (prezes agencji Antal) podwyżki płac w Niemczech nie skuszą wielu Polaków i Ukraińców do wyjazdu zarobkowego do Niemiec. Dodaje również, że Ukraińcy czują się w Polsce jak u siebie i wolą być bliżej swoich domów i rodzin, nie ponosząc wysokich kosztów życia w Niemczech.²²

9.3. Prognozy na najbliższych kilka lat

Według W. Ratajczyka, prezesa agencji zatrudnienia Trenwalder Polska oraz członka zarządu Polskiego Forum HR, w ciągu najbliższych lat na polskim rynku pracy będzie brakowało około 1,5 mln pracowników, zarówno specjalistów, jak i pracowników niewykwalifikowanych.²³ Podobnie ten problem widzi prof. dr hab. K. Gomółka z Wydziału Zarządzania i Ekonomii Politechniki Gdańskiej, twierdząc, że w latach 2020-2025 na emeryturę odejdzie ok. 800 tys. polskich pracowników. Pogłębi się dotychczasowa luka na polskim rynku pracy.²⁴ Rozwiązaniem może okazać się nowelizacja ustawy o cudzoziemcach (styczeń 2022 rok).²⁵ Jednakże może się okazać, że rozwiąże ona jedynie część problemów polskich pracodawców. Nie zmieni jednak nic, jeśli chodzi o ilość dostępnych pracowników, gdyż źródło rekrutacji tych pracowników jest już w dużym stopniu wykorzystane. Niewątpliwie wspomniana nowelizacja skróci procedury, ale nie zwiększy podaży pracy.

Jedynym sposobem, aby tę sytuację zmienić jest rozszerzenie liczby krajów, które objęte są ułatwioną procedurą i silne wsparcie naszych konsultantów, które pozwoliłoby szybciej uzyskać wizy cudzoziemcom. Dotyczy to pobytu i pracy osób pochodzących z tzw. uprzywilejowanych, sześciu państw

²¹ money.pl, *Niemcy podnoszą płacę minimalną* (od stycznia 2022 z 9,50 euro do 12 euro za godzinę pracy).

²² tamże.

²³ Interia Biznes, *W Polsce zabraknie 1,5 mln. pracowników* – dostęp 24.01.2022 r.

²⁴ *Ukraińcy nie uratują polskiego rynku pracy* – poz. cyt.

²⁵ Interia Biznes – poz. cyt.

byłego ZSRR, w tym Ukrainy. Pracownicy z Dalekiego Wschodu (Filipin, Indii, Bangladeszu czy Wietnamu) mogliby wykonywać proste, nie wymagające kwalifikacji prace. Dzięki temu, polskie firmy miałyby zapewnioną elastyczność zespołów produkcyjnych.

Również cytowany już powyżej prof. dr hab. K. Gomółka stwierdza, że warto stworzyć takie rozwiązania prawne, dzięki którym cudzoziemcy z tych odległych krajów azjatyckich będą mogli szybciej otrzymać zgodę na zatrudnienie w Polsce, a także skorzystać z innych preferencyjnych rozwiązań, szczególnie że dla nich przyjazd do Polski jest trudniejszy z uwagi na barierę językową czy odległość.²⁶

Tego zagadnienia niestety nie obejmuje nowelizacja ustawy o zatrudnieniu cudzoziemców z 2022 roku.

9.4. Nowa ustawa o zatrudnieniu cudzoziemców w Polsce – główne zmiany

W dniu 29 stycznia 2022 roku weszła w życie ustawa z dnia 17 grudnia 2021 roku o zmianie ustawy o cudzoziemcach oraz niektórych innych ustaw [Dz.U. z 14.01.2022 roku, poz. 91]. Dokonuje ona szeregu istotnych zmian w zasadach dotyczących legalizacji pobytu na terytorium Polski, ze szczególnym uwzględnieniem osób wykonywujących pracę. Dotyczy to przede wszystkim cudzoziemców z 6 krajów: Armenii, Białorusi, Gruzji, Mołdawii, Rosji oraz Ukrainy.

Uproszczenie procedur

W nowelizacji ustawy o cudzoziemcach wprowadzono uproszczenie procedury dotyczącej udzielania cudzoziemcom zezwoleń na pobyt czasowy i pracę. Zrezygnowano w niej z dwóch warunków, które musiał spełniać cudzoziemiec, aby mógł wystąpić o zezwolenie:

- posiadanie przez cudzoziemca źródła stabilnego i regularnego dochodu, wystarczającego na pokrycie kosztów utrzymania siebie i członków rodziny pozostających na jego utrzymaniu,
- posiadania przez cudzoziemca zapewnionego miejsca zamieszkania na terytorium Polski,

²⁶ *Ukraińcy nie uratują polskiego rynku...*, poz. cyt.

- w przypadku zmiany podmiotu powierzającego pracę cudzoziemcowi, nie będzie wymagane nowe zezwolenie, a jedynie jego zmiana.

Oświadczenie o pracy

Cudzoziemcy i pracodawcy mogą rejestrować oświadczenie o pracy na 24 miesiące (a nie jak dotychczas na 6 miesięcy). Nie muszą czekać, aby rejestrować kolejne i mogą to robić od razu po zakończeniu ważności poprzedniego dokumentu.

Wynagrodzenie cudzoziemca

Wynagrodzenie nie może być niższe od wynagrodzenia pracowników wykonujących podobnego rodzaju pracę lub na podobnym stanowisku (minimalne wynagrodzenie za pracę w Polsce w 2022 roku wynosi 3010 zł brutto):

- zmiana na stanowisku, na jakim cudzoziemiec wykonuje pracę, przy jednoczesnym zachowaniu jego obowiązków;
- zwiększenie czasu pracy przy jednoczesnym, proporcjonalnym zwiększeniu wynagrodzenia nie wymagają ubiegania się o nowe zezwolenie na pracę.

Postępowanie o powierzenie cudzoziemcowi wykonywanie pracy

Podmiot (firma, przedsiębiorstwo) powierzający wykonywanie pracy cudzoziemcowi, którego oświadczenie o powierzeniu wykonywania pracy zostało wpisane do ewidencji oświadczeń, pisemnie powiadamia właściwy, powiatowy urząd pracy o podjęciu pracy przez cudzoziemca nie w dniu rozpoczęcia pracy, ale w terminie 7 dni od dnia rozpoczęcia pracy określonego w ewidencji oświadczeń.

Inne zmiany

Dotyczą one między innymi:

- określenia 60-dniowego terminu załatwienia sprawy administracyjnej dotyczącej udzielenia cudzoziemcowi zezwolenia na pobyt czasowy w I instancji, oraz 90-dniowego terminu na rozpatrzenie sprawy przez organ odwoławczy;
- skrócenia terminów na rozpatrzenie wniosków o wydanie niektórych wiz krajowych, tj. wiz wydawanych w celu odbycia studiów, prowadzenia ba-

dań naukowych lub prac rozwojowych, odbycia stażu albo udziału w programie wolontariatu europejskiego (z 60 do 30 dni);

- uporządkowania przepisów dotyczących wszczynania postępowania w sprawie udzielenia zezwolenia na pobyt czasowy w przypadkach, gdy wniosku nie składa osobiście cudzoziemiec, który ma to zezwolenie otrzymać.

Zakończenie

Podsumowując rozważania dotyczące zarysowanego tematu pracy opisyującego Ukraińców na polskim rynku pracy, należy przedstawić najczęściej zgłaszane propozycje zmian w zatrudnianiu cudzoziemców, w tym i Ukraińców, aby ułatwić im dotarcie do naszego rynku pracy i poruszanie się na nim.¹

- Znieść konieczność występowania o zezwolenia na pracę w przypadku osób, które przebywają legalnie w Polsce.
- Stworzyć listę rzetelnych pracodawców, skracając dla nich procedurę dotyczącą oświadczeń i zezwoleń na pracę do 1-2 dni (m.in. przez eliminację powtarzających się kroków, jak konieczność dołączenia do każdego wniosku oryginału pełnomocnictwa pracodawcy).
- Uprościć proces przedłużania pozwolenia na pracę dla obecnych pracowników firmy.
- Wydłużyć możliwości pobytu i pracy na podstawie oświadczeń z 6 do 12-18 miesięcy i poszerzyć listę krajów objętych uproszczonymi procedurami (np. o Nepal, Indie czy Filipiny – o co apelują Pracodawcy RP),
- Znieść obowiązek występowania ponownie o zezwolenia na pracę lub pracę i pobyt w przypadku powierzenia innego stanowiska w tej samej firmie.
- Umożliwić elektroniczne składanie wniosków o pozwolenie na pracę, a także innych dokumentów wymaganych do wniosków i stworzyć platformę online do komunikacji urzędów z firmami i pracodawcami,
- Rozszerzyć i okresowo aktualizować listę zawodów zwolnionych z obowiązku występowania o opinię starosty.
- Zwiększyć liczbę pracowników urzędów, którzy zajmują się procesami legalizacji pracy i pobytu cudzoziemców.

Ponadto, trzeba też wziąć pod uwagę propozycje usprawniające działania na rynku pracy dla cudzoziemców – w tym także dla Ukraińców – przedsta-

¹ *Uatrakcyjnić ofertę dla Ukraińców*, Rzeczpospolita, 09.04.2018 r.

wione zarówno przez pracujących w Polsce Ukraińców, jak i zaprezentowane przez polskich pracodawców zatrudniających pracowników z Ukrainy.

W tym miejscu należy stwierdzić, że prezentowane propozycje zmian usprawniających zatrudnienie pracowników z Ukrainy w Polsce, w większości zostały uwzględnione w nowej ustawie o zatrudnieniu cudzoziemców w Polsce (w ramach 6 państw byłego ZSRR) obowiązującej od stycznia 2022 r. Główne zmiany, to przedłużenie możliwości pracy w Polsce z 6-ciu do 24 miesięcy (na tzw. oświadczenie o pracy oraz zezwolenie na pracę) oraz przyspieszenie procedury załatwiania formalności administracyjnych. Uważać można, że te usprawnienia zadowolą zarówno pracodawców, jak i pracującą u nas społeczność ukraińską.

Natomiast nadal nie ma zmiany przepisów prawnych, dotyczących zatrudniania pozostałych grup cudzoziemców.

Nasi sąsiedzi ze Wschodu nie są w stanie zapełnić luki na polskim rynku pracy. Nasza rozpadająca się gospodarka potrzebuje z roku na rok coraz więcej pracowników. Tymczasem liczba Ukraińców, którzy stanowią znaczną część pracujących w Polsce cudzoziemców nie rośnie już tak szybko jak w poprzednich latach. Duża skala emigracji skłoniła rząd Ukrainy do organizowania dużych kampanii informacyjnych, zachęcających do pozostania w kraju, ale także do powrotów. Według ukraińskiego Ministerstwa Polityki Społecznej za granicą przebywa (w 2019 r.) około 3,2 mln obywateli tego kraju, co stanowi prawie 18 procent aktywnych zawodowo.² Z tego powodu, rekrutacja pracowników z Ukrainy jest trudniejsza niż dawniej. Coraz częściej wolą oni pracę w szarej strefie gospodarki w Niemczech lub legalną pracę w Czechach, na Słowacji czy Węgrzech – ocenia w rozmowie z Dziennikiem Gazetą Prawną Krzysztof Ingot, prezes firmy rekrutacyjnej Personnel Service.³ Wynika to z tego, że pracownicy z Ukrainy naciskają na wzrost płac. Natomiast pracownicy z Dalekiego Wschodu (Azji) tego nie robią.

Wśród osób z krajów azjatyckich jest dużo chętnych do pracy w Polsce i innych krajach Zachodniej Europy. Wielu uważa, że trafią do lepszego świata, w którym mogą się dorobić. Aby zdobyć pieniądze na wyjazd, sprzedają swoje pola albo korzystają ze środków, na które składa się bliższa i dalsza rodzina

² *Będzie coraz mniej przyjazdów z Ukrainy*, „Dziennik Gazeta Prawna”, 18.12.2019 r.

³ *Nepalczyk nie poprosi o podwyżkę*, Dziennik Gazeta Prawna, 05.09.2019 r.

– stwierdza Bartosz Loch, prezes agencji rekrutacyjnej Profi – HR, która specjalizuje się w sprowadzaniu pracowników z Azji, głównie z Indii i Nepalu.⁴

Sprowadzanie do Polski pracowników z Azji wiąże się – wg Krzysztofa Ingłota⁵ – ze znacząco wyższymi kosztami przyciągania tych imigrantów zarobkowych oraz problemami ze znaczącymi różnicami językowymi i kulturowymi w postaci odmiennego modelu pracy czy nadzoru pracowników. Ponadto ci imigranci zarobkowi słabo integrują się z Polakami.

Natomiast prezes firmy rekrutacyjnej EWL – Andrzej Korkus sugeruje, że liczba pracowników z Azji będzie się w Polsce szybko zwiększać, ponieważ przybywa pracodawców zainteresowanych ich zatrudnieniem. Przykładem na gwałtowny wzrost liczby pracowników z Azji, po których sięgają polscy pracodawcy są dane liczbowe z Ministerstwa Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej, z których wynika, że w I półroczu 2018 r. co dziewiętnasty cudzoziemiec, który otrzymał zezwolenie wojewody na pracę w Polsce pochodził z Azji. Natomiast w I półroczu 2019 r., z Azji pochodził co siódmy cudzoziemiec z pozwoleniem na pracę.⁶

Zatem, jak z powyżej przedstawionych rozważań i podsumowań wynika, w następnych latach popyt na zagranicznych pracowników będzie wzrastał. Zapotrzebowanie na pracowników będzie uzależnione od tego, jak będzie wyglądała sytuacja gospodarcza Polski. Utrzymywać się będzie popyt szczególnie w rozwijających się branżach takich jak: automotive, logistyka (magazyny), branża spożywcza oraz budowlana i przemysł.⁷

* * *

W Postscriptum przedstawiono sytuację na polskim rynku pracy w 60-tym dniu po napaści (24 lutego 2022 roku) Rosji na Ukrainę i exodusie ukraińskich cywilów.

⁴ tamże.

⁵ *Sytuacja Ukraińców stabilniejsza*, Rzeczpospolita, 19.02.2020 r.

⁶ *Nepalczyk nie poprosi o podwyżkę*, Dziennik Gazeta Prawna, 05.09.2019 r.

⁷ pulshr.pl – *Co dalej z pracownikami z zagranicy* – dostęp 30.12.2020 r.

Postscriptum

24 lutego 2022 roku Rosja niczym nie sprowokowana napadła zbrojnie na Ukrainę. W 60. dniu wojny (to jest 24.04.2022 r) granicę polsko-ukraińską przekroczyło 2,935 miliona uchodźców wojennych z Ukrainy.¹ W tym miejscu należy nadmienić, że całą Ukrainę zamieszkuje 44,1 mln. mieszkańców (wg danych statystycznych z 2020 r.). Według ONZ Ukrainę w ciągu tych 60 dni opuściło ponad 5 mln mieszkańców. Do 10 milionów osób podwoiła się wielkość ukraińskiej diaspory w Zachodniej Europie. I tak na przykład w tym 60-dniowym okresie Ukraińcy przekroczyli granicę:

- Rumunii – 757 tys. osób
- Węgier – 471 tys. osób
- Mołdawii – 426 tys. osób
- Niemiec – ponad 400 tys. osób²
- Słowacji – 342 tys. osób (gdzie w związku z tym ogłoszono stan sytuacji nadzwyczajnej)
- Czech – 270 tys. osób (władze ogłosiły, że nie są w stanie przyjąć więcej osób)

Kolejnej fali uchodźców można się spodziewać po każdym bombardowaniu przez Rosję kolejnych terenów Ukrainy.

Tutaj należy też zwrócić uwagę, że od wybuchu tej wojny do 20 kwietnia 2022 r., z Polski do Ukrainy wróciło 756 tys. osób.³ Natomiast około 30 procent Ukraińców wyjechało z Polski na Zachód Europy. Zatem daje to liczbę około 2,1 mln osób, które pozostały w Polsce.⁴

¹ *Ile uchodźców z Ukrainy jest w Polsce, dane liczbowe wg Straży Granicznej*, 300gospodarka.pl – dostęp 24.04.2022.

² *Coraz więcej dzieci ukraińskich w szkołach*, www.deutschland.de – dostęp 04.05.2022

³ *Ile uchodźców z Ukrainy...* poz. cyt.

⁴ *Jest nas wreszcie nad Wisłą 40 milionów*, biznes.interia.pl – dostęp 26.04.2022

Ruchy migracyjne nie są na razie ustabilizowane i trudno jest obecnie – na 2 miesiące po wybuchu wojny w Ukrainie – dokładniej szacować jak ta sytuacja wpłynie na polski rynek pracy. Liczebność uchodźców wojennych będzie się zmieniać w trakcie i po zakończeniu tej wojny.

Ukraińscy uchodźcy wojenni przebywający w Polsce są zachęceni do zarejestrowania się w danej gminie – tam gdzie obecnie przebywają – do otrzymania numeru PESEL. Dzięki szczegółowym danym z rejestru PESEL państwo polskie może prowadzić racjonalną politykę zarządzania migracyjnymi wyzwaniami, jak na przykład podjęcie pracy, korzystanie z opieki medycznej, edukacji i swobodę przemieszczania się pomiędzy krajami UE. Działania te mogą zachęcać do pozostania na terenie UE. Według dotychczas zarejestrowanych numerów PESEL, można podjąć próbę analizy charakterystyki przybyłych do Polski uchodźców wojennych:⁵

- blisko połowa przybyszów to dzieci – 478 tys. (48%)
- prawie połowa z tej populacji to kobiety – 470 tys. (47%)
- około 5% tej populacji to mężczyźni w wieku poprodukcyjnym
- osoby w wieku produkcyjnym, zdolne do pracy – (18-60 lat dla kobiet i 18-65 lat dla mężczyzn) – 443 tys. osób

Według opracowania Centrum Analiz i Badań Unii Metropolii Polskich (organizacja zrzeszająca 12 największych polskich miast) „Miejska gościnność: wielki wzrost, wyzwania i szanse – Raport o uchodźcach z Ukrainy w największych polskich miastach”, obejmujący okres od 1 lutego do 1 kwietnia 2022 roku, najwięcej Ukraińców przebywało (w ilości osób) w:⁶

Warszawie	–	469 628	Łodzi	–	114 000
Katowicach	–	302 963	Poznaniu	–	101 000
Wrocławiu	–	302 467	Lublinie	–	87 000
Krakowie	–	230 000	Szczecinie	–	84 500
Gdańsku	–	224 000	Bydgoszczy	–	80 000
Rzeszowie	–	152 000	Białymstoku	–	62 500

⁵ jak wyżej

⁶ *Jest pierwszy raport o uchodźcach w Polsce*, wiadomości.gazeta.pl – dostęp 26.04.2022

Raport pokazuje, że w badanym okresie miasta Unii Metropolii Polskich gościły prawie 70% spośród wszystkich obywateli Ukrainy, którzy przyjechali do Polski po 24 lutego 2022 r., i którzy mieszkali tu wcześniej – obejmuje ponad 2,2 miliony osób. Oznacza to skokowy wzrost populacji największych polskich miast. Na przykład populacja Rzeszowa wzrosła o 53% a Warszawy o 15%. Stąd też pojawiły się propozycje relokacji ukraińskich uchodźców wojennych do innych mniejszych miast, aby można było bardziej indywidualnie im pomóc poprzez, np.: organizację żłobków, przedszkoli i dodatkowych klas w szkołach dla dzieci tych kobiet, które chciałyby podjąć pracę.

Eksperti pozytywnie oceniają stworzenie przez polski rząd specustawy o pomocy obywatelom Ukrainy w związku z konfliktem zbrojnym na terytorium tego państwa, która włącza przyjezdnych w już istniejący system ochrony zdrowia, edukacji czy prawa do pracy na równi z obywatelami polskimi. Specjalna ścieżka ich zatrudniania została określona w specustawie z 12 marca 2022 r., o pomocy obywatelom Ukrainy w związku z konfliktem zbrojnym na terytorium tego państwa (Dziennik Ustaw z 2022 r., poz. 583).⁷

W przypadku ukraińskich uchodźców wojennych nie jest wymagane np. zezwolenie na pracę. Wystarczy, jeżeli podmiot powierzający wykonywanie pracy (pracodawca) powiadomi powiatowy urząd pracy (właściwy ze względu na siedzibę pracodawcy). Takie zgłoszenie należy wysłać w ciągu 14 dni od daty podjęcia pracy. Pomocny w tym ma być wcześniej otrzymany przez danego pracownika z Ukrainy polski numer PESEL (Cudzoziemców innych narodowości, którzy mają prawo do legalnego pobytu w Polsce można zatrudniać na podstawie do tej pory obowiązujących przepisów. Dotyczy to obywateli Białorusi, Rosji, Mołdawii i Gruzji, których obowiązuje uproszczona procedura oświadczeniowa, co pozwala na zatrudnianie pracownika nawet przez 2 lata, a procedura załatwiania formalności związanych z legalizacją pracy trwa do siedmiu dni). Natomiast w przypadku gdy dotychczas pracującym w Polsce ukraińskim pracownikom kończą się ich tytuły pobytowe (zezwolenie na pracę, oświadczenie o pracy, karty pobytu, itp.) z mocy prawa ulegają one przedłużeniu o 18 miesięcy.

Analizując polski rynek pracy można zauważyć, że jeszcze przed wojną rosyjsko-ukraińską (np. w 2021 r.) na polskim rynku pracy pracowało około

⁷ *Specustawa. Jak zatrudnić Ukraińców?*, praca.gazetaprawna.pl – dostęp 26.04.2022

1,5 mln Ukraińców i zatrudniani byli głównie w rolnictwie, przemyśle i budownictwie. Ich praca nie wywoływała negatywnych efektów. Mieli 11-12 procentowy wpływ na dynamikę wzrostu PKB. Napływ nowych pracowników może być i teraz bardzo korzystny dla naszego rynku pracy. Ale musimy zlikwidować pewne bariery.⁸

Po pierwsze, przyspieszając nostryfikacje dyplomów i uznawanie kwalifikacji. Bo musimy sobie zdać sprawę, że obecna ukraińska emigracja różni się od tej zarobkowej, którą dobrze znamy. To są wyrwani ze swoich miejsc pracy, często dobrze wykształceni: naukowcy, nauczyciele, dziennikarze, lekarze, inżynierowie. Warto umożliwić im pracę w ich zawodach. Po drugie, ucząc ich języka polskiego, a do tego potrzeba dodatkowych kursów językowych. Polscy pracodawcy już dzisiaj deklarują, że chcą zatrudniać Ukraińców. Wcześniej, jeśli się czegoś bali, to nagłego odpływu Ukraińców, np. do Niemiec.

Zatem, patrząc na nasz rynek pracy, mamy dodatkową szansę by ta fala migracyjna go wzbogacała. Świadczą o tym dane liczbowe dotyczące ich aktywności zawodowej. Z informacji spływających do Ministerstwa Rodziny i Polityki Społecznej (na koniec kwietnia 2022 r.) prace podjęło w Polsce już 100 tys. uchodźców wojennych, głównie kobiet.

Przed wojną wśród Ukraińców przyjeżdżających do Polski 70% stanowili mężczyźni. Teraz przyjeżdżają do nas głównie kobiety z dziećmi, dlatego rynek pracy też musi się zmienić – mówił w Sejmie 9 marca 2022 r., wiceminister rodziny i polityki społecznej Stanisław Szwed. Zapewnił, że aktualna sytuacja na polskim rynku pracy jest dobra, bo stopa bezrobocia rejestrowanego kształtuje się na niskim poziomie 5,5 procent, a wśród krajów UE Polska ma jeden z najniższych wskaźników bezrobocia. Przypomniął również, że polski rynek pracy w ostatnich latach był stale zasilany przez pracowników z Ukrainy, dla których dotychczasowy okres wykonywania pracy wynosił do 6 miesięcy, a wydłużano go ostatnio do 24 miesięcy (dla tych osób, które rozpoczęły pracę w Polsce po 24.02.2022 r.).⁹

⁸ *Uchodźcy z Ukrainy. Rozmowa z dyrektorem Ośrodka Badań nad Migracjami UW* (prof. Paweł Kaczmarczyk), wiadomości.onet.pl/kraj/ - dostęp 26.04.2022.

⁹ *Szwed. W związku z wojną, polski rynek pracy czekają zmiany – na 50 posiedzeniu Sejmu*

W obliczu wojny w Ukrainie pojawiły się również inne niewiadome:

- jak wielu uchodźców będzie się ubiegać o legalną pracę w Polsce,
- jaka ich część będzie szukać źródła swoich dochodów w tzw. „szarej strefie”,
- jak część Ukraińców zechce swe losy związać z dłuższym pobytem w Polsce,
- kiedy i w jakiej ilości wrócą na polski rynek pracy ukraińscy mężczyźni, którzy do tej pory bronią na wojnie swojego kraju,
- czy uchodźcy o wyższych kwalifikacjach zawodowych będą chcieli zatrzymać się w Polsce na dłużej, czy też wybiorą zachodnioeuropejskie rynki pracy, gdzie płace są przynajmniej 3-4 razy wyższe niż w Polsce.

Można przewidzieć, że dotychczasowe dane statystyczne dotyczące rynku pracy będą podlegać raptownym zmianom.

Według Biura Inwestycji i Cykli Ekonomicznych (BIEC)¹⁰ napływ uchodźców wojennych może stanowić duży potencjał dla rynku pracy w Polsce, który zdaniem ekspertów może wchłonąć nawet 700 tysięcy pracowników, a do końca roku (2022) może to być propozycja pracy nawet dla miliona osób. Może to wzmocnić kadrowe sektory usługowe, takie jak: handel, usługi komunalne, opiekę społeczną czy służbę zdrowia i szkolnictwo, a także hotelarstwo i sektor magazynowy.

Z drugiej strony niedobory pracowników mogą pojawić się w branżach zwyczajowo zatrudniających mężczyzn jak: budownictwo, rolnictwo czy transport. Związane jest to z tym, że wielu mężczyzn przebywa w Ukrainie w związku z wojną. Należy również liczyć się z przenoszeniem działalności niektórych firm z terenów zniszczonych w Ukrainie, do krajów sąsiednich, w tym do Polski. Spowoduje to zwiększenie popytu na pracowników. Również inni specjaliści rynku pracy, jak np. Wojciech Ratajczyk, prezes agencji zatrudnienia Trenkwalder i członek Zarządu Polskiego Forum HP prognozują, że w ciągu najbliższych dwóch, trzech lat będzie brakowało do 1,5 mln pracowników niewykwalifikowanych i specjalistów do pracy na polskim rynku.¹¹ I postuluje się, aby nowelizacja ustawy o zatrudnieniu cudzoziemców (Ukra-

RP w dniu 09.03.2022 r., wiceminister rodziny i polityki społecznej odpowiedział na pytania posłów, serwisy.gazetaprawna.pl – dostęp 30.04.2022 r.

¹⁰ *Czekają nas duże zmiany na rynku pracy*, www.polskieradio24.pl.

¹¹ *Polsce zabraknie 1,5 mln pracowników*, biznes.interia.pl/praca/news – dostęp 30.01.2022

ićców) objęła także pracowników Dalekiego Wschodu. Jak na przykład z Filipin, Indii, Bangladeszu czy Wietnamu, którzy mogliby wykonywać proste, niewymagające kwalifikacji prace.

Podsumowując rozważania dotyczące sytuacji na polskim rynku pracy spowodowanej niespodziewanym, dużym napływem społeczności ukraińskiej do Polski z powodu rozpoczętej 24 lutego 2022 roku napaści Rosji na Ukrainę, można stwierdzić, że jest to duże organizacyjne wyzwanie.

Na ten moment można wyróżnić dwa problemy do rozwiązania. Po pierwsze – wiemy ile osób do nas przyjeżdża, ale szybkie rozpoznanie ich potencjału kadrowego, tj. kompetencji, znajomości języka polskiego, chęci do podjęcia pracy czy ich lokalizacja, w której będą dłużej przebywać – stanowi problem.¹² Jeszcze przed wojną taka wiedza nie stanowiła problemu, bo proces rekrutacji często zaczynał się w Ukrainie i pozwalał poznać kandydatów jeszcze przed ich przyjazdem do Polski. Obecnie są oni już w Polsce, a pracodawcy nic o nich nie wiedzą i nie są w stanie szybko oszacować, czy i jakie stanowisko w danej firmie mogą zająć pracownicy z Ukrainy. To duży problem, ponieważ do wybuchu wojny około 70 procent rekrutowanych kandydatów do pracy w Polsce było płci męskiej, a obecnie zdecydowana większość to panie. Po drugie – ile osób z dotychczas przebywających w Polsce zechce tu zostać na dłużej. Odpowiedź na to pytanie jest potrzebna, aby móc przygotować się organizacyjnie. Według wypowiedzi Pawła Szefernakera¹³ – wiceministra spraw wewnętrznych i administracji, a także pełnomocnika rządu ds. uchodźców wojennych z Ukrainy – uchodźcy wojenni z Ukrainy bardzo szybko adaptują się w Polsce, a z szacunków, które prowadzimy razem z samorządami wynika, że mamy w Polsce około 1,6 miliona osób, które będą chciały tutaj zostać na dłużej. Część uchodźców zechce wrócić do Ukrainy, a część pojechać dalej. Na pytanie czy rząd spodziewa się kolejnych fal uchodźców, wiceszef MSWiA odpowiedział, że rząd robi wszystko, aby tych fal nie było. Również w interesie Ukrainy jest to, aby jak najwięcej osób zostało na miejscu. Stąd wsparcie polskiego rządu dla budowania miasteczek kontenerowych na Zachodzie Ukrainy. Obecnie jest tam 6 milionów osób, które migrują wewnątrz kraju. Ukra-

¹² *Będziemy mieli spory problem z Ukraińcami*, www.pulshr.pl – dostęp 22.04.2022.

¹³ *Ukraina w Polsce. Ilu będzie chciało zostać w Polsce?*, tvn24.pl/polska/ukraincy – dostęp 29.04.2022

ński rząd robi wszystko, żeby te osoby zostały w Ukrainie i nie wyjeżdżały. Ale według autora niniejszego opracowania – kolejnych fal uchodźców nie można wykluczyć. Na granicy ukraińsko-polskiej w dalszy ciągu odbywa się wzmożony ruch w obie strony. Ukraińcy wyjeżdżają również do Europy Zachodniej, ponieważ unijne przepisy dają im prawo do pracy i świadczeń wojennych w całej Unii Europejskiej.

Bibliografia

Publikacje zwarte

- Ałgasch V., Pittel A., *Suchasna migracijna kriza jak viklik dlja evopejskovo sojuzu*, [w:] *Miznarodne pravo* 12/2019. DOI: 10.32849/2663-5313/2019.12.6112/2019
- Andrejuk K., *Przedsiębiorcy ukraińscy w Polsce. Struktura i sprawstwo w procesie osiedlenia*, Instytut Filozofii i Socjologii PAN, Warszawa, 2017
- Bilozir O.V., *Virishennja pitani bezrobittja ta emigraciji v umovah evropejskoi integraciji*, [w:] *Derzavne upravlinnja*, 2020. DOI: 10.32702/2306-6814.2020.1.130
- Degtyarova J., Woźnicki J. (red.), *Polsko-ukraińska współpraca instytucji przedstawicielskich reprezentujących rektorów na rzecz doskonalenia działania uczelni*, Wydział Administracji i Nauk Społecznych, Politechnika Warszawska, Warszawa, 2021
- Gorbachova I. V., Prokopchuk O. A., *Perspektivi globalnoi migraciji ta Ukraina*, [w:] *Naukovij visnik Uzgorodskovo nacionalnovo universitetu*, Vipusk 24, chastina 1, 2019, 2019. UDK 314.7
- Kachan E., Koshil A., Koshil N., *Problemi formuvannja trudovovo potencjalu Ukraini v umovah provedennija teritorialnoi decentralizaciji*, [w:] *Regionalni aspekti rozvitku produktivnih sil Ukraini*, 2019, Vip. 24. ISSN 2522-185X
- Kołodko G. W., *Czy Chiny zbawią świat*, Prószyński i s-ka, Warszawa, 2018
- Lupak R.L., Polishchuk V.V., *Selektivni pidhodi do derzavnoi polityki reguljuvannja migracijnih procesiv (na prikladi ukraińsko-polskoi sistemi)*, [w:] *Teoretichni ta empirichni doslidzennja*, Vipusk 8, 2019. DOI: 10.37320/2415-3583/8.1
- Martijanova R.A., *Derzavna migracijna polityka Ukraini shchodo protidij nelegalnij migraciji instytutom readmisji osib*, [w:] *Derzavne upravlinnja u sferi derzavnoj bezpeki ta ohoroni gromadskovo porjadku*, 2020. DOI: 10.32838/2663-6468/2020.1.19
- Miznjuk S.G., Glasjuk O. J., *Zovnischni migracijni procesi trudovih resursiv v Ukraini ta ih socialno-ekonomichni naslidki*, [w:] *Sekcija 2. Svitove gospodarstvo i miznarodni ekonomichni vidnosini*, 2020. DOI: 10.32840/2522-4263/2020-1-2

- *Mniejszość ukraińska i migranci z Ukrainy w Polsce. Analiza dyskursu, Raport 2.* Praca zbiorowa Związek Ukraińców w Polsce, 2019
- *Sytuacja cudzoziemców na lokalnym rynku pracy*, Powiatowy Urząd Pracy w Tychach i Instytut Socjologii Uniwersytet Śląski w Katowicach, Tychy, 2018
- *Pracownik z Ukrainy – między Polską a Niemcami.* Fundacja na Rzecz Wspierania Migranów Na Rynku Pracy EWL S.A., Studium Europy Wschodniej Uniwersytetu Warszawskiego, 2019
- *Prognoza ludności na lata 2014-2050*, GUS, Warszawa, 2014
- Rudinska O.V., Pauk O.V., *Migracijni procesi rabochoi sili Ukraini ta shliahi ih znizennija*, [w:] *Rinkova ekonomika: suchasna teoria i praktika upravlinnja*, Tom 19. Wip. 2(45), 2020. DOI: 10.18524/2413-9998/2020.2(45) ISSN 2413-9998
- Tereshchenko O.V., *Problemy sociokulturnoj transformacij cvitogljada migrantiv na prikladi ukrainsko-greckih zvojazkivo*, [w:] *Sociokulturnij vimir innovacijnih procesiv. Osvitnij dyskurs: zbirnik naukovih prac*, Vipusk 14 (6), 2019. DOI: 10.33930/ed.2019.5007.14(6)-6
- Topalowa E.H., Kowalska N.M., *Aktualni problemi i zdotutki derzavnoj migracijnoj polityki w Ukraini*, [w:] *Teorija ta praktika derzavnogo upravlinnja i miscevovo samovriaduvannija*, 2020, No 1. Mehanizmi derzavnovo uprablinnja. DOI: 10.355546/kntu2308-8834/2020.1.27
- *Ukraińcy na polskim rynku pracy – doświadczenia, wyzwania i perspektywy – druga część badania socjologicznego*, Fundacja na Rzecz Wspierania Migranów Na Rynku Pracy EWL S.A., Studium Europy Wschodniej Uniwersyte tu Warszawskiego, 2019
- Vusik G., Ilijnik E., Pavlik N., *Teoretiko-metodologichne osmislennja problem migracijnoj polityki shchodo vimushieno peremishchenih osib u suchasnomu mi-znarodnomu prostori*, UDK: 81'27:314.15

Czasopisma

Angora

Ekonomia, głupcze, 26.04.2020

Pociągi pod specjalnym nadzorem, 17.05.2020

Żegnaj Polsko, może kiedyś wrócimy, 26.04.2020

Dziennik Gazeta Prawna

- Będzie coraz mniej przyjazdów z Ukrainy*, 18.12.2019
By zarobić tyle co Polacy, muszą pracować znacznie ciężiej, 13.12.2016
Drenaż mózgow z Ukrainy, 18-20.05.2018
Dwa miliony ofert pracy dla przybyszów ze Wschodu, 09.08.2017
Filipińskie lekarstwo na polską chorobę braku rąk do pracy, 12.07.2018
Gwałtownie przybywa pracowników z egzotycznych krajów, 22.02.2018
Katastrofy imigracyjnej na razie nie było, 08.06.2020
Nasza polityka migracyjna to brak polityki, 01.08.2019
Nepalczyk nie poprosi o podwyżkę, 05.09.2018
Niemiecka ustawa nie doprowadzi do exodusu Ukraińców, 01.08.2019
Pracownicze tsunami ze Wschodu zalewa Polskę, 02.03.2016
Pracownik ze Wschodu pilnie poszukiwany, 19.03.2014
Prognozy ogółu ludności kraju, 21.02.2018
Samorządy chcą integrować imigrantów, ale nie mają jak i za co, 10.07.2019
Ukraińcy chętnie robią u nas biznes, 09.08.2017
Ukraińcy nie rozbiją demograficznej bomby nad Wisłą, 11.07.2017
Ukraińcy nieprędko uciekną z Polski, 20.12.2018
Ukraińcy nie uratują polskiego rynku pracy, 06.10.2021
Ukraińscy studenci wypełniają lukę po polskich zakach, 01.07.2019

Gazeta Wyborcza

- Coraz więcej mieszkań trafia do Ukraińców*, 1-2.02.2020
Czy Ukraińscy pracownicy wyjadą z Polski, 03.03.2020
Kto zbierze truskawki i szparagi, 25-26.04.2020
Polska starzeje się i wyludnia, 27.12.2017
Pomogą legalnie zatrudnić i podjąć pracę, 27.09.2019
Ukraińcy nie osiedlają się u nas, 21.03.2018
Ukraińcy wyjęci spod prawa, 26.06.2019
Ukraińcy zarabiają, nie wydają, 06.02.2018

Rzeczpospolita

- Agenda rządu zaprosi cudzoziemca*, 24.06.2019
Cudzoziemcy ciągną do wielkich miast, 23.04.2018

- Cudzoziemcy pomogą ale tylko na chwilę*, 19.08.2019
- Demografia podmywa polski wzrost gospodarczy*, 10.07.2017
- Dokąd wyjadą Ukraińcy*, 29.03.2019
- Emigranci zarobkowi wyjeżdżają*, 30.03.2020
- Gospodarkę zaboli exodus Ukraińców do Niemiec*, 07.11.2018
- Ile dostają Ukraińcy w Polsce*, 23.08.2018
- Intensywne polowanie na kandydatów do pracy*, 22.01.2018
- Jak wygrać z Niemcami konkurencję o Ukraińców*, 18.06.2019
- Maleją szanse Polski w rywalizacji o Ukraińców*, 19.11.2018
- Między eksplozją demograficzną a dołkiem*, 15.06.2018
- Naphyły pracowników ze Wschodu*, 06.02.2019
- Nie nauczyciele a Ukraińcy zbiorą polskie truskawki*, 03.06.2020
- Oko na gospodarkę. Gotowość do pracy z przedstawicielami innych nacji*, 19.02.2020
- Pandemia łagodzi zasady zatrudniania cudzoziemców*, 14.05.2020
- Polska zawalczy o imigrantów*, 26.07.2018
- Praca w Polsce powstrzymuje powroty Ukraińców do domu*, 21.04.2020
- Przedsiębiorcy chcą zatrzymać imigrantów na dłużej*, 23.04.2018
- Rynek pracy rażony demograficzną zapaścią*, 05.04.2018
- Sytuacja Ukraińców stabilniejsza*, 19.02.2020
- Uatrakcyjnić ofertę dla Ukraińców*, 09.04.2018
- Ukraińcy chcą pracować i zostać w Polsce na dłużej*, 05.04.2019
- Ukraińcy na wagę złota*, 23.09.2021
- Ukraińcy powoli wracają*, 03.06.2020
- Ukraińcy szykują się do wyjazdu?*, 25.02.2019
- Ukraińcy wspierają PKB i rynek pracy*, 30.11-01.11.2019
- Wzmaga się walka o Ukraińców*, 23.09.2021

Netografia

2019

- [www.stat.gov.pl/sprawozdanie o studiach wyższych/](http://www.stat.gov.pl/sprawozdanie%20o%20studiach%20wyższych/), uzyskano z GUS Katowice w 2019 r.
- Komunikat PAP z 11 marca 2019 r. /<http://biznes.pap.pl/en/news/pap/info>
- migracje.gov.pl – dostęp 25.05.2019 r.

- <https://selectivv.com> – dostęp 27.05.2019 r.
- www.spiders.web.pl – *Polska stała się domem dla 200 tys. Ukraińców. Rośnie liczba długoterminowych kart pobytu* – dostęp 23.07.2019 r.
- <https://wmeritum.pl> – ważny raport, 12.12.2016 r., dostęp 20.09.2019 r.

2020

- www.metropoliagdansk.pl – *Działania na rzecz migrantów* – dostęp 26.02.2020 r.
- *Ukraińcy na polskim rynku pracy – doświadczenia, wyzwania, perspektywy. Raport z drugiej edycji badania socjologicznego przeprowadzonego m.in. przez EWL S.A., 2019 r.*, ewl.com.pl/raporty/13.171/ – dostęp 02.03.2020 r.
- www.metropoliagdansk.pl – *Jak mogą działać lokalne samorzady* – dostęp 11.03.2020 r.
- Barometr migracji zarobkowej – II półrocze 2019. *Ukraiński pracownik w Polsce*, Raport Personnel Service, IV edycja – BarometrImigracjiZarobkowej – IIIH2019(1)pdf – dostęp 15.03.2020 r.
- www.stat.gov.pl – *budownictwo mieszkaniowe 2018* – dostęp 15.03.2020 r.
- 300gospodarka.pl – *Ile uchodźców z Ukrainy jest w Polsce*, dane liczbowe wg Straży Granicznej – dostęp 24.04.2022 r.
- <https://pl.tradingeconomics.com> – *Ukraina, stopa bezrobocia* – dostęp 13.05.2020 r.
- www.obserwatorfinansowy.pl – *Koronawirusowe tsunami uderza w gospodarkę Ukrainy* – dostęp 16.05.2020 r.
- www.rmfm24.pl – *Najwyższe bezrobocie od 15 lat* – dostęp 17.05.2020 r.
- www.barometrwp.pl – dostęp 15.07.2020 r.
- www.obserwatorfinansowy.pl – *Ukraina – bezrobocie 2020 r.* – dostęp 24.07.2020 r.
- www.obserwatorfinansowy.pl – *Za mało przeznaczamy na badania i rozwój* – dostęp 02.08.2020 r.
- www.pulshr.pl – *Ukraińcy w Polsce w czasie pandemii koronawirusa* – dostęp 15.09.2020 r.
- www.bankier.pl – dostęp 14.12.2020 r.
- www.gov.pl-web – *Tarcza antykryzysowa* – dostęp 15.12.2020 r.

2021

- biznes.interia.pl/praca/news - *Polsce zabraknie 1,5 mln pracowników* – dostęp 30.01.2022 r.
- www.medonet.pl – *Koronawirus w Polsce* – dostęp 13.03.2021 r.
- biznes.interia.pl – *12 lat potrzebuje Ukraina, żeby dojść do aktualnego poziomu zarobków w Polsce* – dostęp 20.03.2021 r.
- <https://pl.tradingeconomics.com-ukraine> – dostęp 20.03.2021 r.
- www.ottoworkforce.pl – *Jak pracownicy z Ukrainy oceniają pracę w Polsce w 2020 r.* – dostęp 20.03.2021 r.
- www.researchgate.net – *Przyczyny i skutki migracji zarobkowych z Ukrainy do Polski. PDF*, – dostęp 14.04.2021 r.
- www.gov.pl – *Ministerstwo Rozwoju, Pracy i Technologii Bezrobocie w Polsce 2020* – dostęp 14.04.2021 r.
- forsal.pl – *praca; Polska z najwyższym wzrostem zatrudnienia w UE* – dostęp 14.04.2021 r.
- studium.uw.edu.pl – *Bezrobocie w Ukrainie* – dostęp 14.04.2021 r.
- money.pl – *Eurostat; Bezrobocie w UE w 2020 r.* – dostęp 14.04.2021 r.
- Barometr Polskiego Rynku Pracy – 2021. <https://personnalservice.pl> – dostęp 15.04.2021 r.
- ukrinform.pl – dostęp 15.04.2021 r.
- www.polsatnews.pl – *Ile jest Ukraińców w Polsce?* – dostęp 25.09.2021 r.
- <https://lagunita.education> – *Studia w Polsce dla Ukraińców* – dostęp 05.08.2021 r.
- businessinsider.com.pl – dostęp 19.11.2021 r.

2022

- [Interia Biznes](https://interia.pl) – *W Polsce zabraknie 1,5 mln. pracowników* – dostęp 24.01.2022 r.
- firma.rp.pl - *kadry-płace – Praca dla Ukraińców* – dostęp 05.03.2022 r.
- www.pulshr.pl – *Będziemy mieli spory problem z Ukrainkami* – dostęp 22.04.2022 r.
- biznes.interia.pl – *Jest nas wreszcie nad Wisłą 40 milionów* – dostęp 26.04.2022 r.
- praca.gazetaprawna.pl – *Specustawa. Jak zatrudniać Ukraińców?* – dostęp 26.04.2022 r.
- [wiadomości.gazeta.pl](http://wiadomosci.gazeta.pl) – *Jest pierwszy raport o uchodźcach w Polsce* – dostęp 26.04.2022 r.

- wiadomości.onet.pl/kraj/ – *Uchodźcy z Ukrainy. Rozmowa z dyrektorem Ośrodka Badań nad Migracjami UW (prof. Paweł Kaczmarczyk)* – dostęp 26.04.2022 r.
- tvn24.pl/polska/ukraincy – *Ukraina w Polsce. Ilu będzie chciało zostać w Polsce?* – dostęp 29.04.2022 r.
- serwisy.gazetaprawna.pl – *Szwed. W związku z wojną, polski rynek pracy czekają zmiany – na 50 posiedzeniu Sejmu RP w dniu 09.03.2022 r., wiceminister rodziny i polityki społecznej odpowiedział na pytania posłów* – dostęp 30.04.2022 r.
- www.deutschland.de – *Coraz więcej dzieci ukraińskich w szkołach* – dostęp 04.05.2022 r.

Spis tabel

Tabela 1.	Prognozy ogółu ludności kraju – dane w mln osób	Str. 13
Tabela 2.	Porównanie prognozy GUS z prognozami Eurostatu i ONZ	Str. 14
Tabela 3.	Liczba ofert pracy wg województw 2015 r., 2016 r., 2017 r. – w I półroczu	Str. 22
Tabela 4.	Odsetek wolnych miejsc pracy (wakatów) w gospodarce (relacja liczby wolnych miejsc pracy do łącznej liczby miejsc, w tym wakatów) – wybrane kraje UE, I kwartał 2018 r.	Str. 25
Tabela 5.	Kraje i obywatele, którzy otrzymali zezwolenie na pracę w Polsce w 2017 r.	Str. 31
Tabela 6.	Studenci według województw w 2018 r.	Str. 35
Tabela 7.	Studenci cudzoziemcy studiów stacjonarnych i niestacjonarnych wg województwa i uczelni oraz krajów pochodzenia. Stan na 30.11.2017 r.	Str. 39
Tabela 8.	Oświadczenia o zamiarze zatrudnienia cudzoziemca zarejestrowane przez urzędy pracy, w tysiącach osób	Str. 101
Tabela 9.	Oświadczenia o zamiarze zatrudnienia cudzoziemca zarejestrowane przez urzędy pracy, w latach 2011-2018, w tysiącach osób	Str. 102
Tabela 10.	Obszary zatrudnienia w Polsce pracowników ze Wschodu na podstawie oświadczeń w 2018 r., w tysiącach osób	Str. 104

Tabela 11.	Proponowane zatrudnienie pracowników ze Wschodu na podstawie oświadczeń w I półroczu danego roku w tysiącach. osób (procentach)	Str. 104
Tabela 12.	Proponowane zatrudnienie pracowników wg oświadczeń, wg województw, w latach 2015-2019, w tysiącach. osób	Str. 105
Tabela 13.	Oferty pracy wg oświadczeń pracodawców w latach 2010-2019 – ilość oświadczeń w tysiącach	Str. 107
Tabela 14.	Transfery za granicę od imigrantów pracujących w Polsce, w mld zł.	Str. 109
Tabela 15.	Liczba tekstów w poszczególnych obszarach wraz z odsetkiem tekstów negatywnych wg pierwszego badania 2016-2017 r.	Str. 114
Tabela 16.	Liczba tekstów w poszczególnych obszarach wraz z odsetkiem tekstów negatywnych wg drugiego badania 2018-2019 r.	Str. 114
Tabela 17.	Oczekiwania na legalizację pobytu i pracy w Polsce, w poszczególnych województwach	Str. 171

Spis rysunków

Ryc. 1 Zmiana liczby ludności między rokiem 2013 a 2050 w %, [w:] *Prognoza ludności na lata 2014-2050*, GUS, Warszawa, 2014

Streszczenie

Niniejsze opracowanie dotyczy zagadnień związanych z pobytam społeczności ukraińskiej na studiach i na rynku pracy w Polsce. Zakres czasowy analizy problematyki przedstawionej w niniejszym opracowaniu obejmuje lata od 2014 do 2021. Początek analizowanego okresu przypada na rok rozpoczęcia konfliktu zbrojnego pomiędzy Rosją a Ukrainą, który w momencie zakończenia prac nad niniejszym materiałem dalej trwa. Ważnym aspektem rozważań jest fakt, iż konflikt ten wpłynął negatywnie na ukraińską gospodarkę, a zwłaszcza na jej rynek pracy. Stąd od 2014 roku, można zaobserwować znaczny i systematyczny wzrost napływu ludności ukraińskiej na polski rynek pracy, a za przykład przytoczyć można rok 2019, kiedy to w Polsce pracowało około 1,25 mln. Ukraińców. Spadek tej liczby (do około 1 mln pracowników ukraińskich) odnotowano w roku 2020, kiedy to ogólnoswiatowa pandemia Covid-19 zachwiała rynkami pracy, zarówno w Polsce, jak i na całym świecie.

W pierwszym rozdziale dokonano analizy prognoz demograficznych dla Polski opracowanych przez Główny Urząd Statystyczny (GUS), Europejski Urząd Statystyczny (Eurostat) oraz Organizację Narodów Zjednoczonych (ONZ). Analizą objęte zostały również prognozy demograficzne dotyczące innych krajów europejskich oraz pozaeuropejskich w kontekście sytuacji ludnościowej na polskim rynku pracy.

W rozdziale drugim przedstawiono niektóre uwarunkowania polskiego rynku pracy. Zaprezentowano podstawy prawne odnoszące się do zatrudnienia cudzoziemców w Polsce. Przedstawiono również wybrane zagadnienia związane z zatrudnieniem pracowników z egzotycznych krajów oraz tzw. „szarą strefą” (pracą na czarno).

Kolejne rozważania, zawarte w trzecim rozdziale, dotyczą sytuacji studentów ukraińskich w Polsce. Przedstawiono badania ankietowe przeprowadzone wśród tej grupy respondentów studiujących w trzech ośrodkach akade-

mickich w Polsce (Katowicach, Opolu i Lublinie), z których wynika, że studenci z Ukrainy bardzo dobrze oceniają pobyt i studia w Polsce.

Zagadnienia przedstawione w rozdziale czwartym dotyczą migracji zarobkowej ludności ukraińskiej do Polski. Za materiał źródłowy do tych rozważań posłużyły publikacje naukowe z lat 2019 i 2020, opracowane i opublikowane w ukraińskich ośrodkach akademickich.

W rozdziale piątym zarysowano niektóre zagadnienia związane z zatrudnieniem Ukraińców na polskim rynku pracy. Do tych zagadnień należą między innymi: stosunek pracodawców do pracowników z Ukrainy, preferencyjne kierunki wyjazdów Ukraińców za pracą, transfery finansowe do Ukrainy pracujących w Polsce Ukraińców, problematyka ukraińska w polskich mediach społecznościowych oraz dostosowanie lokalnego rynku pracy w Polsce w celu przyjmowania pracowników ukraińskich.

Rozdział szósty ukazuje społeczność ukraińską na polskim rynku pracy w latach 2018-2019 w świetle badań przeprowadzonych przez firmy rekrutacyjne. Pozwoliło to zaobserwować trend coraz dłuższego pobytu Ukraińców w Polsce i związany z tym zakup przez nich mieszkań.

W rozdziale siódmym scharakteryzowano społeczność ukraińską zatrudnioną na polskim rynku pracy w trudnym ze względu na Covid-19, 2020 roku. Z przeprowadzonych badań przez firmy rekrutacyjne wynika, że Ukraińcy pozytywnie oceniają swój pobyt zarobkowy w Polsce w tym trudnym okresie.

Rozdział ósmy prezentuje zasadnicze aspekty propozycji do założeń nowej polskiej polityki migracyjnej. Zarysowuje również propozycje działań, które należałoby podjąć w celu zatrzymania społeczności ukraińskiej na polskim rynku pracy, w kontekście tworzenia konkurencyjnych, warunków pracy w innych krajach europejskich.

Ostatni rozdział przedstawia sytuację ukraińskich pracowników na polskim rynku pracy w 2021 roku. W części pierwszej zaprezentowano wyniki badań, przeprowadzonych przez jedną z firm rekrutacyjnych, poszukujących ukraińskich pracowników do pracy w Polsce, a dotyczących różnych warunkowań pracy społeczności ukraińskiej na terenie Polski. W drugiej części rozważań przedstawiono zarysowujące się braki – niedobory pracowników z Ukrainy na polskim rynku pracy oraz omówiono potrzebę podjęcia niezbędnych działań, które miałyby zabezpieczyć polski rynek pracy przed brakiem

pracowników na tym rynku. Ostatnim punktem rozważań jest prezentacja nowej ustawy o zatrudnieniu cudzoziemców w Polsce.

Niniejsze opracowanie omawia problematykę dotyczącą rynku pracy, bez konotacji politycznych i historycznych.

Zaprezentowane w niniejszym opracowaniu badania i ich wyniki mogą być podstawą do oceny zmian i uwarunkowań na rynku pracy. Dodatkowo mogą stać się podstawą do dalszych badań nad przedstawioną problematyką zarówno w Polsce, w Ukrainie, jak również w innych krajach europejskich.

Abstract

This study deals with issues related to the stay of the Ukrainian community during studies and on the labour market in Poland. The time scope of the analysis of the issues presented in this study covers the years from 2014 to 2021. The beginning of the analysed period falls on the year of the beginning of the armed conflict between Ukraine and Russia, which has not been completed by the end of the work on this study. An important aspect of the considerations is the fact that the conflict had a negative impact on the Ukrainian economy, and especially on its labour market. Hence, since 2014, a significant and systematic increase in the inflow of the Ukrainian population to the Polish labour market can be observed, and as an example we can cite the year 2019, when about 1.25 million Ukrainians worked in Poland.

A decrease in this number (to about one million Ukrainian workers) was recorded in 2020, when the global Covid-19 pandemic shook labour markets, not only in Poland, but also around the world.

After a general outline of the conditions of the influx of Ukrainian people to Poland, the issues presented in this study should be presented.

Chapter I analyses the demographic forecasts for Poland prepared by the Central Statistical Office (GUS), the European Statistical Office (Eurostat) and the United Nations (UN). The analysis also covers demographic forecasts for other European and non-European countries in the context of the population situation on the Polish labour market.

Chapter II presents some conditions of the Polish labour market. Therefore, the legal basis relating to the employment of foreigners in Poland was presented. Selected issues related to the employment of workers from exotic countries and the so-called „grey zone” (working semi-legal or illegal).

The next considerations in Chapter III concern the situation of Ukrainian students in Poland. The paper presents a survey conducted among this group of respondents studying in three academic centres in Poland (in Katowice,

Opole and Lublin), which shows that students from Ukraine assess their stay and studies in Poland very positively.

The issues presented in Chapter IV concern economic migration of the Ukrainian population to Poland. The scientific publications from 2019 and 2020 prepared and published in Ukrainian academic centres served as the source material for these considerations.

Chapter V outlines some issues related to the employment of Ukrainians on the Polish labour market. These issues include, among others: the attitude of employers to employees from Ukraine, preferential departures of Ukrainians for work, financial transfers to Ukraine of Ukrainians working in Poland, Ukrainian issues in Polish social media and adaptation of the local labour market in Poland to admit Ukrainian employees.

Chapter VI presents the Ukrainian community on the Polish labour market in 2018-2019 in the light of research conducted by recruitment companies. This allowed us to observe the trend of Ukrainians staying in Poland for a longer period of time and the related purchase of flats by them.

Chapter VII describes the Ukrainian community employed on the Polish labour market in the year 2020, which was difficult due to the Covid-19 pandemic. The research conducted by recruitment companies shows that Ukrainians positively assess their economic stay in Poland in this difficult period.

Chapter VIII presents the essential aspects of the proposal for the assumptions of the new Polish migration policy. It also outlines proposals for actions that should be taken in order to keep the Ukrainian community on the Polish labour market, in the context of creating competitive working conditions for Polish ones in other European countries.

The last chapter presents the situation of Ukrainian workers on the Polish labour market in 2021. The first part presents the results of research conducted by one of the recruitment companies looking for Ukrainian employees to work in Poland, and on the various conditions of work of the Ukrainian community in Poland. The second part of the discussion presents the emerging shortages - shortages of workers from Ukraine on the Polish labour market and discusses taking the necessary measures to protect the Polish labour market against the shortage of employees in this market. The last point of considerations is the presentation of the new act on the employment of non-Polish nationals in Poland.

The structure of this study presented above shows that the issues discussed concern the labour market, without political and historical connotations concerning Poland and Ukraine.

The research presented in this paper and their results may be the basis for assessing changes and conditions in the labour market. Additionally, they can become the basis for further research on the presented issues both in Poland, Ukraine and other European countries.

Резюме

Дане дослідження стосується питань, пов'язаних з навчанням і працевлаштуванням українців у Польщі.

Аналіз цих питань охоплює період від 2014 р. по 2021 р. У 2014 році спалахнув збройний конфлікт між Україною та Росією, який не закінчився до сьогодні. Доречно замітити, що ця війна негативно вплинула на економіку України, зокрема на ситуацію на українському ринку праці. Саме тому, від 2014 року простежується систематичне зростання напливу українців на польський ринок праці.

Для прикладу, у 2019 році (до пандемії COVID-19) у Польщі працювало приблизно 1,25 млн. українців. Утім, коли 2020 року почалася світова пандемія COVID-19, яка зачепила також Польщу й Україну та спричинила пов'язані з нею різноманітні ускладнення, у Польщі працювало не набагато менше — приблизно 1 млн українців.

Також українська молодь, яка в цей час навчалася в Польщі, задоволена своїм перебуванням та навчанням.

Охарактеризувавши у загальних рисах передумови напливу українців до Польщі — а їх ідентифіковано кільканадцять — потрібно обговорити питання, порушені під час їх презентації в цьому дослідженні.

I Розділ дослідження починається аналізом демографічних прогноз для Польщі, розроблених Головним управлінням статистики в Польщі, Європейським управлінням статистики (Євростат) та Організацією Об'єднаних Націй, а також демографічним прогнозом для інших європейських країн та континентів у контексті ситуації на польському ринку праці.

Згодом, у II Розділі, представлено деякі характеристики польського ринку праці; у загальних рисах наведено юридичні підстави працевлаштування іноземців у Польщі, накреслено особливості працевлаштування громадян з екзотичних країн та обговорено питання нелегальної зайнятості (тзв. “сіра зона”).

Чергове дослідження, запропоноване в III Розділі, стосується ситуації українських студентів у Польщі. Було проведено анкетні опитування серед групи укра-

їнських студентів, які навчаються в трьох польських ВИШ-ах (у м. Катовіце, Ополье, Люблін). Студенти дуже добре оцінюють перебування та навчання в Польщі.

Наступна тема, описана в IV Розділі стосується питання економічної міграції українців до Польщі, яка була темою деяких наукових статей, написаних і опублікованих у 2019-2020 рр. у різних українських академічних центрах.

У V Розділі обговорено деякі питання, пов'язані з працевлаштуванням у Польщі. До цих питань належать, зокрема: ставлення деяких працедавців до працівників з України, преферовані напрямки виїздів українців у пошуках праці, грошові трансфери працевлаштованих у Польщі українців до України, українська тема в польських соцмережах та достосування регіонального ринку праці до працевлаштування українців.

VI Розділ характеризує українську громаду на польському ринку праці у 2018-2019 рр. у світлі досліджень, проведених рекрутаційними фірмами. Простежується, зокрема, дедалі триваліший період перебування українців у Польщі і, пов'язану з цим, закупівлю квартир.

VII Розділ, характеризує українців, які працювали на польському ринку праці в 2020 році. У незвичному році, бо ускладненому пандемією COVID-19. З проведених рекрутаційними фірмами різноманітних досліджень виникає, що українці позитивно оцінюють своє перебування і працевлаштування в Польщі в цей скрутний час.

Передостанній, VIII Розділ, містить основні питання, пов'язані з презентацією настанов для нової польської міграційної політики. Накреслює також пропозиції заходів, яких потрібно вжити для затримання українців на польському ринку праці у зв'язку з бажанням інших країн працевлаштувати їх у себе.

Останній IX розділ представляє ситуацію українських працівників на польському ринку праці в 2021 р. В першій частині презентовано висновки проведених досліджень - через агенцію праці що шукає робітників з України для праці в Польщі – стосуються різних умов праці українського суспільства на території Польщі.

В другій частині роздумів над ринком праці в Польщі представлено змальовані недостачі – недобір працівників з України на польському ринку праці і домовлено розв'язання яке належить підняти задля того щоб забезпечити польський ринок праці перед недостачею працівників на цьому ринку.

Останнім пунктів роздумів є презентація нової постанови про працевлаштування іноземців в Польщі

Натомість в postscriptum представлено ситуацію на польському ринку праці в 60- дні (2 місяці) після нічим не спровокованого нападу Росії на Україну і втечі українських воєнних біженців

На завершення можна висловити сподівання, що представлені нами дослідження і їхні результати слугуватимуть підставою для оцінки змін і відносин на ринках праці в дослідженнях, які проводитимуться в майбутньому (у найближчі роки) як у Польщі, так і в Україні, а також для порівняльних аналізів в інших країнах.

Як виникає з вищенаведеного, це дослідження зосереджується на питаннях, пов'язаних з ринком праці і не зачіпає ні політичних, ні історичних аспектів, що стосуються Польщі та України.

